

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

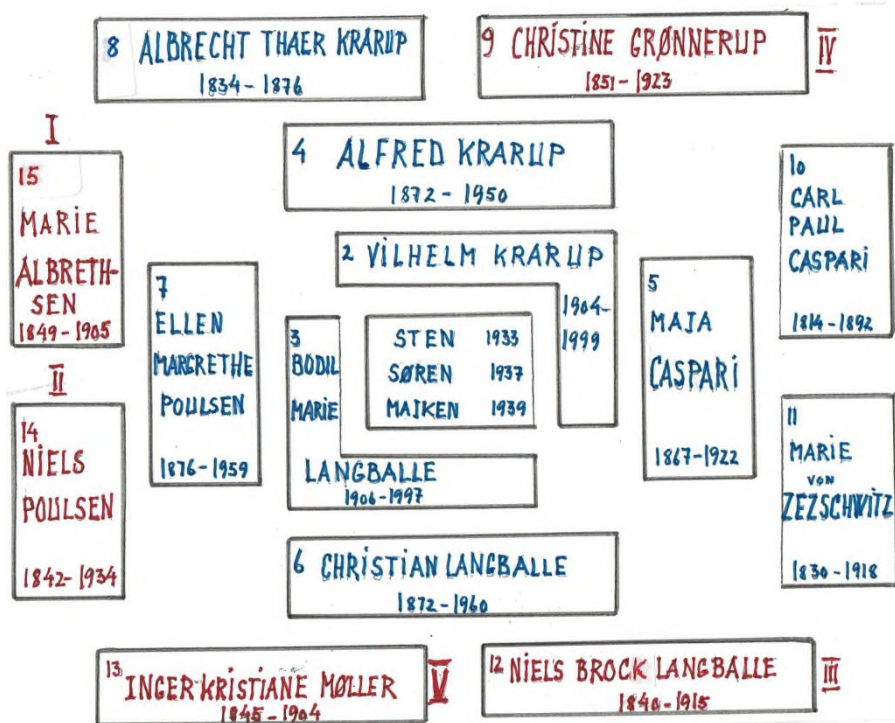
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FEM OLDEFORÆLDRES ANER

SLÆGTSSTUDIER 1991 – 2003

Sten Krarup

Slægtshistorisk Forlag 2020

FEM OLDEFORÆLDRES ANER
SLÆGTSSTUDIER 1991 - 2003

FEM OLDEFORÆLDRES ANER - SLÆGTSSTUDIER 1991 – 2003

Af Sten Krarup

Udgivet af Slægtshistorisk Forlag

Ekspedition:

Slægtshistorisk Forlag

Slotsgyden 14, 3670 Veksø

Tlf: 47170442 E-post: skrarp@post10.tele.dk

Tidligere udgivet:

Sten Krarup: Ikke uden fars hjælp – 14 slægtshistoriske beretninger (2003) ISBN 87-988785-1-4

Sten Krarup: For storslået indsats – 15 nye slægtshistoriske beretninger (2005) ISBN 87-988785-4-9

Sten Krarup: Fra militærhistoriens overdrev – skriverier gennem et langt liv (2014) ISBN 978-87-997820-0-0

Sten Krarup: Slægts- og militærhistoriske arbejder (2019) ISBN 978-87-997820-6-2)

**Tryk: Green Graphic
Industrivej 33, 7430 Ikast**

ISBN: 978-87-997820-2-4

Forord

Nærværende fem slægtshistoriske studier” er udarbejdet i tiden 1991–2003.

Som bekendt omfatter slægtshistorisk arbejde indsamling af et virvar af informationer: Nedskrivning af overleverede mundtlige familieberetninger, opøgning og registrering af trykte enkeltmeddelelser i bøger, tidsskrifter og aviser, notering af data fra konkrete kilder, så som kirkebøger, folketællinger, retsbetjentarkiver, ejendoms- og forsikringsarkivalier m.m. De mange informationer giver anledning til stakkevis af notitser, som kun har værdi for slægtshistorikeren selv, indtil de er blevet bearbejdet til en egentlig beretning, hvorefter de kan kasseres og brændes.

I de ca. 30 år jeg har beskæftiget mig med sagen, er mine hylder derfor blevet fyldt med de nævnte afskrifter og notitser, ligesom arbejdet fra 1991 til 2001 har resulteret i de fem studier, som blev kopieret privat og fordelt til slægt og interesserede venner. Senere – i 2003 og 2005 – blev det til oprettelse af eget ”Slægtshistorisk Forlag” og officiel udgivelse af to hæfter i A-4 format med biografisk orienterede ”slægtshistoriske beretninger” og så sent som i 2019 nåede jeg at udgive yderligere tre slægtsberetninger i en lille bog med titlen Slægts- og militærhistoriske arbejder. De to hæfter og bogen fra 2019 er alle forsynet med ISBN-nummer.

Før jeg nu brænder alle de hengemte papirer, har jeg imidlertid besluttet at lade de indledende fem studier trykke og udgive for dermed at bevare de i sin tid indsamlede informationer for dem, som de evt. kunne have interesse i fremtiden. Den oprindelige typografi er delvis bevaret.

I samme forbindelse trykkes et notat fra 2011 om Krarup-slægtens stamfader, Christian Krarup til Dejberglund.

Under arbejdet med studierne blev personerne registreret i slægtsprogrammet WINFAM og sammen med de tre sidste hæfter fordeltes også visse af slægtsprogrammets ane- og efterslægtstavler. Det er nu udeladt. Ligesom henvisninger til udskrifterne er slettet i teksten.

Særligt interesserede kan imidlertid få kopier af udskrifterne så længe oplag haves.

Veksø, den i august 2020

Sten Krarup

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Albrethsen – en sjællandsk møllerfamilie (1991) (let revideret 1998) med tillæg A	7 - 30
Den jyske bonde- og prangerslægt Poulsen (1993) (let revideret 1998) med tillæg A – F	31 - 85
Slægten Langballe fra Vinding sogn (1995) (3. midlertidige udgave 2001) med tillæg A	86 - 126
De grønnerupske aner (1998) med tillæg A & B	127- 168
Oldemor Langballes Kronjydeaner (2000)	169- 216
Hvem var far til Christian Krarup, Dejbjerglund?	217- 221
Korrelation mellem personerne i ”slægtshistoriske studier”, i ”slægtshistoriske beretninger” og i ”Slægts- og militærhistoriske arbejder”	222- 223
Tillæg til ”Fem oldeforældres aner”, Eksempel på Opstilling af anetavle	224

FORORD

Ved min konfirmation i 1948 gav far mig en fornem aneoversigt i glas og ramme. På grundlag af trykte efterslægtstavler havde han møjsommeligt samlet og opskrevet alle kendte aner i en række koncentriske cirkler med mit navn i centrum, med mine forældres i den inderste cirkel, mine bedste-forældres i den næste, dernæst mine oldeforældres og så fremdeles, så slægterne generation for generation fordelte sig vifteformigt ud fra centrum.

Mange år senere ville jeg gerne lave en tilsvarende anetavle til vore børn. Problemet var, at Lis, min kone, kun kendte lidt til sine forfædre. Jeg måtte selv i arkiverne for at gøre studier. Det er siden blevet en hel passion. Mange timer er tilbragt i Rigsarkivet og i landsarkiverne og mange notater er efterhånden samlet.

Jeg har nu besluttet at delagtiggøre familien i disse slægtshistoriske studier ved under fællestitlen "rapport fra en anesøger" lidt efter lidt at samle og fordele resultatet af mine sysler.

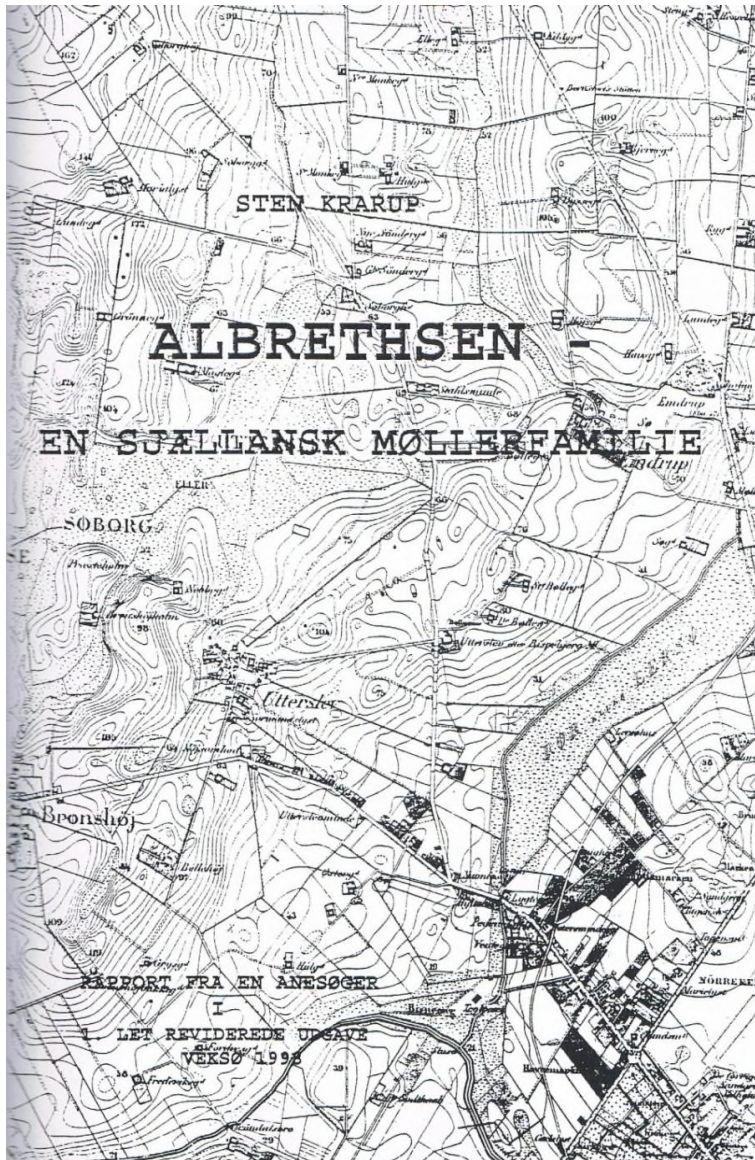
År tilbage anvendte min mor en del tid i arkiverne med at søge oplysninger om familien Albrethsen, hendes mormors slægt. Jeg har arvet en del af hendes notitser, og jeg ved, at hun ville have læst rapporten om den sjællandske møllerfamilie med særlig interesse. Derfor er den skrevet først.

En teknisk bemærkning:

Efterhånden som mængden af navne og data er steget, blev den cirkulære oversigt så upraktisk at anvende, at jeg i stedet har valgt en opstilling med et vifteformet "kassesystem", stadig med hver generation i en kreds omkring studiernes udgangspunkt, se eksempel side 225. Hver "kasse" er forsynet med et anenummer. Systemet er, at en fader altid har 2 gange sit barns nummer og en moder 2 gange barnets nummer + 1.

Veksø, december 1991

Sten Krarup

Den oprindelige forside fra en let revideret udgave 1998.
Målebordsblad fra sidst i 1800- tallet. Bemærk Bispebjerg Mølle mellem landsbyen
Utterslev og Lersø

MARIE FRA BISPEBJÆRG MØLLE

Min moders mormor hed Olivia Augusta **Marie** Albrethsen. Hun blev født på Bispebjerg Mølle den 12. nov. 1849 som datter af møller Albrecht Ludvig Albrethsen og hustru Andrea Vibekke Møller. Bemærk, at der ikke er c i Albrethsen. Det har familien altid lagt vægt på, men den stavemåde er naturligvis ikke overholdt alle steder, hvor familien omtales.

Det fremgår tydeligt af mange af citaterne i denne rapport. Marie Albrethsen blev gift med exam.jur.(dansk jurist) Niels Poulsen, yngste søn fra gården Kvelstrup på Mols. De to unge havde truffet hinanden i Brædstrup ved Horsens. Her var han herredsfuldmægtig omkring 1870 og hun - efter sigende - privatlærerinde på en af egnens gårde. Efter brylluppet nedsatte han sig som sagfører i Randers, hvor han virkede til sin død i 1934. Hun døde imidlertid allerede i 1905. Det er nok grunden til, at der ikke i vores familie findes ret mange beretninger om hende og om familien Albrethsen i det hele taget. Dog, én beretning har eksisteret uantastet gennem mange år, nemlig den, at Bispebjerg Mølle brændte uden at være ordentligt forsikret, så familien måtte gå fra hus og hjem og de sidste år levede i stor fattigdom. Det sidste synes at være rigtigt, men om årsagen var manglende forsikring, synes derimod at være lidt usikkert; men sikkert er det, at Bispebjerg Mølle brændte den 8. sept. 1842.

MØLLENS BRAND

På forsiden af Berlingske politiske og avertissements Tidende kunne der fredagen den 9. sept. 1842 læses følgende notits:

"Ildløs. Igaar Eftermiddag omtrent kl. 1½ udbrød Ild i den ½ Miil fra Byen i Nærheden af "Lygten", liggende Bispebjerg Mølle. Ilden opkom i et af de mindre Huse, der omgive Møllen, og denne tilligemed alle de omliggende Huse afbrændte aldeles, ligesom også en stor Del Indbo samt en Mængde Tømmer, som ikke var assureret. Denne Ildebrand er så meget mere beklagelig, som den kostede flere Mennesker Livet.

Smedemesteren, som boede på Stedet, Møllermestersvenden og en af Mølledrengene vare nemlig ifærd med at redde, da Taget og Skor-stenen styrtede ned og begravede dem aldeles, saa at kun deres døde Legemer ganske knuste og forkullede bleve dragne frem under Ruinerne. Den dristige Eier, Hr. Møllebygger og Møllermester Albrechtsen blev selv betydelig forbrændt og maatte tilligemed 2de Karle, der ligeledes vare komne meget til Skade, kjøres paa Hospitalet."

Af Brønshøj Kirkebog fremgår det, at de tre "omkomne i Luerne ved Utterslev Møllens Brand" blev begravet den 13. sept. 1842. De tre var - smedesvend i Utterslev Jacob Nielsen Lassen fra Emdrup. 29 år,

- møllersvend på Utterslev Mølle Andreas Nielsen Sivert fra Esbønderup Skovhuse, 46 år, og
- møllersvend på Utterslev Mølle Carl Peter Nicolai Larsen fra Asminderød, 18 år.

Den 16. sept. blev Møllebygger Carl Fr. Albrechtsen, Ejer af Utterslev Mølle, begravet fra Brønshøj Kirke, 36 år gammel.

Han er den første, der er begravet i det endnu eksisterende fami liegravsted på Brønshøj Kirkegård.

BISPEBJERG MØLLE

Bispebjerg Mølle eller - som det fremgik af det foregående - Utterslev Mølle var ikke nogen gammel mølle. Den er først bygget i 1808. Ejlert Møller, som gennem flere år havde drevet Fuglevad Mølle ved Mølleåen, fik Rentekammerets tilladelse til at bygge og drive en vejrmølle på Utterslev Mark, (matr. nr. 23). Møllen lå det nordøstlige hjørne af krydset Frederiksborgvej -Tuborgvej vis a vis Bispebjerg Kirkegård og Møllertoften. I "Utterslev By igennem Tiderne" (Historiske Meddelelser om København, 2.rk, 5.bind) fortælles historien om møllen - dog uden omtale af branden i 1842. Her et resumé:

Bygget 1808 af Ejlert Møller. 1824 kom møllen på tvangsauktion. Blev købt af Jens Andersen Borum, Petershvile v. Frederiksborg for 16.000 Rbd. Sølv. Skødet udstedet 1/7 1825. *"Den nye ejer, der tillige var møllebygger, havde 1834 som forpagter Carl Fr. Albrechtsen, f.c. 1808, søn af Hans Albrechtsen, Pibe Mølle. Da han døde ægtede enken, Andrea Vibeke Møller 31/12 1844 hans broder, møllebygger Albrecht Ludvig Albrechtsen, f. 1803. Denne solgte 1864 møllen til Harald Hulkier, f. 2/10 1805 i Alsted v. Sorø".*

Som anført hedder det sig i familietraditionen, at manglende Brandassurance var årsag til, at møllen måtte sælges. Det har endnu ikke været muligt - ud fra de skriftlige kilder - at få dette bekræftet. Af Landbostandens Brandforsikringsjournal (bind M - 1839 - 43) på Rigsarkivet fremgår det derimod, at branden den 8. sept. på Bispebjerg Mølle er indført 15. nov. 1842 med anmodning om, at der foreløbigt må udbetales enken 3000 Rd. og af anmærkningsrubrikken fremgår det, at der er sket flg. udbetalinger: 15. nov 1842: 3500 Rd., 3. jan 1843: 4500 Rd., 21 mar 1843: 5000 Rd og 15 jun 1843 7792 Rd. I alt 20 792 Rd.

Der synes således at have været penge nok fra forsikringen til at genopføre møllen, men det har ikke været muligt - endnu - at af-terspore, om branden har givet en sådan svækkelse af økonomien, at det efter 18 års forløb har været nødvendigt at sælge. Men tilbage til familien.

FAMILIEN PÅ BISPEBJERG MØLLE

Både Andrea Vibekke Møller og de to brødre Albrethsen kom af gamle møllerslægter. Hun stammede fra Køge, hvor hendes far, Anders Diderich Møller, var hollandsk møller, og de to brødre kom - som nævnt - fra Pibe Mølle ved Helsingør, sønner af møllens ejer, Hans Albrethsen. Han skabte familienavnet ved - som nutildags - at give sine børn sit eget efternavn. Dermed skabte han Albrethsen-familien.

Efter den tids skik og brug på landet skulle drengene ellers ved anvendelse af det såkaldte patronymikon have heddet Hans Søn (eller Hansen) og pigerne Hans Datter. Selv havde han fået navn efter skik og brug, idet hans far hed Albret Olsen. Vi vender senere tilbage til familiens grundlægger.

Den første Albrethsen på Bispebjerg Mølle, Carl Frederik, var yngste søn fra Pibe Mølle. Han og Andrea Vibekke havde sammen datteren Camilla Bodil Alvilda, født 1835.

Da Albrecht Ludvig, der var den tredieyngste fra Pibe Mølle, kom til Utterslev for efter branden at bistå Andrea Vibekke med møllens genopbygning, fik de to sammen en dreng 4. juni 1844. Han blev døbt 31. dec. samme år og blev - efter den tids sædvane - opkaldt efter den afdøde ægtefælle. Han kom altså til at hedde Carl Frederik Albrethsen. Samme dag - 31. dec 1844 - blev hans forældre gift i Brønshøj Kirke.

Senere fik Albrecht Ludvig og Vibekke Andrea i 1846 endnu en dreng, Hans Folmer, og endelig 12 nov. 1849 datteren Olivia Augusta **Marie**, min oldemor, der som nævnt blev gift 1871 med exam.jur. Niels Poulsen.

MARIE ALBRETHSENS BØRN

Marie Albrthsen og Niels Poulsen fik fire børn, to piger og to drenge. Børnene var:

- Knud Albert Erasmus Poulsen, f. 14/10 1872, læge i Korsør. Gift m. Harriet Weyse Holm. 2 børn.
- Jenny Poulsen f. 17/11 1873, gift med Andreas Becher, præst i Assens. 2 børn. Jenny Becher skrev en række romaner, udgivet hos Hasselbalch og på Lohses forlag.
- Ellen Margrethe Poulsen f. 11/6 1876, gift med Christian Langballe, overlæge i Randers. 5 børn. Nr. 2 - Bodil Marie Langballe, f. 19/9 1906, er min mor.
- Oluf Volmer Poulsen f. 8/10 1881, apoteker i København. Gift m. Agathe Møller. 3 børn.

CARL FREDERIK ALBRETHSENS BØRN

Carl Frederik Albrethsen blev tømrer. Han og hans kone Karoline Amalie Ringling, datter af politibetjent Johan Fr. Ringling, Skelskør, fik sammen 7 børn.

1. Albreth Ludvig Albrethsen f. 25/3 1874 i Kbh. (St. Johs.)
Konfirmeret 1888 i Veksø.
2. Valdemar Oscar Albrethsen f. 15/12 1875 i Kbh. (St. Johs.)
Konfirm. 1890 i Veksø
3. Thorvald Johs. Albrethsen f. 25/7 1877 i Kbh.(St.Johs)
konfirmeret 1892 i Veksø
4. Aage Folmer Albrethsen f. 19/11 1879 i Kbh. (St. Johs.)
Konfirm. 1894 i Veksø
5. Andreas Frederik Albrethsen f. 19/10 1885 i Kbh. (St. Stefan)
Konfirm.1899 i Veksø
6. Agnes Theresia Albrethsen f. 26/5 1887 i Gadevang.
Døbt 30/10 87 i Veksø.
Konfirmeret 1901 i Veksø.
7. Robert Thorkild Albrethsen f. 25/1 1889 i Veksø.
Konfirmeret 1903 i Veksø.

Carl Frederik døde i Veksø 3/2 1901. Karoline Amalie Ringlind døde i Kbh. (De Gamle By) i 1924. Begge blev begravet i Veksø.

CAMILLA ALBRETHSEN

Den ældste datter fra Bispebjerg Mølle forblev ugift. Hun blev viceinspektrice på Nansensgade Skole i København.

Valdemar Oskar Albrethsens datter, Camilla Rasch, født 1906, har berettet, at Camilla livet igennem støttede sine nevøer og niecer. Blandt andet var hun stærkt medvirkende til, at alle Carl Fredriks børn fra Veksø fik læreplads og dermed en faglig uddannelse. Hun malede et billede af Bispebjerg Mølle. Camilla Rasch mener, at billedet opbevares på Københavns Rådhus, evt. på bymuseet. Hun har selv på sin væg en kopi udført af en tidligere nabo.

Camilla Albrethsen synes også at have været en støtte for sine forældre, da de efter salget af møllen flyttede til København. Her ernærede Albrecht Ludvig Albrechtsen sig som retsbud til sin død 9 sept. 1873. Da boede familien i Store Larsbjørnstræde 16. Ved skifteforretningen i sept. 1873 var Camilla til stede sammen med sin moder. Andrea Vibekke døde 1883 og

Camilla 1893. Da var broderen, Hans Folmer, død året før. De er alle begravet i familiegravstedet på Brønshøj Kirkegård.

OTTE BØRN FRA PIBE MØLLE OG OSTED KRO

De to brødre Albrethsen på Bispebjerg Mølle stammede som nævnt fra Pibe Mølle, som Hans Albrethsen, deres far, havde købt i 1805, efter i 10 år at have drevet Osted Kro mellem Ringsted og Roskilde. Kroen havde han fået som fæster under godset Ledreborg ved som 39-årig at gifte sig med den forrige kromands enke, Bodil Barbara Folmer (29), der i ½ år havde siddet alene med to drenge på 3 og 1 år. De blev gift den 11. marts 1795. Der kom i alt 8 voksne børn fra Pibe Mølle og Osted Kro. Hans Albrethsen og Bodil Barbara Folmer fik sammen 6 børn og i det første ægteskab med Anders Christensen Borum eller Borring (begge skrivemåder ses) havde hun fået tre børn; men den ene døde som lille.

Børnene var:

1. Ane Kirstine f. 17/11 1788 , død 09/01 1789
2. Christen Andersen Borum db. 1791, 3 adv. Bliver gift i Køge 1814 med Ane Marie Andersen, enke efter Anders Diderik Møller. Bliver derved møller i Køge.
3. Jens Andersen Borum Bliver forpagter af Pibe Mølle, senere ejer af Petershvile Teglværk ved Helsingø og Bispebjerg Mølle. Gift med Catrine Appeldorn Adolph.
4. Anders Borum Albrethsen f. 1796. Exam.jur. død 1826 som godsfulmægtig i Nykøbing Sj.
5. Hans Folmer Albrethsen f. 2/7 1797. Overtager Pibe Mølle efter forældrene. Gift med Anna Kirstine Hald
6. Ingeborg Marie Sophie Albrethsen f. 25/4 1800. Vies 1825 til Anders Diderik Møller fra Køge

7. Albrecht Ludvig Albrethsen f. 25/4 1803. Bliver gift med sin lillebror, Carl Fredrik Albrethsens enke og bliver ejer af Bispebjerg Mølle efter broderen. Far til Marie.
8. Laurits Peder Albrethsen f. 8/9 1804 i Osted. Cand. Pharm., stadsfæstemand i Kbh. Død. 13/11 1871. Gift med Magda Barbara Borum
9. Carl Frederik Albrethsen f. 15/6 i Pibe Mølle. Forpagter Bispebjerg Mølle i 1834. Senere ejer af samme. Gift med Andrea Vibekke Møller fra Køge. Død 1842 efter møllens brand.

HANS ALBRETHSEN - FAMILIENS GRUNDLÆGGER

Hans Albrethsen (1754 - 1816) var som nævnt den første med familienavnet og dermed familiens grundlægger.

Han blev født i Jonstrup Mølle i Værløse Sogn. Her var hans far, Albreht Olsen, møllersvend. Hans moder Marie Hansdatter var datter af Jonstrupmølleren, Hans Larsen.

Da Jonstrup Mølle i 1760 blev solgt af Hans Larsens enke til en københavnsk klædefabrikant, flyttede Hans Albrethsens forældre til Øvre Værebros Mølle, som hans morbror købte.

Her var faderen fortsat møllersvend til sin død 1762. Da var Hans kun 8 år. Et år før faderen døde, havde Hans fået en lille søster, Anne Margrethe, døbt 1761 i Ølstykke Kirke.

I 1766 giftede moderen sig igen med møller Peter Lassen, der købte Frederiksborg Ladegårdsmølle i Nr. Herlev sogn ved Hillerød. Søsteren "Anne Margrethe Albrethsdatter" blev konfirmeret i Nr. Herlev Kirke i 1775. Da samme Anne Margrethe i 1782 blev gift i Nr. Herlev Kirke med forpagter Mads Pedersen, Atterupgården ved Osted, kaldes hun imidlertid for "jomfru Anne Margrethe Bruun af Ladegårdsmøllen".

Hvorfor kaldte Hans Albrethsen sig ikke også for Bruun? Det har undret mig. Hvor havde Anne Margrethe i øvrigt navnet Bruun fra? Det har det endnu ikke været muligt at finde ud af. Ej heller er det lykkedes at opspore, hvad Hans Albrethsen har foretaget sig, indtil han i 1795, giftede sig til

kroen i Osted. Om han voksede op i Frederiksborg Ladegårdsmølle eller evt. et helt andet sted, vides endnu ikke.

Jeg har dog ikke helt opgivet håbet om at opklare de to spørgsmål. Ved brylluppet i Osted kaldes han: "Ungkarl fra Atterup". Heraf kan sluttes, at han har hjulpet søsteren og hendes 2. mand, der hed Frederik Mellerup, med at drive Atterupgården. Også efter at han var blevet kromand har han sikkert måttet støtte søsteren. Frederik Mellerup døde 29 år gammel i 1799 og hun overtog selv gården, som hun drev til sin død i 1844.

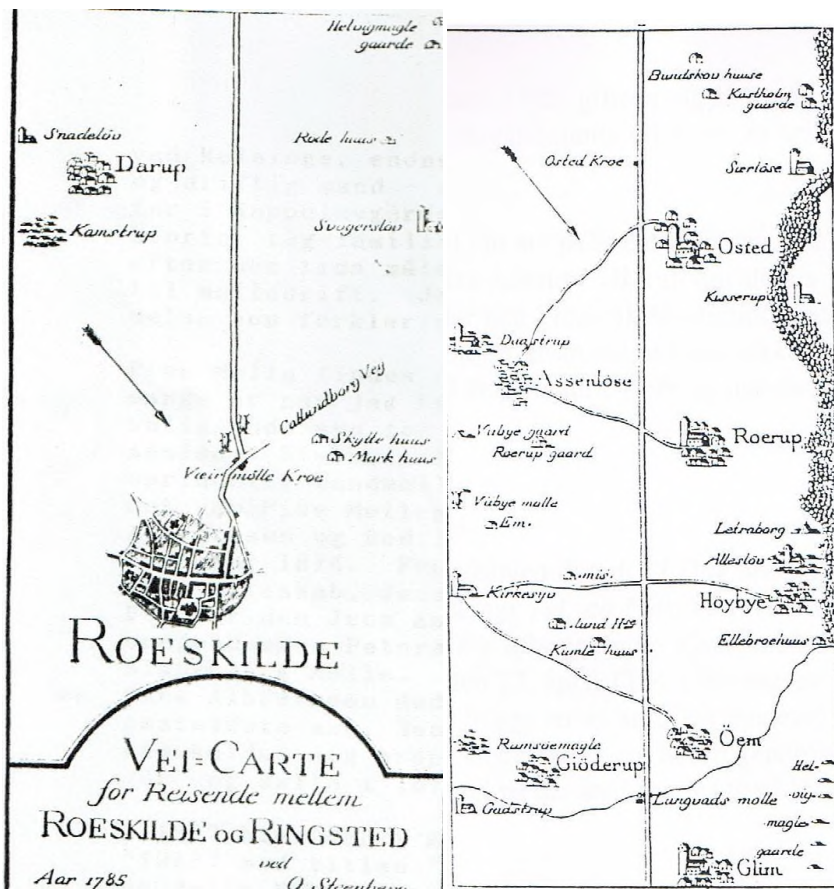
OSTED KRO

Osted Kro lå indtil 1764 i selve landsbyen Osted. *"I Dag 8te Da-ge, i den stærke Storm, kom Ildløs i Ostedt ved Middags Tid, da Folkene vare i Kirken. Fem Gårde og syv Huse med den smukke Kroe afbrændte og Kroemanden beholdt ikke det ringeste tilbage"*, står der fredag den 27. april 1764 i Berlingske Tidende. På den tid var man ved, som kongenvej, at bygge en ny snorlige landevej mellem Roskilde og Ringsted - den nuværende hovedvej A1 - og kroen genopførtes derfor ikke i selve Osted by, men ved den ny vej på det sted, hvor Osted Kro stadig ligger i dag.

Driften dengang var kombineret landbrug og krohold. Kroen ejedes af lensgreven på Ledreborg og kromanden var således fæster under Ledreborg Gods.

Ved folketællingen i 1787 boede der af 5 personer i Osted Kro. Den 36-årige kromand, ungtkarl Anders Christensen Borum, hans 15 år ældre bror, ligeledes ungtkarl, en 5-årig datter af en anden bror, en pige og en karl. Kromanden blev i 1788 gift i Kildebrønde Kirke med 22-årige Bodil Barbara Folmer fra Kappelgårde, men allerede i 1794 blev Bodil Barbara ungtkarl Hans Albrethsen fra Atterup". Folmer som nævnt enke og ægtede efter et halvt års forløb den 39-årige

Ved folketællingen i 1801 havde ikke mindre en 17 mennesker fast bopæl i kroen. Der var for det første den 47-årige kromand og jordbruger Hans Albrethsen og Bodil Barbara Folmer, hendes to drenge af første ægteskab samt deres tre ældste, fælles børn. Af tyende var der: En gårdskarl, en avlskarl, en halvkarl, en tjene-stedreng, en kælderpige, en kokkepige, en bryggerspige, to piger til plus yderligere én mandlig hjælper. Sammenligningen mellem folketællingerne i 1787 og 1801 viser, at var driftige folk, der havde fæstet kroen.

Trykt kort 1785 mellem Roskilde og Østet Kro

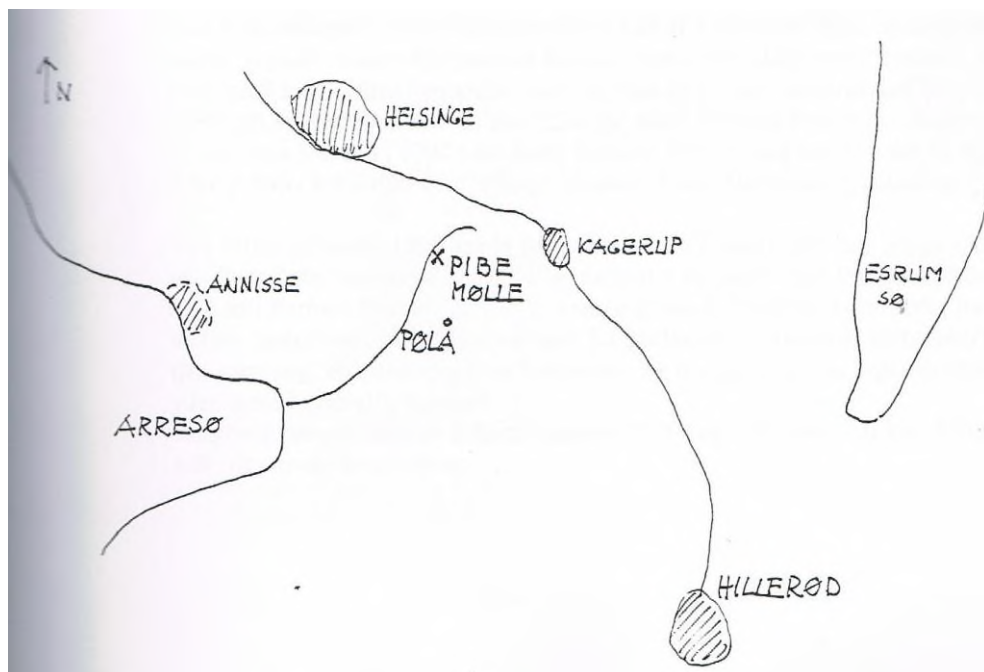
Skifteprotokollen ved Anders Christensen Borums død i 1794 viser, at boet blev vurderet til 1130 rigsdaler, 5 mark og 14 skilling plus et tilgodehaven-de på 7 rigsdaler. Herfra skulle imidlertid trækkes forskellige udgifter: 50 rigsdaler til begravelsen, over 95 rigsdaler til kroafgifter, 55 rigsdaler til folkeløn, små 130 rigsdaler til købmandsgæld og lign. samt endelig 22 rigsdaler til skifteomkostningerne. Nettoarven var således godt 778 rigsdaler, hvoraf $\frac{1}{2}$ tilfaldt enken. Hun ønskede "af Kærlighed", at hver af sønnerne skulle arve 300 rigsdaler efter deres far, og derved blev det; pengene blev forvaltet af overformyndieret til de blev 18 år.

PIBE MØLLE

I 1805 overtog Hans Albrethsen og Bodil Barbara Pibe Mølle ved Helsingø, endnu et tegn på, at han har været en dygtig og driftig mand - og måske

støttet af sin velhavende svigerfar i Kappellev-gårde. Ham vender vi tilbage til.

Hvorfor tog familien springet fra Osted til Helsinge - en efter den tids målestok betydelig afstand - og fra krodrift til mølledrift. Jeg har prøvet at finde en familieforbindelse som forklaring, men det er ikke lykkedes - endnu.

Pibe Mølle findes stadig på Geodætisk Instituts kort og i mange år har jeg troet, at Pibe Mølle alene var en stubmølle beliggende syd for Helsinge, men nord for vejen Kagerup - Annisse. Stubmøllen er imidlertid blot en udvidelse af en oprindelig vandmølle ved Pølåen, syd for nævnte vej.

Det var Pibe Møllegård med både vand- og stubmølle, som Hans Albrethsen og Bodil Barbara overtog. De drev den indtil 1. november 1814. Fra den dag forpagtede Bodil Barbaras 2. søn af 1. ægteskab, Jens Andersen Borum, møllen af sin stedfader.

Det var den Jens Andersen Borum, der senere som ejer af naboejendommen Petershvile, (det senere teglværk) i 1824 købte Bispebjerg Mølle.

Hans Albrethsen døde i 1816 og Bodil Barbara i 1829. Deres næstældste søn, Hans Folmer Albrethsen, overtog Pibe Mølle.

Han kaldte sig proprietær. Hans søn, Anders Valdemar, solgte gård og mølle i 1875.

I 1837 blev der i København udgivet en slags forløber til "TRAP" med titlen "Topographi over Frederiksborg Amt efter meddelte Efterretninger fra vedkommende Embedsmænd og Ejere, Ved S. Stern. Af den udførlige beskrivelse af Pibe Mølle, skal der her citeres følgende: "*Pibemølle, en stub- og vandmølle i Helsinge Sogn, ejes og drives af Hr. H.F. Albrechtsen; den ligger i Siden af Marken, 1 M fra Fredriksborg, 3½ M fra Helsingør og 5½ M fra Kjøbenhavn. Bygningen bestaae af 7 Længder af Muur og Bindingsværk, der afgi-ve Bopæl for en Familie udenfor Bondestanden. De er tilligemed*

Mølleværkerne assurerede for 16.000 Rd.Sølv.

Mølleskylden er 4 Td, 1 Skp. Stubmøllen har en Grovquærn eller en sakaldet grubequærn, der maler 4 à 5 Tønder Sæd i Timen. Vandmøl-len, der er en saakaldet Græsmølle, driver med 2 Hjul 3 Quærne; den maler 2 Tdr. i Timen. Møllen har fornødent Vand. Ved Møllen er et Valkeværk. Til Møllen hører et Areal af 48 Tdr.Land U, 12 Tdr.Ld. E og 12 Tdr.Ld. M, hvis Hartkorn er indbefattet i Mølle-skylden.

Jordene ere lerede, og blandede deels med sort Muld, deels med Sand. Udsæden 10 Tdr. Rug, 6 Tdr. Byg, 16 Tdr. Havre, 2 Tdr. Hvede giver 8 Fold. Der avles 120 læs Hø. Besætningen er: 5 Heste, 15 Køer, 20 Faar og 50 Svin. Sædfølgen er: 1. grødes til Staldfoder, der tildeels høstes som Hø, derefter Rug, Kartofler, Byg, Havre udlagt med Kløver i 3 Aar. I Landgilde svares 36 Rbd, 51 Sk. Præstetienden er accorderet til 11 Tdr Rug og 1 3/4 Tdr Byg. Om Konge- og Kirketiende, see Sognet. De kgl. Sk. beløbe sig til 140 à 150 Rbd. Møllen er behæftet til Banken med 738 Rbd. Sølv."

Hans Folmer Albrethsen, proprietær i Pibe Mølle 1825 - 64, var gift med Anna Kirstine, født Hald. I en stamtavle over familien Hald (Kbh. 1929), udgivet af Chr. Krarup, fremgår (siderne 53 -57) Hans Folmer Albrethsens og Anna Kirstine Halds efterslægt til 1929.

DEN VIDERE BERETNING

Vi har indtil videre koncentreret vor opmærksomhed om tre generationer.

- (1) Familiegrundlæggeren Hans Albrethsen
- (2) Hans to sønner, som efter hinanden blev gift med Andrea Vibekke Møller og blev møllere i Bispebjerg Mølle
- (3) Tre af de fire børn fra Bispebjerg Mølle, nemlig Camilla af første ægteskab og Carl Frederik og Marie af andet ægteskab.

Vi er ikke gået i detaljer med disse børns liv og færden. En ting vi måske kunne vende tilbage til.

For at kunne bevare overblikket vil vi basere den videre beretning på et geografisk grundlag. Vi bliver på Sjælland og vil fortsat næsten udelukkende møde møller, både vind- og vandmøller.

Fra gammel tid lå møllerne uden for landsbyerne ved de vandløb, som leverede drivkraften. En del lå ved alfarvej og havde fået det privilegium at måtte drive kro for de vejfarende og dermed ret til at brygge øl og brændevin.

I Nordsjælland har vi allerede mødt Pibe Mølle ved Helsingør, Ladegårds møllen ved Hillerød, Øvre Værebros Mølle mellem Hillerød og Roskilde samt Jonstrup Mølle. De har alle oprindeligt været vandmøller, men blev de fleste steder efterhånden suppleret med eller erstattet af vindmøller.

Ved Køge møder vi en klynge vindmøller, heraf en hollandsk mølle, lige uden for byens Nørreport. De ligger omtrent hvor det gamle Køge Sygehus er i dag. Mellem Køge og Ringsted møder vi igen en gammel vandmølle, Kimmerslev Mølle.

I Lyngby sogn ved Sorø møder vi Kongskilde Mølle og Suserup Mølle, begge vandmøller.

Mølleren tilhørte normalt den bedre stillede del af landbefolkningen. I kirkebøgerne tituleres han "seigneur" - og gennem valget af faddere kan man ofte se, hvem der var møllefamiliernes omgangskreds. Det var som regel fogederne og godsernes andre overordnede funktionærer samt landsbyernes skoleholdere. Møllerfamilierne blev i 1700-tallet gift ind i hinanden, så det er en hel rebus at rede trådene ud. Det gælder også denne - eller disse - møllerfamilier.

Som udgangspunkt for den videre beretning vender vi tilbage til Bispebjerg Mølle, til Andrea Vibekkes Mølle.

EN FAMILIEREBUS

Andrea Vibekkes far, Andreas Diderich Møller, var hollandsk møller; men ham havde hun aldrig kendt. Han døde ½ år før hun blev født 22/2 1811. Hendes mor hed Ane Marie Andersen og var møllerdatter fra Køge.

Forældrene havde kun været gift i to år, da Ane Marie blev enke. Andrea Vibekke var deres eneste barn, men selv om faderen var død, da hun blev født, blev hun traditionen tro opkaldt efter faderens første kone, Andrea Vibekke Espensen. Med hende havde faderen 4 børn. Den ældste hed det samme som sin far, altså Andreas Diderich Møller. Han var 10 år, da hans far døde.

Denne Anders Diderich, der altså var 10 år i 1810, blev i 1825 i Helsingør gift med Ingeborg Albrethsen, datter af Hans Albrethsen og Bodil Barbara Folmer og dermed søster til de to brødre fra Bispebjerg Mølle. Men det bliver mere kompliceret endnu. Andrea Vibekkes mor, Ane Marie Andersen,

der er kun var 21 år, da hun blev enke i Køge, giftede sig igen i 1814 med Christen Andersen Borum, ældre halvbror til de to brødre fra Bispebjerg Mølle. Han var, som vi har set, Bodil Barbara Folmers søn af første ægteskab, født i Osted Kro.

Han blev altså hollandsk møller i Køge ved at ægte Ane Marie. Da Bispebjerg Mølle i 1824 blev købt af Jens Andersen Borum, Bodil Barbara Folmers anden søn af første ægteskab, var det altså ejerens halvbroder og en helbroders steddatter, som forpagtede møllen, og som senere, engang i 1830'erne, købte den.

En skitse over "mølleområdet" nord for Køge ses i Tillæg A.

"DRÆBT AF ENGELSKMANDEN" I SLAGET VED KØGE

Andrea Vibeke Møllers mor Ane Marie Andersen var født 4/2 1779. Hendes far, Ole Andersen, var møller i Køge, men hans oprindelse er endnu ukendt. Han døde under "træskoslaget" ved Køge mellem englænderne og de danske militsenheder den 29. august 1807. Ikke på grund af heroisk indsats, men formentlig fordi han blev ramt af en vildfaren kugle, mens han fulgte slaget fra den ene af sine to stubmøller.

Dødsfaldet noteres i "Kjøge By'es Historie" og i kirkebogen står der under hans begravelse den 5. sept. 1807: "Dræbt af engelskmanden".

Den kugle, der dræbte ham, ligger nu på gården Kallestrup ved Hvam i Himmerland. Gården ejes af slægten Aarup og en frk. Aarup fra Kallestrup var husbestyrerinde for Ole Andersens sønnesøn, departementchef Rasmus Frederik Andersen, der døde ugift i 1901. Frk Aarup arvede både den dræbende kugle fra 1807 og et smukt, gammelt chatol, som også står på Kallestrup.

Min mormor, Ellen Margrethe Poulsen, har som ung besøgt departementschef Andersen, i Vestergade 21 i København. Han var altså hendes mormors morbroder.

Tilbage til Køge. Ole Andersen var i 1778 blevet gift med Kirsten Nielsdatter - naturligvis datter af en møller i Køge. Forældrene hed Niels Larsen og Ellen Larsdatter.

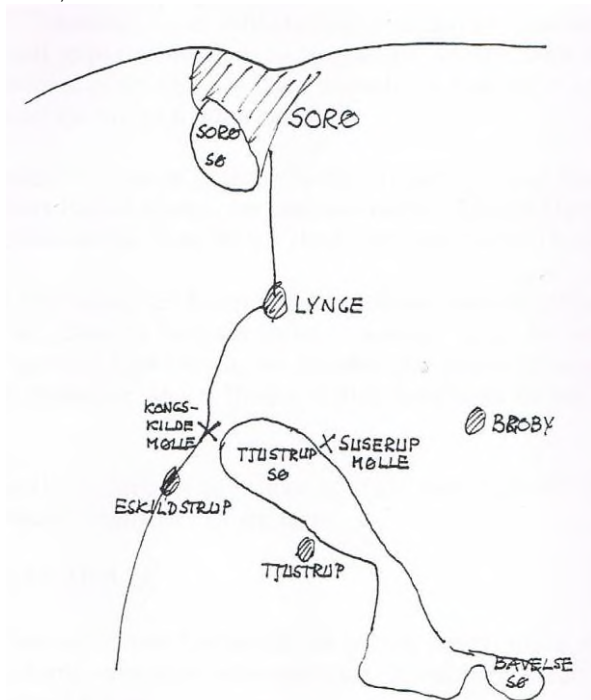
Ligesom det skete for hendes barnebarn Andrea Vibekke Møller i 1811 blev også Kirsten Nielsdatter født ½ år efter faderens død.

MØLLERNE I LYNGE SOGN

Vi begiver os nu til egnen syd for Sorø. Andrea Vibekkes far, Anders Diderich Møller stammede fra Suserup Mølle i Lynge sogn.

I det sogn var der indtil begyndelsen af det 20. århundrede to vandmøller, Kongskilde Mølle, fæstemølle under godset Frederiks-lund og Suserup Mølle, der var fæstemølle under Sorø Akademi. Man skulle tro, at to møller

i samme sogn gav anledning til konkurrencen og dermed splid mellem familierne i de to møller.

Det var imidlertid slet ikke tilfældet. Møllegæsterne til de to møller kom fra hver sit område. Suserup Mølle, der lå på nord-siden af Tjustrup Sø fik efter møllebogen fra 1761 sine møllegæster fra 24 gårde i Lyngge og Broby nord for søen og Kongskilde Mølle på søens vestbred fik sine møllegæster fra 15 gårde i byerne Eskildstrup og Tjustrup sydvest og syd for søen.

Ved at studere sognets kirkebøger bliver man også klar over, at der slet ikke var konkurrence. Tværtimod. De to møllerfamilier er indgiftet i hinanden, men da børnene er kaldt op på traditionel vis og betegnelsen "Møller" både angiver erhverv og efternavn, er det også her uhyre vanskeligt at finde ud af familierne og hvem, der hører hjemme på hvilken mølle.

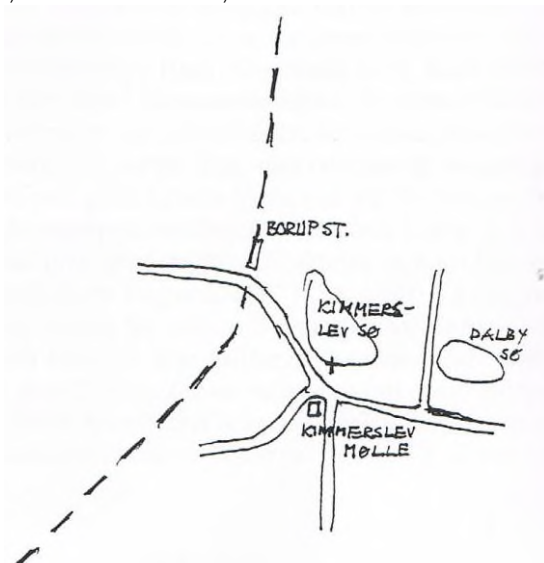
Andrea Vibekkes far, Anders Diderich Møller var født i Suserup Mølle, men hans far, Anders Hansen Møller, der altså var møller i Suserup Mølle var født 1740 i Kongskilde Mølle. Hans far hed Hans Andersen, møller i Kongskilde Mølle.

Anders Diderichs moder hed Karen Hansdatter Holm. Hun var gift tre gange. Første gang med Diderich Pedersen Galberg i Suserup Mølle. Da han døde giftede hun sig igen med Lars Ortved, der derefter blev møller i Suserup, og endelig til sidst ægtede hun Anders Hansen Møller, der således fik Suserup Mølle med hende.

Jeg er imidlertid ikke færdig med at finde ud af alle enkelthederne i forbindelse med de to familier i møllerne i Lyngesogn.

KIMMERSLEV MØLLE

Landsbyen Kimmerslev ved Kimmerslev Sø er i dag næsten vokset sammen med stationsbyen Borup - den sidste jernbanestation i hovedstadsområdet på strækningen København - Korsør.

Kimmerslev har imidlertid endnu landsbypræg og det er stadigvæk let at identificere Kimmerslev Møllegård ved den bæk, der forbinder Kimmerslev Sø med Køge Å og selv om møllehjulene naturligvis ikke længere findes, kan man med lidt god vilje alligevel fornemme, at der har været vandmølle engang.

I Kimmerslev Møllegård blev Hans Albrethsens kone, Bodil Barbara Folmer, født i 1766. Hun blev døbt i Kimmerslev Kirke - et stenkast fra møllen - 6. søndag e. trinitatis samme år, og måske var det ved hendes dåbsgilde, at sognets degn gjorde skandale. Vi ved det ikke, men tidsmæssigt kan det godt passe. Historien var den, at degnen Lauritz Sjøval var lidt for glad for de våde varer. Flere gange havde sognepræsten klaget til Sjællands biskop over ham og hver gang havde degnen givet præsten en undskyldning og lovet bod og bedring. Det skildres i "Sjællands Stifts Degnehistorie" (Kbh. 1899). Om degnens opførsel i Kimmerslev Mølle hedder det ordret: *"Værst blev det, da han ved et Gilde i Kimmerslev Mølle, idet han drak af et Sølvbæger, skal have sagt: "Det er Salighedens og Velsignelsens Kalk". Han blev nu indstævnet [for provsteretten], dels for disse Ord, dels for at have været hengiven til Gudsbespottelse og*

Drukkenskab" tillige "at saadant er skeet i Kirkerne" og endelig, at han ved Nattetide, for at drive Spot, har kaldet Præsten hjem til sig for at berette hans foregivne svage Hustru".

Provsteretten blev sat i Ørslev præstegård og ved to møder i 1768 deltog både Bodil Barbaras far, møller Hans Folmersen, Kimmerslev, og hendes gudmors ægtemand, birkeskriver Daniel Christensen, Gammerød. Det er således ikke helt usandsynligt at "salighedens og velsignelsens kalk" blev drukket ved Bodil Barbara dåbsgilde. Provsterettens kendelse var i øvrigt, at "Lauritz Sjøval må agtes uværdig til længere at forestå degneembedet, men at have samme forbrudt."

Hans Albrethsens kone er som nævnt født i Kimmerslev Mølle. Den første dag i februar 1755 blev hendes forældre gift i den lille Kimmerslev Kirke. Møllerenken Maren Hansdatter blev gift med Hans Folmersen. Den forrige møller, Niels Rasmussen, var død få måneder tidligere. Han havde nu kun været møller i Kimmerslev i kort tid. Mindre end et år før havde han fået møllen i fæste af Svenstrup Gods; ved hans død kunne Maren Hansdatter enten selv overtage fæstemålet eller hun kunne gifte sig igen og hendes nye mand kunne blive ny fæster. Med brylluppet 1. feb. 1755 blev det Hans Folmersen og hans fæstemål varede godt 25 år. Med dette bryllup mellem Hans Folmersen og Maren Hansdatter indledtes en lang og livsvarig forbindelse mellem to tilsyneladende stærke, arbejdssomme og stædige viljer med stor indflydelse i det lokale liv. Atter og atter møder man deres navne i kirkebøgerne, først i Kimmerslev, senere i Kildebrønne, hvor de selv dels bringer børn til dåben, dels er faddere til mange andre børn i sognene. De fik selv 9 børn. De to døde som små, men tilsyneladende blev syv af dem voksne. De fem første var alle piger. Nr. 2 i rækken, født 1762, navngivet Bodil Barbara døde, inden hun fyldte 4 år. Nr. 4, født 1766 og døbt 6. søndag efter trinitatis same år, fik derfor også navnet Bodil Barbara. Sådan var skik og brug. De døde børns navne blev straks valgt igen. Den Bodil Barbara, der blev født i 1766, er familiens Albrethsens ane.

Hans Folmersens og Maren Hansdatters 9 børn var:

1. Ane Cathrine Døbt i 1760, dom. 8 p. trinitate
2. Bodil Barbara Døbt i 1762, dom. 11 p. trinitate, død 1765
3. Sidse Døbt i 1764, dom. 7 p. trinitate
4. Bodil Barbara Døbt i 1766, dom. 6 p. trinitate
5. Ellen Døbt i 1768, dom. quadragesima, død som barn
6. Folmer Døbt i 1770, dom. 2 p. cpiclesia
7. Anna Maria Døbt i 1772, 5. jan.
8. Ellen Døbt i 1773, 2. maj
9. Hans Døbt i 1776, 16. juni

I 1782 flyttede Hans Folmersen og Maren Hansdatter til Kildebrønne sogn. Møllen blev overtaget af en datter og svigersøn. Han hed Christian Frederik

Egede og var søn af den forrige degn i Borup, d.v.s. den fordrukne Borup-degns forgænger.

NY KAPPELEVGAARD

Selv fæstede Hans Folmersen Ny Kappellevgård nord for Kildebrønde. Gammel og Ny Kappellevgård var to fæstegårde under Hovedgården Bidstrup ved Roskilde - det nuværende Sct. Hans Hospital. Bidstrup og de to Kappellevgårde havde indtil reformationen tilhørt Roskilde Domkirke. Navnet Kappellev menes at hidrører fra, at de to store gårde nord for Kildebrønde oprindeligt havde udgjort en fogeds forvaltningsområde - et fogedi (latin: capella) - under Roskildebispen.

Ved reformationen blev kirkens godser som bekendt inddraget af kronen, men efter Københavns belejring i 1659 havde kongen skænket Bidstrup til staden København som tak for borgernes tapre indsats i kampen mod svenskerne. Det var derfor Københavns Magistrat, som skulle godkende bortfæstning af Bidstrups bøndergårde.

Det spændende i Forbindelse med Hans Folmersens overtagelse af Ny Kappellevgård er imidlertid, at magistraten ikke ville godkende ham som arvefæster. Hans Folmersen måtte anke magistratens afgørelse først til Hof- og Stadsretten og derefter til Højesteret, før han kunne overtage gården. Historien herom fortælles i "Greve - Kildebrønde Sognes Historie", udgivet af sognerådet i 1967. Bogens forord er skrevet af daværende sognerådsformand, proprietær Anders Ploug, ejer af Ny Kappellevgård og efterkommer efter Hans Folmersen.

Efter at have omtalt, at der i 1768 var udstedt arvefæstebrev for Ny Kappellevgård til en Christen Nielsen, berettes der i "Greve - Kildebrønde Sognes Historie" følgende om Hans Folmersens overtagelse af gården:

"Ifølge arvefæstebrevet var det tilladt fæsteren, såfremt han ikke havde børn, at afstå gården til en slægtning eller en fremmed, når blot herskabet fandt ham duelig, og han var i stand til at betale indfæstningen, som ikke måtte overstige 10 rigsdaler pr. tønde hartkorn. Christen Nielsen handlede derfor i god tro, da han 10. nov. 1780 oprettede en afståelseskontrakt mellem sig og møller Hans Folmersen i Kimmerslev, men Københavns Magistrat vil-le ikke anerkende afståelsen og henholdt sig bl.a. til, at gården i Christens tid var blevet så brøstfældig, at den krævede en reparation og istandsættelse til 293 rdl. 1 mark for at bringes i beboelig og brugbar stand, og at han ved sin forsømmelse havde mistet afståelsesretten. Mølleren var imidlertid ikke blot en duelig mand, som havde tilbudt at betale 135 rdl. i indfæstning, men han var også stædig. Han indankede derfor Magistratens afgø-relse for Hof- og Stadsretten, og da dommen gik ham imod, appellerede han sagen til højesteret, som den 27. marts 1782 dømte Københavns Magistrat til inden 14 dage at udstede et arvefæstebrev til Hans Folmersen, at betale 50 rdl. i sagsomkostninger og 24 rdl. for unødigt trætte. Arvefæstebrevet blev udstedt 10. april 1782, og Ny Kappellevgård, som Hans

Folmersen så målbevidst kæmpe-de for at erhverve, er stadig i slægtens eje. Hans Folmersen var søn af forpagteren på Merløsegård Folmer Hansen. Han fik 3. marts 1758 fæste på Kimmerslev Mølle under Svenstrup Gods, hvor han ikke alene blev meget vellidt af herskabet og befolkningen, men hvor han også ved flid og sparsommelighed lagde grunden til en efter datidens forhold ikke ringe formue.

Efter at have afstået Kimmerslev Mølle til svigersønnen Christian Frederik Egede gik han i gang med driften af Ny Kappelvgård, hvor sporene efter forgængerens slendrian lidt efter lidt blev udslettet, så at det var en både velholdt og veldrevet gård, han afstod til sønnen Hans Hansen, der fik arvefæstebrev 31.juli 1801."

Beretningen om Ny Kappelvgård føres i bogen frem til vore dage, men vi vil forlade gården her og nøjes med at med at henvise til sognehistorien.

Om Hans Folmersens forældre skal der dog tilføjes et par enkelt-heder, som ikke fremgår af litteraturen. Faderen, Folmer Hansen var kun forpagter på Merløsegård nogle få år.

En tese er, at han derefter flyttede til landsbyen Oustrup, Stenmagle sogn, evt som møller. Hans Folmersens mor hed Ellen Hansdatter og var fra Merløse kro.

JONSTRUP MØLLE OG ØVRE VÆREBRO MØLLE

Tilbage står kun at redegøre for Hans Albrethsens forældres baggrund. Faderen var som nævnt møllersvend og hed Albreth Olsen og moderen, Marie Hansdatter, var møllerdatter fra Jonstrup. Beretningen om dem er hentet i årbogen "Fra Frederiksborg Amt" (Frederiksborg Amts Historiske Samfunds årbøger), årgang 1949, skrevet af Arne Sundbo.

Arne Sundbo, cand.jur. og mangeårig socialdemokratisk borgmester i København, havde sine rødder i egnen om Frederikssund. Han var optaget af lokalhistorie og kredsede til stadighed om sin slægts hjemstavn. Han har således i en tyk bog givet en grundig skildring af købstaden Slangersups og Frederikssunds historie. Artiklen fra 1949 hedder "Øvre Værebros Mølle". Han gennemgår dels møllens historie, dels en stadigt standende strid om vandstanden i Værebros Å mellem bønderne langs åen, specielt veksø'erne, og mølleren i Øvre Værebros Mølle. Om møllens historie skal følgende citeres:

"Den 11/6 1760 købtes den af Carl Friedrich, som sad der i 40 år. Købesummen var 4800 rgd. Dermed var møllen kommet i hænderne på en kendt møllerfamilie. Carl Friedrichs moder, Kirsten Rasmusdatter indskød 3400 rgd., som hun havde fået for Jonstrup Mølle, der samme år var afhændet til en københavnsk klædefabrikør Fr. Hoffmann. Kirsten Rasmusdatter lod ved købet af Værebros Mølle tinglyse et gælds-brev fra sønnen, hvorefter de 3400 rgd. skulle deles ligeligt mellem hendes 5 børn, hvoraf det ene altså var Carl Friedrich, medens Søsteren Regina Magdalene

(f. 1737) var gift med Poul Hansen, møller i Strø Mølle. ... Den ældste datter Christina (f.1732) havde 1756 ægtet kromanden i Smørumovre, Mogens Henriksen, medens den næstældste, Marie (f.1733) 1754 ægtede møllersvend Albert Olsen, søn af sognefogeden Ole Jensen i Ll. Rørbæk. Som enke viedes hun i Ølstykke 1766 til møller Peter Larsen, Roskilde, senere ejer af Ladegårdsmøllen ved Hillerød. Den yngste datter, Rebekka, (f. 1742) blev 1766 i Ølstykke viet til Peter Jensen på Skære Mølle i Grønholt sogn ved Fredensborg.

Disse børn fader, Hans Larsen, havde fæstet Jonstrup Mølle 1731, da mølledammen blev omlagt. Han var forinden ladefoged på Edelgave gård i Smørum sogn, hvor han 17/4 1731 blev trolovet med Kirsten Rasmusdatter (viet 23/9), der var enke.

Hun var svigerinde til godsejer Chr.Welding på Edelgave, der var gift med hendes søster Karen (f.1703,døbt 21/10).

De var døtre af sognefoged Rasmus Olsen, Smørumovre (død 1733) og Anne Sørensdatter (død 1751), og mens Kirsten Rasmusdatter (f.1705, døbt 6/12) var på Edelgave, blev hun forlovet med huslæreren, student Peder Spliid, men denne døde inden brylluppet (student 1723 fra Aalborg, begr, 28 juli 1728). Kirsten Rasmusdatter fødte derefter et barn og fik 18/1 1729 kgl. bevilling på, at hun måtte anses for enke og hendes barn for ægtefødt, samt til, at hun måtte fritages for at stå åbenbart skrifte i kirken, alt mod, at hun gav noget til det nærmeste hospital efter stiftsøvrighedens skøn. Dette barn har været Carl Friedrich, som Hans Larsen altså ikke var fader til.

Hans Larsen var frikarl, da han fæstede Jonstrup Mølle, d. v.s. ikke vorned. Han var formentlig søn af indsidder, tidl. gaardmand i Smørumovre, Lars Tidemandsen og født 1698 (døbt 23/10). En broder Tidemand Larsen døde 1733 i Ballerup. Efter Hans Larsens død ægtede Kirsten Rasmusdatter 6/10 1751 Chr. Weischer fra Hillerød, men han døde allerede 1754."

AFSLUTNING

Hermed afsluttes historien om møllerfamilien Albrethsen.

Jeg håber, at inddelingen i geografiske punkter har bidraget til at bevare et overblik over slægtsforholdene. Med udgangspunkt i mine tipoldeforældre Ludvig Albrecht Albrethsen og Andrea Vibekke Møller på **BISPEBJERG MØLLE** har vi fulgt hans forældre, Hans Albrethsen og Bodil Barbara Folmer i **OSTED KRO** og **PIBE MØLLE** samt hendes forældre i den hollandske mølle i **KØGE**.

Vi har søgt Hans Albrethsens aner i **JONSTRUP MØLLE**, **ØVRE VÆREBRO MØLLE** og **FREDERIKSBORG LADEGÅRDSMØLLE** og særligt fulgt Bodil Barbaras far, Hans Folmersen, i **KIMMERSLEV MØLLE** og **NY KAPPELEV GÅRD**.

For at finde Køge-møllernes forfædre har vi endelig været i **KONGSKILDE** og **SUSERUP MØLLER** ved Sorø.

Rapporten har betegnelsen 1. udgave, fordi jeg håber senere både at kunne tilføje flere data og finde flere hændelser at berette om.

Som antydnet rundt om i teksten mangler der således undersøgelse af Pibe Mølles historie før Hans Albrethsen, af forbindelserne mellem Kongskilde- og Suserup Mølle, af baggrunden for antagelsen af navnet Bruun, af Bodil Barbaras bedstefar Folmer Hansen og af forældrene til Ole Andersen, der døde i træskoslaget.

Jeg håber derfor at nå flere udgaver af denne slægtsrapport.

Endelig kunne det overvejes som supplement til rapporten at udarbejde en oversigt over efterslægten fra Pibe Mølle.

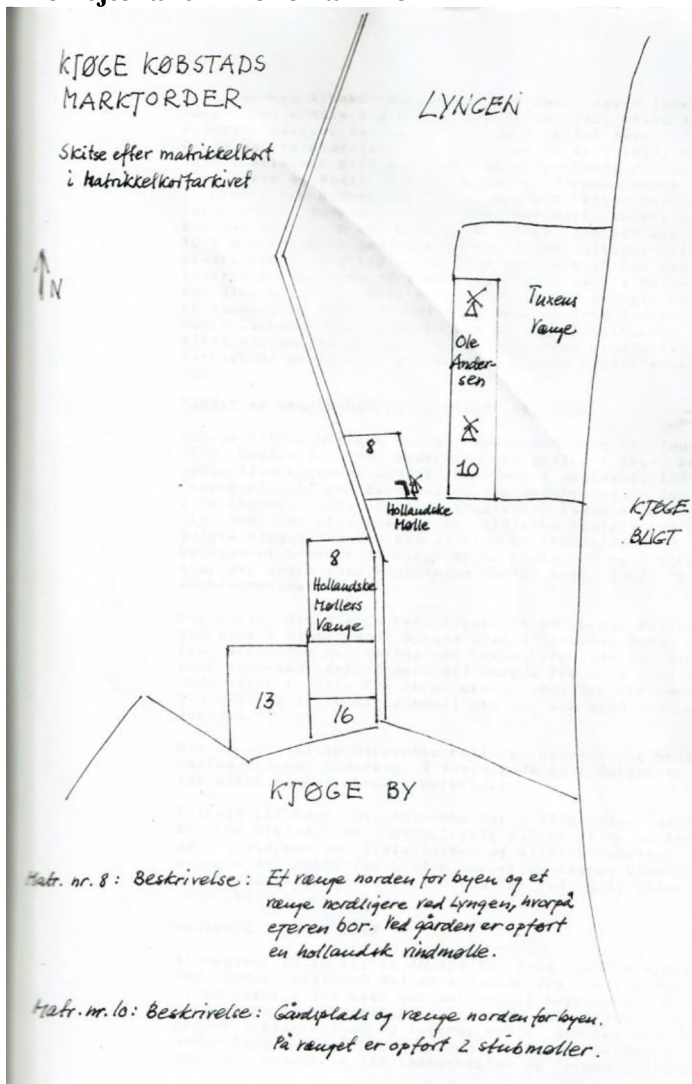
Anvendt litteratur:

Wilhelm von Antomiewitz:	Greve - Kildebrønde Sognes Historie (Schultz, 1967)
L.F. la. Cour:	Sorø Bys Historie 1638 - 1938 (Sorø, 1938)
Niels Cl. Hansen:	Møllerne i Sorø og Ringsted Amter 1689 (Årbog for hist. samfund for Sorø Amt, 1936)
Paul Harreschou:	Stamtavle for slægterne Møllerup, Galberg, Haurberg m.fl., samlet i årene 1953 - 59. Duplikeret, Charlottenlund, 1960)
Fritz Jacobsen:	Vandmøller i Sorø Amt (Årbog for hist. selskab for Sorø Amt, 1950 & 51)
Christian Krarup:	Stamtavle over familien Hald (Kbh. 1929)
Henrik Larsen:	Utterslev By igennem Tiderne (Hist. Medd. om København, 2.rk., 5.bind, 1931)
Eiler Nystrøm:	Lyngby Sogn i Fortid og Nutid (Gyldendal, Kbh. 1934)
Anders Petersen:	Kjøge Byes Historie, samlet efter trykte og utrykte Kilder ved Anders Petersen, fhv. Lærer i Valløby. (København, Gad, 1888)
A. Petersen:	Sjællands Stifts Degnehistorie (Kbh. 1899)
S. Stern:	Topographi over Frederiksborg Amt efter meddelte efterretninger

- Arne Sundbo: fra vedkommende Embedsmænd og Ejere. (Kbh., 1837)
Fredrikssunds og Købstaden Slangेरups Historie, udgivet af Fr.borg Amts hist. Samfund, 1931 (Gyldendal)
- Arne Sundbo: Øvre Værebros Mølle (Fra Fr.borg Amt, 1949)
- Aage Welblund og Arthur Hassø: Gamle Landevejskroer, fra København til Korsør (København, 1946)
- Eiler Worsøe: Jonstrup Vang (Skipperhoved, 1988, ISBN 87-89224-02-7)
- Hans H. Worsøe og Henn. Aarup: Wilhelm Adolph Worsøe's slægtsbog (Aabenraa, 1965)

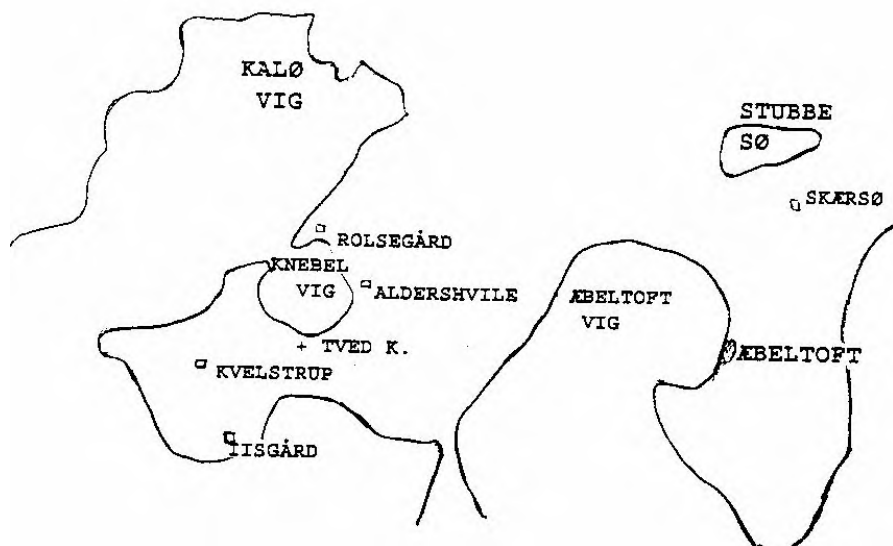
Supplement:

- (1) Oldemor Marie Albrethsens tipoledefar, ane nr. 16, Ole Jensen, sognefoged i Lille Rørbæk (død 1753 i Hilerød) – her kaldte han sig Ole Jensen Bruun – var gift med Ingeborg Carstensdatter, der var jordemoder, sidst i Hillerød. Her døde hun 1768. De var således forældre til Hans Albrethsens far, Albreth Olsen. Ingeborg Carstensdatter er hovedperson i beretningen ”Ingeborg Jordemoder” i ”Ikke uden fars hjælp”.
- (2) Faderen til oldemor Marie Albrethsens mors morfar, ane nr 14, mølleren Ole Andersen i Køge (skildret i ”Dræbt af engelskmanden” i ”Ikke uden fars hjælp”) var skoleholder i Spjellerup i det sydøstlige Sjælland mellem Næstved og Skelskør. Han hed Anders Olsen Fyhn og levede 1723-1785. Hans kone hed Bodil Andersdatter og nøjagtig samme navn havde hans mor (1699-1760). Hans far, ane 56, var gårdmand i nabobyen Tornemark og hed Ole Hansen Fyhn (1691-1779). Dennes forældre (ane 112) var Hans Fyhn, ligeledes gårdmand i Tornemark, og Gertrud (ane 113), død 1732.
- (3) Bodil Barbara Folmer var mormor til Marie Albrethsen. Bodil Barbaras morfar (ane nr. 22) var gårdmand i landsbyen Gammerød mellem Borup og Osted. Han hed Hans Pedersen, gift med Sidse Lauridsdatter (ane nr. 23).

DEN JYSKE BONDE- OG PRANGERSLÆT POULSEN - KVELSTRUP-LINIEN

□ DALSGÅRDEN
+ HVILAGER K.
RYOMGÅRD
+ KOLIND K.
+ THORSAGER K.

Den oprindelige forside

INTRODUKTION – 2016 TIL DEN JYSKE BONDE- OG PRANGERSLÆT POULSEN - KVELSTRUP-LINIEN

FORORD (1993)

Mens den forrige beretning, "Albrethsen - en sjællandsk møllerfamilie" primært var baseret på studier i arkiverne og dermed havde til formål at berette om personer og begivenheder, som ingen af slægtens nulevende medlemmer længere kunne huske, er det i højere grad eksisterende litteratur om slægten, der er grundlaget for denne beretning.

Her er formålet nemlig både at gøre opmærksom på, hvad der foreligger på tryk om slægten og at rapportere om egne fund i arkiverne.

RETTELSER (2016)

Oprindelig indeholdt Tillæg E et uddrag af Frederik Barfods "Stamtavle over slægterne Poulsen og Dinesen" (1872). Dette uddrag er nu indarbejdet i teksten.

Nyt tillæg E er en kopi af en såkaldt fotomontage over Kvelstruplinien, anno 1907. Montagen var en gave til Dorthea Roedsted, f. Poulsen på hendes 70-årsdag. Min mor (f. 1906) er med som sidste skud på stammen.

Personerne er identificeret ved hjælp af de i tillæg C angivne slægtsnumre

INDLEDENDE OVERSIGT

Beretningens udgangspunkt er med min mormors far *Niels Poulsen*. I 49 år var han sagfører i **RANDERS**. Historien om hans aner handler om jyske landmænd, prangere og købmænd, og vi begynder i nærheden af den by, hvor han boede i to menneskealdre.

Fra Randersegnen drager vi til **MOLS**, til de to hovedgårde **ROLSEGÅRD** og **KVELSTRUP** - beliggende henholdsvis nord og syd for **KNEBEL VIG**. Videre mod øst til **ÆBELTOFT**, så lidt mod nord til **MIDT- og ØSTDJURSLAND** og vi slutter endelig i **HIMMERLAND**.

Tidsmæssigt er vi i **RANDERS** fra omkring 1870. Da flyttede Niels Poulsen dertil som herredsfuldægtig. Han døde i 1934.

Tiden på **MOLS** omfatter godt 100 år, fra sagførerens bedstefar (farfar), der også hed *Niels Poulsen* (1767-1830), sammen med sin kone *Dorte Dinesdatter* (1773-1834) overtog **Rolsegård** i 1816 og indtil deres oldebarn solgte **Kvelstrup** i 1927.

Det var sagførerens mor, som kom fra **ÆBELTOFT**. Beretningen herfra omfatter tiden 1770-1850. Både hendes far og morfar var købmænd i den lille købstad. Morfaderen, *Peder Munch*, var præstesøn fra **Kolind**, hans kone var opvokset på herregården **Ryomgård**, og hendes mor stammede fra herregården **Hessel ved Grenå**.

Dermed er vi kommet til **MIDT- og ØST-DJURSLAND** i tiden fra ca. 1700 til 1770'erne med en enkelt afstikker til **Horsensegnen**. Peder Munchs svigerfar, *Jacob Bering* var hospitalsforstander i Horsens.

Indtil Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter flyttede til **MOLS**, havde de og deres forfædre udelukkende boet i **HIMMERLAND**. Niels Poulsens tipoldefar var fæstebonde i byen **BOLDRUP** i **STENILD SOGN** nordvest for **HOBRO** og Dorte Dinesdatters oldefar på mødrene side, *Jens Kjeldsen*, var fæstebonde i **GUNDESTRUP** i **GLENSTRUP SOGN** syd for **HOBRO**.

Dorte Dinesdatters mor tilhørte den udbredte himmerlandske bondeslægt *Kjeldsen*, hvoraf *Eva Mette* og *H.O.A. Kjeldsen* stadig har herregården **LERKENFELDT**.

I **HIMMERLAND** befinder vi os med andre ord fra slutningen af 1600-tallet og indtil 1816, det år Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter som nævnt flyttede til **ROLSEGÅRD**.

Vi begynder imidlertid som nævnt historien lidt uden for **Randers**.

SKJERN SKOVHUS

Ca. midtvejs mellem Randers og Viborg, hvor den gamle landevej lidt øst for landsbyen Løvskal krydser Nørreåen, ligger SKJERN SKOV. I den opførte min mormor, *Ellen Margrethe Poulsen*, og min morfar, læge *Christian Langballe*, en jagthytte, der fik navnet SKJERN SKOVHUS.

Her har de selv, deres børn, børnebørn og oldebørn, haft et fristed og har tilbragt vidunderlige feriedage, indtil skoven og huset blev solgt midt i 1970'erne.

At de fik skoven skyldtes det jyske prangerinstinkt. Den gamle sagfører havde prangerblod i årene. Han kunne slet ikke lade være at handle - og det gik ikke lige godt hver gang. I virkeligheden var købet af Skjern Skov fra begyndelsen af vist nok slet ikke nogen god handel.

I 1887 købte mormors far **SKJERNGÅRD** og var nødt til - sammen med *Christen Sofus*, hans lillebror på fødegården Kvelstrup - at beholde den i mange år. 1880'erne var en svær tid for landbruget og SKJERNGÅRD var ikke nogen god gård. Selv havde han i 1885 netop åbnet sagførerforretningen i Randers og de to brødre havde - så vidt vides - fået SKJERNGÅRD på tvangsauktion; men de kunne ikke lige med det samme komme af med den igen uden tab. I værket "Danske Gaarde" (1908) ved J.C.B. la Cour (Paul la Cours far, model til hovedpersonen i romanen "Kramer bryder op") står de stadig anført som gårdens ejere.

SKJERN SKOV hørte til SKJERNGÅRD, men omkring 1905 blev skoven, ca. 125 tønder land, solgt fra til min morfar. Jagthyttens menes opført omkring første verdenskrigs udbrud.

MORS MORFAR - 49 ÅR SAGFØRER I RANDERS

Min mors morfar hed altså *Niels Poulsen*. Han blev født 11.febr. 1842 på Mols, på hovedgården KVELSTRUP i Tved sogn, som ældste søn af proprietær *Jens Risager Poulsen* 1804-81) og *Erasmine Ørting* (1813-82). Efter tidens skik blev han opkaldt efter sin bedstefar (farfar).

10 år gammel kom han - sammen med en jævnaldrende fætter og navnebroder fra Rolsegård - i kostskole på gården Margrethelund i Dråby sogn.

Gården ejedes af Peter la Cour, ældste bror til Laurits la Cour på Skærø, og det var formentlig også Peter la Cour, der drev kostskolen. De to fætre, Niels Kvelstrup og Niels Rølsegård, gik sammen i kostskolen 1852-55. Fra 1856 blev mormors far skriver hos en prokurator Hee og herredsfoged Willemoes i Århus og 1863 dansk jurist (exam.jur.).

Efter en kort tid som fuldmægtig i justitskontoret ved landsoverretten i Viborg, blev han så 1865-69 ansat som fuldmægtig hos herredsfogeden for Tyrsting og Vrads herreder. Herredsfogedkontoret lå i Bræstrup og her blev han forlovet med københavnerpigen *Marie Albrethsen*.

En mundtlig overlevering siger, at hun var privatlærerinde på en af egnens herregårde. Hvilken vides ikke.

De blev viet i Vor Frue Kirke i København 22. nov. 1871.

I 1869 var Niels Poulsen blevet fuldmægtig hos herredsfoged Faurschou, foged for Nørhald, Støvring og Galten herreder, først et årstid med domicil i Mariager, siden i Randers.

Som nævnt nedsatte han sig som sagfører i Randers i 1885 og han praktiserede uafbrudt, indtil han døde i 1934, 92 år gammel.

Han havde således praksis i Randers i 49 år. Samtidig varetog han en række offentlige hverv. I en valgperiode var han formand for ligningskommissionen i Randers og i 13 år (1904-17) formand for Rougsø m.fl. herreders skatteråd. I den anledning blev han 1920 ridder af Dannebrog.

Mormors mor, Marie Albrethsen, døde i 1905. I alle Årene derefter styrede Frk. Engelsted hus for den gamle sagfører. "Engen" var med i alle sammenkomster og fester i familien, også efter hans død. Jeg husker tydeligt at have besøgt hende sammen med min mor.

Et interview med Niels Poulsen i forbindelse med 90 årsdagen er i fotokopi vedlagt som tillæg A.

LITTERATUREN OM SLÆGTEN

Det er nævnt i forordet, at denne beretning i høj grad er baseret på eksisterende litteratur; det drejer sig om følgende:

(1) **La Cours bog fra 1929**

Mit væsentligste grundlag er en fornem lille tryksag, "*Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter til Rolsegaard og deres efterkommere*", der blev udgivet i 1929 af Lars Frederik la Cour, på udgivelsestidspunktet administrator ved Sorø Akademi.

Som nævnt i forordet har Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter i generationer været regnet for slægtens stamforældre, selv om flere af deres aner var kendt. La Cours bog er redaktionelt disponeret således, at der er et særskilt afsnit for hver af de slægtslinier, er der nævnt i rapportens forord. Slægtslinierne er dog ikke - som her - benævnt efter den gård, linien kommer fra.

La Cours Bog omfatter hele efterslægten indtil udgivelsesåret 1929 og der er en hel lille biografi - med portræt - af alle i de første to generationer efter stamforældrene.

Disse biografier er dels baseret på oplysninger fra de dalevende medlemmer af slægten, dels på en stamtavle fra 1877 af historikeren Frederik Barfod med titlen: "*Slægterne Poulsen (fra Rolsegaard) og Dinesen (fra Rørbæk-hovgaard)*".

Stamtavlens forfatter, Frederik Barfod, var fra Lyngby på Djursland, hvor hans far var præst. Da hans mor døde, giftede faderen sig igen med Charlotte la Cour, født Guldborg, og enke efter Jørgen la Cour, der havde været degn i Odder. Charlotte la Cour havde 5 sønner i første ægteskab. Således blev Frederik Barfod "sammenbragt barn" med fem brødre la Cour og det var en af dem, Lauritz Ulrik la Cour, der blev gift med en datter fra Rolsegaard, Ellen Kirstine Poulsen, og således stamfader til la Cour-linien.

(2) "En dansk landmand"

De to, *Lauritz Ulrik la Cour og Ellen Kirstine Poulsen*, er hovedpersoner i præsten Morten Pontoppidans bog fra 1914: "*En dansk landmand*".

Også den bog er baseret på et arbejde af Frederik Barfod, nemlig et trykt manuskript, forfattet "efter børnenes ønske, til uddeling blandt slægt og venner".

I "En dansk Landmand" tegner Morten Pontoppidan et morsomt billede af tiden, dens sæder, skikke og mennesker, men først og fremmest giver han nogle sympatiske portrætter af degnesønnen fra Odder og proprietærdatteren fra Rolsegaard, der midt i 1800-tallet var mand og kone på gården Skærsvø ved Æbeltoft.

(3) Frederik Poulsens beretninger

Ny Carlsberg Glyptotekets direktør i 1920'erne og 30'erne, forfatteren, dr. phil. **Frederik Poulsen** var som nævnt i forordet barnebarn af Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter fra Rolsegård. Han tilhørte Dalsgård-linien. Frederik Poulsen var i mange år fast kronikør ved Politiken og en del af de månedlige kroniker handlede om hans egen barndom og om slægten. De fleste af dem er samlet i bøgerne "Da verden var ny" (1933) og "Jyske dage og mennesker" (1941).

"LIDT SLÆGTSSAGA" - ET UDDRAG

Frederik Poulsen skriver let, morsomt og underholdende og især hans beretninger om den barnløse original, *onkel Sigfred* fra Rørbæk Hovgård er sprudlende og veloplagede.

"*Lidt slægtssaga*" hedder en af dem. Her passerer næsten hele slægten revue på få sider. Frederik Poulsen skriver her bl.a.:

"Min bedstemor var udgået af en slægt af hovbønder, der sluttelig købte sig fri ,mens min fædrene slægt, så langt vi kan følge den, var frie danske bønder. I de første slægtsled var de små gårdmænd. Det var studehandelen, der reddede slægten over i herremandsklassen. Min bedstefar, Niels Poulsen, begyndte som tjenestedreng med at handle med tobak og lammeskind og gik som ung karl over til kreaturhandelen, i flere år sammen med svogeren **Kristen Dinesen**, den senere ejer af **Volstrup Hovgård**. Det var handel i stor stil og med en mægtig kredit, thi ingen af de to unge handelsmænd havde nogen formue i starten. Da Niels Poulsen engang rejste hjem fra København over Kalundborg, mødte han overalt på vejen sine egne stude i retning mod hovedstaden, og inden han nåede Viborg havde han talt 900. Lidt ængstelig spurgte han svogeren:

"Er de betalt?"

Men denne svarede roligt:

"Enten er de betalt, eller de skal blive det."

Når Niels Poulsen havde købt en drift stude, blev de først fedet nogen tid i Jylland, så fulgte den lange vandring, men inden de blev trukket ind på Københavns kvægtorv, fik de en sidste "efterbehandling" på markerne omkring Vibenshus og Slukefter. Hvert år måtte Niels Poulsen foruden at betale græslejen indbyde gårdejerne i Københavns nærhed til et gilde, samtidig med at han tog billetter i det kongelige teater til deres koner og døtre. Der

forlyder intet om, at mandfolkene ulejligede sig i teatret. Kunsten var åbenbart et anliggende, der kun angik kvindfolk.

Niels Poulsen forpagtede de to herregårde Nørlund og Torstedlund af geheimekonferentsråd Raben-Levetzau, og på Nørlund boede han, her fødtes og døbt alle hans børn. Da forpagtningskontrakten fornyedes fik godsforvalteren en lille erkendtlighed for sin møje, nemlig en dejlig tyr og tolv køer. Samtidig var Poulsen meget nærig i småting og brummede, når nogen glemte at tilbagelevere et lånt stykke reb eller en nagle. Hans fromhed havde et dertil svarende merkantilt præg. Der blev holdt husandagt og bedt vinteren igennem, men når markarbejdet først på våren begyndte, og navnlig når hen på sommeren studedrifterne havde nået deres mål, holdt bedetimerne op, og folk grinede og sagde: "Når studene er solgt, beder Poulsens ikke længere."

Niels Poulsen købte i 1816 den dejlige herregård Roelsegård på Mols og levede her sine sidste år, til han døde i 1830. Men det var ikke som herremand, men som studehandler, han vandt ry, og hans kvægdrifter gik i de senere år også til Husum og Hamborg. Hans evne til at taksere et stykke kvæg skal have været fabelagtigt og gik i arv til flere af hans sønner; de kunne veje et kreatur med øjnene og tog næsten aldrig fejl."

KVELSTRUP

Mormors far, Niels Poulsen, var som nævnt af Kvelstrup-linien, fordi hans far, Jens Risager Poulsen, havde gården Kvelstrup i Tved Sogn på Mols.

I mange år var faderen og dennes ældre bror, Poul Poulsen, fælles om Rolsegård og Kvelstrup. I fællesskab overtog de i 1832 Rolsegård efter deres moer, Dorte Dinesdatter, og sammen købte de 7 år senere Kvelstrup af Niels Pedersen, kaldet Greve Niels, tillige ejer af herregården Iisgård i Tved Sogn. Poul boede på Rolsegård og Jens på Kvelstrup, men "uagtet de begge var gift og havde børn og snart enkeltvis, snart i fællig drev en udstrakt handel med gårdens avl og med kvæg, især med stude - vedblev de dog i fuldeste forstand at have fuldstændig sameje og fælles pengeskuffe, indtil de 19/7 1865 skiftede med hinanden, altså i over en menneskealder". Sådan skriver Frederik Barfod i 1877. Ved skiftet i 1865 fik Poul Rolsegård og Jens Kvelstrup. "Førstnævnte var en meget svær mand, sidstnævnte noget nær hans diamentrale modsætning," skriver en søn af en tidligere avlskarl på Kvelstrup i "Historisk årbog for Randers amt" (1936). Alvskarls søn hed Niels Nielsen, i mange år lærer i Hillerød.

Han har skrevet adskillige artikler med emner fra Mols i årbogen fra Randers amt, der første gang udkom 1912, bl.a.: "Kvelstrup" (1918), "Rølsegård" (1936), "Tved sogn på Mols for 50 år siden (1918) og "Fra Tved sogn på Mols (sproget) (1924).

Mormors fars forældre, Jens Risager Poulsen og Erasmine Ørting var de første af slægten Poulsen på Kvelstrup. Hun var købmandsdatter fra Æbeltoft og vi vender tilbage til hendes oprindelse fra slægterne Ørting, Munch, Hoff og Bering.

Erasmines far var gift tre gange. Hun var af første ægteskab. 14 år gammel kom hun i huset hos præsten i Sønder Højrup mellem Odense og Ringe på Fyn. Her var hun i tre år.

Forklaringen på, at Erasmine kom så langt væk hjemmefra, var den, at præsten, Chr. Gyldendal, tidligere havde været kapellan i Æbeltoft. Her blev han gift med en datter af byfogeden. Senere (1832-1835) kom Erasmine nærmere hjemmet, idet hun blev husjomfru hos proprietær Anders Pind på gården Tustrup i Hørning sogn.

Erasmine Ørting og Jens Risager Poulsen blev gift i den 7. okt. 1836 i Æbeltoft. Han havde det meste af sin ungdom hjulpet faderen med studehandelen. Særligt i årene 1824-34 drev han en meget stor handel med heste og køer, står der hos Lars Frederik la Cour.

I artiklen om Kvelstrup fra 1918 skriver Niels Nielsen: "Da fader var avlskarl på Kvelstrup en god del af de år, Jens Risager Poulsen sad inde med gården, havde jeg i barndommen rig lejlighed til at iagttage den ret velvil lige, men noget hastige herre, for hvis barske åsyn jeg en tid lang skælvede. Ikke desto mindre bør det fremhæves, at proprietæren - trods alle fejl - var en god mand.

Fruen - "madammen" som vi kaldte hende - var en mild og tiltalende skikkelse, hvem forfatteren af disse linier er gældbunden og mindes med taknemmelighed.

Jens Risager Poulsen var studeopdrætter på en hals. Hvert efterår fik gården rig tilførsel af unge dyr, dem proprietæren købte på sine ret vidtløftige markedsrejser.

Om dagen gik de løse på markerne, og om aftenen blev de drevne ind på "studetoften", en af høje stendiger omgærdet plads, som nu er indlemmet i haven.

Vinteren igennem blev de plejet med rørende omhu og afgik tid efter anden. Aldrig har jeg set så mæskede kroppe, som studene på Kvelstrup havde at opvise. Det gungrede ligefrem af fedt, når de trådte i brostenene, og at dette fedt i rigt mål holdt proprietæren skadesløs for møje og udgifter, ville det være formasteligt at tvivle om"

I artiklen "Fra Tved sogn for 50 år siden" (1918) hedder det: "På Kvelstrup blev fedning af staldøksne drevet i stor stil. Proprietæren mødte hver dag under vandingen i "studefrakke" og holdt ud ved truget i al slags vejr, til alt var besørget. Under hans fraværelse måtte fader som avlskarl træde til i stedet. Forvalter var der nemlig ingen af dengang."..."Som et kuriosum kan det anføres, at proprietær Poulsen på Kvelstrup også holdt trækstude, dog kun i ringe omfang" ...

"Jeg husker endnu, hvilken opsigt det vakte, da rygtet gik, at proprietær Poulsen på Kvelstrup havde anskaffet en tærskemaskine". (NB: Initiativet til tærskværket må dog nok være taget i sønnen Christen Sofus' tid).

Jens Risager Poulsens og Erasmine Ørtings yngste søn, Christen Sofus, overtog nemlig Kvelstrup i 1873. Han overdrog senere gården til sin søn, Niels Arthur, der imidlertid måtte sælge i 1927 og som døde allerede i 1928, kun 44 år gammel. Han er far til forfatteren, magister Bjørn Poulsen, mangeårig forlagskonsulent hos forlaget Gyldendal og en af det litterære tidskrift Hereticas grundlæggere. Bjørn Poulsens fulde navn er i øvrigt Christen Bjørn Poulsen.

Kvelstrup var altså i slægtens eje i tre generationer og var fast feriemål for alle Jens Risager Poulsens børn og børnebørn. Der må ustandselig have været gæster. Min mor har fortalt, hvordan hun selv og hendes søskende søndag efter søndag og ferie efter ferie drog af sted fra Randers og lagde sig ind på Kvelstrup, hvor de blev modtaget med åbne arme af "onkel Christen og tante Dorte".

På grund af mors fortællinger har navnet Kvelstrup i hele min barndom haft et romantisk skær. Min fætter Lars Würgler Hansen fra Ulstrup og jeg drøftede som drenge indgående, hvordan vi skulle bære os ad med at få gården tilbage i familien.

En af mors mest yndede beretninger fra Kvelstrup indeholdt en remse, som en gamle hønsepige på gården brugte, når hun om aftenen skulle lukke hønsehuset og sikre sig, at alle hønsene var der. Jeg har ofte siden ærgret mig over ikke at kunne huske, hvordan pigen talte op.

Morsomt var det derfor at genfinde remsen i Niels Nielsens artikel fra 1924 om sproget i Tved sogn. Han skriver: "En kvinde af sat alder, der i mine drengear tjente som bryggerspige på Kvelstrup, optalte gårdens fjerkræ på flg. måde: "Tow, fem, siv, ni, tål"; er I her åll. Dæ suet, dæ gro, dæ plajfuedet, dæ wendrøved, dæ hængweng'ed, dæ bette suet, dæ tip'ed, d' top'ed, dæ grobjænt, dæ låjenbjænt å hemad, de fek a mellekwån, dæ satanske kæwgrawsand, o.s.v."

Forfatteren har imidlertid været så optaget af de sproglige finesser, at ikke han fik historiens pointe med. Pointen i mors historie var nemlig, at pigen, der faktisk ikke kunne tælle til mere end 12, efter hele den lange remse, hvor hun fik nævnt alt fjerkræ ved navn, til sidst kunne konstatere rimende på "tål": "Ja, I er her åll".

TO ROMANER FRA KVELSTRUP

Et af de børnebørn, der gang på gang kom i besøg på Kvelstrup, var mormors ældre søster Jenny Poulsen (1873-1956), gift 1899 med præsten Andreas Becker.

"Moster Jenny" fik omkring 1920 udgivet nogle romaner på Hasselbalck's og Lohses forlag. To af dem er beskrivelser af Poulsen-familien på Kvelstrup.

Den første roman, "Slægten på Bjørnsbo" er fra 1921, og fortsættelsen, fra 1922, hedder "Klintholm og slægten på Bjørnsbo".

Romanerne er typiske ungpigebøger, befolket af gode mennesker med klare og frejdige øjne og nogle få mindre gode med et snu og jagende blik. Bøgerne har ikke særlig litterær værdi og synes fortrinsvis udgivet på grund af nogle af hovedpersonernes moraliserende og sentimentale kristendomsforståelse.

For en efterkommer fra Kvelstrup kan det imidlertid være spændende at finde ud af, om romanerne indeholder ægte historisk stof om slægten. Det har jeg forsøgt at gøre i vedlagte tillæg D, hvor der er en nærmere gennemgang

af de to bøger. Her - i rapportens tekst - en præsentation af de medlemmer af slægten, der kunne tænkes at være model for personerne i bøgerne.

FØRSTE GENERATION AF KVELSTRUP-LINIEN

Jens Risager Poulsen og Erasmie Ørting fik fire børn, to piger og to drenge:

1. Dorthea (1837-1908). Blev gift med sin halvfætter Hans Gram Roedsted, ejer af Alstugård i Hørning sogn, Nim herred, mellem Århus og Skanderborg.
2. Mette Sofie (1840-76) Blev gift med sin fætter Niels Chr. Poulsen (1846-1925) af Kærgårdsmøllelinien, ejer af Risagergård i Spentrup sogn, nord for Randers, senere medlem af Randers amtsråd og kreditforeningsdirektør. De fik 5 børn.
Han er far til kritikeren, magister Harald Nielsen - født 1879 uden for ægteskab. Det er den Harald Nielsen, som min bror, Søren, skriver om i sin første bog.
I 1892 giftede Niels Chr. Poulsen sig med den tidligere nævnte museumsdirektør Frederik Poulsens mor, Nikoline Johnsen. Hun var enke efter Niels Chr. Poulsens farbror på Dalsgård, Peter Johs. Poulsen, yngste søn af Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter.
3. Niels Poulsen, mormors far, sagføreren i Randers (1842-1934)
4. Christen Sofus Poulsen (1845-1920) blev gift med en kusine Dorthea, af Kærgårdsmøllelinien, f. 1853, datter af hans ældste farbroder, Dines Poulsen (1800-59), men opvokset på Rolsegård hos Poul Poulsen og hans kone.

ØRTING

Som nævnt var Erasmie Ørting fra Æbeltoft, hvor hendes far var købmand. Han hed Niels Rasmussen Ørting.

Han "købte 1810 en stor gård, hvoraf det nuværende Adelgade 37 kun er en lille del, og nedsatte sig her", skriver Ingeborg Konradsen i "Æbeltoft Købstads Historie", der udkom i 1951. Ingeborg Konradsen var før, under og efter den 2. verdenskrig præstekone i Æbeltoft - og i parentes bemærket husker jeg som 11 årig at have besøgt hende i foråret 1945 sammen med pastor

Tage Sadolin, som jeg boede hos i Hyllested under krigen, mens mine forældre var under jorden.

Tilbage til Niels Ørting. Han var gift 3 gange. Først 1810 (24/10) med Erasmines mor, Mette Sophie Munch. De fik 7 børn, iflg. Ingeborg Konradsen. Mette Sophie Munch døde i 1820 og han giftede sig igen med jomfru Kirstine Olivarius, datter af byens sognepræst. Dette ægteskab var barnløst. I 1831 giftede han sig igen med Karen Olesen, enke efter købmand og vicekonsul Søren Buchtrup, ejer af naboejendommen (Adelgade 39-41), som han dermed overtog. Sammen fik de en dreng, Sophus, men samtidig medbragte hun, iflg. Ingeborg Konradsen 7 børn fra 1.ægteskab, så der har været mange munde at mætte.

der i 1783 døbt en dreng Niels, søn af snedker Rasmus Jensen. Det er måske ham; men sikkert er det langt fra. Niels Ørting døde i 1858¹.

Peter Julius Ørting (født 1815), gift med sin sammenbragte søster Sophie Madsine Buchtrup, ledede fra 1840 faderens forretning, skriver Ingeborg Konradsen. Og hun fortsætter: "1850 fik han skøde på begge ejendomme med tilhørende jorder for en sum af 10.500 rigsbankdaler foruden en bankhæftelse på 1000 rbd. Samme år opførtes i stedet for en bindingsværksbygning vest for nr. 39-41 en grundmuret bygning på 21 fag i 3 etager med kælder under til kornmagasin m.v. 1854 ombyggedes forhuset til 2 etager, 19 fag med skifertag, indrettet til butik, økonomilejlighed, sale, stuer, kamre m.v. Kornmagasinet fik en 2 etagers ottekantet tilbygning til et engelsk tørreri.

P.J. Ørting, der blev konsul efter sin fader, var byens store mand; han købte gården, Adelgade nr. 43-51, der fik gårdsplads sammen med hans andre gårde; indkørslen til dem alle 3 fandtes ved den nordre bæk, og bønderne, som havde ærinde til Ørting, kom ind med hatten i hånden for at bede om tilladelse for de mange vogne, der undertiden dannede en række derfra og helt ud til Strandgårdshøj, til at køre ind i gården. Han var også reder; sammen med købmand P.T. Møller ejede han barken "Sophie Margrethe" (opkaldt efter deres koner), der forliste i den biscayiske bugt på vej til Ebeltoft fra St. Ybes med salt.

Ørting gik fallit 1861 og rejste straks derefter til Pensacola, Florida, hvor han døde. En søn af ham blev grosserer og konsul der."

Ingeborg Konradsen fortæller videre, at gården, Adelgade 43-51, i 1861 blev solgt til P.J. Ørtings halvbroder, vicekonsul Sophus Ørting. Sidstnævnte drev manufakturforretning, som han måtte lukke i 1884, "dog vist især på grund af Ørtings sygdom".

Jeg har intet kendskab til, om nogen nulevende ved navn Ørting er efterkommere fra Æbeltoft; men det kunne være morsomt at finde ud af.

MUNCH

Erasmie Ørtings mor hed Mette Sophie Munch. Hendes forældre var købmand i Æbeltoft Peder Munch og Jane Bering. De blev gift på herregården

¹ Antagelsen er fejlagtig, se "Undermåler – blev købmand i Ebeltoft" i "For storslået indsats", side 83

- Hans Nicolaj døbt 1/6 1722. Ritmester og i en kort periode (1760-66) ejer af baroniet Høgholm sammen med broderen, Palle Kragh. Havde fra 1767-94 Silkeborg Hovedgård.

Ligesom faderen havde giftet sig til Hessel, fik Palle Kragh Hoff Ryomgård ved ægteskab med den forrige ejers enke, Anne Marie Galthen. Der har endnu ikke været tid og kræfter til at studere Katrine Hoff's aner.

BERING

Jane Margrethe Berings fader, hospitalsforstanderen i Horsens, var blandt de første, der tog juridisk examen ved Københavns Universitet. Han blev exam. jur i 1739. Han hed Jacob Bering og var præstesøn fra Hjarup - Vamdrup ved Kolding. Som student var han i fire år informator på Hessel.

Data vedr. hans vielse til Katrine Hoff fra Hessel har jeg ikke fundet, men deres to ældste børn, begge piger, blev døbt i Grenå Kirke 1740 og 1742 og opkaldt efter deres mormor på Hessel og deres farmor i Hjarup Præstegård.

1742 blev Jacob Bering amanuensis hos biskoppen i Århus og de fire næste børn blev (1744-1750) døbt i Århus Domkirke, i 1746 som nævnt Jane Margrethe. Hendes faddere var: Lieutenant Hoff, rådmand And. Stær, postmester Chr. Vegner, krigsråd Niels Langballes hustru og Barbara Sophia Juliana Ophoven.

I 1747 søgte Jacob Bering uden held embedet som birkedommer for det skanderborgske rytterdistrikt. Han bemærkede da i sin ansøgning, at hans familie var stor som Noahs i arken.

Den sidste datter blev døbt i Stouby Kirke. Da var Jacob Bering i 1751 blevet hospitalsforstander i Horsens, men boede på godset Rosenvold ved Vejle Fjord, formentlig som godsadministrator. I 1760 var han forpagter på Bryskeborg (Williamsborg) i Daugård.

I 1766 synes ægteparret imidlertid at være flyttet til Horsens. I jyske register i Rigsarkivet findes indført: "1766, 28/11, fik Jacob Bering med hustru og børn kgl. bevilling på i deres saligheds sag at lade sig betjene af uvedkommende præst" og 1777, 22/8, fik han og hustru (Katrine Hoff) kgl. bevis på "uskiftet bo og skifte med samfrænder", siden såvel den myndige søn som svigersønnerne dermed er tilfredse.

Jacob Bering blev begravet 9/8 1779 i Horsens, 70 år gammel.

Hans kone flyttede derefter til Århus. Ved folketællingen 1787 står der, at hun lever af sine midler og at Anne Kirstine Hoff, 42 år, enke efter kapt. Briand logerer hos hende. Hun blev 1796 begravet fra Århus Domkirke - 80 år gammel.

Jacob Bering var i slægt med den berømte søfarer Vitus Bering (1681-1741), som har givet navn til Beringstrædet, farvandet mellem Nordamerika og Asien. Søfarerens mor og Jacobs bedstemor var søstre, begge døtre af magister, provst Peder Pedersen Bering i Øster Snede mellem Vejle og Horsens.

Et andet fælles træk er, at Vitus Berings far var hospitalsforstander i Horsens - dog adskillige år før Jacob Bering trådte til.

Jacob Berings far, Peder Jensen Bering, var præst i Hjarup - Vamdrup, sydvest for Kolding - og fra faderens omhyggeligt førte kirkebog ved vi, at den lille Jacob blev født den 12. januar 1713 kl. 6 om aftenen.

Peder Jensen Bering var 2. generation i embedet i Hjarup - Vamdrup. Hans far havde været hans forgænger med 28 år i embedet; selv sad han der i 40 år, men - hedder det i Wibergs Præstehistorie: Blev blind. Han havde fået navnet Bering fra sin mors slægt; hun - søsteren til søfarerens mor - hed Mette Pedersdatter Bering og var som nævnt præstedatter fra Øster Snede. Hendes mand, 1. generation i Hjarup - Vamdrup, hed Jens Pedersen Welling. Hans oprindelse er ukendt, men han og Mette Bering fik i alt 15 børn, som - under moderens slægtsnavn - blev spredt til præstegårdene i Jylland, både som præster og præstekoner.

Men også 2. generation i Hjarup - Vamdrup bidrog til at fylde præstegårdene. Jacobs bror, Hans, blev præst i Thyregod og en søster blev gift med præsten Niels Galthen i Feldballe - Nødager på Djursland. Det var en datter derfra, Anne Marie Galthen, der blev gift med ejeren af Ryomgård og således "reservemor" til Jane Bering, Købmand Peder Munchs kone.

Jacob Berings oldefar, provsten i Øster Snede - han døde 1658 - var søn af borgmester i Viborg Peder Pedersen Bering og Maren Vitudatter.

Navnet Berings kommer fra landsbyen Bjerring, 15 km sydøst for Viborg. Her var Viborgborgmesterens forfædre bønder; men nu er vi også tilbage omkring år 1600.

HIMMERLAND

Vi vender nu tilbage til Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter.

Historien om de to og deres oprindelse kan ikke fortælles bedre, end Frederik Barfod har gjort det i stamtavlen "Slægterne Poulsen (fra Rolsegård) og Dinesen (fra Rørbækhovgård)", Kbh. 1877.

I tillæg E gengives derfor side 1-17 af Barfods beretning. Før den læses skal der dog her gives dels en supplerende -, dels en vejledende bemærkning.

Den supplerende:

Frederik Barfod lader slægten Poulsen begynde med Niels Poulsens far Poul Mikkelsen (1721-77), Dalsgården i Års, og Ellen Nielsdatter.

I bogen fra 1929 skriver Lars Frederik la Cour imidlertid: "Ved fornyede undersøgelser i Landsarkivet i Viborg er det imidlertid lykkedes at nå et skridt længere tilbage, til Poul Mikkelsens fader, Mikkell Poulsen, som vi da her skal begynde med. Desværre er det ikke meget, vi kan oplyse om ham. Han boede i Thisted (Kongens Thisted), Gislum Herred, Ålborg Amt, og var to gange gift, første gang med Johanne Madsdatter, der døde 20. november 1751, medens hans anden hustrus navn er ukendt. Selv døde han 1755".

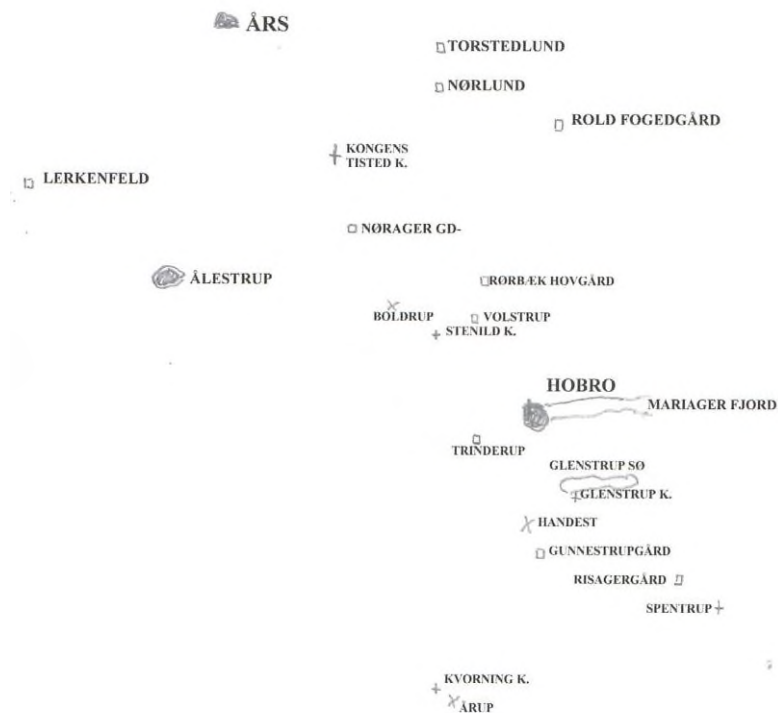
Oplysningerne hidrører fra en skifteprotokol 1719 - 90 fra Nøragergård. Det har imidlertid været muligt ved yderligere studium af samme skifteprotokol at komme endnu to generationer længere tilbage. Nævnte Mikkell Poulsens far hed Poul Jensen, fæstegårdmand i Boldrup By i Stenild sogn, gift med Mette Mikkelsdatter. I en slægtsbog for "Slægten Aarup fra Ullits og Kallestrup", udgivet af slægtsarkivet, Viborg, ca. 1980, står der følgende på side 168:

"Poul Jensen var en anset og skrivekyndig mand, der som fuldmægtig for Nøragergårds ejer, Niels Archtander, i Viborg optrådte som godsets skifteforvalter ved en halv snes skifter 1719-20, ligesom han indførte disse skifter på de første 15 sider i godsets nyindrettede skifteprotokol fra 1719. I 1723 nævnes han igen som skifteforvalter, ligesom han i 1736 og 40-41 optrådte samme funktion.

Ved et skifte 22. januar 1738 efter Claus Christensen i Boldrups kone Anne Mikkelsdatter, var Poul Jensen til stede som slægtning, idet afdøde var søster til Pouls kone.

Poul Jensen var født omkr. 1675 - mellem 1666 og 80 - i Boldrup i Stenild sogn, søn af Jens Poulsen og Maren Pedersdatter. Han døde efter 1741, hvor sognets kirkebog mangler.

HIMMERLAND

Han blev gift senest 1699 med Mette Mikkelsdatter, der var født ca. 1677. Hun synes ikke at være født i sognet, hvor fornavnet Mikkel forgæves er eftersøgt i matriklen 1688; hendes søster Anne Mikkelsdatter opholdt sig i Boldrup i 1707, da hun blev gift med Claus Christensen, gårdmand i Boldrup.

Under betegnelsen Poul Jensens kone i Boldrup døde Mette Mikkelsdatter 1739, begravet 21. juni, 62 år, 4 måneder og 14 dage gammel.

Mette og Poul Jensen fik mindst 10 børn:

1. Mikkell Poulsen, født senest 1700, død 1754/55; han var en velhavende gårdfæster i Kgs. Tisted by og sogn under Nøragergård.

Gift første gang senest 1721 med Johanne Madsdatter, død 1751. Hans anden kone, der overlevede ham, kendes ikke.

I sit første ægteskab havde han 5 døtre, samt sønnen Poul Mikkelsen, ca. 1721-77, først bosat i Kgs. Tisted, senere ejer af Dalsgård eller Dalgård i Års sogn. Han blev stamfader til kendte slægter. Datteren Kirsten Poulsdatter blev gift med Niels Aagaard på Hessel (ved Hvalpsund) og stammor til proprietærslægten Aagaard, mens Johanne Poulsdatter i ægteskab med Kristen Andersen Steenild, 1742-1821, blev stammor til hele slægten Steenild.

Niels Poulsen, 1767-1830, blev efter at have haft godset Nørlund i forpagtning ejer af Rolsegård på Mols. Med sin hustru Dorthe Dinesdatter fra Volstrup blev han stamfar til proprietærslægten Poulsen; datteren Ellen Kirstine blev med sin mand Poul la Cour til Skærø stammor til den kendteste gren af la Cour-slægten, hvoraf sønnen Poul la Cour i Askov altså havde sit fornavn fra den gamle himmerlandske slægt."

Så vidt slægten Aarups stamtavle.

Slægterne

Poulsen og **Dinesen**

(fra Rolsegård)

(fra Rorbækhovgård),

en stamtavle

ved

Frederik Barfod.

København 1877.

Bianco Lunos bogtrykkeri.

Vejledende bemærkning til Barfods stamtavle:

Før læsningen bør man være klar over, at han er sproglig purist og skandinavist. Alle overflødige bogstaver og stavelser fjernes og tallene skrives efter svensk mønster. Nogle særheder: Konfirmation hedder dåbsfæstelse, søster staves med y, altså syster, og * der normalt står for fødsel betyder vielse hos Barfod.

Povl Mikkelsen (*Tisted*) boede i Dalsgården (som også kaldtes «Bolet»), det er den nuværende krogård i Års. Han var imidlertid fra Kongens-Tisted, hvor han boede både $^{13}/_7$ 1755 og $^{2}/_1$ 1757 og sagtens både før og senere. Henimod 1763 må han dog have købt Dalsgården, hvor han siden boede. Han havde vistnok i forvejen et par systre i Års sogn: *Mette Mikkelsdatter* (gift med forpagteren på Mølgård, mstr. Nils Hansen) og *Anna Mikkelsdatter* (gift med Jens Hansen i Overovstrup, siden i Bigum, forpagterens broder). Endnu ved jeg kun dette om ham, at han jordedes i Års $^{13}/_5$ 1777, femtiseks år gammel; han var altså rimeligvis født i Tisted 1721, men kirkebogen her er brændt. — Med sin kone, *Ellen Nilsdatter*, havde han i det mindste følgende fem børn: *Johanne Povlsdatter*, som allerede må være født i Tisted, eftersom hun $^{26}/_5$ 1771 stod fadder i Års (hun blev $^{9}/_8$ 1779 i Års viet til ungkarl Kristen *Stenild*; deres bryllup stod i Dalsgården, og fra dem nedstammer hele slægten *Stenild*); *Mikkel Povlsen*, (hj. ß $^{20}/_2$ 1763, jordet $^{10}/_1$ 1778); *Kirsten Povlsdatter* (hvis dåb blev kundgjort i Års kirke $^{3}/_3$ 1765; hun blev senere gift med Nils *Aagaard* på Hessel ved Hvalpsund og blev ved ham stammomoder til en mængde *Aagaarder*); *Nils Poulsen*, om hvem mere i det følgende; og *Mariune Povlsdatter* (hvis dåb blev kundgjort i kirken $^{20}/_1$ 1771, men om hvis senere skæbne jeg ikke har kunnet opspørge det allermindste; sagtens er hun død både ung og ugift).

Men i Handest i Glenstrup sogn boede **Kristen Pedersen**. Han jordedes allerede $^{28}/_2$ 1753, men med sin kone, **Dorte Larsdatter**, havde han i det mindste følgende fire børn: *Dorte Kristensdatter*, som synes at have været en hel del ældre end de andre, men om hvem jeg dog kun ved, at hun blev dåbsfæstet 1742^{*)}; **Pines Kristensen**, om hvem mere her nedenfor; *Peder Kristensen*, ß $^{22}/_3$ 1733 (når der tilføjes: «hans syster bar», menes der rimeligvis faderens

*) Glenstrup kirkehøg begynder først med 1732 og Tisted først med 1778; derfor er min kundskab så brøstfældig, og nærmere underretning vil vanskelig kunne vinde.

1793 vidner, overlevede han i tretito år. I en alder af over syvti år var hun endnu rask nok til nu og da at kunne gæste sine børn på det fjærne Røsegård, og til at kunne spise sine børnebørns «ringe», som vare dem for hårde. Hun døde på Rørbækhovgård 8. maj 1826, over åttetiet år gammel. I gravskriften over hende og hendes mand hedder det: «Fromhed, flid og orden udmærkede de kares vandel. De dydiges støv fortjæner at mindes af de efterlevende med taknæmlighed. Jordlivet er vel endt, men dyden lever evig». — De havde tilsammen følgende åtte børn:

1.) **Kristen Dinesen**, ♀ på Rørbækhovgård 28. maj 1769, fik sine svigerforældres gård, Volstrup, en meget stor avls-gård med ufrit hartkorn, som ligger nær ved hovgården; her † han 30. marts 1828; — * Rørbæk 16. maj 1798 **Sofie Hedevig Kjeldsen** (en datter af hans morbroder Jens Kjeldsen og Dorte Lavrsdatter), ♀ på Himmestrup 10. okt. 1779, † på Volstrup 7. desb. 1840; — de havde kun et eneste barn, sønnen:

Jens Dinesen, ♂ på Volstrup 29. marts 1802, arvede gården efter sine forældre og † ssteds 6. marts 1869, det sidste mandlige skud af slægten; — * 26. novb. 1842 **Margrete Elisabet Grøn Kjeldsen**, der var hans far-moders slægt uvedkommende; hun var ♀ på Kragelund 9. febr. 1799 og † på Volstrup 10. maj 1870; — deres ægteskab var barnløst.

2.) **Kjeld Dinesen**, hj. B ^{11/12} 1770, fik Rørbækhovgård efter forældrene og levede stadig her med sin moder og sin yngste syster; † ugift ssteds 17. jan. 1839. «Guds nåde og de godes agtelse var stedse målet for den ædles bestræbelse; derfor vil hans minde bevares hos mange og hans sjæl frydes i Guds rige».

3.) **Dorte Dinesdatter**, om hvem nedenfor mere.

4.) **Mariane Dinesdatter**, ♀ på Rørbækhovgård 3. novb. 1775, tjænte i syv år (1805—12) sin broder Jens på Rosenholm; † på Krannestrup 15. apr. 1855; — * 1.) **Rosenholm** 14. febr. 1812 **Hans Pedersen Bech** (♂ i Tyrsted v. Horsens ^{2/3} 1775, ejer af Krannestrup i Mejlbysogn 1811, † ssteds ^{9/10} 1821); — * 2.) **Mejlby** 28. juli 1822 **Jørgen Pind** (♂ på Karmark ^{12/1} 1795, fik Krannestrup med sin kone, † på Sjarlottehøj ^{11/11} 1857); — med sin 1ste mand havde hun døtrene: **Ane Katrine Bech** (♀ på Krannestrup ^{1/12} 1812, † ssteds ^{11/12} 1824) og **Dinesine Kirstine Bech** (♀ ssteds ^{21/3} 1815, * **Mejlby** ^{20/4} 1856 **Nils Jensen Kjeldsen** (♂ i Hattling ^{1/5} 1823, nu gårdejer i Vejlbys v. Århus; en søn af

gårdejer Jens Kjeldsen og Mette Andersdatter Kjeldsen); — hendes 2det ægteskab var barnløst.

5.) Jens Dinesen, Ø på Rørbækhovgård 13. juli 1778, var forpagter af Rosenholm 1805—1815 og samlede sig der en meget betydelig formue; forpagtede dernæst Kallø ligeledes på ti år fra $\frac{1}{5}$ 1815 og havde desuden indledet, eller egentlig afsluttet, købet af Rølsegård, men gik 3. juli 1816 ud at bade i Kallø vig, fik krampe i vandet og druknede. Da han døde ugift, deltes hans formue mellem hans moder (som dog nok kun tog en meget ringe del) og hans seks sysskende; og man vil vide, at disse hver fik omtr. 25,000 rdl. (navneværdi?).

6.) Kirsten Dinesdatter, hj.β på Rørbækhovgård $\frac{17}{8}$ 1781, jordet $\frac{1}{8}$ 1784.

7.) Dorte Dinesdatter, hj.β ssteds $\frac{21}{8}$ 1784, jordet $\frac{27}{7}$ 1784. (Hendes navn er ingeniunde nogen skrivfejl; hun og hendes elleve år ældre syster vare bægge fødte Dorte, og kun Dorte.)

8.) Dorte Kirstine Dinesdatter, Ø på Rørbækhovgård 9. febr. 1787, styrede på sjette år huset for sin broder Jens, først på Rosenholm, siden på Kallø; † på Kristianslund 25. marts 1858; hun var en from og kærlig kvinde, som bar megen langvarig sygdom og mange sorger med et stille, gudhænt givent sind; — * Rølsegård 28. novb. 1817 *Lavrits Ostenfeld* (en søn af ladefoged Sören Larsen Ostenfeld og Maren Kristensdatter), Ø på Rosenholm 5. avg. 1789, eks. juris (bekv.) $\frac{22}{10}$ 1812 (prakt. prøve temm. vel $\frac{7}{11}$ 1812); boede i Skørring mølle, da han $\frac{11}{1}$ 1813 beskikkedes som sagfører ved alle underretter i Randers amt; senere boede han på Rølsegård og købte herfra ($\frac{27}{2}$ 1816) flere mindre ejendomme på Helgenæs (lidt over 4 tdr. hartk. for 500 rbd. sølv), hvilke han dog kort efter ($\frac{24}{7}$ 1816 og $\frac{16}{12}$ 1817) atter sålgte (for 400 rbd. sølv og 950 rbd. sedler); samtidig købte og sålgte han flere lignende mindre ejendomme; forpagtede så (1818?) på få år Bjørnholm; købte, mens han var her, Ulstrup mølle på avksjon ($\frac{20}{10}$ 1820) for 1000 rbd. sølv (skøde $\frac{7}{11}$ 1821), men sålgte den atter; boede så en tid på Søholt og skulde styre både den og Skærso; købte imens ($\frac{18}{6}$ 1822) et sted i Femmøller, som han dog atter sålgte $\frac{9}{1}$ 1824; dengang boede han på Stenalt, hvor han var bleven kgl. godsforvalter; dette forlod han dog, da han 1826 forpagtede Kristianslund v. Randers, som han 1831 købte; valgtes $\frac{9}{1}$ 1836 til stænderdeputeret for de mindre landejendomsbesidderes 9de distrikt og mødte som sådan i

Viborg 1836 og 1838; † på Kristianslund 4. juli 1856. — De havde ingen børn, men ætledede ved kgl. bevilling af ¹⁷/₄ 1855 *Nilsmine Pedersen Ostenfeld* († i Værum 13. juli 1841, blev efter forældrenes død opdraget hos L. U. laCour på Skærsø; * Vartov ²/₆ 1868 Hans Peter Gøte Birkedal-Barfod, † i Frederiksberg ¹³/₆ 1843, læge i Kbhvn).

9.) **Kirsten Dinesdatter**, † på Rørbækhovgård 7. avg. 1789, var i mange år forlovet med den driftige Kristoffer Gleerup til Højslev mølle (en jævnlig handelsfælle af hendes systersøn Jens Risager Poulsen), men han døde inden brylluppet; derfor levede hun altid ugift på sin fædrenegård, sammen med sin moder og sin broder Kjeld, og arvede ved denne sidstes død gården; her † hun også 24. novbr. 1869, det sidste kvindelige led af slægten, ligesom hendes brodersøn Jens havde været det sidste mandlige. Som hele slægten havde hun en rund hånd, og hver eneste dag gav hun værdier bort, «der snarere løb op til fem end til to rdl.», ti «det var hende en velsignelse at give»; men gammeldags var hun i et og alt, og ingen som helst nyheder tillod hun indgang, hværken i hus eller bohave, dragt eller skik. Hun var dog elsket af flere end slægten, så systersønnen, hendes universalarving, Sigfred Viktor Poulsen (se denne!), stod ikke ene, når han på mindsteningen indristede: «Din faste tro var livets skat, den lyste selv i dødens nat»; eller når han tilføjede: «For al dit hjertes kærlighed Gud lønne dig med fryd og fred!»

Vi vende os til slægten Poulsen, der havde en længere blomstringstid end slægten Dinesen, og som endnu står i fuld grøde.

Jeg har allerede nævnt dens stamfader, Nils Poulsen, hans forældre og syskende. Inden jeg går videre, skal jeg meddele hans gravskrift på Rølse kirtegård:

«Herunder gemmes, hvad jorden tilhører af proprietær Nils Poulsen til Rølsegård, født d. 23. august 1767 i Dalsgården i Års sogn af forældrene Povl Mikkelsen og Ellen Nilsdatter, død d. 28. marts 1830; og hans trofaste ægtefælle Dorteia Poulsen, født Dinesen, [født] d. 5. april 1773 på Rørbækhovgård af forældrene Dines Kristensen og Kirsten Kjeldsdatter, død d. 10. april 1834. — Disse vore fromme forældre, kærlige opdragere og ædle forsørgere bleve ved Forsynets hulde styrelse i ægteskab forenede på Lærkenfelt d. 13. juli 1799. De modtog forpagtningen af hoved-

gården Nörlund med underliggende d. 1. maj 1799 og vedbleve [den] indtil d. 1. maj 1817. Under deres ophold der velsignede Gud deres fælles flid og strævsomhed således, at de d. 13. okt. 1816 købte hovedgården Rolsegård med underliggende gods og tiender. — Deres ægteskab blev af Gud velsignet på Nörlund med fjorten børn, nemlig elleve sønner og tre døtre, hvoraf åtte modtage dem i evigheden, men seks efterleve og begræde tabet af de værdigste forældre. — De gik foran, vi følge efter. Fred over deres stov! Johannes's evangelium 16de kap. 22de vers.

Hviler sodt, I hedengangne kære!
 som med Æmhed ledte os i barndoms år,
 som lod os af eders vandet lære,
 dyd og flid er vej til held, til blide kår.
 Vi velsigne, takke evig eder,
 om hvis grave denne sten nu freder.*

De korte historiske kendsgerninger i denne gravskrift skal jeg dernæst efter ævne søge at udfylde.

Ligstenen siger, at Nils Poulsen var «født» 23. avg. 1767; kirkebogen siger dog, at han blev «døbt» (i kirken), ikke hjemmedøbt, den nævnte dag, og at «forpagterkonen af Dalsgård har ham»; (²⁰/₈ 1767 var den tiende søndag efter hellig-trefældighed). Han er da næppe født den 23. avg., men sagtens nogle dage tidligere. Sin fader mistede han i sit tiende år, og i de samme dage, som han fyldte elleve år, blev (¹⁹/₈ 1778) hans moder «trogiven den unge karl mrs. Kristen Aarup, forpagter på Nöragergård», med hvem hun ¹⁷/₈ 1778 holdt bryllup i Dalsgården. Her boede de endnu, da datteren Johanne, som ovenfor er omtalt, ⁹/₈ 1779 havde bryllup med Kristen Stenild. Men hvor længe de vedbleve at bo her, er usikkert, ligesom og hvorhen de flyttede fra Dalsgården. Ingen af dem er død i Års eller Havnbro sogn, heller ingen af dem i Tisted, Binderup eller Durup sogn; det er det nærmeste, vi kunne komme. Men fra Dalsgården måtte de flytte, ti «mrs. Kristen Aarup» var ej alene en «ung karl», sagtens meget, meget yngre end hans hustru, men han var hverken nogen dygtig eller driftig mand, hvorimod han i kort tid satte fuldstændig hendes formue over styr, og hendes gamle dage — hvor gammel hun blev, vides lige så lidt, som hvor og når hun døde — vare i alle henseender meget trykkede.

Nils Poulsen kom derfor tidlig til sin svåger Stenild, hvem han i mange år tjænte; men, hvor fuldstændig han fik magt over denne sin gamle svåger, viser følgende træk.

Gården var forfalden og trængte både til ombygning og udflytning; svågeren havde vel råd men ingen lyst dertil, og på enhver opfordring svarede han: «To nærenstid her er a fød, to her ve a dø». Sagtens har Nils Poulsen dog haft systemen på sin side, ti uden videre byggede han den nye gård, som siden kaldtes Stenildmosegård (den ligger i Vesterbølle sogn), og nedrev den gamle over hovedet på den syge svåger, hvem han så flyttede.

Han var en født handlingens mand og en født handelsmand. Alt mens han tjænte, handlede han med tobak og lammeskind, siden, da han fik større pengekræfter, med kreaturer. Først handlede han på egen hånd, siden i samlag med sin tilkommende svåger, *Kristen Dinesen*, den senere ejer af Volstrup. De havde oprindelig ingen formue, men de havde en ypperlig kredit og købte kreaturer trindt i Jylland, som de selv dreve til København og sælgte. Og de dreve handelen i det store. Da Nils Poulsen således engang vendte tilbage fra København over Kalundborg og Århus, havde han, inden han nåede Viborg, i flere flokke modt (nihundrede?) kreaturer, som tilhørte dem, og som nu dreves ad København til. Han undredes over mængden, men Kristen Dinesen svarede ham, at han kunde være rolig: «Enten ere de betalte, eller de skulle blive det». Undertiden kunde der dog komme en lille kurre på tråden, som ved følgende lejlighed: Brændevinsbrænder Spentrup købte jævnlig koer hos dem. Engang var Kristen Dinesen kommen til København og havde overladt Spentrup ti køer for en urimelig billig pris, hvilket Nils Poulsen lod Kristen Dinesen høre. Spentrup kom til og sagde, at Kristen Dinesen var meget rimeligere at handle med end Nils Poulsen. Dette krænkede denne, og han udbrod: «Ka han gi Dem ti koer, så ka a mæl To no ka Di ta hva' for ti køer af hele flokken, Di sæl vet» Dette vilde Spentrup dog ikke gå ind på, men vennerne vare snart enige igen. — Det stadige samlag mellem Nils Poulsen og Kristen Dinesen ophørte imidlertid, da de omtrent samtidig bleve gifte, om de end også efter den tid kunde nu og da købe en flok stude sammen. Dinesen opgav så omtrent handelen, men Poulsen fortsatte den, jævnlig ene, i en fire, fem år dog også i samlag med den dygtige Anders Frederiksen, til hvis ærlighed han imidlertid ikke kunde have så ubetinget en tillid som til Kristen Dinesens. Nu og da handlede han også i fællig med sin systersøn Povl Aagaard samt med Kristen Ostenfeld (en broder til hans kones svåger);

men de vare bægge «dårlige folk» og mere at agte som hans fuldmægtige, med hvem han oven i købet måtte have et øje på hver finger ligesom med Anders Frederiksen; og Kristen Ostenfeld lykkedes det virkelig engang at narre ham ret følelig. — Poulsen kunde dog ikke lige strags sælge de kreaturer, han havde købt; han måtte først have lidt kød lagt på dem; ej heller kunde han bringe dem alle samtidig på markedet. Derfor havde han stadig et par store græsmarker i leje på Løvenborg og kunde da stundum ligge et par uger eller derover i Skomagerkroen. Ligeledes havde han et par måneder om efteråret nogle marker i leje af de nærmeste bønder omkring Vibenshus og Slukøfter, mens han selv boede hos Jens Larsen ved Damhusøen, men efter dennes død hos Mads Olsen i Vigerslev og hans sønner Lars og Ole Madsen. Når han efter sluttet handel betalte bønderne deres græsleje, måtte han hvært år give dem et gilde, hvortil endvidere hørte, at han i det kongelige teater tog plads til deres koner og alle deres døtre.

Men han var ikke udelukkende handelsmand. Som allerede sagt, var det 1799, at han på seks år forpagtede Nörlund og Torstedlund af gehejmekonferensråd Sigfred Viktor Raben-Levetzau. Om forpagtningen af Nörlund var han ene, om forpagtningen af Torstedlund var han derimod halft med *Jens Risager*, en mand, der forstod sig godt på landbruget, men var aldeles fremmed for handelen*). Forpagtningen af Torstedlund varede imidlertid ikke så længe som forpagtningen af Nörlund, da ejeren selv fik lyst at drive den, og de så afstode ham den. — Når Poulsen var på sine handelsrejser, drev Jens Risager ene Torstedlund for dem bægge, medens det var Poulsens dygtige hustru, som nærmest selv drev Nörlund. Ti han havde, som sagt, 13. juli 1799 ægtet **Dorte Dinesdatter**, ældste datter af Dines Kristensen og Kirsten Kjeldsdatter. Hun var født på Rørbækhovgård 5. apr. 1773 og bragte sin mand langt mere lykke og glæde end formue. De synes allerede at være blevne forlovede 1797, i det mindste har J. R. Poulsen en sukkerbøsse med dette årstal og med bogstaverne N. P. S. og D. D. D. Dette sidste mærke (D. D. D.) findes også på en pladring, som tilhørte hende, og som gik i arv til

*) Han var født i Risager i Jetsmark sogn. — Efter forpagtningens ophør købte han Sandagergård ved Nibe og flyttede did med sin kone Maren Nilsdatter. Her døde han 1820, og hans død fremskyndedes rimeligvis ved en injuriersag med den berygtede degn Martin Dietz.

hendes datter Stine (laConr), men fra denne til svigerdatteren Agate (Barfod). — Inden sit bryllup havde Dorte Dinesdatter i seks på syvende år styret husholdningen på Lærkenfelt for sine to morbrødre Mikkel og Peder Kjeldsen.*) Åtte dage efter brylluppet red Poulsen vesterpå for at købe kreaturer. Da dette var gjort, og han vendte tilbage til Nörlund, vilde hans unge kone haft ham til at blive hjemme, men han sagde, at det kunde han ikke, og drog da til København, hvor han blev indtil henimod jul. Her tilbragte han også i regelen åtte, ti måneder årlig, indtil hans tredje søn, Jens Risager Poulsen, i de første år af tyverne løste ham af. Sit stude havde han i nr. 4 på Trommesalen. Imens var det som sagt hans dygtige kone, der nærmest drev Nörlund; men til hjælp havde hun Matias ladeføged, der var gammel kendt på gården, på hvilken han under adskillige husbønder i alt tjænte i firtifem år. (Nu hviler han på Ravnkilde kirkegård, ved hovedet af de åtte små børn, som Poulsens tidlig mistede.)

Nörlund var en god forpagtning, som Poulsen nødigt vilde af med. Foruden selve avlingen havde han alle tierderne og fuldt høveri af hele godset; og det samme var tilfældet på Torstedlund. På begge gårde tilsammen holdt han derfor en tre-, firehundrede stude. Da den første forpagtningstid var i færd med at løbe ud, fik han imidlertid medbejlere til den. Han var atter i København, men hans gamle ven og svåger, Kristen Dinesen, sendte ham et ilbud, at Jens Ipsen på Svallinggård var en sådan medbejler, rede til alt for at nå sit mål. Han modtog svågerens brev på Trommesalen kl. 4 om morgenen og satte sig strags til best. Endnu samme aften inden solsæt nåede han Bremersvåld efter på en og samme dag at have ridt atten mil og sat over to sunde. Og dette ridt havde han gjort på en og samme hoppe, en gråskimmel, efter hvilken der endnu findes afkom på Røsegård. Han gik strags til Raben-Levetzau, som heller ingen vanskeligheder gjorde ved forpagtningens fornyelse, denne gang på tolv år; men dagen efter kom Ipsen med overbud. Raben-Levetzau vilde dog

*) Da hun flyttede fra disse, skulde hun haft hundrede gamle kurantdalere for sin husstyrelse, men først mange år senere, først efter 1813, bleve de betalte hendes mand med hundrede rigsbankdaler-sedler. Da hun horte, at han havde modtaget disse, blev hun utilfreds og sagde: »Undt de mig ikke mere, kunde du gjerne ladet dem beholde dem med!» men han stillede hendes billige harme med et sagtmodigt: »Tys, tys, lille mor! ikke så stor på det!»

ikke gå fra sit ord, men sagde kun til Poulsen, at han måtte give hans skriver en kendelse for kontraktens udfærdigelse. «De ha'd han da elles et hat nødig å sej' mæ, få to a ved da val, at, ve a kør godt, må a osse smør godt; de ord har a kendt, fra a va dreng». Og han gav kendelsen: han gav skriveren (godsforvalteren?) en prægtig tyr og tolv tilsvarende køer, alle af tybøslaget, hvilke han strags sendte ham ved sin gamle driver, Peder Jensen. — I et af de nærmest følgende år var det vistnok, at han sammenkøbte og byggede Povlholm, en gård i Blære sogn, som nu står for 14 tdr. hartk. og har et tilliggende af omtr. 100 tdr. agerland, 30 tdr. land eng, 10 tdr. land mose og 50 tdr. land hede. Den ejede og opdyrkede han siden i en række år, men sålgte den dog tilsidst til sin gamle handelsfælle Anders Frederiksen.

Da elleve år vare gåede af den nye forpagtningstid, købte han som sagt 13. okt. 1816 Rolsegård af vinhandler og stadskaptejn Lorens Petersen. — Iver Hansen (som 1802 blev gift med Kristine Sofie Amalie, en datter af oberst Vauvert-Benzon til Skærso) havde på avksjonen $\frac{15}{7}$ 1790 efter afdøde Thornsens købt Rolsegård med et stykke af Møllerup mark (o: 9 tdr. 5 sk. 1 fdk. ager, engs og skovskylts hartk.) for 120,000 rdl. Men Hansen sålgte atter Rolsegård $\frac{1}{7}$ 1807 (skøde $\frac{2}{6}$ 1808) til landeværnskaptejn Erik Kristian Müller til Møllerup og Tårupgård, og købte sig isteden Børksminde v. Horsens. Müller havde dog kun Rolsegård i fire år, men sålgte den (46 tdr. fri hovedgårdstakst; Rolse sogns konge- og kirketiende, hvor matrikuleret for 10 tdr. 7 sk. hartk.; Knebel sogns kirketiende, matr. for 9 tdr. $1\frac{1}{2}$ sk. hartk.; samt bøndergods 208 tdr. ager og engs hartk.) $\frac{22}{6}$ 1811 til nysnævnte Lorens Petersen for 125,000 rdl. Petersen bortsålgte det meste af bøndergodset, men tilkøbte Knebel sogns kongetiende (ligeledes matr. for 9 tdr. $1\frac{1}{2}$ sk. hartk.). Allerede inden fem års forløb havde han dog, som ovenfor sagt, sålgt Rolsegård til Jens Dinesen. Men denne druknede, og der var fare for, at hele hans store formue skulde gå tabt for slægten, hvis ingen af den vilde træde ind i hans forpligtelser. Dette gjorde Nils Poulsen, som i øvrigt dengang havde øje på det dejlige Nørlund, der også kort efter blev sålgt af Raben-Levelzau til Malte Ulrik Friis. Poulsen overtog ikke alene forpagtningen af Kallø sammen med Lehmejer, men han købte tillige Rolsegård af Petersen. Rolsegård, hvis bøndergods nu kun udgjorde 60 tdr. 1 sk. $\frac{1}{2}$ fdk. hartk., købte han

(skøde $\frac{25}{10}$ 1816) for 100,000 rbd. navneværdi, af hvilke 10,000 rbd. betaltes $\frac{11}{12}$ 1816 og 10,000 rbd. $\frac{11}{6}$ 1817; desuden påtog han sig Iver Hansens prioritet i gården, som var 25,000 rbd. sølvværdi (omskrevne til 46,875 rbd. navnev.); og for de øvrige 33,125 rbd. navnev. gav han Petersen dels 2den, dels 1ste prioritet i ejendommen. Af denne gæld skulde han svare fem procent renter. Han kaldes nu «Nils Poulsen, ejer af Rolsegård og Povlholm samt forpagter af Nörlund». Denne forpagtning udløb dog et halft år senere, og til Rolsegård, som han strags overtog og midlertidig lod styre af en avlskarl, flyttede han selv med sin familie kristihimmelfartsdag (d. 15. maj) 1817. — Det var imidlertid skrækkelige år for landmændene, årene efter statsbankerotten (1813), og 1818 var noget nær det allerstrængeste. Det varede derfor ikke meget længe, inden han måtte sige Petersen, at enten måtte denne eftergive ham noget i gælden, eller han måtte tage ejendommen igen. Petersen fandt sig i rimelighed og eftergav det halve af sit tilgodehavende. Af den øvrige halvdel vedblev Poulsen at svare de vedtagne renter, men inden sin død havde han dog fået hele denne gæld klaret. — Af de 25,000 rbd. sølv, som Iver Hansens arvinger havde indestående i Rolsegård, tilhørte de $13,333\frac{1}{3}$ rbd. hans enke, men de $11,666\frac{2}{3}$ rbd. hans søn, Jakob Ludvig Vauvert Hansen (den samme, som senere i fællig med L. U. laCour købte Skærso). Af sidstnævnte sum betaltes $\frac{6}{3}$ 1825 de 1080 rbd. sølv og $\frac{25}{8}$ 1825 atter 2500 rbd. sølv, hvorpå det øvrige eftergaves, alt ifølge forlig af $\frac{19}{2}$ 1825. Af enkens tilgodehavende udbetaltes derimod $833\frac{1}{3}$ rbd. d. $\frac{10}{6}$ 1821, og de øvrige 12,500 rbd. bleve stående i Rolsegård. Af disse betaltes $\frac{18}{1}$ 1826 uden lovlig opsigelse 2000 rbd., hvorfor 500 rbd. bleve eftergivne. Kun 10,000 rbd. bleve altså herefter stående i Rolsegård, men også de bleve senere betalte. — Således blev i virkeligheden købesummen, de 100,000 rbd., afgjort med lidt under 68,000 rbd. navneværdi, naturligvis foruden renterne.

Om Poulsens drift af Rolsegård (ligesom af Nörlund og Kallø) er der intet særligt at mærke; han var i et og alt en driftlig, virksom og påpassende mand af den gamle skole, men han var langt mere handelsmand end avlsbruger, om han end ingenlunde forsømte denne del af sin gerning. — Om huslivet i hans hjem, om ham selv og hans hustru derimod endnu et par ord.

Nils Poulsen og hans kone vare fromme, troende mennesker, og, så vidt det stod til dem, vilde de gerne

sørge for, at deres børn og tyende kunde blive det med. Derfor var det husets skik, at de hele vinteren, så snart kreaturerne vare komne på stald, efter nadveren gik med børnene ud i folkestuen. Her sang man først en salme, hvær ugedag sin særlige (om søndagen: «Herren han er min hyrde god»; om mandagen: «Jeg beder dig, min Herre og Gud»; om tirsdagen: «Herre Jesus Krist, min frelser du est»; om onsdagen: «Hvad kan os komme til for nød»; om torsdagen: «Nu bör ej synden mere»; [fredagssalmen har jeg ikke kunnet få rede på;] om lørdagen: «Den lyse dag forgangen er»). Derefter blev aftenbønnen i salmebogen læst højt samt et hjertesuk, hvorpå der sluttedes med fadervor, Herrens velsignelse og de to sidste vers af «Nu velan, vær frisk tilmode». Når den næstældste søn, Povl, var hjemme, var han forsanger og forelæser, ellers var avlskarlen det, da gamle Poulsen selv savnede sangstemme. — Således havde det stadig gået på Nörlund, og således tog man også fat på Rolsegård; men dér vilde det ikke rigtig gå. Det var her noget nyt og uvant, folkene vare ikke ret med, men tidsånden var imod. Man holdt jo desuden op, når vinteren var omme, når det travle markarbejde gjorde stærkere krav både på tid og kræfter; og spotterne sagde derfor: «Når studene ere sålgte, bede Poulsens ikke længer». Hværken jul eller nyår opgav man dog den fælles husandagt; hvær julcaften og nyårsaften, når familiens bordbøn var sluttet, tog man lysene og gik ud til folkene. Her blev nu læst og sunget, og jævnligst var det sønnen Povl, som måtte lede denne andagt, men stundum var også faderen selv forelæser.

Man levede godt men tarvelig på Rolsegård, og hele året igennem brugte man kun et eneste pund te. Om aftenen spiste man mælkegrød og hver morgen enten øllebrød (om vinteren) eller mælkegrød og mælkebrød (om sommeren). Også klædedragten var tarvelig, men sømmelig. Husmoderen gik altid med et stort blåtærnet forklæde, når hun var i køkkenet. — Men huset var meget sølskabeligt, og der var altid mange fremmede, især på Nörlund. Her kunde der tit ligge flere prangere hele vinteren over, når de ingen handel havde at skøtte. Selv bød man aldrig fremmede; kun var det skik, at man engang hvær jul indbød præstens. Indbydelser vare heller ikke fornødne, da huset dog altid, også på Rolsegård, fik fuldt op af gæster, og det både fra selve egnen og «nordfra». Især var dette tilfældet i juletiden, og alle gæster vare trygge for, at de

fik et mildt og hjærteligt velkommen. Derfor kunde man kun sjælden selv modtage indbydelser fra venner og naboer, men morede sig efter ævne i hjemmet, ungdommen med julelege, dans osv., de gamle med en pibe tobak, et krus øl og samtaler. Kårtspil kendte man næsten slet ikke til, og dam spillede man kun en sjælden gang. Man gik tidlig til ro, men man var også tidlig på færde om morgenen, om sommeren kun lidt dovnere end solen og om vinteren langt flittigere.

Om religiøsitet har jeg tidligere talt; om den var ægteparret fuldt enigt, men ellers var det hinanden uligt i mangt og meget. Den lille, magre Nils Poulsen med de skarpe træk var en stille, rolig mand af få ord, der krævede det gamle holdt i ære og hævd og ikke kunde lide, at børnene sagde «jeg»; de skulde sige «a», hvad derfor også de tre af sønnerne (Povl, Jens og Sigfred) bleve ved med. Han var jævn og ligefræm, uden stolthed og uden forfængelighed, men ikke uden en vis selvfølelse, hvad jo da også Spentrup, som vi have set, fik at vide. Han var meget nøjeregnende i småting, men i det store var han meget velvillig og tjenstagtig, en støtte både for sin egen og sin kones slægt. En ven kunde uden vanskelighed låne store penge af ham, så tid efter anden tabte han vel en ti- til tyvetusinde rdl. i lånte penge hos venner, og det uden videre at brumme derover; men han så meget nøje på en stump reb eller en nagle; li det var hans mundhæld, at «den som ikke passer på skillingen, får aldrig daleren». Af hans vaner var den stærke tobaksrøgning den mest fræmtrædende. — Hans kone var livsfrisk, sund og kraftig, skönt meget halt. Hun var stærkbygget og meget fyldig, men flittig, virksom og dygtig. Hun var stollere og ømtåliger end manden, vel også noget hæftigere; men desuagtet havde hun det rette greb på at tage ham, når han stundum selv kunde blive hidsig, så hun strags fik ham god igen. Hun havde «et skönt blik på livet og var en ret dannekvinde», afholdt og agtet af alle. Men hun var en praktisk kone og meget bestemt. Ligesom det nærmest var hende, der måtte rævse børnene, således nød hun også stor respekt hos sine folk; men, ligesom hendes mand kunde have sine karle i mange, mange år, således hun sine piger: sønnerne Povl og Jens kunne knap mindes, at hun havde flere end to sådanne: Lille-Maren og Store-Johanne. Mange hentede gode råd hos hende i sygdomme, og hun var manges vejleder og

trøster; hun havde en såre rund hånd og lod aldrig nogen fattig gå uhjulpen bort.

Nils Poulsen havde nys fuldendt en rejse i det nordlige Jylland, hvor han red fjorten dage omkring for at gøre indkøb af kreaturer og for at se til gamle venner. Søndagen d. 28. marts 1830 havde han som sædvanlig været i kirke, spist til middag, taget sig en times middagslur og drukket kaffe. Han gik da ud i marken, men var kun kommen et lille stykke ad vejen, der nu fører fra Rolsegård til Aldershvile, omtrent til det såkaldte Bjørnshoved. Da faldt han om på stien langs grøftevålden, med stokken i højre hånd og piben, som han holdt med venstre hånd, i munden. Han blev strags funden af en vejfarende mand, og hværken var han selv bleven kold endnu ej heller piben. Ingen oplivning vilde dog lykkes; han var død og blev død. I den ene side var han helt blå; sandsynligvis var der sprunget et blodkar, eller og han var ramt af en rørelse. Han blev kun lidt over sekstio år og syv måneder. ⁵1829 havde han og hans kone løst kgl. bevilling for den længstlevende til at hense i uskiftet bo og til samfrændeskifte. At hans kone overlevede ham i fulde fire år, have vi alt set. Hun var sekstiet år, da hun 10. apr. 1834 døde på Rolsegård, men i hendes enkestand var hendes svåger L. Ostenfeld hele tiden hendes lavværg.

De havde sammen fjorten børn (3: a. 1 — a. 14): elleve sønner og tre døtre (to gange tvillinger). De bleve alle hjemmedøbte, og tæt østen for Nörlund findes der en dejlig klar kilde, af hvilken vandet hentedes til deres dåb. Hun kunde stundum synes, at det var mange børn, Vorherre således gav hende, men hendes fromme moder sagde ikke forgæves til hende: «Du har ikke flere, end Gud under dig, og Gud sørger lige så vel for mange som for få»; og om de ord mindede hendes yngste syster ikke forgæves hendes datter Stine. Af børnene bleve dog kun seks våksne (fem sønner og en datter), men over de åtte børn, der døde små, lagdes der 1833 en fælles ligsten på Ravnkilde kirkegård. Den har deres navne, fødsels- og dødsdage samt den på hvær enkelt gående sætning: «Set, elsket, savnet», hvorunder der står fire verslinier, som, når et par småting (vistnok skrivfejl) ere rettede, lyde således:

Om morgenen blomstrer den rose så rød,
og vandreren henrykt den ser;
men dræbende insekt var skjult i dens skød:
om aftenen er den ej mer.

AFSLUTNING

En redegørelse for anesøgning må nødvendigvis indeholde et væld af detaljer. De kommer nemt til at dominere så meget, at det bliver umuligt at følge fremstillingen.

Det er imidlertid mit håb, at læseren trods alt kan kunnet bevare et vist overblik under læsningen. Hertil skulle den indledende geografisk oversigt og kortskitserne gerne have bidraget.

Mine undersøgelser er ikke helt afsluttet. Endnu resterer der undersøgelser vedr. Ørting, Hoff og Lange samt supplerings af efterslægtstavlen (tillæg C). Jeg håber at få mulighed for at gennemføre disse ting, bl.a. ved modtagelse af supplerende bidrag til efterslægtstavlen.

Tillæg A

Sagfører Niels Poulsen fylder 90 Aar.

Paa Torsdag, den 11. Februar, fylder en af Randers Bys højttansete Borgere, Sagfører Niels Poulsen, 90 Aar.

Han blev født den 11. Februar 1842 paa den gamle Herregaard »Kvelstrup« paa Mols, en Gaard, som fra 1839 indtil for faa Aar siden var i den Poulsen'ske Families Eje.

Sagfører Poulsen tog juridisk Eksamen den 2. Februar 1863 og beklædte derefter forskellige Fuldmægtig-Stillinger, bl. a. paa Landsoverrettens Justitskontor i Viborg fra 1. Januar 1864 til 1. Maj 1865 og paa Herredskontoret i Brædstrup fra 1. November 1865 til 1. November 1869.

I 1869 begyndte Poulsens Virksomhed paa vor Egn, idet han blev Fuldmægtig hos Overauditor Faurshou, først et Aarstid i Mariager og derefter i Randers, da Faurshou blev forflyttet til Nordhald, Stovring og Galten Herreder. Her virkede han som Første fuldmægtig i 15 Aar, indtil han den 14. Marts 1885 fik Sagførerbestilling og nedsatte sig som Sagfører i Randers.

Side 4-1

Allerede som Fuldmægtig i den store Retskreds vandt han ved sin Dygtighed, Retskaffenhed og hele sin noble Færd Anseelse hos Befolkningen i Byen og i Oplandet, og da han blev Sagfører, blev han ganske naturligt deres Tilidsmand, en Mand, som man ikke blot kom til i juridiske Anliggender, men lige saa ofte, naar man trængte til Raad og Bistand i en vanskelig Situation. Han var sine Klienters Ven og Raadgiver, og i Løbet af faa Aar oparbejdede han en stor og solid Sagførerforretning.

Sagfører Poulsen var i en Valgperiode Formand i Randers Ligningskommission og i 13 Aar — fra 1904—17 — var han Formand for Rougsø med flere Herreders Skatteraad. Fra 1916—20 var han Formand for Randers Sagførerforening. Han er ikke alene Byens, men en af Landets ældste praktiserende Sagførere, og i Kollegernes Kreds nyder han ikke alene den største Agtelse og Hengivenhed, men han er tillige ved deres Sammenkomster en kær Gæst paa Grund af den hyggelige og elskværdige Maade, hvorpaa han omgaaes de yngre Medlemmer af Standen. Sagfører Poulsen er

nens Ridderkors.

Et iøjnefaldende Træk i Sagfører Poulsens Karakter er hans store Beskedenhed, hans Modvilje mod at trænge sin egen »Prors« i Forgrunden, men i en snævrere Kreds kan han udfolde et rigt Lune; han er en fornojelig Fortæller og raader over et stort Fond af Anekdoter og Smaaistorier.

Sagfører Poulsens Arbejdsvilje og Arbejdsevne er enestaaende: uanset sin høje Alder møder han hver Dag punktlig paa sit Kontor og tager Del i Ledelsen af den store Sagførerforretning, som han driver sammen med Sagfører Barlag.

Fødselsdagen fejres ved en Familiefest paa Hotel »Randers«. Den gamle Sagfører vil sikkert paa den sjældne Højtidsdag modtage mange Beviser paa den Hengivenhed og Højagtelse, han har vundet gennem et Par Menneskealdres Virke i Randers By og Omegn.

Fødselsdags-Samtale med Danmarks ældste praktiserende Sagfører.

Sagfører Niels Poulsen fortæller om 62 Aar blandt Randers Bys og Egnens Befolkning.

Det er en Eftermiddag i Skumringstimen, at vi sidder sammen med Sagfører N. Poulsen i hans hyggelige Hjem i Randershus og beder ham fortælle om Livet i gamle Dage i Randers. Nede i Bunden af Gaden har Mørket allerede lagt sig, men over Amtmandshaven og Skovbakkens kuplede Silhuet ligger endnu Vinterfjeldmiddagens Halvlys. En Tusmørke-Stemning, som giver den rette Ramme om en Fødselsdags-Samtale med den 90-aarige gamle Herre, som er Danmarks ældste praktiserende Sagfører.

— Et Interview-til Avisen — da havde jeg rigtig nok ikke tænkt mig siger den gamle Sagfører . . . at jeg er saa lidt for Offentlighed. O hvad skal jeg ogsaa fortælle Dem Jo—, jeg har arbejdet i 62 Aar blandt Randers Bys og Randers egns Befolkning . . . ja, det var 1870, jeg kom som Fuldmægtig hos Herredsfoged Faurshou; men mit Liv er saamænd gaet saa stille hen uden store Begivenheder, uden store Storme . . . Jeg skal sige Dem noget, i mine yngre Dage da tog A

bejdet al min Tid, og det var ikke ret ofte, jeg kom ud til Selskabelighed og den Slags. Der var meget at gøre i den store Retskreds, og en 13—14 Timers Arbejdsdag var ikke noget usædvanligt for mig . . . Men naturligvis — en lille Passiar om gamle Dage, det har jeg ikke noget imod, men i n t e r v i e w e mig, næ, det maa De ikke, jeg vil ikke saadan dømme om Forholdene og de Mennesker, jeg har levet imellem . . . nej, det skal man ikke gøre.

— Var den Tid ikke hyggeligere?

— Aa, det er svært at svare paa, jeg vil snarere sige, at Livet levedes paa en anden Maade. Det var jo navnlig blandt Landbefolkningen, at jeg havde mit Arbejde, og jeg kom til at holde meget af de Mennesker. Det var gode Tider for Landbruget dengang, lige med Undtagelse af Kriseaarene i Firserne, og Landboerne, som kom ind fra det store, velhavende Opland, var stoute, solide Mænd, der i Reglen sad godt ved deres Gaarde . . . Det var saadan, at man syntes det var rent galt med en Mand, hvis han skulde have et Kreditforeningslaan i sin Gaard. Og Udlægsforretninger, det kendte vi ikke meget til, der var maaske en halv Snes Stykker om Aaret. Men det var ogsaa godt det samne, for det var en besværlig Historie at rejse; i mange Aar red jeg ud paa mine Landture, og tit kørte vi ud i baaben Vogn i Sne og Regn og Rusk . . . Nu — i en lun, lukket Bil — er det ingen Sag . . .

Men det, som De navnlig kan skrive, er, at der er sket en stor Forandring og et stort Fremskridt med Landboerne, et imponerende kulturelt Fremskridt. Det er en svær Tid, de har i Øjeblikket, men danske Landmænd er dygtige og intelligente Folk, som nok skal komme igennem det.

— De maa kunne huske Livet i de gamle Købmandsgaarde, naar Landboerne kom agende til Bys for at sælge deres Varer og gøre Indkøb hos Købmanden.

— Ja, der var et smukt, næsten patriarkalsk Forhold mellem Landmanden og Byens Købmandsstand. Landmændene kom ind i Butikken og fik deres store Piber stoppet, maaske fik de ogsaa en Snaps, og saa sad de inde i Bagbutikken og passiarede med Købmanden, medens Kvinderne var ude for at se paa Bu-

et Venskab, som det var en Forretningsforbindelse, og hvis Landmanden havde et eller andet, der trykkede ham, saa gik han til sin Købmand. Han behøvede ikke at gaa til Bankerne, for han kunde godt faa et Laan hos Købmanden, men det kunde ogsaa godt falde denne ind at spørge ham, hvad han skulde bruge Pengene til. Og hvis nu Manden sad lidt haardt ved det, og han f. Eks. vilde laane Penge til en ny Fjedervogn, saa kom der ingen Fortrydelse af, at Købmanden sagde til ham: Det synes jeg, du skulde vente med, for det er jo ikke nødvendigt, at du sætter dig for den Udgift lige nu.

— Tonen var altsaa lidt mere familier?

— Ja, det var den. Da jeg kom som Fuldmægtig til Brødstrup først i Trederne, da var det almindeligt, at Landboerne blev tiltalt med »du« og Mads Peter, senere blev det til »De« og Mads Jensen, nu er Fornavnet faldet væk, og der er kommet et lille »Hr.« med . . . men det er jo Udviklingen.

— Og nu i Randers By, synes De ikke, der er sket store Forandringer?

— Jo, hvis De tænker paa Byens Vækst, saa var Randers jo kun en lille By, da jeg kom hertil. Mod Nord gik den kun til Flintebjerg, mod Øst et lille Stykke ud ad Udbyhøjvej. Hele Viborgvej-Kvarteret eksisterede ikke, og paa den anden Side af Sønderbro laa en Række Gaarde.

Selskabeligheden i Byen havde maaske ogsaa en noget anden Form, og navnlig var der et stærkt udviklet Klubliv. Om Eftermiddagen kom Byens Borgere sammen i Klubben, droftede Forretninger og Bynyt ved en Toddy og spillede Kort. Lørdag Aften var den store Samlingsaften. Saa mødtes man i det lille, lavloftede Lokale, Piberne, som man havde hængende i Klubben, blev tændt, og saa gik Passiaren . . . Naa, det

var nu ikke noget, jeg var med til ret tit; men det var hyggeligt. Nu tror jeg mere, man kommer sammen i Hjemmene.

— Hvordan ser De paa Tidens Ungdom?

— Jeg synes, at de unge er flittige og dygtige, det er bare Synd, at saa mange af dem skal gaa ledige. Der er intet saa nedslaaende for et Menneske som Lediggang, og det er desværre store Værdier — ogsaa rent menneskeligt — der gaar tabt ved den store Arbejdsleshed.

— De har været glad for Aarene i Randers?

— Ja, jeg har kun Grund til at være glad og taknemlig. Det har været gode, rige Arbejdsaar, jeg har haft sammen med Sagfører Barlag. Nu har vi været Kompagnoner i 42 Aar, ja, jeg kan godt sige, ikke alene Kompagnoner, men Venner. Paa den Maade skal Arbejdet blive en Glæde . . . Og jeg holder af Randers og dens Befolkning, jeg synes, at der her i Byen er en ualmindelig god og hyggelig Tone mellem Borgerne indbyrdes. Man mærker det især, hvis man har en Sorg, eller Livet gaar én imod, da føler man — det har jeg i hvert Fald gjort — en stærk Velvillighed og Hjertelighed, der strømmer én i Møde . . .

— Hvordan bliver man 90 uden i nærværdig Grad at tynges af de mange Aar?

— Aa, man kan vist ikke selv gøre ret meget, hverken fra eller til. Jeg tror, det er noget, der ligger til Slægten — min Morbroder f. Eks. blev 96 — men man skal naturligvis ikke misbruge sit Helbred. Selv har jeg saamænd aldrig plejet min Sundhed ret meget. Jeg har aldrig dyrket Sport — det gjorde man ikke i min Ungdom — men jeg har passet mine Spadserture, og saa har jeg aldrig roget Tobak . . . Om det nu betyder noget, tør jeg ikke sige. Gamle Drakenberg blev 146, og han gik dog aldrig ædru i Seng . . . Næ, det med at blive gammel, det har vist ikke saa meget med Livsførelsen at gøre . . . En Ting synes jeg har hjulpet med til at holde mig frisk, det er Arbejdet. Det er en stor Lykke at have et Arbejde, som man er glad for. Jeg tager daglig mine Timer paa Kontoret . . . det kunde jeg nu slet ikke tænke mig at undvære . . . næ, saa vilde, jeg falde helt sammen.

TILLÆG B

DE FIRE FØRSTE GENERATIONER EFTER NIELS POULSEN & DORTE DINESDT.

Niels Poulsen (1802 - 1878) & Dorte Dinesdatter (1773 - 1834).

A. Dines Poulsen (1800 - 1860) & Mette Demuth (1823 - 1901)

1. Dinesine Kirstine Poulsen g. Jens
Georg Larsen, lærer i Silkeborg 11 børn
2. Niels Chr. Poulsen
g. 1. Mette Sofie P/ Kvelstrup (C.2) 5 børn
g. 2. Nikoline Johnsen/Dalsgaard (g.m.F) Ingen børn
3. Dorus Theus Poulsen, Havebrugskandidat og 6. børn
planteskoleejer g. Johanne K. Møller,
Far: Kbm. I 'Ebeltoft
4. Dorhea Poulsen g.m. Christen Sofus P., 3 voksne børn
Kvelstrup (se C.4.)
5. Ellen Kirst. Poulsen g. Waldemar Buchtrup,
proprietær i Esrum

B. Poul Poulsen, Rolsegaard, (1802 – 1878) & Ane Brendstrup (1813-1898)

1. Niels Poulsen, Asmusgård v. Århus g. 9 børn
Ragnhild Lyngby (1767 - 1830)
2. Petrea Bolette Poulsen g. Chr. Ludvig Hansen 8 børn
Rolsegård
3. Theodor Poulsen, død 15 år gl.
4. Jensine Erasmie Poulsen, død 9 år gl.
5. Laura Eline Kirst. Poulsen g. Carl Aug. Lyngbye, 6 børn
skolebest., Kbh.

C Jens Risager Poulsen, Kvelstrup, (1804 - 1881) & Erasmie Ørting (1813 - 1882)

1. Dorthea Poulsen, g. Hans Gram Roedsted 4 børn
Alstrup Ml., Rud sogn (kun 1 blev voksen)
2. Mette Sofie Poulsen g.m. Niels Chr. P (se A.2.)
3. Niels Poulsen, sagfører i Randers g.m. a. Knud Poulsen
Marie Albrethsen b. Jenny g. Becker
c. Ellen Margrethe
g. Langballe
d. Oluf Poulsen

4. Christen Sofus Poulsen, Kvelstrup, g.m 3 voksne børn
 Dorthea Poulsen (se A.4.) a. Astrid g. Mansa
 c. Jenny
 g. Niels Arthur,
 Kvelstrup

D. Ellen Kirstine (1809 - 1875) g. Lauritz la Cour/Skjærø

1. Dorothea la Cour g. Markus Anton Siegumfeldt, 9 børn
 sgp. Søften-Fodby
2. Christine Charlotte la Cour 9 børn
 g. N.P.G. la Cour, oberst
3. Jørgen la Cour, Forstander/Lyngby landbrugsskole 6 børn
 g. Agathe Joh. Gote Birkedal Barfod
 - a. Lars Fr.adm v. Sorø Akad.
 - b.
 - c. Jørgen C.B.D.la Cour
 (Kramer), far til digte ren
 Paul la C.
 - d - e
 - f. Historikeren Vilh.la Cour
4. Niels la Cour Søndersø v. Varde, emigreret til USA
 g. Annie Caroline Jacobsen 4 børn
5. Hans Chr. Ditlev la Cour, Trinderup v. Hobro, ML
 g. Marie Sophie Utzon Vandborg 9 børn
6. Jacob Ludvig Vauvert la Cour, medejer af Skærø
 - g.1. Johanne Cathrine Faurschou 5 børn
 - g.2.Thora Vilhelmine Herskind 8 børn
7. Poul la Cour lærer Askov Højsk.
 - g.1.Hilda Christine Nielsen Birkedal Barfod 3 børn
 - g.2.Christine Marie Marstrand 5 børn
8. Lauritzine la Cour
 g. Emil Rene Aubert proprietær
9. Jenny la Cour, Væver, Askov Højsk.
- 10.Peter Holger Magarus la Cour, Holmegård v. Nakskov
 - g.1.Kristine Charl. Gote Birkedal B. 1 barn
 - g.2.Henrikgine Skafta 5 børn

E. Sigfred Victor Poulsen (1814 - 1893), Rørbækhovgaard.

- g. Ane Marie Vest Ingen børn

F. Peter Johs. Poulsen (1815 - 1881), Dalsgaard

g. 1. Ane Marie Brandt

1. Niels Kr. Brandt Poulsen, Stærkærgård ved Bjerringbro

g. Dorthea Marie Jensen

5 børn

2. pige, død 3 år gl.

3. dreng, d. 9 mdr.gl.

4. Christen Theodor

Poulsen, Fr.høj v. Aalborg

g. Emilie Nikoline 1 barn

Heriette Brandt

5. pige, død 5 år gl.

6. pige, d. 6 mdr.gl.

7. dreng, d. 13 mdr.gl.

8. pige, d. 11 mdr.gl.

9. Jenny Charlotte

Poulsen 1854-1900)

g. 2. Nikoline Johnsen

1. Frederik Poulsen

2. Ellen, død 9 år gl.

TILLÆG C

KVELSTRUP-LINIEN AF DEN JYSKE SLÆGT POULSEN

De fire første generationer

FORELØBIG EFTERSLÆGTSOVERSIGT (1998)

Denne foreløbige oversigt er direkte skrevet af efter bogen "Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter til Rolsegaard og deres efterkommere" ved L.F. la Cour (Næstved 1929), foreløbigt kun usystematisk suppleret ved hjælp af egen hukommelse.

FØRSTE GENERATION AF KVELSTRUP-LINIEN

Jens Risager Poulsen og Erasmine Ørting fik to piger og to drenge:

1. Dorthea (1837-1908). Blev gift med sin halvfar Hans Gram Roedsted, ejer af Alstupgård i Hørning sogn, Nim herred, mellem Århus og Skanderborg.

2. Mette Sofie (1840-76) Blev gift med sin far Niels Chr. Poulsen (1846-1925) af Kærgårdsmølle linien, ejer af Risagergård i Spenstrup sogn, nord for Randers, senere medlem af Randers amtsråd og kreditforeningsdirektør.

De fik 5 børn.

Han er far til kritikeren, magister Harald Nielsen - født 1879 uden for ægteskab. Det er den Harald Nielsen, som min bror, Søren, skriver om i sin første bog.

I 1892 giftede Niels Chr. Poulsen sig med museumsdirektør Frederik Poulsens mor, Nikoline Johnsen. Hun var enke efter Niels Chr. Poulsens farbror på Dalsgård, Peter Johs. Poulsen, yngste søn af Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter.

3. Niels Poulsen mormors far, sagføreren i Randers (1842-1934).

4. Christen Sofus Poulsen (1845-1920) blev gift med en kusine Dorthea, af Kærgårdsmøllelinien, f. 1853, datter af hans ældste farbror, Dines Poulsen (1800-59), men opvokset på Rolsegaard hos Poul Poulsen og hans kone.

ANDEN GENERATION

Børn af Dorthea Poulsen og Hans Gram Roedsted:

11. Elna Kirstine Roedsted, f. 14/11 1864, d. 24/4 1866
12. Erasmie Sofie Roedsted, f. 14/11 1865, d. 13/4 1872
13. Jens Risager Roedsted, f. 6/6 1868, Ejer af Alstrupgården. Gift 18/7 1890 i Århus Domk. med Marie Dorothea (kaldet Mitte) Thomsen, f. Hammershøj 13/4 1866, d. Silkeborg 4/3 1916.
3 børn (111 - 113)
14. Anna Poulina Sigfride Roedsted, f. 16/4 1871, d. 18/6 1879.

Børn af Mette Sofie Poulsen og Niels Christian Poulsen:

21. Erasmie (kaldet Minna) Maria Dorothea Poulsen, f. 1/7 1870. Styrede hus for sin far i 4 år til 1895.
Gift Spentrup 27/7 1895 med Anton Nielsen Brøchner, ejer af Spentrupgård, derefter Østervang ved Asferg. 3 børn (211 - 213)
22. Agnes Dinesta Poulsen, f. 12/8 1871. Gift Spentrup 28/12 1901 med Jens Peter Chrom, læge, sidst stadslæge i Kbhvn, f. Skaarup v. Skanderborg 1/4 1869. 2 børn (221 - 222)
23. Jens Risager Poulsen, f. 23/8 1873, ejer af Risagergård fra 1916. Gift 17/7 1902 med Marie Sofie Frederikke Karoline Stochholm, f. i Ulstrup pr. Hornum 29/9 1877. 5 børn (231 - 235)
24. Poul Peter Sigfred Poulsen, f. 31/10 1874, Farmaceut og kordirigent, d. 15/1 1914.
25. Sophie Poulsen, f. 15/1 1876, overassistent i forsikringselskabet Danmark.

Børn af Niels Poulsen og Marie Albrethsen

31. Knud Albert Erasmus Poulsen, f. 14/10 1872, læge i Korsør. Død 11/1 1920. Gift m. Harriet Weyse Holm (kaldet Nigger), f. på Ensdelborg på Fyn 10/2 1878. 2 børn (311 - 312)
32. Jenny Poulsen, f. 17/11 1873, forfatter, gift med Andreas Becher, præst i Assens. Forfatter til de omtalte romaner om Kvelstrup. 2 børn (321 - 322)
33. Ellen Margrethe Poulsen, f. 11/6 1876, gift med Christian Langballe, overlæge i Randers. 5 børn (331 - 335)
34. Oluf Volmer Poulsen, f. 8/10 1881, apoteker i København. Gift m. Agathe Møller, f. i Århus 4/5 1892. 3 børn (341 - 343)

Børn af Christen Sophus Poulsen og Dorthea Poulsen

41. Astrid Erasmie Anna Marie Poulsen, f. 17/5 1874, d. 17/8 1913. Gift Tved 26/4 1898 med Frederik Mansa, godsejer til Sø, d. 9/11 1921.
2 børn (411 - 412)
42. Jens Risager Poulsen, f. 9/3 1876, d. 11/3 1879.
43. Jenny Pouline Poulsen, f. 12/2 1877, d. 15/8 1908.
44. Sigrid Agnete Poulsen, f. 6/7 1879, d. 9/7 1879.
45. Valborg Dorthea Poulsen, f. 9/6 1880, d. 12/9 1880.
46. Olaf Poulsen, f. 11/9 1881, d. 19/9 1881.
47. Niels Arthur Poulsen, f. 26/10 1884, d. i Århus 4/7 1928. Ejer af Kvelstrup til 1927. Gift i Frue Kirke i Århus med Kathrine Nielsen, f. Nørholm pr. Sønderholm 9/5 1892.
3 børn (471 - 473)

TREDIE GENERATION

Børn af 13 Jens Risager Roedsted og Mitte Thomsen

- 131 Estrid Dorothea Roedsted, f. 20/8 1891. Kommunelærerinde i København.
- 132 Anna Roedsted, f. 24/3 1900. Underviser i porcelænsmalning i Kbhvn.
- 133 Dorthea Marie (kaldet Dorthe), f. 25/10 1904. Ansat på børnehjemmet Vallø Strand ved Køge.

Børn af 21 Minna Brøchner og Anton Brøchner

- 211 Niels Christian Brøchner, f. 26/8 1896. Mellemskoleeksamen. Ophold i U.S.A.
- 212 Poul Brøchner, f. 19/2 1900. Gravørforretning i Randers. Døvtum.
- 213 Martha Sophie Brøchner, f. 16/3 1902. Assistent ved diætafdelingen på amtssygehuset i Viborg.

Børn af 22 Agnes Dinesta Chrom og Jens Peter Chrom

- 221 Svend Anker Chrom, f. 12/11 1902, overlæge
- 222 Knud Dines Chrom, f. 20/4 1908

Børn af 23 Jens Risager Poulsen og Marie Stochholm

- 231 Esther Sofie Poulsen, f. 19/6 1904. Realeksamen fra la Cours skole i Randers
- 232 Niels Christian Stochholm Poulsen, f. 15/1 1906, stud med.vet.

233 Gunnar Stochholm Poulsen, f. 29/1 1907, prælimimæreks. Landvæsens-
elev.

234 Gerda Kirstine Poulsen, f. 19/9 1911

245 Anna Dorothea Nicoline Poulsen, f. 13/8 1919.

Børn af 31 Knud Poulsen og Harriet Weyse Holm (Nigger)

311 Engelke Marie (kaldet Pipser), f. 4/12 1905. Gift 27/5 1927 med Carl
Rudolf Hakon Fasting-Hansen, generallæge, f. 1/10 1893.

312 Niels Holm Poulsen, f. 14/2 1900. Læge

Børn af 32 Jenny Poulsen og Andreas Becker

321 Kirsten Becker, f. 10/8 1900. Sygeplejerske

322 Inger Margrethe (kaldet Grethe) Becker, f. 6/12 1902. Børnehavelærer.
Gift Engkilde. 2 børn (3221 - 3222)

Børn af 33 Ellen Margrethe Poulsen og Christian Langballe

331 Gertrud Christiane Langballe, f. 8/2 1902. Gift 14/2 1929 med Philip
Teisner Schou. 2 børn (3311 - 3312)

332 Bodil Marie Langballe, f. 19/9 1906. Gift 28/12 1932 med Vilhelm
Krarup, sognepræst, f. 14/7 1904. 3 børn (3321 - 3323)

333 Axel Langballe, f. 24/6 1910. Autodidakt ingeniør.
Gift 1. gang med Gertrud Volquarts, 2. gang med ...

334 Karen Langballe, f. 25/6 1910, gift 1932 med Eiler
Würgler Hansen, læge i Ulstrup. 3 børn (3341 - 3343)

335 Mogens Marquard Langballe, 20/12 1913, Læge i Randers,
gift 1938 med Agnete (kaldet Nete) Wolfhagen, 2 børn (3351 - 3352)

Børn af 34 Oluf Poulsen og Agathe Møller

341 Knud Finn Poulsen, f. 23/3 1917

342 Ruth Finn Poulsen, f. 8/9 1918

344 Jan Finn Poulsen, f. 31/5 1924

Børn af 41. Astrid Erasmie Anna Marie Poulsen og Frederik Mansa.

411 Sigbrith Mansa, f. 11/10 1899. Opholdt sig i Canada

412 Karen Vibeke Dorothea Mansa (kaldet Bisse), 22/2 1902,
Gift med Svend Høyer, løjtnant, ejer af Lyngbygård ml. Hammel og
Århus. Fraskilt.

1 barn (4121: Torben Høyer, f. 31/10 1925)

Børn af 47. Niels Arthur Poulsen og Kathrine Nielsen
471 Christen Bjørn Poulsen, f. 15/6 1918, forfatter, magister, forlagskon-
sulent. Gift med Ellinor ...

472 Anne-Lise Dorothea Poulsen, 28/2 1920

473 Niels Arthur Poulsen, f. 20/9 1928

FJERDE GENERATION

Børn af 311 Engelke Poulsen (kaldet Pipser) og Carl Rudolf Fasting-
Hansen.

3111 Anne Fasting-Hansen

3132 Mette Fasting-Hansen

3133 Neel Fasting-Hansen

Børn af 312 Niels Holm Poulsen

Børn af 322 Grethe Becker og Oscar Engkilde

3221 Knud Engkilde

3222 Niels Becker, overlæge i Herning

Børn af 331 Gertrud Langballe og Philip Schou

3311 Lene Teisner Schou, f. 28/5 1930, sygeplejerske,
d. 1989, gift 1954 med Ole Bergmann. 2 børn (33111 - 33112)

3312 Dorthe Teisner Schou, f. , lægesekretær,
gift med Søren Skovgaard Jensen, Professor ved Odense Universitet,
d. 1990. 2 børn (33121 - 33122)

Børn af 332 Bodil Langballe og Vilhelm Krarup

3321 Sten Krarup, f. 21/10 1933, major. Gift 15/10 1955 med Lis Bloch
Frederiksen, f. 28/1 1936, overlærer. 3 børn (33211 - 33213)

3322 Søren Krarup, f. 3/12 1938, præst, forfatter. Gift 21/4 1962 med
Elisabeth Lundsteen, f. 12/1 1939. 4 børn (33221 - 33224)

3323 Majken Krarup, f. 5/5 1939, præst, gift 8/7 1992 med Niels Frost,
overlæge i Horsens, f. 17/5 1936. 3 børn (33231 - 33233)

Børn af 334 Karen Langballe og Eiler Würgler Hansen

3341 Lars Würgler Hansen, f. 3/9 1933, læge i Ulstrup. Gift med Lis
3 børn (33411 - 33413)

3342 Christian Würgler Hansen, f. Gift med 3352 Trine Langballe.
2 børn (33421 - 33422)

3343 Peter Hansen, f. 1945, læge i Odder

Børn af 335 Mogens Langballe og Nete Wolfhagen

3351 Jesper Langballe, 1941, sognepræst i Thorning. Gift med Gitte
4 børn (33511 - 33514)

3352 Trine Langballe, f. 1943, lægesekretær.

Gift 1. gang med Eskil Due.

- 2. - - 3342 Christian Würgler Hansen 2 børn (33421 - 33422)

Gift 3. gang med Villads Villadsen, direktør for Statens Museum for
Kunst, f. 1 barn (33523)

DEN JYSKE BONDE- OG PRANGERSLÆGT POULSEN TILLÆG D

TO ROMANER FRA KVELSTRUP - AF JENNY BECKER

Jenny Becker var barnebarn af proprietær Jens Risager Poulsen (1804-1881) på Kvelstrup. Hun fik omkring 1920 udgivet nogle romaner på Lohses og Hasselbalck's forlag. To af dem er beskrivelser af Poulsen-familien på Kvelstrup.

Den første roman, "Slægten på Bjørnsbo" er fra 1921, og fortsættelsen, fra 1922, hedder "Klintholm og slægten på Bjørnsbo".

Først et kort referat. Herunder et forsøg på at identificere de skildrede personer.

Familien på Bjørnsbo: Bjørnsbo er en herregård på Mols. Her bor proprietær Niels Stensgaard, hans kone Mette Stenild og deres børn Marthe, Poul og Preben. Marthe er bogens hovedperson.

Det er ikke vanskeligt at identificere proprietæren, hans kone og de to sønner. Bjørnsbo er selvsagt et andet navn for Kvelstrup, Niels Stensgaard = Jens Risager Poulsen, Mette Stenild = Erasmie Ørting, Poul = Niels og Preben = Christen Sofus. Derimod er det noget vanskeligere at placere Marthe. Herom senere.

Søbysøgård (Rolsegård) er en anden gård på Mols, ejet af Niels Stensgaards bror, Kresten (Poul Poulsen). Hans kone hedder Ane (= Ane, født Brendstrup) og de har datteren Inge, der er veninde med Marthe, men lidt yngre. Inge havde jeg lige straks lidt svært ved at identificere; Da det imidlertid ender med, at hun bliver gift med fætteren Preben (alias Christen Sofus) på Bjørnsbo kunne der ikke være tvivl. Der kunne kun være tale om "tante Dorthe", selv om hun i virkeligheden var af Kærgårdsmølle-linien, datter af den ældste af brødrene, Dines Poulsen. Og da jeg efterhånden fandt ud af, at Tante Dorthe under hele sin opvækst havde boet på Rolsegård og havde været anset for en datter der, bortvejredes enhver tvivl. Romanernes Inge er et portræt af tante Dorthe.

Hverken hendes rigtige far, Dines Poulsen, eller Frederik Poulsens far, Peter Johs., synes skildret i bøgerne. Der optræder kun 3 brødre. Den tredje er en biperson ved navn Kristen Stensgaard, ejer af gården Broholm. Der figurerer ingen børn fra Broholm, ligesom det ikke er nærmere beskrevet, hvor gården ligger. Jeg tror derfor, at Kresten Stensgaard skal være den omtalte original onkel Sigfred og Broholm således Rørbæk Hovgård i Himmerland.

Når Jenny Becker har fundet en niche i sine bøger til onkel Sigfred, kan det imidlertid undre, at hun ikke har ladet sig inspirere af de gode og karske historier om ham. For hun har ganske bestemt kendt dem; det gjorde alle i familien. Måske har hun ikke fundet dem pæne nok.

Nu lidt om handlingen. Hovedpersonen, Marthe fra Bjørnsbo, er barndoms-kammerat med sønnen fra nabogården, Rude Bang. Gården hedder Klintholm og ejes af Kren Nielsson, kaldet Greve Niels. Ved bogens begyndelse har Rude Bang opholdt sig i udlandet i 5 år rejst. Ved hans hjemkomst går det pludselig op for Marthe, at hun er forelsket i ham. Sagen er bare den, at hun netop har sagt ja til at gifte sig med en morbror, løjtnant Hans Stenild fra herregården Edelslund. Kort tid efter bliver hun og morbroderen da også gift. Bryllupsgildet holdes på Bjørnsbo. Midt under festen udbryder der brand i kostalden og i et forsøg på at redde besætningen bliver Marthes far, Kresten Stensgaard så voldsomt forbrændt, at han dør kort efter. Bogen slutter med, at det går op for morbror Hans, Marthes mand, at hun er forelsket i Rude, men at hun ikke desto mindre har besluttet at forblive sin mand tro. Til lykke for de to unge elskende kan morbror Hans' dårlige hjerte imidlertid ikke den klare den sindsbevægelse, der er forbundet med opdagelsen af hans kones virkelige kærlighed. Under en spadseretur i marken får han et hjerteslag og dør.

I fortsættelsen "Klintholm og slægten på Bjørnsbo" har Marthe, der fortsat er fortællingens hovedperson, fået sin elskede Rude Bang. Han er nu ejer af Klintholm, som Rude Bangs far, greve Niels, i sin tid havde erhvervet sig ved fusk, idet han under spil på et værtshus havde drukket Klintholms forrige ejer på pelsen og fået ham til at skrive under på en erklæring om at ville bytte Klintholm med den langt ringere gård, som greve Niels dengang ejede. Alle Marthes bestræbelser går nu ud på at gøre svigerfaderens ugering god igen. Det er bogens ene tema.

Marthes sødladne betragtninger i den anledning samt hendes fromme forsøg på at gøre Rude Bang lige så blød og sentimental er indgående beskrevet.

Bogens andet tema er forholdet mellem den yngste søn på Bjørnsbo, Preben Stensgaard, og Inge Stensgaard, datter fra Søbysøgaard (Rolsegård) og dermed kusine til Preben. De to får hinanden til sidst. Preben er som anført et billede af Christen Sofus og Inge skal forestille tante Dorthe. Før Preben gifter sig med kusinen, er han meget betaget af en godsejerdatter fra Sjælland. Loyaliteten mod slægten sejrer imidlertid over betagelsen og han vælger altså kusinen til sidst. Lige som hovedpersonen Marthe, skildres også

enken på Bjørnsbo, Mette Stenild, - i forbindelse med tema nr. to - som en meget pietistisk dame, ja nærmest af indremissionsk observans. Det er altså sin egen bedstemoder, Erasmie Ørting på Kvelstrup, som Jenny Becker på den måde giver et portræt af. Selv om Erasmie Ørting stammede fra købstaden Æbeltoft og selv om hun som ganske ung havde været tre år i præsten Gyldendals hus, synes der imidlertid ikke at være tvivl om, at Erasmie Ørtings kristne standpunkt er fortegnet. Jenny Beckers eget indremissionske ståsted har ændret billedet af en gammeldags bondefrom kone til et forvrænget billede af en proprietærfrue påvirket af en af 1800-tallet's vækkelser. Det er to nøgleromaner, Jenny Becker har skrevet.

Men hun rejser med de to bøger flere spørgsmål end hun besvarer. Hvorfor fortæller hun, at bøgernes hovedperson, datteren Marthe fra Bjørnsbo (Kvelstrup) bliver gift med sin morbroder. Thi selv om kun ét af Jens Risager Poulsens børn, nemlig mormors far, Niels Poulsen, ikke fik en fætter, halvfætter eller kusine, blev dog ingen af dem gift med en fra den forrige

Efter grundig læsning i Lars Fr. la Cours bog fra 1929 opdagede jeg imidlertid, at der faktisk var en pige, født Poulsen, som blev gift med en slags bror til Erasmie Ørting. Tante Dorthes søster, altså en datter fra Kærgårdsmølle, ved navn Ellen Kirstine, blev gift med en søn af Niels Ørtings 3. kone, Karen Olesen, fra dennes første ægteskab med købmand Søren Buchtrup i Æbeltoft. Denne sammenbragte broder til Erasmie Ørting hed Waldemar Buchtrup og var proprietær i Esrum. Det synes imidlertid helt usandsynligt, at nævnte Ellen Kirstine skulle være model til romanernes Marthe. Ej heller synes det at kunne være nogle af de to døtre fra Kvelstrup. Hverken Dorthea, der blev gift med sin halvfætter, eller Mette Sofie, der blev gift med sin fætter på Risagergård, Harald Nielsens far. Med andre ord: Figuren Marthe synes ikke at være en nøglefigur. Et andet spørgsmål: Har historien om romanernes Greve Niels' fupnummer nogen rod i virkeligheden? Lignende fupberetninger ses flere steder i litteraturen, men er der sket noget tilsvarende på Mols i 1800-tallet? Navnet Greve Niels er ikke konstrueret. Sådan kaldtes den Niels Pedersen, der 1828-57 ejede Kvelstrups nabogård, Iisgård, han, som Brødrene Poulsen købte Kvelstrup af. Der foreligger imidlertid ikke vidnesbyrd om, at den rigtige Greve Niels skulle have været svindler. I beretningen om Iisgård i "Danske slotte og herregårde" (bind 14, kbh. 1967) hedder det om den forrige ejer af Iisgård: "Han kunne ikke beholde den, og mageskiftede den til Niels Pedersen (1783 - 1862) for Strandgården i Vistoft Sogn samt 4871 rigsbankdaler. Mens det var gået tilbage for den

forrige ejer, var Iisgårds nye ejer en mand, der havde arbejdet sig frem. Som søn af en husmand i Strands begyndte han som tjenestedreng på Iisgård og giftede sig 1805 ind i en gård i Strands; efter at have skilt sig fra sin første kone ægtede han en gårdmandsenke og blev ved dette ægteskab i stand til at købe mere jord og samle gården Strandgård. 1834 købte han Kvelstrup. Greve-Niels, som han blev kaldt, forstod åbenbart at handle, men drive store landejendomme i en opgående tid kunne han ikke; Det hjalp ikke, at han fik hartkornet på Iisgård sat ned og at han rev hovedbygningen ned og flyttede forpagterboligen hen på dens nuværende plads; det gik stadig tilbage med landbruget, og det var en næsten udyrket Iisgård, som han solgte i 1857".

Historien om branden under bryllupsfesten på Bjørnsbo og brudens fars død af sine brandsår er derimod klart inspireret af historien om Bispebjerg Møllers brand, en historie, som hvor Jenny Beckers må have hørt mange gange i sin barndom. Den brand, hvor hendes mormors første mand omkom.

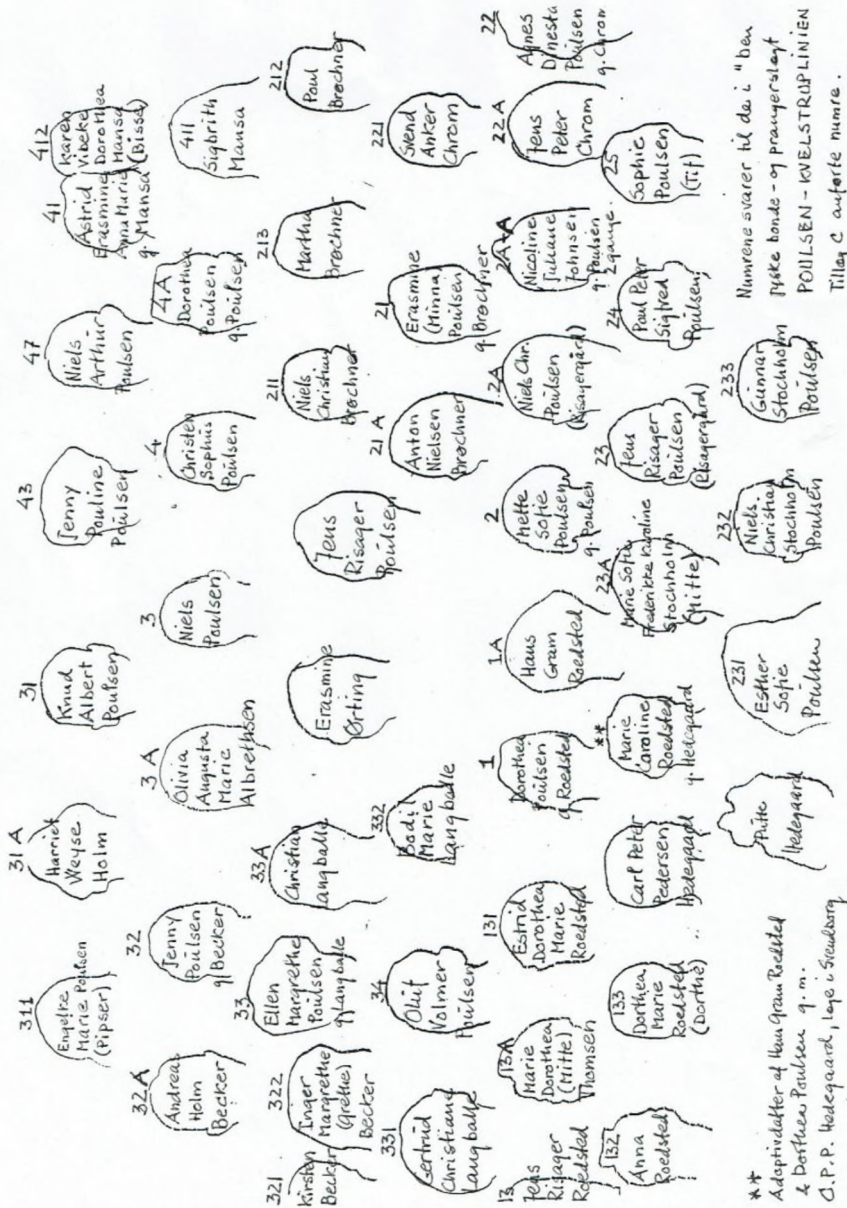
Var Chisten Sofus ved at blive forlovet med en sjællansk godsejerdatter, men valgte i stedet til sidst sin lille kusine fra Rolsegård ? Eller er den historie et lige så stort udslag af forfatterens fantasi, som historierne om Marthe og Greve-Niels? Jenny Becker antyder også, at Erasmie Ørting i virkeligheden havde været forelsket i Poul på Rolsegård, men da Jens Risager på Kvelstrup var den første, der friede, så blev det ham, hun fik. Kan den antydning være rigtig?

Der er et par skildringer i bøgerne, som synes at være ægte. Den ene en beskrivelse allerførst i bind I af Jens Risager Poulsens læsning før sengetid af den hellige skrift i folkestuen, for alle i gården, ansatte såvel som familien. Den anden er skildringen af et møde for at lave den fælles regnskabsføring for Rolsegård og Kvelstrup.

I de sidste to tilfælde synes Jenny Becker at være loyal over for slægtshistorien, men ellers synes hun at have ladet fantasien få temmelig frit løb i de to romaner.

Jenny Becker kan ikke betegnes som et slægtshistorisk sandhedsvidne.

Numrene svarer til de i "ben
 1446 bonde- og præsterløjf
 POULSEN - KVELSTRUPLINIEN
 Tilleg C anførte numre.

** Adoptivdatter af hem Gram Røedsted
 & Dorteine Paulsen q. m.
 C. P. P. Hedegaard, løve i Søndborg

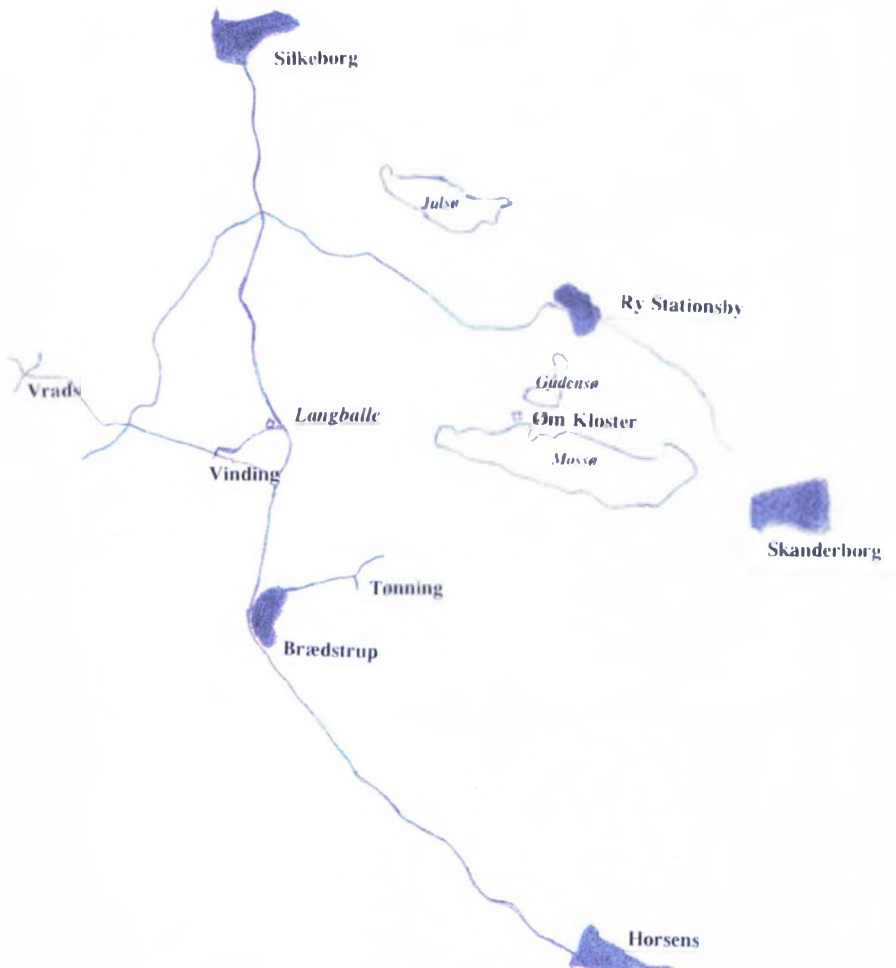
ANVENDT LITTERATUR

- Frederik Barfod: Slægterne Poulsen (fra Rolsegård) og Dinesen (fra Rørbækhovgård) - en stamtavle, Kbh. 1877 (28 sider)
- : Et livs erindringer, Kbh. 1938
- Jenny Becker: Slægten på Bjørnsbo, Kbh. 1921
- : Klintholm og slægten på Bjørnsbo, Kbh. 1922
- Danske Slotte og Herregårde, anden udg., under redaktion af Aage Roussel, Hassings Forlag, Kbh. 1967:
- Bind 11: Himmerland og Ommersyssel
- 14: Djursland, heri - Gammel Ryomgård ved Ejler Haugsted, - Hessel ved Elin Bach, - Iisgård ved Ejler Haugsted, - Quelstrup ved Ejler Haugsted, - Rolsøgård ved Ejler Haugsted
- Robert Egevang: Det gamle Ebeltoft, Nat.museet 1975
- Historisk Årbog for Randers amt
- 1918: Niels Nielsen: Kvelstrup på Mols
- 1918: " " : Tved sogn på Mols for 50 år siden.
- 1924: " " : Fra Tved sogn på Mols (sproget)
- 1936: " " : Rolsegård på Mols
- Kirkehist. Samlinger, 3 rk., VI bind. Provst Vitus Berings optegnelser, 1749
- Lars Fr. la Cour: Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter til Rolsegård og deres efterkommere, Næstved 1929 (64 sider).
- J.C.B. la Cour: Danske Gårde, Århus, 1908, Bind II: Randers, Viborg, Thisted, Aalborg og Hjørring amter; Heri billeder af: Skjerngård (side 300), Rolsegård (201) Aldershvile (200), Dalsgård (140) og Rørbæk Hovgård (679).

- Morten Pontoppidan: En dansk Landmand-Laurits la Cour til Skjærsø, Kbh.1915
- Frederik Poulsen: Dengang Verden var ny - Barneskildringer og Barndomserindringer; Kbh. 1933.
- " Liv og Rejser I, Kbh. 146
- " Jyske Dage og Mennesker - Samlede Folkelivsskildringer Østjylland, Kbh 1948.
- Poul Rasmussen og Gustav Albeck Ebeltoft Købstads Historie, Ebeltoft 1951.
(under medvirkning af Ingeborg Konradsen)
- Århus Stifts årbøger 1959:Henning Heilesen Horsens Hospitals forstandere
1968: Aage Dyrkøb Horsens Hospitals Historie

STEN KRARUP

SLÆGTEN LANGBALLE FRA VINDING SOGN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord

1. Kapitel - Introduktion

Slægtens stamfader og hans 6 børn

Mindst 12 slægtslinier

Oversigt over slægtsliniernes forbindelse til 1. og 2. generation

2. Kapitel - Tidligere Langballe-studier, fundet af de to “ukendte” døtre

4. Kapitel - Det skanderborgske rytterdistrikt og de første generationer

Slægtsforskning i et rytterdistrikt

Skanderborgske rytterdistrikt

Søren Andersen i Langballe (formentlig død 1724)

Anders Sørensen Langballe (1686-1757)

Niels Sørensen Langballe (1687-1752)

Maren I Sørensdatter (1690-1730)

Christen Sørensen Langballe (død 1768)

Anna Sørensdatter (1796-1760)

Maren II Sørensdatter (død 1734)

5. Kapitel - Langballelinien og Langballegård

Ejerne siden 1870

Gården før udstykningen 1869

En ejendomsvurdering fra 1839

Træskomageri

Oversigt over originale dokumenter vedr. Langballegård

6. Kapitel - Tønningdegnen Anders Langballe og hans børn - kort fortalt

Anders Rasmussen Langballe

Jensine Kierstine Langballe

Rasmus Langballe

Niels Langballe

Litteraturoversigt

Tillæg A: Om slægtens stamfader, Søren Andersens afstamning (2 sider)

FORORD

Det er da en *Langballe* fra Randers, sagde fars gamle tante Margrethe, da min mor første gang blev præsenteret i fars hjem.

Og tante Margrethe, der selv var fra Randers, født Herforth, havde ganske ret.

Min mor: **Bodil Marie Langballe**, (f. 19/9 1906,
d. 9/10 1997) var fra *Randers*;
hendes far: **Christian Langballe** (1871-1960) var
overlæge i *Randers*;
hendes bedstefar: **Niels Brock Langballe** (1840-1915) var
stadslæge i *Randers* og
hendes oldefar: **Niels Langballe** (1791-1870)
øbte midt i 1800-tallet Dronningborg Hovedgård lige uden for *Randers*.

Hans far, mors tipoldefar,

Anders Rasmussen Langballe (1761-1817),
var derimod degn og skoleholder i landsbyen Tønning mellem Horsens og Silkeborg.

Dermed er vi i TYRSTING HERRED i SKANDERBORG AMT, slægtens udgangspunkt. Familienavnet kommer nemlig fra

GÅRDEN LANGBALLE i VINDING Sogn, TYRSTING Herred.

Gennem flere år har jeg studeret Langballe-slægten fra Vindinge. I begyndelsen skete alle optegnelser fra arkiverne ved hjælp af pen og papir, men også på dette område har EDB-alderen gjort sig gældende. I de sidste år 5-6 år har jeg kunnet registrere slægten i en relationsdatabase med navnet WINFAM og det har gjort det umådelig meget nemmere at holde styr på alle familierelationerne.

I 1995 leverede jeg et Langballe-hefte (1. foreløbige udgave) til den nærmeste familie. Det blev produceret i al hast, fordi det skulle anvendes som en julehilsen, men hastværk er som bekendt lastværk. Hæftet blev så fuldt af formelle fejl, at jeg ikke ønskede det udbredt til en større kreds. Jeg lavede hæftet dengang, fordi jeg troede, at jeg nu var næsten færdig med at arbejde med denne slægt.

Men jeg blev klogere. Den udgave, der hermed præsenteres, er aldeles ikke noget færdigt produkt. Tværtimod. Det er et absolut foreløbigt arbejde. Det består af to dele.

- En **redegørelse for slægtens første generationer** med vægt på den såkaldte Dronningborg-linie, og

- **en efterslægtstavle** (i særligt hæfte) over de medlemmer af slægten, som jeg er stødt på

Af reproduktionstekniske årsager blev efterslægtstavlen samlet i et hæfte for sig, selv om arbejdet skulle ses som en helhed. Det vil imidlertid ikke blive genudgivet, men kan udlånes så længe oplag haves.

En anden stor Langballe-slægt stammer fra egnen omkring Thisted. For at kunne finde ud af, hvem der hørte til hvilken slægt, har jeg overfladisk også beskæftiget mig med denne og har ikke kunnet finde nogen sammenhæng med Vinding-slægten. Derimod tyder studierne på, at Thy-slægten i virkeligheden har sin rod i Mårslet sogn, ca. 10 km. syd for Århus, hvor en landsby også hedder Langballe.

1. KAPITEL

INTRODUKTION

SLÆGTENS STAMFADER OG HANS 6 BØRN

Udgangspunktet for dette arbejde har været en stencileret efterslægtstavle over "Slægten på Langballegård i Vinding Sogn", som jeg fik af min mor. Den er udarbejdet omkring 1969 af ingeniør Erik Kaae. Både i denne og i en oversigt over Vinding-slægten, der findes på Landsarkivet i Viborg, udarbejdet af Hermann Friis-Petersen, begynder slægten med

Søren Andersen, fæster af Langballe fra ca. 1788 til 1724, og hans kone Kiersten Nielsdatter.

Søren Andersen må således regnes for slægtens stamfader.

Han havde 6 børn, 3 sønner: *Anders*, *Niels* og *Christen*, og tre døtre: *Maren I*, *Anna* og *Maren II*. Om Kiersten var moder til dem alle, ved vi ikke, men hun døde så sent som 1748 og Anders, den ældste blev født 1686, så Søren Andersen har nok været gift to gange; at der er to piger, der hedder Maren, kunne tyde på, at moderen til de 5 ældste har haft dette navn, og at Kiersten Nielsdatter kun er moder til Maren II. Dengang skulle den ældste datter i en mands andet ægteskab altid have den første kones navn; men det spørgsmål får vi aldrig svar på.

At der var 6 børn har imidlertid ikke altid været kendt; både Erik Kaae og Hermann Friis-Petersen mente således, at Søren Andersen havde 4 sønner, men kun én datter, nemlig ovennævnte Maren II. Maren I og Anna, der begge var gift med rytterbønder i Tønning, kendte ingen af de to slægtsforskere. Det viste sig imidlertid, at mors oldefar, kammerråd Niels Langballe, Dronningborg, var efterkommer efter begge de to rytterkoner i Tønning, ligesom den side 5 nævnte Bjøreng-linie nedstammer fra Maren I. Fundet af de to "ukendte" døtre omtales nærmere 3. Kapitel.

MINDST TOLV SLÆGTSLINIER

Af hensyn til overskueligheden har jeg - som nævnt - fundet det hensigtsmæssigt fra 5. generation at inddele slægten i *slægtslinier*. Indtil videre opererer jeg med 12 linier; men efterhånden som studierne skrider frem, kan

der udmærket vise sig behov for flere. Hver linie identificeres ved hjælp af et **STORT BOGSTAV**. Her er de otte linier nævnt i alfabetisk orden efter kendingsbogstav.

A: ÅRHUS-linien efter den århusianske storkøbmand *Carl Christian Langballe* (1805-85). Han var oldebarn af krigsråd Niels Langballe, næstældste søn fra Langballe

B: BJØRENG-linien. En ren kvindelinie efter Maren I, en af de "ukendte" døtre i Tønning. Jeg har foreløbig kaldt den Bjøreng-linien efter lektor Niels Bjøreng i Aalborg, som har underrettet mig om denne sin afstamning.

C: ST. CROIX-linien efter *Poul Glud Langballe* (1807-74), bror til Carl Christian. Han var dyrlæge på St. Croix. Hans bedstemor (farmor) var født Glud.

D: DRONNINGBORG-linien efter *Niels Langballe* (1791-1870), ejer af Dronningborg. Han var det nævnte fælles oldebarn af Maren I og Anna i 2. Generation. Man har hidtil ment, at Dronningborglinien nedstammede fra Anders, den ældste. Det viste sig imidlertid ikke at være tilfældet.

H. HADERSLEV-linien efter Christian Sørensen Langballe, hvis far var skomager i Haderslev og dattersøn af Anders, den ældste søn fra Langballe

K: KRAGBALLE-linien efter *Andreas Nicolai* (1815-79), også oldebarn af krigsråden. Hans bedstemor (farmor) var født Kragballe; hans far var kaptajn Jens Kragballe Langballe, der deltog i stormen på Anholt i 1811.

L: LANGBALLE-linien: Den linie, der "blev på gården". Den stammer fra krigsråden gennem "spindesiden".

N: NEBSAGER-linien Højskoleforstander på Danebod Højskole Frede Terkelsen (1894-1958), har studeret sin slægts historie og konstateret at hans mor i kvindelinien nedstammede fra en pige, der var oldebarn

af førnævnte Anders, den ældste søn fra Langballe. Pigen blev gift en gårdmand i Vrigsted i Bjerre Herred. Ligesom Bjøreng-linien er denne en ren kvindelinie.

R: RIBE-linien efter Anders Sørensen Langballe, søn af skomageren i Haderslev, se Haderslev-linien.

S: STORBÆLTS-linien efter Johannes Andreas Langballe, registrator i København, søn af Anders Johansen Langballe (1726-1824), der var postfører på Storebælt; deraf navnet. Anders, Søren Andersens ældste søn fra Langballe, var postførerens morfar.

T: TROELSTRUP-linien efter et barnebarn af Anders Langballes ældste datter

V: VOERLADEGÅRD-linien efter en søn fra Langballegård. Han yngre broder til Stephan, der overtog fødegården. Selv fik han en gård i Voreladegård.

En oversigt over slægtsliniernes forbindelse til første og anden generation ses på de næste sider.

OVERSIGT OVER SLÆGTSLINIERNES FORBINDELSE TIL 1. OG 2. GENERATION

1. generation	2. generation	3. generation	4. generation	5. generation
	01 Anders 1686-1757 rytterbonde i Tønning Ingen voksne sønner	11 Kirsten g. m. Eske Nielsen	111 Mette Cathrine g. m. Lauritz Olsen af Troelstrup	Troelstrup- linien
		12 Maren g.m. Christen Jacobsen Pimp af Bobæk	125 Søren Christensen Langballe, Ha- derslev	1251 = H Christian Sørensen Langballe, skomager i Darum Haderslev-linien
				1254 = R Anders Sørensen Langballe, Skrædder i Ribe Ribelinien
		14 Birgitte Kir- stine 1724- 1797 g. m. 1) Knud Jacobsen Pimp af Bobæk 2) Johs. Michelsen, Bobæk	142 Zidse Cathrine Knudsd. 1744- 1825 g.m. Morten Peder- sen (1736-88), Vrigsted	142x = N Sofie Catrine Mor- tensdatter (1785- 1868) g.m. Rasmus Søren- sen, Nebsager Skovgård Nebsager-linien
			144 Anders Johansen Langballe, Postbådfører i Korsør.	1471 = S Johannes Andreas Langballe , re- gistrator i København Storebæltslinien
00 Søren Andersen, rytterbonde i Langballe	02 Niels 1687- 1752 fuldmægtig v. Skanderborg rytterdistrikt, senere krigsråd	21 Dorthe g.m. Maren II's enkemand i Langballe, se- nere g. m. Søren Knudsen	219 Peter Sør- rensen, fæster, senere ejer af Langballe	219b=L Stephan Peder- sen , ejer af Lang- balle Langballelinien

				219d = V Jens Pedersen, gårdmand i Vorladegård VorLadegård-linien
		24 Nicolai præst i Ousted	244 Poul Glud Langballe, Købmand i Vejle	2442=A Carl Chr. Langballe, Købmand i Århus Århuslinien
				2443=C Poul Glud Langballe, Dyrlæge på St. Croix St. Croix-linien
			24c Jens Kragballe Langballe, kaptajn	24b4=K Andreas Nicolai Langballe, Togkonduktør i Århus Kragballe-linien
		25 Søren Langballe, forpagter på Vilhelmsborg & Gersdorfs-lund, senere rentier i Grenå		
00 Søren Andersen, rytterbonde i Langballe	03 Maren 1690-1730 g.m rytterbonde i Tønning	34 Ingeborg Sørensdatte (1717-72) g.m. rytterbonde i Tønning	344 Maren Pedersdatte g.m. rytterbonde i Tønning	344x = B Christiane Thygesdatte Bjørneng-linien
		37 Mette Sørensdatte	374 Anne Marie Nielsdatte g.m. 525 degnen i Tønning	

00 Søren Andersen, rytterbonde i Langballe	04 Christen ? - 1768 rytterbonde i Langballe, senere Lystrup Have i Vrads			
	05 Anna 1696-1760 g.m. rytterbonde i Tønning	52 Anne Kirstine Lauritzdatter	525 Anders Rasmussen Langballe degn i Tønning	5255 = D Niels Langballe, Dronningborg-linien
	06 Maren ? -1734 g.m. rytterbonde i Langballe	62 Søren Petersen, byfoged i Hobro	625 Andreas Langballe, prokurator i København	

2. KAPITEL

TIDLIGERE LANGBALLE-STUDIER

Som nævnt begyndte jeg ikke på bar bund, bl.a. overtog jeg en del undersøgelser og notater fra min mor. Hun var gennem mange år en engageret og kompetent slægtsforsker.

Af hende fik jeg bl.a. det nedenfor beskrevne arbejde af Erik Kaae.

I alt har jeg haft rådighed over fem Langballe-studier samt et grundigt lokalhistorisk arbejde. Endelig skal nævnes en udgivelse af skifterne fra Skanderborg Rytterdistrikt.

1. Hermann Friis-Petersen: "Familierne Langballe".

Hermann Friis-Petersen (d.1967) var papirgrosserer i Århus og en anerkendt genealog, hvis nekrolog kan læses i Personalthistorisk Tidsskrifts (årg.1968). Han er navnlig kendt for sine universitetsmatrikler.

Han har af en eller anden ukendt grund interesseret sig for Langballe-slægterne og har af en mangfoldighed af oplysninger omkring 1944 udarbejdet to efterslægtstavler.

En for Vinding-slægten og én med titlen "Familien Langballe fra Langballe i Mårslet Sogn".

I sidstnævnte knytter han Thy-Langballerne til Mårslet-slægten, idet han ved hjælp af et skifte fra Århus i 1662 udpeger Thy-liniens stamfader Mikkell Langballe, ejer af Nebel i Thy, som søn af kæmner i Århus, Michel Michelsen Langballe, født i Mårslet Sogn.

Sammen med en opgørelse over enkeltpersoner, der bærer navnet, men som ikke kan indpasses i nogen af de to slægter, er begge Hermann Friis-Petersens efterslægtstavler afleveret som maskinskrevet manuskript til Landsarkivet i Viborg, Herfra har jeg en fotokopi.

2. Niels Østerskovs Anebog

Niels Østerskov er bibliotekar. Hans mor, Grethe Langballe, er af Århuslinien.

Niels Østerskov har indgående fortalt om alle sine aner på mødrene side, bl. a. stamfaderen Søren Andersen, dennes 2. søn, krigsråd Niels Langballe, dennes ældste søn, præsten Nicolai Nielsen i Ousted, dennes søn Poul Glud

Langballe, købmand og møller i Vejle. Dernæst storkøbmanden i Århus, C.C. Langballe og dennes yngste søn Poul Langballe, f. 1845, som fik en tragisk død, da han i 1901 druknede i Skanderborg Sø i et forsøg på at redde to drenge, der var gået gennem isen. Der står endnu en mindesten over begivenheden i nærheden af Skanderborg Sø.

Niels Østerskov har været så venlig at udlåne sin anebog til kopiering. Bogen synes udarbejdet omkring 1980.

3. Erik Kaae's Studium

Dette er en 9 siders stencileret efterslægtstavle over Vinding-slægten. Den er meget grundig og veldokumenteret og har været mit egentlige udgangspunkt. Det fremgår af indholdet af, at den er udarbejdet omkring 1969.

Erik Kaae var ingeniør og levede indtil c. 1970. Hans far var godsforvalter på godset Løndal i Sdr. Vissing Sogn - naboejendom til Langballe - og blev gift med en datter fra Langballe. Derfor har det undret mig, at Erik Kaae ikke har skrevet ét ord om den gren af familien, som blev boende på slægtsgården. Den jeg kalder Langballelinien. Måske har den været forudsat bekendt.

Erik Kaae's studium er koncentreret om krigsråd Niels Langballes efterslægt. Krigsråden var bl.a. gift med en Seidelin; grundige studier i den seidelinske slægt, har måske bidraget til, at der også i forbindelse med beskrivelser af Langballe-slægten specielt har været interesse om krigsrådens linie.

4."Af Langballegaards historie"

Således hedder et skrift på 11 sider, som jeg har fået fra Lars Kaae, nevø af førnævnte Erik Kaae. I skriftet gennemgås kortfattet, men statarisk slægtsgårdens og Langballeliniens historie. Skriftet, der ikke er helt fejlfrit, har været et væsentligt grundlag for 5. kapitel om Langballelinien og Langballegård. Samtidig med, at jeg fik adgang til dette skrift, fik jeg rådighed over fotokopier af en række privatejede arkivalier, der vedrører slægtsgården.

5. J. Sloth Odgaard: Oversigt over Henrik Langballes og Susanne Praems descendenter (Thisted 1952).

Sloth Odgaards oversigt over en af Mårslet-slægtens Thy-linier er udarbejdet som et supplement til "Genealogie over Familien Stampe", samlet ved Johan Carl Louis Lengnich (Kbh. 1839). Lengnich var en af 1800-tallets berømte danske genealoger og hans "Genealogie over Fam. Stampe" er optrykt og genudgivet sammen med Sloth Odgaards oversigt.

6. Gunnar Laurbergs lokalhistoriske studier fra Tønning og Træden Sogne

Som det nærmere beskrives i næste kapitel: "To "ukendte" døtre" har jeg foretaget en grundig granskning af kirkebøgerne i Tønning-Træden. En god introduktion dertil fik jeg af Gunnar Laurberg, pensioneret husmand, fra Træden Mark. Han var en af de mest vidende og inspirerende lokalhistorikere, jeg har mødt. Hvad han ikke havde af paratviden om sognene Tønning, Træden og Ring, herunder Bræstrup by, er ikke værd at nævne. Han har kopierede og transkriberede en mængde fæste- og skifteprotokoller fra Landsarkivet i Viborg og udlånte beredvilligt alt sit materiale, således at jeg har kunnet studere 1det ved mit eget skrivebord.

Hans hjælp og vejledning har været uvurdelig for studiet af de første generationer.

7. Erik Brejl: Skanderborg Rytterdistrikt – Uddrag af samtlige bevarede 3002 skifter (1995)

Efter 1. midlertidige udgave har det været muligt at konstatere, om min søgning i rytterdistriktets skifter svarede til de publicerede uddrag. Publikationen er et fremragende hjælpemiddel for alle slægts- og lokalhistorikere.

3. KAPITEL

FUNDET AF DE TO “UKENDTE” DØTRE

Både i Erik Kaae's stencilerede efterslægtstavle og Hermann Friis-Petersens oversigt antages det, at slægtens stamfader, Søren Andersen, Langballe, havde 4 sønner samt datteren Maren II. Foruden de tre sønner, som vi kender, skulle der også være en søn ved navn Rasmus.

Det viste sig imidlertid som nævnt i 1. kapitel, at Dronningborglinien nedstammede fra to hidtil ukendte søstre, der hed *Anna* og *Maren*. De var begge gift med rytterbønder i Tønning.

Det er en længere historie, men lad mig først forklare, hvorfor man hidtil havde taget fejl.

I Traps "Danmark" står der følgende under Vrads Sogn, anneks til Vinding: "Kirken: Kalken er 1754 skænket af Christen og Rasmus Langballe".

Om Christen ved man, at han boede i Vrads, hvor han ejede gården Lystrup Have (i år 2000 afholdshotel, ejet af Indre Mission).

Rasmus kunne imidlertid hverken Erik Kaae eller Hermann Friis-Petersen identificere. Hermann Friis-Petersen antog, at Rasmus var søn af stamfaderen Søren Andersen, hvorimod Erik Kaae skrev: "Han er sandsynligvis identisk med Rasmus Andersen Langballe, Vissing-kloster (skifteprotokol, Langballegård)".

Erik Kaae antog dermed, at Rasmus var søn af ovennævnte Anders, den ældste søn fra Langballe.

Både min mor og jeg antog oprindeligt Erik Kaaes tese og har dermed tidligere ladet Dronningborglinien nedstamme fra den ældste søn.

Ved at indlede Langballe-arbejdet med Nygaards seddelsamling i Rigsarkivet og ved minutiøs læsning af Tønning kirkebog fandt jeg imidlertid ud af, at Dronningborglinien i virkeligheden kommer fra de to hidtil "ukendte" døtre i Tønning.

Et par ord om arkivar Nygaard og hans seddelsamling. Stig Nygaard var ansat som arkivar i statens arkiver og virkede både i Landsarkivet i Viborg og i Rigsarkivet.

Han var kolossal flittig. Tidligt i sit liv begyndte han at udarbejde en seddelsamling over jysk personalhistorie. Den fylder ca. 60 arkivkasser og omfatter - opstillet alfabetisk efter navn – uddrag fra alle arkivalier om alle de personer uden for bondestanden i Jylland, som han er truffet på under sine mange år i arkivets tjeneste og som pensionist. Han blev over 90 år gammel.

Som sagt: Jeg begyndte med at lave et uddrag af alle Langballe-sedler i Nygaards samling.

Det blev til et par hundrede navne med henvisninger.

Under Anders Rasmussen Langballe, degn i Tønning, stod der følgende: "1786 30/6 fik han og Anne Marie Nielsdatter som næstsøskendebørn ægte-skabsbevilling (Jy.Reg. 44.656)". Det måtte altså betyde, at to af deres bedsteforældre havde været søskende. At degnen, der var far til Niels Langballe, Dronningborg, var søn af rytterbonden Rasmus Andersen i Wissingkloster, var bekendt.

I landsarkivet i Viborg fik jeg dernæst lejlighed til at se det skifte fra Langballegård, som Erik Kaa havde henvist til. Det var fra 1752. Skiftet var efter den svigersøn, som havde fæstet Langballegård efter slægtens stamfar, Søren Andersen. Svigersønnen hed Peder Sørensen og var fra Ry. I skiftet står der bl.a: "Ved skiftet var nærværende ... **Rasmus Andersen** i Wissing Kloster, **søskendebarn** til den afdøde som formønder for sønnen Peder og datteren Maren."

Med andre ord: Degns far, Rasmus Andersen i Vissing Kloster, var fætter til Søren Andersens svigersøn og stammede således slet ikke selv fra Langballe. Tønningdegnen måtte da stamme fra Langballe på mødrene side. I Tønning Kirkebog stødte jeg så på **Anna Sørensdatter fra Langballe**, gift med rytterbonden **Laurids Olufsen**, og da det så viste sig, at deres datter i 1752 blev gift med Rasmus Andersen, Vissing Kloster, ja, så begyndte tingene at passe sammen, specielt da det så yderligere viste sig, at Anna Sørensdatter ikke var den eneste datter fra Langballe, der var gift med en rytterbonde i Tønning, men at der faktisk var to.

Den anden hed **Maren** og var gift med rytterbonden **Niels Sørensen Vilholt**. Sidstnævnte pars datter, **Mette**, blev gift med Niels Jensen Vilholt af Birch-næs og blev **mor til degnens kone Anne Marie**.

Nu gik det hele op i en højere enhed og der var styr på 2. generation fra Langballe.

De seks børn var således:

1. **Anders Sørensen Langballe** (1786-1757), rytterbonde i Tønning.
2. **Niels Sørensen Langballe** (1687-1752) fuldmægtig ved Skanderborg Rytterdistrikt, senere krigsråd samt vejer og måler i Århus.
3. **Maren Sørensdatter** (1690-1730) gift med rytterbonde Søren Nielsen Vilholt i Tønning
4. **Christen Sørensen Langballe** (d.ca.1768) Rytterbonde (fæster) af halvdelen af Langballe (1716-24), senere ejer af Lystrup Have i Vrads.
5. **Anna Sørensdatter** (1696-1760) gift med rytterbonde Laurids Olufsen i Tønning
6. **Maren Sørensdatter** (d. 1734) gift med rytterbonde Peder Sørensen, der 1724 fæstede Langballe efter svigerfaderen.

Søren Andersen selv, hans sønner og svigersønner har - som det fremgår - alle som voksne på et tidspunkt af deres liv været afhængige af Skanderborg Rytterdistrikt. Det samme gælder i nogen grad Søren Andersens børnebørn og oldebørn. Historien om de første generationer kan således ikke fortælles uden også at komme ind på rytterdistriktets historie.

Det forbliver imidlertid stadig en gåde, hvem den Rasmus Langballe var, som sammen med Christen skænkede kalken til Vrads kirke.

4. KAPITEL

DET SKANDERBORGSKE RYTTERDISTRIKT - OG DE FØRSTE GENERATIONER

Slægtsforskning i et rytterdistrikt

Som slægtsforsker skal man ikke beklage sig, når det viser sig, at ens aner stammer fra et af de 12 rytterdistrikter, der blev oprettet med hærordningen af 1670; så er der nemlig gode chancer, for at kilderne er bevaret.

Rytterdistrikterne var krongods og blev hver især med fast hånd administreret af en såkaldt regimentsskriver med charge svarende til amtsforvalter - og regimentsskriverne havde orden i sagerne. Amtmanden, der var regimentsskriverens administrative overordnede, regimentsschefen og regimentsskriveren trådte hvert år i begyndelsen af maj og november sammen til session, hvor distriktets forretninger blev aftalt og indført i en sessionsprotokol. Protokollerne fra de 12 rytterdistrikter findes nu i landsarkiverne og samme-steds findes rytterdistrikternes grundigt og omhyggeligt førte skifteprokoller.

Vor slægts to første slægtsled - *Søren Andersen og hans 6 børn* - var som nævnt tæt knyttet til det skanderborgske rytterdistrikt. Langballe var en ryttergård under dette distrikt; Søren Andersen kaldtes derfor rytterbonde. Han havde gården i fæste fra omkring 1688 til 1724. I hans seneste år fæstede to af sønnerne - efter hinanden - halvdelen af Langballe. Først *Anders* (1710 - 16), derefter *Christen* (1718 - 24). Anders flyttede i 1716, fordi han i stedet fæstede en hel ryttergård i landsbyen Tønning.

Den tredje søn, *Niels*, der var næstældst, kom i lære på rytterdistriktets kontor, hvor han efterhånden som fuldmægtig ved distriktet blev regimentsskriverens stedfortræder og højre hånd med bopæl på Skanderborg Ladegård.

Alle 3 døtre blev gift med rytterbønder. De to ældste, *Maren I* og *Anna*, i Tønning, og den yngste, *Maren II*, i Langballe. Hendes mand,

Peter Sørensen, fæstede i 1724 hele gården efter Søren Andersen, mod - som der står i fæstebrevet - at tage datteren Maren til ægte. Der står derimod ikke i fæstebrevet, at Marens mor, *Kirsten Nielsdatter*, også fulgte med gården - men det kan sluttes af Vindinge kirkebog. Hun døde nemlig først 24 år senere (1748) og blev begravet i Vinding. Vi ved som nævnt i 1.

Kapitel ikke om Kirsten Nielsdatter var mor til alle Søren Andersens børn eller kun til Maren II.

Skanderborgske rytterdistrikt

Distriktet var et udskrivnings- og underholdningsområde for det nationale rytteri; i princippet for et rytterregiment. I almindelighed kunne ryttergårdene i et distrikt godt ligge ganske spredt, for ikke alle gårde og huse i landsbyerne indenfor distriktet tilhørte kronen. I Vinding sogn - fremgår det af matriklen for Skanderborg og Åkær amter fra 1688 - var der foruden ryttergårdene nogle gårde, der tilhørte "slottet" (Silkeborg Slot) og Horsens Hospital; endvidere en enkelt selvejgård.

Skanderborg rytterdistrikts gårde og huse lå imidlertid ganske koncentreret, idet de kun var fordelt over 51 sogne indenfor 6 herreder, nemlig:

Gjern Herred:	14 sogne - Hammel og Voldby undtaget
Framlev Herred:	Alle 10 sogne
Hjelmslev Herred:	Alle 9 sogne
Thyrsting Herred:	10 sogne - Thyrsting undtaget
Voer Herred:	7 af 15 sogne (Yding, Tåning, Hylke, Vedslet, Ørridslev, Kattrup og Ousted)
Vrads Herred:	Kun Them sogn

Rytterdistrikterne blev som nævnt indført med hærordningen af 1670 af Kong Christian V (1670 - 99). Han ønskede at styrke hæren - specielt rytteriet - som led i revancheplaner overfor Sverige efter Roskildefreden 1658, hvor Danmark måtte afstå Skåne, Halland og Blekinge.

Det skanderborgske rytterdistrikt ophævedes igen knap 100 år senere, i 1766.

Måden at udskrive og underholde rytterne på varierede gennem de knap hundrede år. Indtil afslutningen af Chr. V's revanchekrig, den skånske krig (1675-79), var det praksis, at rytterne var danske bønderkarle, som boede

fordelt på ryttergårdene. En ryttergård på 8 tønder hartkorn skulle stille én rytter. Gårde med mindre hartkorn samledes i "lægd", som ligeledes tilsammen skulle stille én rytter pr. 8 tdr. htk. I det skanderborgske distrikt skulle der iflg. militærhistorikeren K.C. Rockstroh have været særlig mange ryttergårdmænd, der selv "red for gården".

Det forhold ophørte imidlertid efter den skånske krig, angiveligt på grund af meget store tab. I slaget ved Lund den 4. december 1676, hvor den danske hær havde et tab på 5000 mand, skal der således være mistet mange familiefædre fra Skanderborgegnen.

I tiden mellem den skånske krig og den store nordiske krig (1700-1719) - Frederik IV's forsøg på at tilbagevinde Skåne m.v. – rekrutteredes rytterne i høj grad fra udlandet, fortrinsvis fra Tyskland, men boede fortsat fordelt på distriktets gårde. Endelig fandt man under sidstnævnte krig ud af, at arrangementet med den spredte placering af styrkerne var for upraktisk. Det blev derfor besluttet at samle rytterenhederne i barakker (kaserner) på et enkelt sted i hvert distrikt og samtidig at samle og afrunde godset områdevis.

I det skanderborgske distrikt skulle der bygges "barakker" til rytterne (underofficerer og menige) ved Skanderborg Ladegård - bestemte kongen 1720 - samt stalde til to kompagnier, der var en fjerdedel af et regiment.

Under de magre år efter svenskekrigene var en stor del af krongodset blevet solgt, men kronen havde dengang forbeholdt sig tilbagekøbsret til de frasolgte dele; kronen kunne "reulere" de frasolgte jorder. Bl.a. reuleredes Silkeborg Slot.

Rockstroh skriver herom: "I Skanderborgs omegn samlede kongen således inden-for en afstand af 2½ - 3 mil fra Tulstrup Kirke mellem fem og seks tusind tønder hartkorn af alle slags: Hovedgårde, større og mindre bønderejendomme, ager, eng og skov til et samlet område, hvori også noget proprietærgods, altså privatgods, indgik.

Bønderne i de ny rytterdistrikter slap altså for at have rytterne boende hos sig. Men endnu mere betydningsfuldt var det, at deres afgifter fastsattes een gang for alle og meget lempeligt efter tidens forhold til 32 rigsdaler årlig af

en gård på 8 tdr. htk. samt tre læs halm. De slap for alt, hvad der hed "hoveri og arbejde". Allerede ved ordningen af 1670 var rytterbønderne blevet unddraget ridefogedernes tilsyn og lagt under militær jurisdiktion, og noget lignende bibeholdtes ved de senere ordninger.

At rytterbøndernes forhold i alle henseender var betydelig gunstigere end proprietærbøndernes, fremgår af, at fra de egne, hvor ryttergårde blev solgt til private, fremkom der bønner om for Guds skyld at lade bønderne forblive under kronen, medens andre steder hidtidige proprietærbønder bønfuldt om at komme ind under ryttergodset. Der kan ikke være tvivl om, at bønderne i rytterdistrikterne var særlig gunstigt stillede i økonomisk, og i social henseende friere end deres standsfæller på det private gods: De har udgjort en privilegeret klasse, et slags aristokrati indenfor deres stand. Og de har selv vidst det og følt det"

Søren Andersen i Langballe (formentlig død 1724)

Langballe lå uden for landsbyfællesskabet. Den var en "enestegård" og som sådan har den - så vidt vides - været anvendt som officersgård, indtil Søren Andersen fæstede den omkring 1688. Både i en jordebog fra 1680 og i matriklen fra 1688 står der, at gården bebos af kaptajnløjtnant Johan Diderich Myndorf.

Han synes imidlertid rent faktisk, at være flyttet fra Langballe i hvert fald i 1687, hvor han, iflg. Nygaard's seddelarkiv i Rigsarkivet, døde i Ålborg stift, 77 år gammel, syg og svagelig.

Et referat i Rye birks tingbog fra 9. sept. 1686 kunne tyde på, at Søren Andersen allerede drev Langballe i 1686. Der står (citeret efter Chr. Heilskov: Sønder-Vissing sogn (1951)): "For retten fremstod Niels Thomsen i Addit og på sine egne og menige bymænds vegne forbød **Søren Andersen i Langballe** og Anders Sørensen (i Ulstrup) at komme med deres hjord eller andet udenfor adelvejen deres (Additmændenes) grund, mark og skov, som dem tilhører og de i fæste har under straf efter kgl. Majestæts nådigst udgivne lov."

"Hvor Søren Andersen kommer fra, ved vi ikke." Sådan skrev jeg i april 2000 i 2. midlertidige udgave. Han er imidlertid søn af ovennævnte Anders

Sørensen i Ulstrup. Det har omhyggelige læsere gjort opmærksom på. Det beskrives nærmere i tillæg A.

Søren Andersens kone, Kiersten Nielsdatter, døde først i 1748. Om hun er mor til alle børnene eller kun til Maren II ved vi heller ikke. Det sidste er nok det sandsynligste. Søren Andersens første kone har da heddet Maren og det kan så være forklaringen på, at to af døtrene har fået dette navn. På den tid skulle den første datter i en mands andet ægteskab altid have den første kones navn. Da nr. 2 søn hedder Niels, har den første kone formentlig heddet Maren Nielsdatter.

Det har ikke været muligt at finde Søren Andersens død og begravelse eller noget skifte efter ham.

Anders Sørensen Langballe (1686 - 1757)

Søren Andersens ældste søn var gennem 36 år rytterbonde i landsbyen Tønning, hvor han sad i gård nr.7. Det var en helgård. Den blev efter udskiftningen flyttet ud på marken, 2 km. sydvest for landsbyen - i retning mod Ring Skov. Den hedder i dag Korsballegård.

Anders Langballe fæstede Tønning-gården i 1715. Indtil da havde han - fra 1710 - været fæster af halvdelen af Langballe, mens faderen, Søren Andersen, stadig havde den anden halvdel.

Efter at være flyttet til Tønning blev Anders Langballe snart førstemand blandt rytterbønderne dér, bl.a. vist nok fordi han kunne læse og skrive. Talrige er de sager i rytterdistriktets skifteprotokoller, hvor han har virket som vurderingsmand og ved enkelte lejligheder er han direkte anført som stedfortræder for birkedommeren.

I kirkebogen er han indført som fadder til mange børn, både af slægten og udenfor denne.

På skellet mellem landbyerne Tønning og Træden ligger der et moseareal ved navn OMMOSEN. Først i 1700-tallet kunne bønderne i de to landsbyer ikke komme overens om brugsretten til mosen. Det førte 1718-19 til en sag om skeltrætte ved Thyrsting-Vrads herredsret og selv om Anders Sørensen

Langballe kun havde boet et par år i Tønning, var det ham der førte sagen på Tønningmændenes vegne²

Hans Lønborg, sognepræst i Fruering - Vitved ved Skanderborg 1686-1727, fik 1722 trykt et skrift indeholdende bl.a. følgende "Beretning om en græselig Orm".³

"År 1720, den 10. juli, er en mand ved navn Anders Langballe, boende i Tønning sogn - udi Skanderborg amt, udgangen i marken en søndag eftermiddag, siden han var kommet af kirken, for at bese kornet, havde med sig en liden hund og en stor stok i sin hånd. Og som hunden løb ind i en rugager, bjæffede den -. Han gik hen og ville se, hvad det var, og da han kom hen til dette dyr, slog han med stokken han havde i hånden, på det, hvorover denne forskrækkelige orm søgte ham -. Manden værgede sig med stokken baglæns ud af kornet-. Og idet hunden var altid mellem manden og ormen, slog den efter hunden, at den straks døde. Derover blev manden forskrækket og løb til side det fasteste, han kunne, og så sig iblandt tilbage; da retirerede ormen sig ind i en høj imellem en hylde- og en tornebusk der straks hos på marken, hvorhen manden derefter gik, og da var denne orm krøbet ind i højen, og halen var noget udenfor. Ormens gestalt og skikkelse, så vidt manden i en hast for frygt kunne betragte, var således som neden betegnede af-ridsning udviser

Hovedet var som et fuldkomment kattehoved, trindagtigt med små ører-. Den anden del af kroppen skød sig frem i bugter, som den kunne have haft nogle små korte ben eller takker under bugen-.

Længden kunne synes manden at være omkring ved fem alen. Halen var noget lådden og så ud til at have en liden dusk i enden. Af farve var den mørk og rødbrun, under bugen var blakket og noget lysere end ellers kroppen.

Ellers kan folk undertiden om aftenen se, at samme orm går fra den høj Elmænd-høj (hvor manden så den gå ind) til en anden høj der på marken-.

² Fra Gunnar Lauerberg har jeg fået en 14 siders udskrift af Thyrsting- Vrads Herreds tingbog, hvor hele sagen er refereret.

³ Her citeret efter SKALK 1967, nr. 4

Det er ikke mange dage siden udi denne augusti 1721, at denne orm er set flyvende over ovenmeldte Tønning by ligesom en gloende drage-. Alt dette, som nu er meldt om denne orm, har manden, ovenmeldte Anders Langballe, fortalt mig i mit hus udi Fruering præstegård-.

Hans Lønborg"

Anders Sørensen Langballe fik ingen efterkommere i mandslinien. To drenge, begge døbt Stephan efter deres morfader, døde som små.

Den ældste datter, Kirsten, blev gift med mølleren i Bredvad Mølle i Træden Sogn og han overtog i 1751 fæstet af Anders Langballes gård i Tønning. Troelstrup-linien nedstammer fra en søn af Kirstens ældste datter.

To døtre blev gift med to brødre fra et sted, der i Tønning kirkebog kaldes Borebæk uden sogneangivelse. Det har vist sig at være den lokalitet i Stouby sogn, Bjerre Herred, som hedder Bobæk. De to søstre var naboer. Den ene, Maren, blev gift med mølleren i Roe Mølle - senere hed den Stagsrode Mølle. Haderslev-linien og Ribe-linien nedstammer fra sønnesønner af Maren.

Den anden af de to søstre, Birgitte Kirstine, boede på gården Bobæk, der var skovridergård. Her var hun gift to gange og havde børn i begge ægteskaber. Børnene kaldte sig Langballe.

En datter af første ægteskab blev gift med en gårdmand i Neder Vrigsted. Det fra hende højskoleforstander Frede Terkelsen i Vrigsted-linien nedstammer.

En søn af første ægteskab - Søren Knudsen Langballe - blev købmand i Vejle. Han var gift to gange, sidste gang med en datter af byens rigeste købmand. Han hed Linnemann. Søren Langballe han var en tid en af de største skatteydere i byen og ritmester i borgervæbningen. Vi ved ikke om han har efterkommere ud over tre børnebørn med efternavnet Ferslew, se efter-slægtstavlen.

En søn af andet ægteskab, Anders Johansen Langballe, blev postbådfører på Storebælt med bopæl i Korsør. Hans ældste søn er stamfader til Storebæltslinien.

Anders Sørensen Langballes yngste datter, Karen, blev først gift med en bonde i Troelstrup i Tønning sogn, derefter med mølleren i Kiæmpes Mølle. Efter hende kender vi to børnebørn.

Niels Sørensen Langballe (1687 - 1752)

Han kom i lære hos regimentsskriveren ved det skanderborgske rytterdistrikt Chr. Gyberg og avancerede efterhånden til fuldmægtig sammesteds.

I perioden 1714/15 - 1719 nævnes han flere gange i skifteprotokollerne som stedfortræder for regimentsskriveren. Han boede i Skanderborg og i Skanderborgs Bys historie omtales der et optrin, hvor han bliver overfaldet på gaden og må trække blank for at forsvare sig.

Engang i 1740'erne blev krigsråd. Denne honorære titel fik han imidlertid først efter at han havde forladt den militære administration. Om hans skæbne efter 1719 har en direkte efterkommer, Niels Østerskov, samlet følgende oplysninger i sin anebog:

"Fødestedet kendes ikke, men det må formodes at være på Skanderborgegnen. Som 32-årig blev han 1719-32 knyttet til Århus Nationale Fodregiment som regimentskvartermester. Regimentet blev opløst og 1745 var han havneinspektør i Århus, men var dog forinden blevet udnævnt til krigsråd.

Fra 1746 til sin død var han kgl. vejer og måler i Århus. Han var ejer af bl. a. Trige og Ølsted Kirker og må have været en anset mand, især da han 1719 blev gift første gang med Vitte Nicolsdatter Seidelin (1695-1734), der var af en fornem, gammel og indflydelsesrig slægt. Faderen var præsten i Skanderborg Nicolai Jørgensen Seidelin (1666-1737) og moderen var Cathrine Hansdatter Luxdorph (1666-1757). Med sin første hustru havde Niels Langballe 9 børn, hvoraf dog kun de to efterlod sig afkom. Kort efter hustruens død giftede han sig igen, nu med Anna Mikkelsdatter Müller (1701-1774), datter af præsten i Holbæk-Merløse Mikkil Pedersen Müller og Anna Marie Casparsdatter Suler. Anna Mikkelsdatter Müller var gift første gang med præsten i Gjerrild, Georg Otto Bruun, og efter Niels Langballes død giftede hun sig med rektor for Århus Latinskole, Jens Worm".

Som hos Niels Østerskov fremgår det af alle tidligere Langballe-skildringer, at krigsråden var gift to gange og i alt havde mindst 8 børn i de to ægteska-

ber. Studiet af Langballelinien - de efterkommere, der blev boende på Langballe - har imidlertid afsløret, at Niels Sørensen Langballe ikke var gift to, men tre gange. Jeg skal kort redegøre for, hvordan jeg fandt ud af det.

Da slægtens stamfader, Søren Andersen, i 1724 måtte opgive fæstet af Langballe, blev dette - som allerede nævnt - overdraget til Peter Sørensen fra Ry mod, at han ægtede datteren Maren II i Langballe. Maren døde imidlertid allerede i 1734 og Peter Sørensen giftede sig igen. Kone nr.2 hed Dorthe Nielsdatter og - fremgik det af vielsen i 1735 i Skanderborg kirkebog - hun var datter af Niels Sørensen Langballe. Altså må han have været gift én gang før. Dorthe var nemlig ikke det eneste barn i dette første ægteskab. Hun havde en bror, Rasmus, der ved giftermål blev fæster af gården Naldal i Østbirk. Rasmus Naldal er fadder til flere af Dorthe Nielsdatters børn ved dåben i Vinding Kirke og er her anført som "konens broder". Slægtskabet fremgår også af skifteprotokollen.

Hvem Niels Langballes første kone var, kan vi kun gætte på. Dorthe Nielsdatter fik to døtre, der døde som små; begge blev døbt Else Cathrine. Senere endnu en Else Cathrine, som blev voksen. Jeg har derfor gættet på, at det var navnet på Niels Langballes første kone. I oversigterne er hun derfor blevet kaldt for "ukendt Else Cathrine".

Langballelinien nedstammer slet ikke - som hidtil antaget - fra Maren II og Peter Sørensen, men derimod fra Dorthe Nielsdatter og hendes anden ægtemand, Søren Knudsen. Det vil i virkeligheden sige, at Langballelinien nedstammer fra Niels Sørensen Langballe, krigsråden.

I tårnrummet i Ølsted Kirke er der opsat en mindeplade over krigsråden og hans to sidste koner.

Niels Sørensen Langballes børn ses i efterslægtstavlen. Som barn nr. 3 i første ægteskab med "ukendt Else Cathrine" har jeg anført en datter ved navn Birgitte. Baggrunden er, at det både ved dåb af et af Dorthe Nielsdatters børn og et af Rasmus Naldals børn er anført, at barnet bæres af moderens henholdsvis faderens søster Birgitte (Beritte) fra Århus.

Som nævnt nedstammer Langballelinien fra Dorthe Nielsdatter, men også Vorladegårdlinien stammer fra hende. Fra Niels Langballes søn, præst i Ou-

sted-Tåning Nicolaj Nielsen Langballe, stammer både Århus-linien, St. Croix-linien og Kragballelinien.

Maren I Sørensdatte (1690-1730)

Hun blev som nævnt gift med rytterbonde Søren Nielsen Vilholt i Tønning.. Bjøreng-linien stammer fra hende gennem oldebarnet Christian Thygesdatter.

Christen Sørensen Langballe (død 1768)

Efter at Anders Sørensen Langballe i 1715 havde opgivet det halve fæste af Langballe til fordel for helgården i Tønning fæstede lillebroderen Christen halvdelen af Langballegård. Han er antagelig blevet i Langballe, indtil den yngste søster Marens mand, Peter Sørensen, fæstede hele gården i 1724.

Christen blev da fæstegårdmand i Skjærlund i Brande Sogn. Han giftede sig formentlig samtidig med Maren Rasmusdatter, f. år 1700. Hun er antagelig fra Skjærlund.

I 1747 overtager Christen og Maren ejendommen Lystrup Have i Vrads. Det var ham, der iflg. Traps Danmark skænkede han i 1754 en alterkalk til Vrads Kirke sammen med en Rasmus Langballe.

Christen og Maren boede på Lystrup Have til deres dages ende; hun døde 1756, han omkring 1768.

Lystrup Have er i år 2000 restaurant, drevet af Indre Mission. Omkring 1750 var det mindre selvejgård.

Vi kender ikke noget til deres efterkommere, men de fik i hvert fald to børn, begge piger. De hed Maren og Vita.

Maren Christensdatter bliver gift med Jørgen Mikkelsen, ejer af Mølbygård i Ansager Sogn. Denne Maren dør meget tidligt og efterlader sig en datter, Karen. Også hun dør tidligt, men efterlader sig en søn ved navn Jens Christensen i Lille Almstok, Vorbasse Sogn (døbt 7. okt. 1773 i Vorbasse). Hans skæbne er ukendt.

Vita Christensdatter bliver omkring 1760 gift med Anders Nielsen Dørup. De bor i tiden 1760 - 1775 vekslende på Ansø Mølle i Vrads Sogn, på Kol-

pengård i Bryrup Sogn og Ansøgaard i Vrads Sogn. Det fremgår af børnenes dåb.

Efter den sidste dåb i 1775 har det ikke været muligt at finde spor af familien Dørup.

Om den Rasmus Langballe, der var med til at skænke en alterkalk til Vrads Kirke, er en ugift søn af Christen og Maren, har det ikke været muligt at efterspore. Han kendes kun fra denne donation og der er i hvert fald ingen efterkommere. Det viser et privat skifte mellem Vita Christensdatters mand og Maren Christensdatters svigersøn.

Anna Sørensdatter (1796-1760)

Blev gift med rytterbonden Lauritz Olufsen i Tønning. Hun var mormor til degnen Anders Rasmussen Langballe i Tønning, som Dronningborglinien nedstammer fra.

Maren Sørensdatter II (død 1734)

Hun blev som nævnt gift med den Peter Sørensen fra Ry, der fæstede Langballe 1724. I årene inden nævnes hun flere gange som fadder i kirkebøgerne i Vinding og Tønning. Hun fik fire børn med Peter Sørensen, hvoraf to kom til at hedde Søren. Begge Bedstefædre skulle jo kaldes op. Hvad der blev af den ældste ved vi ikke præcis, men i et af skifterne står der, at han bor i Amsterdam.

Den yngste Søren blev dansk jurist og døde 1774 som byfoged i Hobro. En tredje bror, Stephan Pedersen Langballe, døde som mindreårig.

5. KAPITEL

LANGBALLELINIEN OG LANGBALLEGÅRD

Ejerne siden 1870

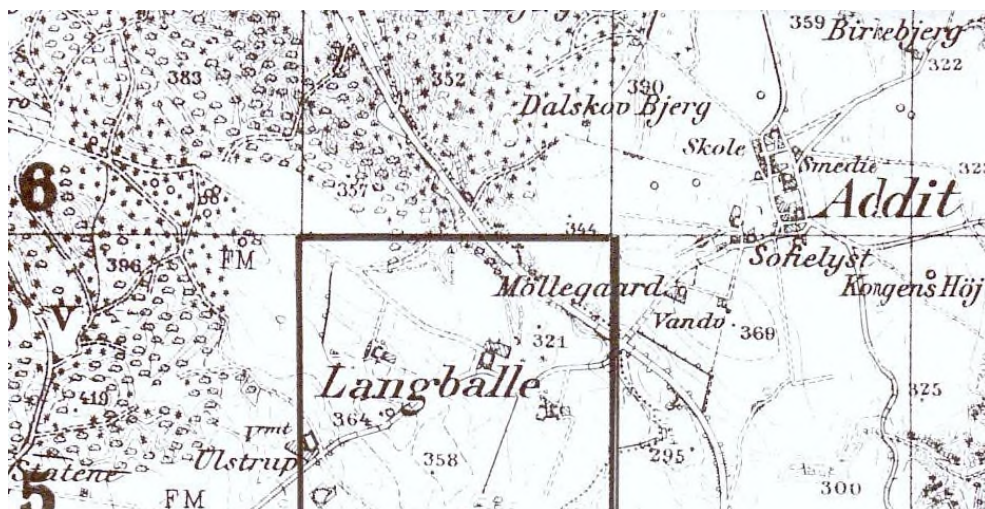
Langballegård omfatter i dag (år 2000) kun 1/3 af den oprindelige gård. Cathrine Andersdatter, enke efter Stephan Pedersen, der havde drevet den samlede Langballegård 1833-1866, lod i 1869 gården udstykke i tre ejendomme, som i 1870 hver især blev overtaget af tre af hendes fire børn, se nærmere oversigt L over parrets børn og børnebørn.

Vester Langballegård blev overdraget til Peder Stephansen, der siden faderens død havde været bestyrer for sin mor. Han solgte imidlertid allerede 1879 til et ægtepar fra Ry, træskohandler Jacob Pedersen og Karen, f. Petersen.

Øster Langballegård blev overtaget af Edle Margrethe, gift med Niels Sørensen, Tønning.

Gammel Langballegård gik til Kirsten og hendes mand Rasmus Thomasen fra Rylund, en gård i Ry. Kirsten havde hidtil ført hus for sin mor.

På kortet ses placeringen af de tre ejendomme i Langballe - sammen med naboejendommen Ulstrup - i det indrammede kvadrat.

En søn fra Vester Langballe, Peder Jacob Pedersen, giftede sig med den yngste datter fra Gammel Langballe, Elle Marie, og overtog sidstnævnte gård i 1908. Elle Marie og hendes søskende fik i 1904 bevilling til igen at antage Langballe som familienavn, men ved giftermålet med Peder Jacob kom hun til at hedde Pedersen, og børnene Langballe Pedersen. Samme Elle Marie overdrog i 1924 som enke Gammel Langballe til datteren Erna Kirstine og hendes mand Henning Jørgensen.

Da ingen af deres tre børn ville drive gården videre, blev den i 1977 solgt til den nuværende ejer, Hans Henrik Wingenter, og gik den for første gang til en ejer eller fæster uden for slægten, siden Søren Andersen som rytterbonde fæstede den i 1680'erne. Arealet ved salget i 1977 var knap 29 ha. eller ca. 52 tønder land.

Af det skøde, der blev skrevet ved salget i 1870 af den udstykkede gård, Gammel Langballe fremgår det, at størrelsen var 3 tønder, 2 skæpper, 2 fjerdingkar & 1½ album - dertil en andel i en engparcel i Vissingkloster. Ved overdragelsen i 1924 var størrelsen 3 tdr, 2 skp, 1 fjk & 2 alb.

Til sammenligning med tiden før udstykningen kan det anføres, at den i 1688-matriklen anførte størrelse var 6 tønder, 1 skæppe, 2 fjerdingkar og 1 album, foruden 3 skæpper "Closter Eng".

Gården før udstykningen 1869

I slutningen af 1600-tallet var alle gårdene i Vinding sogn fæstegårde. De fleste var krongods og indgik i Skanderborg Rytterdistrikt, men enkelte var på andre hænder, f.eks. tilhørte en af gårdene Horsens Hospital.

De to nabogårde Ulstrup og Langballe lå for sig selv nordøst for Vinding med en indbyrdes afstand på 7-800 m. De to gårde var "enestegårde" udenfor det landsbyfællesskab, hvor den enkelte gårds agre var fordelt mange steder i marken. Landsbyerne, hvor trevangsbruget var det normale, havde tre vange, og hver vang var inddelt i et antal åse eller fald. Sidstnævnte var den normale betegnelse i Midtjylland. I hver ås/fald dyrkedes efter fælles beslutning de samme afgrøder, og da gårdene alle havde én ager i hver ås/fald, måtte man naturligvis pløje, så og høste samtidigt i åsene/faldene. Man var nødt til at arbejde sammen.

Derimod har jorderne omkring Ulstrup og Langballe formentlig ligget samlet, allerede før udskiftningen, som i Vinding fandt sted i 1788.

En del enestegårde var gamle hovedgårde (herregårde), der efterhånden var blevet reduceret til bondegårde, men det har ikke været tilfældet med Langballe.

Iflg. Traps Danmark (3. omarb. udg., bind V) hørte Langballe i middelalderen under Vissing Kloster, der lå ved den vestlige ende af Mossø. Det var et nonnekloster, som man ved meget lidt om. I begyndelsen af 1400-tallet var klosteret omtrent øde; det ophævedes og dets besiddelser blev henlagt til Vor Kloster, et benediktinerkloster i det nuværende Vorladegård sogn. Efter reformationen blev klostret en verdslig forlening under Skanderborg Slot, dog en kort tid (1560-68) under Bygholm. Før rytterdistriktets oprettelse har Langballe således været fæstegård, først under de to klostre, siden under Bygholm og Skanderborg Slot, begge kongelige lensgårde. Gårdmanden i Langballe har hørt til kategorien "kongens bønder" under Stjernholm Len. Grunden til at Chr. V omkring 1670 oprettede et rytterdistrikt omkring Skanderborg var netop, at kronen i forvejen var storgodsejer i egnen dér.

Men Langballe har således altid været en bondegård. En af Danmarks mest kyndige landbrugshistorikere, Fridlev Skrubbeltrang, anfører i "Det danske landbosamfund 1500-1800", at der - mest i Østjylland - ofte var flere brugere af de større enestegårde, selv om der ofte kun er anført én gårdmand i matriklen af 1688 (side 109 & 114-115).

Det kan måske bidrage til at forklare den usikkerhed, der gør sig gældende med hensyn til, hvornår slægtens stamfader, Søren Andersen, blev gårdmand i Langballe.

I 1687 nævnes en kaptajnløjtnant Myndorph som beboer. Det tyder på, at gården har været anvendt som officersgård i rytterdistriktets første tid; alligevel kan Søren Andersen, der var søn fra nabogården Ulstrup udmærket have været den, der drev gården fra 1680'ernes begyndelse.

Senere ser vi i rytterdistriktets fæsteprotokol, at først Søren Andersens ældste søn, Anders (1710) fæster halvdelen af gården, for senere (1716) at blive afløst af sin lillebror Christen.

I 1740'erne støder man i kirkebogen flere gange på navnet Morten Knudsen af Langballe, og han har muligvis deltaget i gårdens drift, uden at der foreligger fæstebrev.

Efter Søren Andersen kender vi følgende gårdmænd i Langballe indtil udstykningsen i 1869:

1. **Peder Sørensen** fra Ry, der fæster gården i 1724 mod at gifte sig med Maren II. Hun døde i 1734. Deres børn og børnebørn ses efterslægtstavlen. Han giftede sig igen med Dorthe Nielsdatter..
2. Dernæst **Søren Knudsen**, der kort efter Peder Sørensens død ægtede enken Dorthe Nielsdatter og fæstede gården i 1752. Søren Knudsen døde i 1776. Dorthe Nielsdatters børn i begge ægteskaber fremgår også af efterslægtstavlen
3. Næste gårdmand var **Peder Sørensen**, søn af Søren Knudsen og Dorthe Nielsdatter; men han overtog, så vidt vi kan se, ikke gården straks, men virkede umiddelbart efter faderens død som praktiske medhjælper for sin moder. Rytterdistriktet var blevet ophævet i 1768 og det meste af krongodset solgt på auktion. Langballe kom til hovedgården Matrtrup, men godset udfærdigede først fæstebrev til Peder Sørensen i 1782. Fæstebrevet findes endnu i familien, se oversigt over eksisterende originale dokumenter vedr. Langballegård sidst i dette kapitel. Peder Sørensen døde 1825 og atter overtog enken gården med en søn som medhjælp. Vedr. Peder Sørensen ægteskaber og børn, se oversigt 219.
4. Denne søn var **Stephan Pedersen**, som vi har mødt og som blev gift med den Cathrine Andersdatter, som udstykkede i 1869. Han overtog som nævnt selv gården i 1833.

Hvornår Langballe blev selvejergård, ved vi ikke. Vi kender som nævnt Matrtrups fæstebrev fra 1782 og vi ved, at Vinding by blev udskiftet i 1785, men udskiftningen medførte ikke automatisk selveje. Men vi kan se af forberedelserne til 1844-matriklen - i den "Matrikuleringsprotokol af 1831 for Winding Sogn", der beror i Kort- og Matrikelstyrelsens arkiv - at Langballe senere er kommet under Byghom gods. I protokollens kolonne for "Godsets, Ejerens og Brugerens Navn" er følgende overstreget: "Byholm Gods – Stiftamtmand Thygesen - Peder Sørensen", og erstattet med: "Eieren Stephan Pedersen". Denne synes således at have været den første selvejer af Langballe.

Af samme protokol fremgår det, at der i 1840 fandt en udstykning sted. "En Skovstrækning vestligst i Eierlauget, som er bestemt til Rydning", i alt ca. 1 tdl. blev solgt til konsul Niels Secher, Horsens. Samme konsul købte også ca. 1 tdl. af Ulstrup Fredsskov.

Ved samme lejlighed blev der tildelt nye matrikelnumre, så gården fik nr. 1a og skoven nr. 1b.

En Ejendomsvurdering fra 1839

I 1839 bad Stephan Pedersen om, at der blev foretaget en vurdering af gården med henblik på låneoptagelse. Denne vurdering findes endnu i familien.

Uden ændring i ordvalg og ortografi lyder uddrag af vurderingen således:

1. Gaarden Bygninger

- a. Stuehuset 14 Fag, opført af Ege Undertømmer og Fyhr Overtømmer murede Vægge og Straatag. - Over hele Huset er Loft og i 6 Fag Fjælegulv.
- b. det østre Huus 15 Fag indrettet til Koe- og Faarehuus, bestaar af Egetømmer i det Held og av deels opmuret og deels klinet.
- c. Ladehuset, 19 Fag, dette Huus er paa ubetydeligt ... opført af Egetømmer og for Resten af Fyhrtrætømmer, Væggene var for største Deel murede
- d. det vestre Huus, 15 Fag, er af Egetømmer, Deels murede og deels klinede Vægge og er anvendt til Stald og Materialhuus.
- e. 2de Huse, der udgør en Baggaard. - det ene af disse, der er indrettet til Beboelse, bestaar af 6 Fag, som ere opførte af Ege Thømmer, med deels murede deels klinkede Vægge, med Loft og Vinduer. Det andet Huus udgør 8 Fag og er indrettet til Vognport og Tørvehuus. Det er opført af Egetømmer og tildeels murede tildeels klinede Vægge. Taget paa alle Gaardens Bygninger er, med Undtagelse af Stuehuset, der som ovenanført er af Straae, deels af Lyng og deels af Straa.
Alle Bygninger ere opførte af overordentlig solid Tømmer.

2. Gaardens Jorder

Udgjør et Areal af henved 200 Tdr. Land geometrisk Maal. Bemeldte Areal er af middel Jord, men af saa god Bonitet, at det ved Kultur kan frembringe Overflødighed af alle Slags Sædearter endog Vinterhvede.

Henved 50 Tdr. Land ere merglede. - Kreaturholdet er fortiden 23? Groghøveder? 35 Faar og 6 Heste. Høbjergningen er allerede nu omtrent 50 Læs Enghøe og 26 Læs Kløverhøe. Udsæden er for Tiden 14 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg, 26 Tdr. Hvede, 2 Tdr. Boghvede, 16 Tdr. kartofler og 4 Skpr. Ærter. - Naar Gaardens Jord kommer udi fuld Drift, skjønnes, at der udi samme aarligen kunne udlægges 100 Tdr. Korn. Til Gaarden er foruden et Tørvekjær, ligesom der ogsaa paa dens Jorder ligger 2 saakaldte Skovparter, der tilsammen udgør 5 a 6 Tdr. Land.

Gårdens Hartkorn er 5 Tdr, 6 Skp, 2 $\frac{3}{4}$ alb. - Til Gaarden er indkøbt en Engparcel i Klosterkjær, omtrent $\frac{3}{4}$ Miil borte herfra som staar for Hartkorn 1 Skp. $\frac{1}{2}$ alb. - Paa denne Parcel avles aarligt 12 Læs Høe, hvilket var indbefattede under den føranførte til gaarden hørende Høeavl.

16 tønnder læggekartofler synes at vise, at kartoffeldyrkning var en hovednæringsvej på gården. Der var imidlertid også en anden beskæftigelse, som i høj grad var med til at skaffe brød på bordet. Den var at lave træsko.

Træskomageri

At lave træsko ikke alene til eget brug, men med henblik på salg til fremmede var et udbredt "håndværk" på Silkeborg-egnen, herunder i Langballe. At lave træsko var det, man i vore dage kalder en "nicheproduktion". Formelt var træskomageri ikke et håndværk, og dermed ikke undergivet laugsvæsenet; også før næringsfrihedsloven af 1857 var det således et frit erhverv.

I købstæderne skulle alt håndværk af mestre, som var godkendt af det pågældende laug. Mestre, svende og lærlinge tilhørte borgerstanden.

Selv om der i hver landsby var en smed, en skrædder og en skomager, betragtedes de imidlertid ikke som rigtige håndværkere, men som husmænd med et bierhverv. En landsbyhåndværker tilhørte bondestanden og kunne ikke tage arbejde indenfor faget i købstæderne. Der var ikke nogen svendeeuddannelse på landet og det pågældende "håndværk" gik som regel i arv fra far til søn. Opførelse og reparation af bygningerne på landet skete efter "gør det selv" princippet. Der var dog i 1800-tallet på landet også husmænd, der som bierhverv var murere.

Træskomageri var altså ikke et egentlig håndværk, som f.eks. skomageri. Træskomændene på landet kunne derfor frit sælge deres træsko til byernes købmænd eller direkte på torvet i den nærmeste købstad.

På Langballegård blev der lavet træsko. Træet havde man jo ved hånden i gårdens egne skovparter på i alt 5-6 tønnderland. Det blev mig fortalt, da jeg i 1994 besøgte stedet, og siden har jeg i "Fortid og Nutid", 1937-39, fundet en artikel om emnet.

Efter at have skildret, hvorledes træskomanden som regel sad hjemme i værkstedet med en eller flere medhjælpere og lavede træsko på bestilling,

eller gik omkring fra gård til gård indenfor et vist begrænset område, skriver forfatteren, Ella Jensen: “ Endelig har træskomandsvirksomheden været drevet på en helt anden måde og under meget større former. På Silkeborg-kanten f.eks. havde de fleste gårdejere foruden landbruget et træskomageri. De har selv lært håndværket og holdt så 3-4 træskokarle. Træskotilvirkningen foregik i et særligt hus, træskohuset. Træskokarlene deltog ikke i landbruget i almindelighed, men det var tradition, at de skulle hjælpe til ved høslætten, og den tid, den varede, betragtedes næsten som en sommerferie. De kunne også ellers hjælpe til ved landbruget i en snæver vending, men i almindelighed arbejdede de kun med at lave træsko, Disse træskokarle var i det hele taget mere selvstændige end andet tyende. “De arbejdede mere med deres forstand”, siger min hjemmelsmand. De færdige træsko blev af en fragtmand bragt til træskohandlerne i Silkeborg, ser sendte dem videre til mindre forhandlere”.

De jeg besøgte Bræstrup lokalarkiv i 1994, mente min hjemmelsmand nu, at man fra Langballe ikke havde brugt fragtmand, men selv havde fragtet varerne - og ikke til Silkeborg, men til Horsens. Samme hjemmelsmand mere end antydede også, at træskokarlene ikke hørte til dem, der holdt sig tilbage, når der var øl og snaps på bordet. De hørte ikke altid til Guds bedste børn. Kort sagt de var mere “selvstændige” end andet tyende. Der kan måske findes nogle gode historier om træskokarlernes bedrifter i retsprotokollerne for Tyrsting herred, men det har tiden endnu ikke tilladt.

Oversigt over LANGBALLEGÅRD- DOKUMENTER

År	Dokumentets art	Opbevares hos
1782	Thyge de Thygesen, Matrups; fæstebrev af 18 NOV 1882 til Peder Sørensen, Langballe	Regnar Brønd, Brædstrup
1787	Skøde på et engstykke af Ør-kloster ved overdragelse fra Dorthe Nielsdatter til Peder Sørensen	Erik Kaae, Århus
1833	Aftægtskontrakt af 16 JAN 1833 mellem Stephan Pedersen i Langballe og Kirstine Jonasdatter	Regnar Brønd
1839	Ejendomsvurdering	Do
1845	Gjældsbevis af 29 NOV 1845 (Stephan Pedersen)	Do
1849	Skudsmålsbog for Rasmus Thomasen af Ryelund i Rye (sidste påtegning 1873)	
1864	Kjøbekontrakt af 26 JUN 1864 - salg af part til vejmand Peder Rasmussen, Additskov	Do
1868	Matrikelkort	Do
1870	Skjøde af 24 FEB 1870 for Langballegård fra Stephan Pedersens enke, Cathrine Andersen, til Kirsten Stephansen	Do
1870	Aftægtskontrakt af 24 FEB 1870	Do
1886	Obligation (kr. 8000) fra Rasmus Thomasen til Sparekassen for København og Omegn	Do
1908	Kjøbekontrakt af 21 SEP 1908 (Rasmus Thomasen til Peter Jakob Pedersen)	Do
1908	Kjøbekontrakt (Rasmus Thomasen til Peder Pedersen)	Do
1913	Testamente fra Gde. Peter Jakob Petersen af Langballe og hustru Ella Marie Thomasen Langballe	Do
1923	Dødsattest for Rasmus Thomasen Langballe	Do
1924	Panteobligation af 27 AUG 1924 på kr. 2000 fra gde. Peter Jakob Pedersen, Langballe, til Kathrine Langballe, Ormhøjgård, Tyrsted, og Thomas Langballe, Linå	Do
1943	Skøde af 9 APR 1943 ved salg fra Marie Langballe Pedersen til Henning Jørgensen	do
1977	Slutseddelt af 11 FEB 1977 ved slag fra Henning Jørgensen til Hans Henrik Wingenter	do

6. KAPITEL

TØNNINGDEGNEN ANDERS LANGBALLE OG HANS BØRN - KORT FORTALT

Anders Rasmussen Langballe

Selv om Anders Langballe kun blev 57 år, havde han ved sin død været degn for Tønning og Træden menigheder i 32 år. Degnekaldet fik han allerede som 24-årig. Det ved vi fra biskoppens kaldsbrev af 8. januar 1783.

"Jørgen Hee, Biskop over Aarhus Stift gjør witterligt, at eftersom den 90 års gamle Sogndegn for Tønning og Træden Menigheder, Peder Jacobsen Lundum, nu efter 65 Års Tieneste har set sig nødsaget til at frasige sig Degne Embedet, så haver jeg i hans Sted igjen antaget og beskikket

Anders Rasmussen Langballe,

som 3de Aar har været ordentlig beskikket Skoleholder i førnævnte Tønning, til at være herefter tillige Sogndegn for bemeldte Tønning og Træden Menigheder"

Det fremgår af kaldsbrevet, at han i 1783 havde været skoleholder (lærer) i Tønning i trede år. Selv skriver han i en "Fortegnelse over Tønning Degnekald samt Skolelærer Embeds Indkomster og Udgivt" fra 1813, at han blev ansat som skolelærer den 26. maj 1779.

Han var født i 1761, så lærergerningen har han altså allerede indledt som 18-årig, selv det sikkert ikke er blevet sunget ved hans vugge, at han skulle være degn og skoleholder.

Han var bondedreng fra den lille bebyggelse Vissingkloster ved Mossø, hvor faderen, Rasmus Andersen, var rytterbonde under Skanderborg Rytterdistrikt. Gården havde faderen overtaget i 1734 og sad i den lige til sin død i 1784, altså i præcis i 50 år. Faderen blev 78.

Hvorfor bondedrengen fra Vissingkloster blev degn og skoleholder i nabosognet Tønning allerede i sit 19. år, ved vi ikke.

Hvad vi med sikkerhed ved fra Sdr. Vissing kirkebog er, at han - som nævnt - blev født i juni måned 1761, at han blev båret til dåben af skoleholderens kone i Tønning og at skoleholderen selv, Niels Olufsen, var fad-

der. Kan det være et fingerpeg? Måske var skoleholder Niels Olufsen bror til Anders Langballes morfar, Lauritz Olufsen, rytterbonde i Tønning. En hypotese er, at han som barn på et eller andet tidspunkt er kommet i huset hos skoleholder Niels Olufsen, og at det har da været naturligt at gå denne - og siden hans efterfølger - til hånd og at gå i deres fodspor. Skoleholderne i den sidste del af 1700-tallet var enten bondedrenge, der havde været i mesterlære, eller studenter, der ikke havde søgt til Universitetet. De første skolelærerseminarier blev først oprettet i denne periode - Jonstrup Seminarium således 1769 - og først i begyndelsen af 1800-tallet opstod de såkaldte præstegårdseminarier i konsekvens af skoleloven af 1803.

Hvad vi endvidere ved er, at Anders Langballe den 7. juli 1780 blev gift med enken efter Niels Olufsens eftermand, som netop var død 42 år gammel. Måske har Anders Langballe måttet klare skolen i den sidste tid inden forgængerens død og har gjort det så godt, at sognepræsten har indstillet ham til det ledige embede.

Forgængerens enke hed Sara Frandsdatter Toxværd og kunne have været Anders Langballes mor. Hun var 41, da de blev gift. Sammen fik de en datter, Jensine Kierstine, men allerede 1786 døde Sara, der havde fået 6 børn i første ægteskab. Kun 2, en dreng og en pige, var imidlertid i live, da hun døde.

Den 25-årige Anders Langballe sad nu tilbage med ansvaret for 3 børn; Saras to af første ægteskab samt sin egen Jensine Kierstine. Saras børn af første ægteskab kom - så vidt vi kan se - i huset hos en farbror, der var degn i Sdr. Vissing, mens kun Jensine Kierstine blev hos faderen i Tønning. At i hvert fald drengen kom til Sdr. Vissing, kan ses af skoleprotokollen for Horsens Latinskole. Som voksen blev drengen i øvrigt degn i Rårup i Bjerre Herred.

Anders Langballe var nu ikke alene ret længe. Kun to måneder efter Saras død blev han i Østbirk Kirke viet til pigen Anne Marie Nielsdatter fra Birchnæs. "Som næstsøskendebørn fik de ægteskabsbevilling (Jy reg. 44.656)" står der i Nygaards seddelarkiv på Rigsarkivet.

Det var den oplysning, der fik mig til at sætte spørgsmålstegn ved de foreliggende undersøgelser af Langballe-slægten fra Vinding, sådan som det er beskrevet i 3. kapitel: "Fundet af de to ukendte døtre".

Ved grundigt studium af Tønning Kirkebog viste det sig nemlig, at degnens far i Vissingkloster i andet ægteskab blev gift med en pige fra Tønning, der var barnebarn af Søren Andersen i Langballe, familiens stamfader.

Moderen var Anna Sørensdaughter Langballe (1695 - 1760).

Endvidere viste det sig som nævnt, at mormoderen til degnens anden kone - ovennævnte Anne Marie - også var en datter fra Langballe. Det var Marren Sørensdaughter Langballe (den ældre) (1690 - 1730). Hun var ligesom søsteren Anna gift med en rytterbonde i Tønning. Også det kunne læses i Tønning kirkebog og det kunne bekræftes af skiftedokumentet ved hendes død i 1730, hvor der stod, at rytterbonden Anders Sørensen Langballe i Tønning var hendes bror. Om ham har vi hele tiden vidst, at han var ældste søn af Søren Andersen fra Langballe.

Degnen Anders Rasmussen Langballe havde altså ikke slægtsnavnet Langballe fra fødslen, men har på et eller andet tidspunkt valgt at tage sin mormors pigenavn. Det lyder helt moderne.

Anders Langballe og Anne Marie Nielsdatter fik en datter, der døde som spæd, dernæst 4 sønner, hvoraf de to døde som små. De to sønner, der blev voksne, blev begge landmænd. Incl. Jensine Kierstine af første ægteskab fik Anders Langballe altså kun 3 børn, der blev voksne.

Jensine Kierstine Langballe

Hun blev gift med en skræddermester Niels Frederik Mørk i Horsens. De fik så vidt vides ingen børn og tiden har ikke tilladt en nøjere udforskning af hendes skæbne.

Rasmus Langballe

Han blev gift i 1814 med Ane Marie Helmich, jomfru på herregården Bidstrup ved Laurbjerg. På det tidspunkt havde han en gård i Vissing Sogn, Galten Herred, 6 km. fra Bidstrup. I 1821 blev han ejer af Kielsgård på 170 tdr.land i Tulstrup Sogn, Gjern Herred.

I bogen "Skanderborg Amt - beskrevet efter opfordring af det kgl. Landhusholdningsselskab" af cand. philos og cand. polyt. J.C. Schythe - et værk der udkom i 1843 - bliver Rasmus Langballe fremhævet for at have "opbrækket 90-100 tdr. land hedejord og lægge den under plov". Også som kartoffelavler fremhæver Schythe Rasmus Langballes indsats. I en artikel i om det skanderborgske rytterdistrikt i Århus Stifts årbøger fra 1919 kalder arkivar Stig Nygaard ham for "den foretagsomme Rasmus Langballe på Kilsgård".

I 1834 blev han medlem af kommissionen ang. pramfarten fra "Gudenå mellem Silkeborg og Tange Færgesteder" og i 1846 tiendekommissær i Skanderborg Amt.

Ægteskabet var barnløst og Rasmus Langballe afhændede gården og tilbragte sine sidste år i Skanderborg, hvor han døde i 1871, 82 år gammel.

Niels Langballe

Niels Langballe var forvalter på Skårupgård nord for Århus, da han i Hjortshøj Kirke blev gift med Christine Frederikke Hansen fra Randers. Samme år forpagtede han herregården Urup "på 6 år". Urup ligger 10 km. nordvest for Horsens - og små 10 km fra fødehjemmet i Tønning. Fra Urup var der i slutningen af 1700-tallet og i begyndelsen af 1800-tallet udskilt to andre hovedgårde (Lillerupholm og Julianelyst). Det var derfor kun en gård på et par hundrede tdr. land han forpagtede og det har sikkert ikke været nogen dans på roser at have den forpagtning. I bogværket "Danske Herregårde" (Kbh. 1966) skriver arkivar Stig Nygaard om Urup, at ejeren "måtte finde sig i, at skifteretten 1825 udlagde gården, uden tilliggende af nogen art, til direktørerne for Århus Stifts offentlige midler, der straks videresolgte den..."

Netop omkring 1825 købte Niels Langballe Grundfør Mølle ved Hinnerup. Den havde tidligere været ejet af hans kones farbroder. Han havde møllen i ca. 25 år, hvorefter han købte hovedparcellen til hovedgården Dronningborg ved Randers. De første år på Dronningborg kaldes han proprietær, men efter 6 års virke som landvæsenskommissær i Randers Amt udnævntes han 1856 til kammerråd.

Personligt syntes jeg, at det var særligt morsomt under en gennemgang af landvæsenskommissionens protokol i Landsarkivet i Viborg at læse om, at han - min tipoldefar på mødrene side - den 4. maj 1850 - deltog i et kommissionsmøde sammen med min tipoldefar på fædrene side Niels Bygom Chr. Krarup, der også i adskillige år var landvæsenskommisær. De to var i øvrigt i 1830'erne og 40'erne naboer i Grundfør sogn, hvor Krarup drev landbrugsskole på gården Haraldslund. De menes dér at have være omgangsfæller og bekendte.

Ved valget til Randers amtsråd i 1856 blev Niels Langballe valgt af de højst beskattede ejendomsbesiddere med 35 stemmer. I øvrigt valgtes følgende: Major Dinesen til Katholm med 30 stemmer, Estrup til Skaføgård - den senere mangeårige konseilpræsident - med 21 stemmer og Mourier Petersen til Holbækgård med 19 stemmer.

Sønnen Henrik overtog Dronningborg. Niels Langballe døde 1870.

I sommeren 1995 fik jeg fra Ellen Møller i Bredsten tilsendt en kopi af et kapitel i bogen, "Min Mor", der udkom i 1948. Inger Gautier Schmidt, omkring den tid formand for landstinget, skildrer under overskriften: "Hun var en ægte dansk kvinde", sin mor, Julie Langballe.

"Min moder blev født den 25. juli 1843 på gården "Grundfør Mølle", en smuk gammel møllegård, som ligger mellem Århus og Langå. Hele slægten var jysk uden nogen iblanding fra andre landsdele. På mødrene side var min mor i slægt med den store Brock-Bredahlske slægt, men jeg mindes i øvrigt ikke, at dette familieskab havde nogen særlig betydning for hende i livet. Min mors far, kammerråd Langballes slægtsforhold kender jeg intet til. Om ham ved jeg kun, at han i en årrække var amtsrådsmedlem i det amt, hvor han boede. Han købte få år efter min mors fødsel gården "Dronningborg" ved Randers, en smuk gammel gård med skov og store enge ned til Gudenåen, som i årenes løb blev et samlingssted for hele slægten. Her udfoldedes en storstilet gæstfrihed til trods for, at min bedstemor døde, da min mor var 5 år gammel. Huset lededes og styredes da af den ældste søster, der var 20 år ældre end min mor og som var som en mor for hele søskendeflokken.

Der var 9 børn i hjemmet, og min mor var den yngste, der var altså en meget betydelig forskel på alderen i denne søskendeflok, hvilket bl.a. ses der-

af, at den ældste søn, som var teologisk kandidat, på et vist tidspunkt var huslærer for sine yngste søskende.

Der var sikkert ikke meget, der hed opdragelse på denne gård. Der førtes et frit og fornøjeligt liv med venner og kammerater af den store børneflokk, og dertil bidrog jo, at de økonomiske forhold for landbruget på den tid var så gode, at man kunde tillade sig at udfolde en sådan gæstfrihed. Betegnende for forholdene er også, at 5 af de 6 sønner blev sendt til København for at studere ved Universitetet. Alle gennemførte deres studier. Kun en af sønnerne blev på gården og overtog den efter faderens død. Til gengæld var han forpligtet til enhver tid at modtage familiens medlemmer som gæster på gården, hvilket gav sig udslag i, at bl.a. vi søskende, 7 i tallet, tilbragte alle vore barndoms- og ungdomsferier på Dronningborg sammen med vor store jyske slægt, og på den måde, skønt københavnere, dog kom til at føle os i ret nær kontakt med det jyske element.

Min onkel havde ingen børn, og da han døde, gled gården desværre ud af familiens eje, hvilket var et stort tab for os alle.

På denne gård voksede altså min mor op, og som nogle af sine første barndomserindringer mindedes hun invasionen af tyskerne i 1848, og naturligvis endnu klarere tyskernes fremtrængen i 1864, hvor naturligvis en gård som "Dronningborg" måtte stilles til rådighed for fjenden. Nogen overlast var der dog ingen, der led udover de økonomiske tab, som en krig og besættelse altid medfører. Disse historiske oplevelser kom i høj grad til at præge den Langballese familie.

På en helt anden måde, end jeg husker fra min ungdom, har jeg forstået, at "kærlighed til fædrelandet" dengang brændte i de unges sind. To af sønnerne meldte sig således som frivillige i 1848 og deltog i krigen. Den ene af dem omtales meget rosende i et historiske værk for sin tapre adfærd. Da han erfarede, at hans mor lå for døden, fik han orlov, og spadserede på sin fod fra Slesvig til Randers for at nå frem for at se moderen endnu en gang, hvilket også lykkedes.

Det var altså en stærk, jysk race, af hvilken min mor udsprang. En udpræget selvstændighedsfølelse og trang til frihed besjælede den, og dette særpræg forlod hende aldrig siden... "

STEN KRARUP

DE GRØNNERUPSKE ANER

Slægtshistoriske studier IV

FORORD

Da far til min konfirmation i 1948 lavede en fint opsat anetavle i glas og ramme, standsede en af linierne med bedstefars morfar "**Johan Jakob Grønnerup, Skibsfører, Aalborg, 1815-75**".

Han var altså bedstefars morfar. Hans datter, Christine Arnoldine Grønnerup, blev gift med Albrecht Thaer Krarup.

Det kan derfor undre, at der ikke tidligere er nogen, der har forsøgt at finde ud af, hvem skipperen var og hvor han kom fra. Fars bedstemor (farmor), Christine Grønnerup, var født i Holstebro i 1851. Det var derfor - år tilbage - let at konstatere, at hendes forældre en tid har boet dér. Det har også været ret let at finde ud af, at skipperens far stammede fra Grønnerup i Vraa sogn, Børglum herred, Hjørring amt.

I foråret 1998 var Lis og jeg inviteret på en uges ferie i Løkken. Ferien kom - også slægtsforskningsmæssigt - meget belejligt, fordi jeg på det tidspunkt var ved at lave en anetavle til Rasmus, vor sønnesøn. Han skulle konfirmeres og traditionerne skal vel føres videre. Vor svigerdatter, Lenes fædrene slægt kommer fra Skagen, og ferien gav mulighed for at aflægge det lokalhistoriske arkiv i Skagen et resultatrigt besøg.

Der var imidlertid også lejlighed til at se de egne omkring Vraa, hvor de grønnerupske aner har levet for 2-300 år siden, og til at besøge det lokalhistoriske arkiv i Hjørring. Her fandt jeg mikrokort af skifteprotokollerne fra Vrejlev Kloster med oplysninger om slægten fra Grønnerup og besluttede da, at næste opgave skulle dreje sig om skipper Grønnerup og hans aner.

Opgaven har imidlertid været ganske tidsrøvende og er langt fra afsluttet. De her forelagte resultater må derfor kun betragtes som foreløbige.

Specielt har der endnu ikke været tid til nærmere at studere skipperens egen historie, hvilke skibe han sejlede med, hvor han sejlede hen og hvilken reder han sejlede for. Far har således fortalt, at hans bedstemor som stor pige sejlede med sin far til Sct. Petersborg, så jeg tror stadig, at det vil muligt gennem havnenes og toldvæsenets skibsregistre at finde ud af mere om skipperens liv og gerninger. Men som sagt: Det har tiden endnu ikke tilladt. På grund af den tilstundende jul, har jeg alligevel valgt at præsentere resultatet af de foreløbige anstrengelser.

Veksø, december 1998

1. AFSNIT: OMKRING ÅR 1900

Familien Grønnerup i København

På hjørnet af Roskildevej og Søndre Fasanvej på Frederiksberg, ligger Solbjerg Kirkegård - vis à vis Zoologisk Have. I et familiegravsted ud mod Søndre Fasanvej hviler mine bedsteforældre og bedstefars anden kone, Aagot. Her ligger også min bedstefars forældre, hans mormor og hans morbror.

Bedstefars mor hed *Christine Arnoldine, født Grønnerup*. Hendes far, skipper *Johan Jakob Grønnerup*, døde i Aalborg i 1875; hendes mor, *Sophie Dorthea Grønnerup*, og hendes lillebror, *Carl Sophus Grønnerup*, flyttede derefter til København. Derfor ligger de også i familiegravstedet. Begge døde i 1901; Carl Sophus kun 8 dage efter moderen, 42 år gammel, ungarl og uden børn.

Begravet kun 5 meter derfra ligger min bedstefars moster, *Jenny Bolette Grønnerup*, gift Klingenberg. Hun døde i 1777, 29 år gammel, 8 dage efter at have født en datter, der naturligvis efter sin mor fik navnet *Jenny Klingenberg*. Sidstnævnte blev kommunelærerinde i København og døde ugift i 1954. Jeg husker, at hun har været i vort hjem på Wibrandtsvej.

Af Skipper Johan Jakob Grønnerups børn var det således kun bedstefars mor, Christine, der fik børn - men med efternavnet Krarup - nemlig bedstefar *Alfred* og hans lillebror, *Johan Jakob*, født et halvt år før morfaderen døde, men alligevel opkaldt efter ham. Fars onkel Jakob blev gift med *Inger Borgen* - lille tante Inger kaldte vi hende hjemme - hvis 80 års dag blev fejret på Wibrandtsvej; den eneste gang jeg i øvrigt har set onkel Jakobs og hendes adoptivsøn Henning. Lille tante Inger havde et lotteriagentur, der især betjente dé svenske kunder, der ville spille i det danske klasselotteri. Som ældre boede hun i flere år i et plejehjem i Fredericiagade. Hun havde fødselsdag 31. december og i flere år var Majken, Søren eller jeg med far til eftermiddagschokolade sammen med alle de gamle damer på plejehjemmet for at fejre hende på årets sidste dag. Onkel Jakob døde i marts 1933. Det var vistnok fars første begravelse. Lille tante Inger døde engang i 50'erne.

I tiden mellem 1875 og 1880 samledes Aalborg-familien Grønnerup således i København. Bedstefars mor drev pensionat på forskellige adresser i byen, men i 1880'erne og 90'erne boede hun gennem flere år i Frederiksborggade 19, 3. Sal. Her boede også hendes mor og lillebror, men i 1901, da de begge døde, var deres adresse Viktoriagade nr. 13.

Christine Arnoldine Grønnerup og hendes to sønner. Det er Alfred, der sidder ned. Billedet er antagelig fra slutningen af 1880'erne.

I Københavns Politis register - forløberer for folkeregisteret - har jeg fundet bedstefars mor på følgende adresser efter århundredeskiftet:

1908: Nørrebrogade 34, 1911: Schleppegrellegade 6, 1912: Rørholmsagde 10, 1914: Gammeltoftsgade 24 og senere 1914: Frederiksborggade 19.

Ligesom Grønnerupperne nu ligger ved siden af hinanden på Solbjerg Kirkegård, således har de stået sammen i København i slutningen af det 20. århundrede.

To Krarup-slægtslinier

Bedstefars forældre *Christine Grønnerup* og *Albrecht Thaer Krarup* var næstsøskendebørn (halvfætter og halvkusine), dvs. de havde fælles oldefar. Det var Niels Bygom Krarup (1727-99), provst i Vejrum. I den officielle Krarup-stamtavle kaldes de to slægtslinier, der udgår fra provsten i Vejrum for ældre- og yngre Vejrumlinie. Den ældre begynder med børnene fra provstens første ægteskab med Christine Sophie Lodberg og den yngre Vejrumlinie med børnene fra andet ægteskab med Sophie Dorthea Schouboe. Christine Grønnerup tilhørte den yngre Vejrumlinie. Hendes mor, *Sophie Dorthea Krarup*, var et barnebarn fra Vejrum, opkaldt efter sin farmor. Albrecht Thaer Krarup var af den ældre.

I min bedstefar, bibliotekar *Alfred Krarup*, forenedes således de to Vejrumlinier. Skematisk ser hans forbindelse med provsten i Vejrum således ud:

Alfred Krarup (1872-1950)

	I	
Forældre	Albrecht Thaer Krarup (1834-76) Forpagter af fogedgården i Rold	Christine Grønnerup (1851-1923)
	I	
Bedsteforældre	Niels Bygom Chr.Krarup Haraldslund	Dorthea Krarup Sophie g..m. <i>Johan Jacob Grønnerup</i> Skipper i Ålborg
	I	I
Oldeforældre	Chr. Nielsen Krarup Provst i Vivild	Jens Krarup Stiftsprovst i Ålborg
	I	I
Tipoldeforældre	Niels Bygom Krarup Provst i Vejrum og Christine Sophie Lodberg	Niels Bygom Krarup Provst i Vejrum og Sophie Dorthea Schouboe

Muligvis fordi vi vort hjem mest har talt om fars bedstemors familie, står den yngre Vejrumlinie klarere i min bevidsthed end den ældre, men mærkelig nok er kendskabet til de grønnerupske aner ikke stort.

Formålet med disse sider er at råde bod herpå.

Om oldemor **Christine Grønnerup** - og hendes mand

I "Meddelelser om Familien Krarup", nr. 5 (juni 1922) har nogle af børnene fra Haraldslund skrevet om Niels Bygum Chr. Krarup, hans kone Henriette Manniche, og deres 11 børn. Bedstefar Alfred, der kun var tre år, da hans far døde, har skrevet dette lille stykke om sine forældre:

"Albrecht Thaer Krarup blev, yngst af alle børnene, født på Haraldslund den 15. Juni 1843, kom efter konfirmationen 1858 først i urtekræmmerlære; men gik snart - som så mange af brødrene - til landvæsenet og var elev først på Fuglsang ved Hammel, siden hos den dygtige Janus B. Krarup på Institutet på Skårupgård. Så kom han til svogeren, forpagter Jacob Holm på Sæbygård. Han var jo gift med den ældste søster, Marie. Siden blev han forvalter først en 3-4 år hos baron Løvenskiold på Løvenborg, så et par år i Jylland (på Bygholm), endelig hos kammerherre Sehested på Broholm. Det sidste sted var han kun ganske kort, da han der fik stærk blodspytning, så han måtte tage til sin broder Alfred på Severinsminde (under Løvenborg), hvor han altid var en velset gæst, som alle holdt af.

I sommeren 1870 besøgte han svogeren Holm og forlovede sig der med den attenårige lærerinde, *Christine Arnoldine Grønnerup*; året efter lykkedes det ham at få Fogedgården ved Arden St. i forpagtning, og 14. Marts 1872 holdt han bryllup. De fire års ægteskab blev for dem begge en lykkelig tid; men brystsygen slap ikke sit offer. Først fik han dog solgt forpagtningen, og de flyttede til København i maj 1876. Straks efter døde han (29. Maj), så sad moder tilbage med de to små drenge - den tredje døde 4 uger efter faderen -, men (skønt kun 25 år) havde hun dog energi og kraft nok til lykkelig at tage den svære opgave op at få de to små opdraget og ført frem i verden."

De to små drenge var, som nævnt, bedstefar Alfred selv og fars onkel Jakob.

Far var 19 år, da hans bedstemor døde, og han husker hende som en meget from dame, der hver søndag sad i Vor Frue Kirke under stiftsprovsterne Paulis og Ussings prædikestole. Sin bedstefar har far selvagt aldrig kendt.

Den yngre Christine Arnoldine Grønnerup

Far har altid gerne fortalt om sin bedstemor og hendes kamp for at ernære de to drenge og sig selv ved at drive pensionat. Drengene blev opdraget til nøjsomhed og punktlighed. Dog må den lille Jakob have været lidt forkælet af sin mor og mormor; ellers synes hans letsindighed som voksen i pengesager helt uforståelig. Han endte med at blive umyndiggjort.

En af fars historier handler om, hvordan bedstefar på hjemvejen fra skole oplevede Christiansborgs brand i 1884, men fik forbud mod at gå ud efter aftensmaden for videre at se på redningsarbejdet. Han var dog 12 år på det tidspunkt.

En af fars hyppigst fortalte historier er nok den om hans bedstemors bekendtskab med enkekejserinde Dagmar. På sine gamle dage flyttede fars bedstemor ind på Københavns Sygehjem - først på Rolighedsvej, siden i Ordrup - der hvor hendes tip-tip-oldebarn Agnete Raahauge i skrivende stund er præst. Sygehjemmet i Ordrup var udgangspunkt for hendes daglige spadsereture på villavejene i omegnen. En dag mødte hun Chr. IX's datter, enkekejserinde Dagmar af Rusland, der var flygtet efter revolutionen i 1917 og nu boede på Hvidøre Slot syd for Klampenborg.

Også enkekejserinden var ude at spadserere - som altid ledsaget af en de to livkosakker, der var fulgt med hende til Danmark. Fars bedstemor var klar over, hvem hun havde for sig. Hun trådte derfor et skridt til siden, vendte sig med front mod enkekejserinden og nejede dybt. "Kender De virkelig mig", sagde kejserinde Dagmar, og derved kom de to - næsten jævnaldrende damer - i samtale.

Om fars bedstemor besøgte Hvidøre, vides ikke, men en dag rullede enkekejserindens bil op foran sygehjemmet med en livkosak "på bukken" - chaufføren sad faktisk udvendig på de ældre biler, ligesom på en hestevogn.

Sygehjemmets forstander kom styrtende ud for at tage imod den uventede kongelige gæst, men fik at vide, at han ikke skulle lade sig afficere. Enkekejserinden ville blot aflægge visit te hos fru Krarup. Den dag var fars bedstemor hovedperson i de øvrige damers konversation på sygehjemmet.

Hun var født 18 marts 1851 i Holstebro. Her var hendes far dengang købmand; vi skal senere overveje, hvorfor han, der jo var skipper, boede dér en tid; Holstebro er jo ikke nogen havneby.

Fadderne ved hendes dåb 11. juni 1851 var: Enkefru, provstinde Krarup fra Aalborg, Frk. S. Bay, Holstebro, toldinspektør Diderichsen, Holstebro, pre-

mierløjtnant, ridder v. Skjerbeck, adjunct, cand. theol. Niels Bygom Krarup, Ålborg (senere præst i Mårslet - af bedstefar kaldt "onkel Bygum") og handelsfuldmægtig S. Peygaard, Struer.

Premierløjtnant Skjerbeck var broder til Jensine Skjerbeck, der dagen efter Christine Grønnerups dåb blev gift med dåbsbarnets ældste morbror, Niels Peter Krarup (onkel Peter - Sanderum). De blev forældre til dr. theol. Frederik Christian Krarup, Sorø. Onkel Peter havde siden 1843 været lærer i Holstebro.

Mormoderen, der 11. juni bar dåbsbarnet hed Arnoldine Christine, født Wormslev. Hun har nok været kaldt Christine, siden barnet fik hendes navne i omvendt orden.

Kronologi og form

Hidtil har vi fulgt fars bedstemor, Christine Grønnerup - og hendes generation i København, altså i sidste del af forrige århundrede og begyndelse af dette. Nu bevæger vi os i et stort spring til slutningen af 1700-tallet og til den lokalitet - by kan man nok ikke kalde den - som slægten kommer fra og til den første person, som tager navn efter lokaliteten, nemlig kollektør i Aalborg, Christen Grønnerup. Da når vi frem til den første halvdel af 1800-tallet. Vi går videre til skipper Johan Jakob Grønnerup (1815-75), der er kolektørens søn. Derfra retur til gården og familien i lokaliteten Grønnerup.

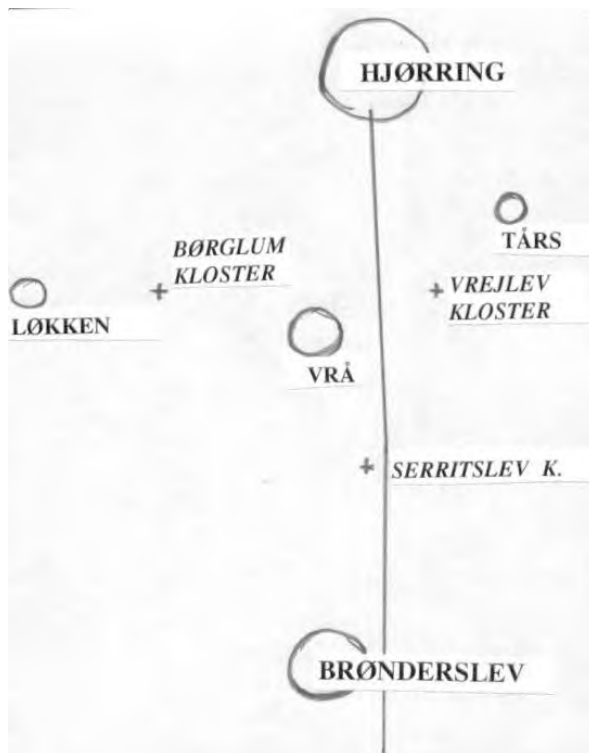
Parallelt med beretningen har jeg været optaget af at beskrive, hvordan jeg trinvis har kunnet spore mig ind på at lede anerne frem i forskellige kirkebøger og andre arkivalier. Det gælder specielt for de 3. Afsnit, hvor vi vender os mod Christen Grønnerups kone, Bolette Stidsgaard. Det sidste afsnit handler om hendes aner. Da er vi atter tilbage i 1700-tallet.

2. AFSNIT: GRØNNERUP

GRØNNERUP - en lokalitet i Vendsyssel

Vort Grønnerup ligger i Vendsyssel. Der findes også et Grønnerup i Himmerland og ét på Sydfyn, men vort er altså nordenfjords, i Vrå sogn, Børglum herred, Hjørring amt. I gammel tid skrev man ofte Grynderup eller Grynnerup, men i nyere tid er y overalt erstattet med ø, og som regel anvendes der to n'er og ikke nd. Den første i slægten, der valgte stednavnet som efternavn var bedstefar

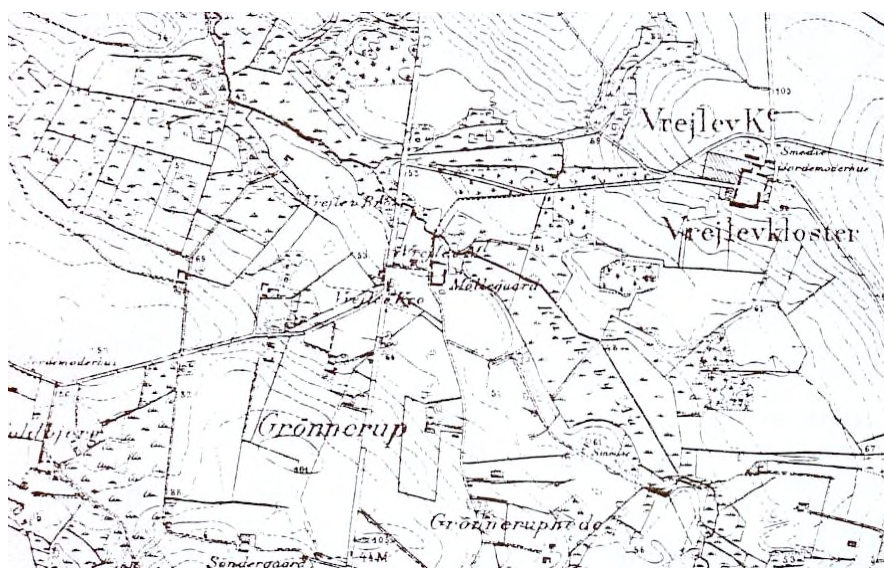
Alfreds morfar, skipperens far, hed *Christen Grønnerup* eller rettere Christen Christensen Grønnerup, for han var søn af gårdmand Christen Jensen og hustru Zidse Madsdatter i Grønnerup i Vrå sogn, født 1783. Han var yngst af 9 børn, hvoraf dog kun 5 blev voksne. De øvrige døde henholdsvis 11, 6, 4 og 3 år gamle.

Forældrene og de overlevende børn er alle opført i folketællingen 1787 fra Wraae sogn, Grynderup:

1.	familie		
Christen Jensen	Husbonde	63) Begge i 1. Bonde og halvgårdmand
ZidseL Madsdatter	Hans kone	46) ægteskab
Jens Christensen	ugift	24)
Niels Christensen	-	18) Deres børn
Thomas Christensen	-	13) af 1. ægte-
Magrethe Christensdt.-		7) skab
Christen Christensen	-	4)

Den yngste er vor Christen Grønnerup. Jeg skal senere vende tilbage til de fire søskendes skæbne. I modsætning til Christen blev de alle boende på landet. Grønnerup var ikke en egentlig landsby, men en lille samling gårde og huse. Lokaliteten lå et par km nordøst for Vrå, dér hvor der nu løber en snorlige vej mellem Brønderslev og Hjørring. Den vestlige del af Grønnerup hørte til Vrå sogn, herunder Christen Grønnerups hjem, mens den østlige del hørte til Vrejlev sogn. Når familien skal spores, må en del af den derfor søges i Vrejlev sogns kirkebog.

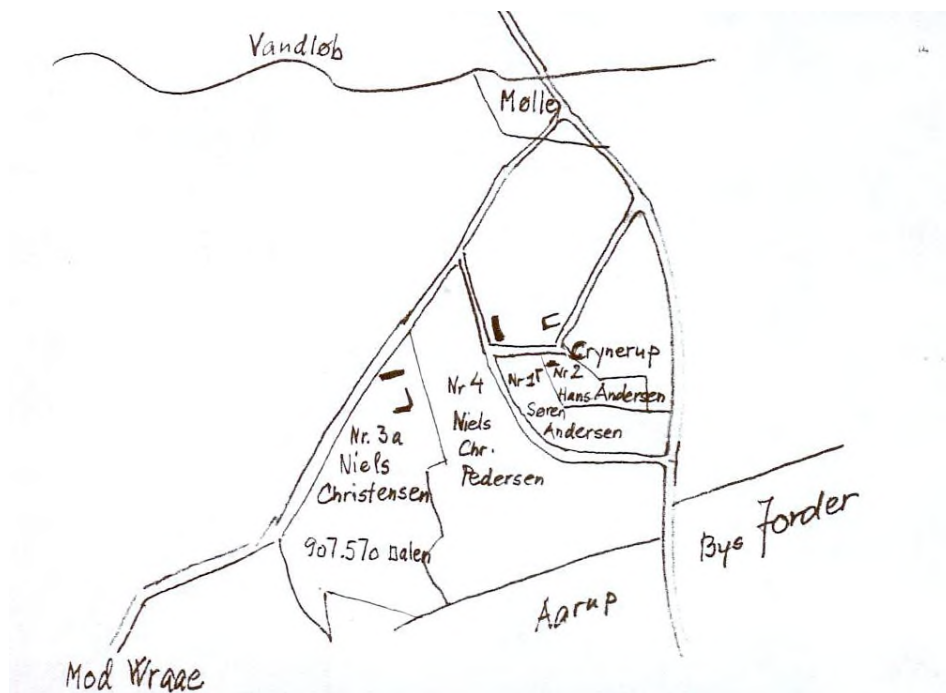

Uddrag af målebordsblad, tegnet 1886. Grænsen mellem Vrå og Vrejlev sogne går gennem det andet n i Grønnerup.

Hvordan Grønnerup har set ud før udskiftningen, ved vi ikke, men i Matrikelarkivet findes der et kort "Nørre Wraae samt Borup og Grynderup opmålt i anledning af matrikuleringen 1813", som viser en lidt spredt bebyggelse nordøst for landsbyen Wraae, men vest for en lidt snoet nord-syd gående landevej, der går lige forbi Vrejlev Mølle med et forløb hovedsageligt svarende til den nuværende snorlige vej.

Jeg har nedenfor lavet en primitiv skitse på grundlag af det fornemt tegnede kort i matrikelarkivet og specielt markeret matrikel nr. 3 a på 907.570 kvadratalen (= 68 td.land), hvor der på originalkortet med rødt blæk er tilføjet navnet Niels Christensen.

Uddrag af kort over "Nørre Wraae samt Borup og Grynderup, opmaalt i anledning af Matriculeringen 1813 af J. Rasmussen".

Niels Christensen er den ældre bror til Christen Grønnerup, der er 18 år i folketællingslisten fra 1787. Efter moderens død i 1806 fæstede Niels nemlig forældrenes gård.

I folketællingen er faderen Christen Jensen anført som halvgårdmand. En halvgård var normalt en gård med egne agre i de forskellige åse, som markerne (vængerne) var inddelt i, men inde i selve landsbyen bygget sammen med nabogården, således at de to gårde havde én længe fælles.

Kortet i Matrikelarkivet er som nævnt tegnet efter gårdenes udflytning og der er da ikke længere tale om en halvgård.

Den oprindelige halvgård var en fæstegård under hovedgården Vrejlev Kloster, der ligger et par km. nordøst for Vrejlev Mølle. Hvornår fæsteaflysningen har fundet sted, har jeg endnu ikke undersøgt, men gården var fæstet af vore aner, så langt tilbage vi kan følge det.

Herom senere.

Kollektør Christen Grønnerup

Christen Grønnerup slog sig ned i Ålborg. Der møder vi ham først som fuldmægtig ved postvæsenet, senere er han desuden lotterikollektør, på et tidspunkt kaldes han fæstemand og kollektør. Da han døde i 1849 var han kun kollektør. I parentes bemærket blev kollektionen overtaget af hans datter Cecilie Grønnerup, af bedstefar kaldt "tante Cille".

Christen har ganske givet taget navnet Grønnerup, fordi det har været hans soldaternavn. At kalde soldaterne ved bynavn var ganske almindeligt - også dengang.

Han aftjente sin værnepligt ved 3. Jyske Infanteriregiment (senere 11. Bataljon, derefter Falsterske Fodregiment). Det havde dengang hjemsted i Ålborg.

I skiftet ved moderen, Zidse Madsdatters død i 1806, står der imidlertid, at Christen er soldat i Holsten - og 3. Jyske Infanteriregiment var ganske rigtigt på grænsevagt dér i den periode.

Næste gang vi møder Christen i arkivalierne er 7. maj 1814, hvor han i Budolfi Kirke i Ålborg bliver viet til "pigen *Bolette Nielsdatter Stidsgaard*". I kirkebogen ser vi første gang titlen fuldmægtig anvendt.

Den 28. februar 1815 fik parret en søn, der blev fremstillet i Budolfi Kirke 26. april efter hjemmedåb. Han fik navnet Johan Jakob, opkaldt efter Christen Grønnerups chef, postmesteren, der hed Johan Jacob Bruun, og den lille Johan Jakob blev båret til dåben af chefens kone, oberstinde Bruun, således tituleret, fordi postmesteren var "afgået fra militæretaten med character af

oberstlieutenant". Samme oberstinde, født Bülow, var søster til den senere overgeneral i treårskrigen, F.R.H. Bülow, sejrherren fra Fredricia 1849.

Johan Jakob Grønnerup var bedstefar Alfreds morfar.

Det var i hine tider ikke ualmindeligt, at man kaldte børnene op efter sin principal. Ej heller ualmindeligt, at dennes kone bar barnet til dåben, altså var gudmor. Det skete vel for at hjælpe børnene frem i verden ved, at nogle mennesker, som man ikke anså for at være helt uden hverken indflydelse eller midler, kunne støtte det barn, de var faddere til.

En parentes: Historien om Johan Jacob Bruun

Den daværende postmester og karakteriserede oberstløjtnant Johan Jacob Bruun gik det senere ilde. Kort efter den lille Johan Jacobs dåb i 1815 blev Bruun udnævnt til toldkasserer i Ålborg, men ved et kasseeftersyn i 1824 blev der konstateret mangler i beholdningen, og toldkassereren blev suspenderet, senere afskediget og ved højesteretsdom i 1829 idømt fængselsstraf.

Oberstløjtnant, toldkasserer Johan Jacob Bruun og hans kone, født Bülow.

I bestræbelserne på at finde ud af, hvorfor bondedrengen Christen fra Grønnerup blev ansat som kontormand i postetaten, har jeg gennem flere år kendt Johan Jacob Bruuns historie, bl. a. fra Højesterets arkiv i Rigsarkivet.

Først for et par år siden gik det imidlertid op for mig, at en af mine mangeårige kammerater fra Danske Livregiment og Det Militære Læseselskab Rendsborg, oberstløjtnant af reserven, landsretssagfører Emil Wigelsen Bruun - fætter kaldet - var direkte efterkommer af den dømte toldkasserer.

Denne var fætters oldefar. Fætter fortalte, at en militærhistorisk forfatter, Victor Krohn, der i mange år havde været ansat som underofficer i Kastellet, havde skrevet en beretning om Johan Jacob Bruuns afsoning af højesteretsdommen netop i Kastellets fængsel.

Victor Krohn synes imidlertid at have gravet et par spadestik dybere end mig i den gamle oberstløjtnant og toldkasserers skæbne.

Selv om han ikke dokumenterer, hvor han har sin viden fra, har jeg alligevel valgt at citere fra Krohns bog, der har titlen: “Kastellet Frederikshavns Fængselshistorie gennem 250 år” (duplikeret i Kbh. 1926):

“Bruuns livsskæbne er måske den allersørgeligste af alle de mange, der knytter sig til Kastellets fængselshistorie, fordi han, skønt uskyldig, måtte lide den tort at tilbringe sine sidste 13 leveår i fangenskab. Det er om ham, Frederik VI skal have udtalt til Kastellets daværende præst, pastor Jørgen Henrik Petersen, der bl.a. også var lærer for kongens børn med grevinde Dannemand: ”Jeg har megen agtelse for den mand, thi jeg ved, at han lider for en andens brøde, men jeg kunde ikke frelse ham. Den skyldige må Han deroppe dømme”, og han pegede mod himlen.

Bruun var født i 1770, gik militærvejen og avancerede efterhånden til stabskaptajn i 1804; i 1808 blev han postmester i Ålborg og i 1814 toldkasserer sammesteds, idet han samtidig beholdt bestalling som karakteriseret oberstløjtnant. I de trange år efter statsbankerotten skete det ofte, at embedsmændene i reglen som følge af den rene nød, forgreb sig på de dem betroede midler, og fra regeringen udsendtes der derfor hemmelige kommissioner, snart her, snart der for at revidere de offentlige kasser rundt om i landet. En sådan kommission kom en dag i 1824 uanmeldt til Ålborg, og den næste dag skulle eftersynet finde sted. Bruun, der skildres som en særdeles elskværdig og agtet mand, havde sin kasse i den skønneste orden, hvad der derimod ikke var tilfældet med stiftamtmanden, den fhv. statsminister Frederik Moltke, der manglede en ikke ubetydelig sum i sin kassebeholdning. Moltke, der anså det for givet, at eftersynet vilde tage sin begyndelse hos ham, skyndte sig straks om aftenen til Bruun og bad ham om at forstrække sig med det beløb, han manglede, imod øjeblikkelig at sende ham det tilbage, når eftersynet havde fundet sted. Bruun mente i sin godmodighed ikke at kunne sige Nej og overlod Moltke beløbet uden kvittering. Skæbnen vilde imidlertid, at eftersynet næste dag netop tog sin begyndelse hos Bruun, hos hvem kasse manglen var åbenbar, og da Moltke, da det kom til stykket, fra-

gik at have lånt pengene af ham, blev Bruun straks suspenderet fra sit embede.”

Jeg vil her indskyde, at vel kendte stiftsamtmanden og Bruun hinanden udmærket, og Frederik Moltke var ikke en hr. hvem-som-helst. Han kom til Aalborg som stiftamtmand i 1815 efter først at have været stiftamtmand over Akershus stift, “det højeste civile embede i Norge på den tid”, skriver hans biograf, i Bricka: Danske Biografisk Leksikon (1897), historikeren Edvard Holm. Derefter blev Moltke 1.deputeret i General-toldkammeret, senere præsident for Danske Kancelli indtil 1803, hvor han afgik efter en offentlig polemik med Chr. Colbjørnsen, kendt fra den store lanbokommision. Moltke blev derefter udelukkende præsident for General-Toldkammeret, men blev senere ordenssekretær, gehejmestatsminister (1808) og Ridder af Elefanten (1811). Men skriver Edvard Holm: “At Moltke var bleven gehejmestatsminister kunne vel kun gælde for titel; Frederik VI havde ved reskriptet af 19. marts 1808 sat statsrådet ud af kraft og i de følgende forfærdelig vanskelige år ført en fuldstændig kabinetsregiering. Al Moltkes hengivenhed for Frederik VI kunde ikke afholde ham fra at dele den almindelige uvilje, som det vakte, især da kongens styrelse i disse år bragte staten dybere og dybere i uføret. Derfor var Moltke iblandt dem, der til sidst frimodigt udtalte for Frederik VI, hvor forkastelig en sådan kabinetsregering var. Statsrådet kom da også til atter at træde i virksomhed (24. april 1814).” I 1814 blev et brev fra Moltke til den norske general Haxthausen opsnappet af svenskerne. Heri havde Moltke udtalt sin sympati for nordmændenes rejsning. “Dels Moltkes brev til Haxthausen”, skriver Edvard Holm, “dels hvad der ved samme lejlighed kom frem, som tydede på, at han i egenskab af præsident for General-Toldkammeret vilde begunstige tilførsel fra Danmark til Norge, var på grund af statens overordentlig vanskelige stilling så betænkelig, at Frederik VI strax, om end han lod ham beholde sin rang som statsminister, måtte lade ham gå fra alle hans embeder, undtagen fra direktørposten ved Øresunds Toldkammer. Tillige forviste han ham til Jylland (5. og 24. maj 1814)... “Da farerne udadtil var drevne over tog Frederik VI ham officielt til nåde igen og opfyldte gerne hans ønske om at gøre ham til stiftamtmand over Aalborg stift (2. sept. 1815)”.

Frederik Moltkes bror, Adam Ludvig, havde gennem mange år været chef for 3. Jyske Infanteriregiment, hvor Bruun havde været løjtnant og kaptajn, og som kommanderende general i Jylland havde Adam Ludvig Moltke været chef for den stab, hvor Bruun fra 1803 var ansat. To af Bruuns børn

fik generalens fornavne: Adam Ludvig; to, fordi den ældste døde 11 år gammel i 1809, før nr.2 blev døbt.

Historien om lånet omtales imidlertid også i “Ungdomserindringer af lotterikollektør i Aalborg Jens Bech” i “Personallhistorisk Tidsskrift (1922). Jens Bech kom til byen i 1805 som fuldmægtig hos toldkassereren, kammerråd Winding. Denne døde i 1815 og Jens Bech blev konstitueret som toldkasserer. Han skriver: “Efter at have bestridt embedet i 4 måneder, blev oberstlieutenant Bruun ansat som toldkasserer. Han ønskede at beholde mig som fuldmægtig, men da jeg forudså, at han kun vilde bruge mig som læreklud for sig og sin søn, en afskediget lieutenant, og efter års forløb give mig løbepas for at sætte denne i mit sted, afslog jeg et sådant tilbud.”

Bech fik så tilbud om at købe Kiærsmølle, men afslog. Han skriver derefter: “Kammerherre Moltke købte bemeldte mølle, men måtte gå bag om dansen efter nogle års besiddelse af møllen. Hans ven, toldkasserer, oberstlieutenant Bruun, skal af toldkassen have lånt ham en deel af pengene, og formedelst denne kasseangel mistede han sit embede”.

Selv om historien om Bruun ikke direkte handler om en af vore aner, synes jeg dog, at den er så vedkommende, at den hører med her. Hvis Victor Krohn og Jens Bech har ret, er der to tankevækkende ting i historien. Dels det forhold, at Bruun faktisk var uskyldig og at selv kongen åbenbart vidste det, uden at lade nåde gå for ret. Dels Bruuns æresbegreber: Han kunne ikke i retten angive sin gamle chefs bror, som formentlig også havde anvendt sine gamle forbindelser i General-Toldkammeret til i 1815 at få Bruun ansat som toldkasserer.

Bruuns strafafsoning i Kastellet i København skete i øvrigt, som det fremgår af Krohns beretning, under ganske behagelige forhold - med oppasser - og også hans kone boede til sidst i Kastellet.

Krohn fortæller: “Da Frederik VI var død i slutningen af 1839, var der tale om at sætte Bruun, der på den tid var i en alder af 70 år, på fri fod, men i et ydmygt bønsskrift til kongen erkender han med den højeste taknemmelighed (!), at der i de sidste år, foranlediget ved hans hustrus ansøgninger, er blevet ham tilstået 400 rdl. Ekstra om året, og hvis han nu bliver sat i frihed, vil han ikke alene miste sin “bopæl” i Kastellet og sin oppasser, men han vil yderligere miste de 400 rdl. Og derved blive stillet således, at han ikke vil kunne ernære sig selv endsige opdrage sine endnu uforsørgede børn; Han havde i alt 14 børn, af hvilke 10 endnu var levende og af disse igen 4 - 1 søn

og 3 døtre - uforsørgede. Han appellerer til kongens ædle hjerte og landfaderlige nåde og beder om at måtte forblive, hvor han er, dog således at det måtte forundes ham en gang imellem at besøge sin familie i byen.

Kommandanten fremsender hans bønskrift til kongen og anbefaler det varmt, og det mærkelige skete, at den gamle mand efter sit eget ønske forblev i sin arrest og nød de hermed forbundne goder, samtidig med at det tillodes ham en gang imellem at aflægge besøg hos sin familie i byen, ja, d.5.maj s.å. opnåede han endog at få et brudeudstyslegat på 500 rdl. Til en af sine døtre, der skulle giftes med assessor i Viborg Landsoverret Hans Peter Kofod Møller.

Endelig d.28. april 1842 fik den 72-årige Bruun fred efter 13 fængselsår, idet han på denne dag afgik ved døden”.

Fra en indberetning opgørelse fra juni 1842 om lokalernes anvendelse citerer Krohn endvidere, at “3 værelser i officersarresten beboes af fru Bruun, dog kun til d. 10. juni samme år”.

Tilbage til Christen Grønnerup.

Hvorfor Christen Grønnerup blev ansat ved postvæsenet, ved vi stadig ikke. Det var i mange år min tese, at ansættelsen blev fremmet af Bruun, der som nævnt som ung officer havde forrettet tjeneste ved 3. Jyske Infanteriregiment - dér hvor Christen Grønnerup aftjente sin værnepligt. Min tese var, at Chresten Grønnerup var blevet underofficer ved Bruuns kompagni og dermed havde kvalificeret sig til stillingen i postetaten.

Om underofficersuddannelsen i slutningen af 1700-tallet hedder det f.eks. i “11te Bataillons Historie” (Aalborg 1879): “ For underofficerernes uddannelse oprettedes regimentsskoler med et toårigt kursus og afgangseksamen. Underofficerer, som havde tjent i 12 år, og som havde færdighed i læsning, skrivning og regning, havde adkomst til et betydeligt antal forskellige bestillinger”.

Tesen om Christen Grønnerup som Bruuns protegé holder imidlertid ikke. Dels blev Bruun allerede i 1802 ansat ved Generalkommandokontoret i Randers og forrettede ikke siden tjeneste ved 3. Jyske Infanteriregiment, dels var Christen Grønnerup endnu blevet ikke indkaldt i 1803. Det fremgår nemlig af Vrejlev Klosters skifteprotokol, at han i 1803 var til stede ved skifteforretningerne i hjemmet ved faderen, Christen Jensens død. For resten blev han ikke mere end menig soldat. I stamrulle 1797 -1816 fra 3.kompagni af 4 annekterede bataljon af 3. Jyske Infanteriregiment lykkedes det at finde ham.

En annekteret bataljon var en landeværnsenhed, en slags lokalforsvarsbataljon, der fra 1812 var blevet knyttet til (annekteret) de gamle linieregimenter. Om Christen Grønnerup står der i stamrullen, at han var 63 tommer høj (= 158 cm), at han var uddannet infanterist og afgået fra linietropperne i 1815. I øvrigt står der: "1812 brystsygdom UIS", men det har ikke endnu været muligt at tyde forkortelsen.

I dag tror jeg derfor snarere, at Christen Grønnerups ansættelse i postvæsenet skyldtes hans forlovelse og ægteskab med Bolette Stidsgaard; jeg tror, at det var hende, der blev støttet af familien Bruun; måske fordi hun havde været i familiens tjeneste. Herom senere.

Lotterikollektør blev vor tip-tip oldefar i 1818. "Ved Rentekammerets Resolution af 18. april 1818 er Fuldmægtig på Postkontoret i Ålborg, Christen Grønnerup, bevilget en Collection".

Vi har tidligere stiftet bekendtskab med en anden kollektør i Aalborg, Jens Bech; han, som ikke ville være fuldmægtig hos toldkasserer Bruun. Han skriver i de tidligere citerede erindringer: "Da i året 1818 Classelotterie Collecteur Schweistrup spillede Fallit, erholdt jeg hans Collection". Til belysning af Jens Bechs troværdighed skal det imidlertid anføres, at der i Rentekammerets Collecteur Bog (p. 71) står følgende: "Hr. fuldmægtig Bech i Aalborg: 1817, 29. nov. blev det ham bevilget at overtage afdøde klokker Millings Collection".

For at blive kollektør skulle man nemlig stille med kaution. Af rentekammerets "Register over de Collecteurer som vor anbetroede Classe Lotterie har her i Staden og i Provinsen, forfattet 1819" fremgår: "Aalborg - nr. 78 - Herr fuldmægtig Grønnerup: For ham er under 6te Maj 1818 udstedt Caution af Herr Kiøbmand L.C. Nørregaard, Agent Niels Borup, Joseph Nielsen og Selgen Biering som er tinglæst den 12te samme Måned".

Dernæst: Den 15. december 1821 indsendt til Amtskammeret en ny Caution for Fuldmægtig Grønnerup udført af Kiøbmanden Th. v. Sprechelsen, attesteret samme Dag og tinglæst d. 24. S.M."

Ét år før Grønnerup blev kollektør, nøjagtig 28. april 1817, var barn nr. 2, en datter, Cecilie Caroline, blevet født, men hun blev kun 1 år gammel. Hun døde 11. april 1818 og blev begravet fra Vor Frue Kirke. Selv om Cecilie Caroline ikke blev voksen, er det - som ved Johan Jakobs dåb - det interessant at se, hvem der var hendes faddere. Bruun var blevet toldkasserer, mens postmesteren nu hed Jørgensen og var cancelliråd. De var begge faddere og

Cecilie Caroline blev båret af fru cancelleriråd Jørgensen. Altså igen chefens kone.

Ved Cecilie Carolines begravelse i 1818 ventede moderen sig imidlertid igen og 18. november samme år nedkom hun med endnu datter, der efter hjemmedåb 2 dage efter fødslen blev fremstillet i Vor Frue 12. april 1919.

Barnet fik navnet Cecilie Karenze. Hun blev den tante Cille, som overtog lotterikollektionen. Hun døde ugift.

Fadderne var: Fru Cancelliråd Jørgensen (igen), Frk. A. Bruun, Major v. Rohde, Capitajn, russisk Vicekonsul Wigelsen, Hans J. Nielsen, Daysen og Fuldmægtig Wulff. Forældrene søger de fine forbindelser, men der er ingen fra hjemmet i Grønnerup, som dog kun lå ca. 5 mil (37,5 km) fra Ålborg eller fra moderens familie.

Skipper Johan Jakob Grønnerup

Den mandlige ungdom i købstæderne skulle ikke aftjene værnepligt. Den hvilede som bekendt alene på bondestanden, indtil den almindelige værnepligt blev indført af den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1849; men bemærk før grundlovens vedtagelse. Borgerne skulle før 1849 sørge for deres egen stads forsvar ved at deltage i borgervæbningen. Dog var der én undtagelse, nemlig udskrivning til Flåden.

I 1704 blev det bestemt, at søfolk, der havde den nødvendige alder og erfaring, kunne blive opført i de såkaldte søruller, hvorfra der blev udskrevet mandskab til Flåden, når det var nødvendigt. Denne ordning blev videreført i forbindelse med den værnepligtsreformen, der blev gennemført i 1788 i forbindelse med stavnsbåndets løsning.

Af "Sørullen for Jyllands købstæder 1839, bind II" (Rigsarkivet) fremgår det da også, at fuldmægtig Christen Grønnerups søn i Aalborg, Johan Jakob

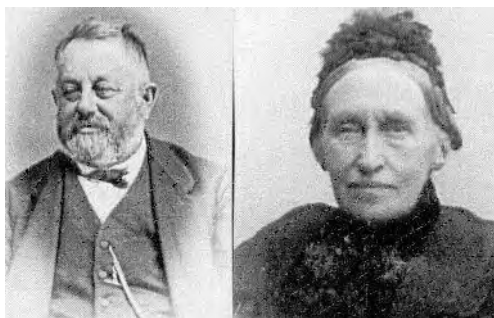
Grønnerup, på 24 år er helbefaren med søpatent af 20. november 1831, som næringsvej har skibsfart og er tjenstdygtig.

Fra omtalen af Christen Grønnerup ved vi, at Jakob - sådan tror jeg, at han kaldes, når begge navne ikke anføres - var født 28. februar 1815. Han har altså fået søpatentet - den tids søfartsbog - allerede som 16-årig. Han må være stået tidligt til søs.

Fra folketællingerne i 1834 og 1845 ved vi, at han fortsat havde bopæl hos forældrene i Algaden nr. 413 i Aalborg. Ved sidstnævnte er han anført som ugift og skipper, 30 år gammel.

Ved begge tællinger bestod familien af forældrene Christen og Bolette Grønnerup, Jakob og søsteren Cecilie, der senere overtog både lotterikollektion og lejlighed.

Moderen døde dog allerede i maj 1845 og 4. oktober samme år blev Jakob gift i Budolfi Kirke med Sophie Dorthea Krarup. I kirkebogen er han anført som "Købmand i Holstebro". Det vil vi senere vende tilbage til; nu retur til sørullen. Den indeholder forskellige successive tilføjelser: Han er blevet styrmand iflg. Admiralitetscollegiets befaling af 22. januar 1839 og har borgerskab som skibsfører efter VK (?) 10. april 1841. Han er blevet mønstret (til flåden) i 1839, 1840 og 1841 og - som der står: "Mødte". Endvidere: "Som styrmand aftjent 5/41". Endelig står der, at han 22. oktober 1839 har foretaget sejlads til Mølle og London.

Skipper Johan Jakob Grønnerup og hans kone Sophie Dorthea, født Krarup.

Ved folketællingerne i 1850 og 55 bor han og hans kone, Sophie Dorthea, i Østergade 52 i Holstebro sammen med deres ældste datter, Jenny Bolette Grønnerup, der er to år. I 1852 er der desuden en 25-årig ugift lærerinde,

Elisabeth Cathrine Krarup, i huset. Det er konens søster. Hun døde i ugift i København i 1910, bopæl: Hos sin niece Christine, Nørrebrogade 34. Vi har tidligere set, at hun - fars bedstemor, Christine Arnoldine - i 1851 blev født i Holstebro.

I folketællingen 1850 er Jakobs erhverv anført: "Skibsfører for tiden på koffardifart, værende husfader".

Hvorfor flyttede Jakob Grønnerup til Holstebro. Det er svært at skønne om årsag og virkning. Hvis vi ser på familieforholdene, så finder vi, at Sophie Dorthea ældste bror, Niels Peter Krarup, (onkel Peter-Sanderum), der var blevet cand. theol. i 1843, var lærer i Holstebro, indtil han i 1851 blev præst i Løgumkloster.

Men den opmærksomme læser af 1845-folketællingen i Holstebro opdagede, at i det hus (Østergade 52), hvor Jakob Grønnerup boede i 1850, dér boede i 45 Adam Ludvig Bruun, f. 1809, søn af den Johan Jacob Bruun, som vi tidligere har mødt i som postmester og toldkasserer i Aalborg og som var fadder til Jakob Grønnerup. Adam Ludvig Bruun skulle fra 1841 til april 1845 "bestyre kassererforretningerne ved Holstebro konsumptionssted." Fra april 1845 blev han toldkasserer i Rødby og sluttede i øvrigt sin karriere som toldforvalter i Assens.

Mon ikke snarere det har været et bekendtskab mellem Jakob Grønnerup og den 6 år ældre Adam Bruun, der har forårsaget, at vor tip-oldefar en tid boede i Holstebro - og mon ikke han perifert har været tilknyttet toldvæsenet - ansat dér har han ikke været. Det fremgår af en oversigt over ansatte i toldvæsenet (Richters oversigt i Rigsarkivet).

I folketællingen 1860 har jeg ikke umiddelbart kunne finde Jakob Grønnerup, men i 1870 er han tilbage i Aalborg, Algade 415 - som skibsfører. Der er to hjemmeboende børn: Jenny Bolette på 21 og Carl Sophus på 10 år. I hjemmet er desuden Frederik Christian Krarup, 17 år og discipel i latinsko- len, samt Hans Vilhelm Carl Klingenberg, 25, handelsmand, logerende.

Frederik Christian er den senere dr. theol. F.C. Krarup i Sorø. Hans fader, onkel Peter - Sanderum, var blevet enkemand i 1860 og var i 1862 flyttet fra Løgumkloster til Vraa - Emb, Jakob Grønnerups fars fødesogn.

Den logerende Carl Klingenberg blev gift med Jenny Bolette, der døde 1877, 8 dage efter datteren, Jenny Klingebergs fødsel.

Skipper Jakob Grønnerup døde 29 marts 1875; i kirkebogen står der af “organisk hjerte- og leversygdom”. Han blev begravet fra Budolfi.

Som omtalt flyttede tipoldemor Sophie Dorthea og sønnen Carl Sophus senere til København.

Som nævnt i forordet håber jeg ikke helt at have afsluttet studiet af skipper Jakob Grønnerups historie.

Hvad der skete med Christen Grønnerups søskende

Vi har tidligere set folketællingen fra 1787 med familien, fra Grønnerup, Vraa sogn. Lad os lige se den én gang til og sammenligne med skifteprotokollen ved Christen Jensens død i 1803:

1.	familie		
Christen Jensen	Husbonde	63) Begge i 1. Bonde og halvgårdmand
ZidseL Madsdatter	Hans kone	46) ægteskab
Jens Christensen	ugift	24)
Niels Christensen	-	18) Deres børn
Thomas Christensen	-	13) af 1. ægte-
Magrethe Christensdt.-		7) skab
Christen Christensen	-	4)

I skifteprotokollen fra 1803 står der, at Niels Christensen er hjemme i stervboet sammen med Magrethe og Christen. To sønner var flyttet hjemmefra. Jens, den ældste, var gårdmand i Mønderup i Vrejlev sogn. Thomas var gårdmand i “Tyregod ved Vejle”.

- Jens blev i 1792 gift med en pige fra Mønderup i Vrejlev sogn og fæstede som anført i skifteprotokollen en gård dér. De fik 8 børn, hvoraf en af sønnerne overtog gården.
- Niels overtog fødehjemmet. Ham følger vi nedenfor.
- Thomas flyttede som nævnt til Thyregod. Det var en forholdsvis lang flytning efter den tids forhold; i folketællingen fra 1801 står han som “gårdmand og landsoldat”. Han blev gift med en gårdmadsdatter fra gården “Aagaard”, men flyttede fra Thyregod omkring 1810 - vist nok til egnen omkring Aalborg.
- Magrethe blev boende i hjemmet til moderen døde i 1806. Derefter blev hun gift med en enke- og selvejergårdmand fra Poulstrup i Vrejlev sogn. De fik to børn og en søn overtog gården i Poulstrup.

Tiden har endnu ikke tilladt at følge deres efterkommerne nøjere; men det er også en af mine ambitioner - engang.

Gården i Grønnerup

Gennem 100 år blev gården i Grønnerup drevet af kun to generationer, men hvornår den blev selveje ved vi endnu ikke. Det er imidlertid sket i Niels Christensens tid. Som tidligere nævnt overtog han - kollektørens ældre bror - fæstet ved moderen, Zidsel Madsdatters død i 1806.

Efter Christen Jensens død førte Zidsel Madsdatter førte bedriften videre med Niels som en slags bestyrer og først efter hendes død giftede han sig og overtog gården.

Niels døde i 1850, men først fra 1848 står han anført i kirkebogen som aftægtsmand. Han har således drevet gården fra 1803 til 1848 = 45 år. Det er imidlertid ikke noget at tale om. Hans far, Christen Jensen, drev reelt gården i ca. 60 år. Christen Jensens far, der naturligvis hed Jens Christensen, døde i 1740, da Christen Jensen var bare 16 år.

Moderen, Dorthe Jensdatter, har antagelig overtaget fæstet med Christen som "mand i gården". Dorthe Jensdatter døde - uden at gifte sig igen - 20 år efter sin mand (1760) og først derefter stiftede Jens Christensen familie. I 1761 blev han viet til Zidsel Madsdatter fra landsbyen Høgsted i Vrejlev sogn.

Christen Jensens far, Jens Christensen, døde som nævnt i 1740. Han var da 48 år. Hvornår han har overtaget fæstet af halvgården i Grønnerup er uvist. Christen Jensen var ældste barn og er født 1724, så formentlig har faderen fæstet gården kort efter år 1720. Da Christen Grønnerups broder, Niels Christensen, omkring 1848 overdrog selvejergården til sin søn, Niels Nielsen, havde tre generationer af slægten således drevet gården gennem ca. 130 år, hvoraf Christen Jensen og Niels Christensen havde stået for de 105.

Hvad skete der siden med gården?

Niels Christensens søn Niels Nielsen overtog som nævnt ejendommen omkring 1848. Af kirkebog og folketællingslister kan vi derefter læse følgende: Hans første barn, Maren bliver født 1849, og i folketællingslisten 1850 er han anført som gårdmand og husfader, mens Niels Christensen, 81 år, og hans kone Karen Nielsdatter, 67, står som aftægtsfolk.

Ved folketællingerne i 1880 og 1890 er gården overdraget til den ældste datter, Maren, og hendes mand, Mourits Andersen, der også er født i Grønnerup. Niels Nielsen bor som enke- og aftægtsmand på gården ved begge tællinger. Maren og Mourits får ingen børn.

I 1906 er Mourits Andersen 60 år og stadig mand på gården, mens 1911 kaldes han for particulier. Maren Nielsdatter levede stadig i 1911, nu 62 år, men længere har det - indtil videre - ikke været muligt at følge gården i Grønnerup. Det har dog altså været muligt at fastslå, at fra ca. 1720 til 1906, dvs. 186 år, har gården været drevet af samme slægt i 5 generationer.

3. AFSNIT - BOLETTE STIDSGAARD

Fødested: Støttrup

Som nævnt blev Christen Grønnerup gift i Vor Frue i Aalborg med “pigen *Bolette Nielsdatter Stidsgaard*”. Det har imidlertid endnu ikke været mig muligt at finde stednavnet Stidsgaard nogetsteds i Danmark og i mange år forhindrede en fejlslæsning i folketællingen fra 1845 mig i at finde Bolette Stidsgaards fødested.

Alle slægtsforskere ved, at 1845-folketællingen er den første, hvor der skal anføres fødested. For Bolette Stidsgaard, der da sammen med sin mand boede i Algaden nr. 413 i Ålborg, står der, at hun er 67 år og født i Farsø sogn, Viborg Amt.

Sognets navn havde jeg imidlertid for mange år siden læst som Thorsø, der ganske rigtigt ligger i Viborg Amt, mens Farsø er i Aalborg Amt. Derfor kunne jeg ikke finde hendes fødested.

Folketællingen i 1845 er udført pr. 1. Februar og som det fremgår var Bolette Stidsgaard i live på det tidspunkt, men hun døde kort efter, den 6. maj 1845, 68 år gammel, begravet fra Vor Frue i Ålborg.

Da hun blev 68 år, måtte hun altså have haft fødselsdag i perioden februar - maj og være født i 1845 minus 68 = 1777. Imidlertid ikke i Thorsø sogn, men i Farsø sogn.

Først da jeg i år tog grundigt fat på de grønnerupske aner, gik fejlslæsningen op for mig. Jeg fandt pludselig en gammel notits fra et besøg i Landsarkivet i Viborg. Her var jeg stødt på en ekstraordinær folketælling for året 1818 for Aalborg, og dér stod, at Christen og Bolette Grønnerup boede i Adelgaden nr. 2. Om hende stod der desuden: Alder - 41; hvor længe opholdt sig - 30 år; **Fødested - Støttrup.**

Med andre ord. Hun var født i Støttrup, i 1818 minus 41 = 1777 og - som foran nævnt - i perioden februar - maj. **Støttrup er en flække i Farsø Sogn, Gislum Herred.** Ved 1787-folketællingen bestod Støttrup kun af 4 gårde og et hus, så opgaven skulle være overskuelig.

Udsnit af målebordsblad, målt 1880-81. Støttrups nærmere placering på landkortet fremgår af en skitse på side 155

I Farsø kirkebog står der under **april 1777** følgende:

“27. Blev Bild Karens Barn Bodild /:NB Manden tiener i Aalborg:/ fra Støttrup frembaaren til Daabens conf. af Konens Søster Else. Test: Anders Lassen, Jens Pedersen, Anders Pedersens Hustru, alle af Støttrup. Samme dag konen introduceres.”

Mon det ikke skulle være Bolette, der altså oprindeligt hed Bodil. Jo, det kan ikke være andet, selv om det endnu ikke har været muligt at finde anden dokumentation for denne antagelse. Jeg har nemlig ikke kunnet finde hende i folketællingen fra 1787, hvor man skulle tro hun boede hos forældrene. Om dem siger indførslen om dåben jo kun, at moderen hedder Karen og at faderen “tjener i Ålborg”. 1801-tællingen skal jeg vende tilbage.

“Samme dag konen introduceres”

Bolette Stidsgaards dåb er i øvrigt et sjældent eksempel på, at barnets moder er med ved dåben, nok fordi der er tale om fremstilling (confirmation) efter hjemmedåb eller inddåb, som ofte kaldes i kirkebøgerne. Bortset fra fremstilling efter hjemmedåb var mødrene afskåret fra at være med i kirken. Børnene blev nemlig normalt døbt allerede den første søndag efter fødslen. Børnedødeligheden var stor, og barnet skulle naturligvis være døbt, hvis det værste skulle hændes. Fordi mødrene ikke stod ud af barselssengen så hurtigt som i vore dage, hvor det efterhånden er normalt at føde ambulat, men tværtimod tilbragte flere dage i sengen, kunne de naturligvis ikke komme i kirke den første søndag efter fødslen. Derimod blev hun specielt modtaget igen i menigheden, første gang hun kom i kirke efter barsel - hun blev

introduceret. Det skete ved, at hun blev modtaget af præsten og to af sognets andre koner i kirkedøren, som jo for kvindernes vedkommende var i den nordre side af kirken. Kvinder og mænd sad jo i hver sin side af kirken under gudstjenesten og gik ind og ud ad hver sin dør. Ved introduktionen ydede den nybagte moder samtidig et offer (en pengegave) til præsten.

I kirkebøgerne anføres det ofte i forbindelse med indførelse af dåben, hvornår moderen introduceredes og som nævnt er det kun undtagelsesvis, at dette sker på dåbsdagen.

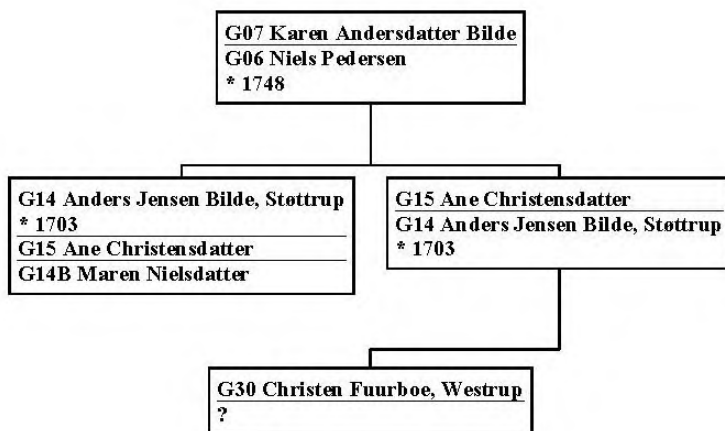
Mange slægtsforskere mener, at introduktionsskikken beroede på, at moderen betragtedes som uren efter fødslen og at introduktionen således var en “renselsesproces”, før moderen kunne genindtræde i menigheden. Andre anser det for at være et ganske almindeligt “velkommen tilbage” med en god anledning til at bringe en offergave til præsten.

Karen Andersdatter Bilde

Næste opgave måtte være at finde ud af, hvem hendes mor, Karen, kunne være. Altså i gang med en grundig gennemgang af Farsø kirkebog.

Det viste sig, at hun var født 1745 som ældste datter af Anders Jensen Bilde, der boede i Støttup, formentlig som gårdmand, og første gang gift 1744 med Anne Christensdatter fra Vestrup i Vognsild sogn (på det tidspunkt annex til

Farsø). Hendes far hed Christen Fuarboe - stammer måske fra Fuar, hvor den ældste kirkebog er fra 1690, så det kan måske senere verificeres.

Men som anført: Bolettes (Bodils) mor Karen fulde navn var Karen Andersdatter Bilde. Det forklarer udtrykket i kirkebogen “Bild Karens barn ..”.

Søsteren Else, der bar Bolette (Bodil) var født 1758. I alt fik Anders Jensen Bilde 10 børn, heraf to i andet ægteskab. Karens mor, Anne Christensdatter, døde 1762, 40 år gammel. Det næste barn efter Karen, hed Maren, født 1747. Hun døde imidlertid ½ år gammel. Vuggedød - måske. Efter den tids norm måtte moderen "stå offentligt skrifte" af den grund.

I et særligt afsnit af kirkebogen med overskriften "Åbenbart skriftemål" - som mest omhandler overtrædelse af det sjette bud - er der under august 1747 anført: "D. 20. Udstår Anders Billes Hustru i Støttrup Kirkens Disciplin for begangen WaadeGierning mod hendes Barn, at det, da hun opvågned af sin søvn om Morgenen, var fundet død hos hende i Sengen".

Heldigvis fødtes der i 1748 en ny Maren.

Bolette Stidsgaards far: Niels Pedersen

Det var nu Bolette Stidsgaard mor; men hvem var faderen, der tilsyneladende ikke var med ved dåben, men "tiener i Ålborg".

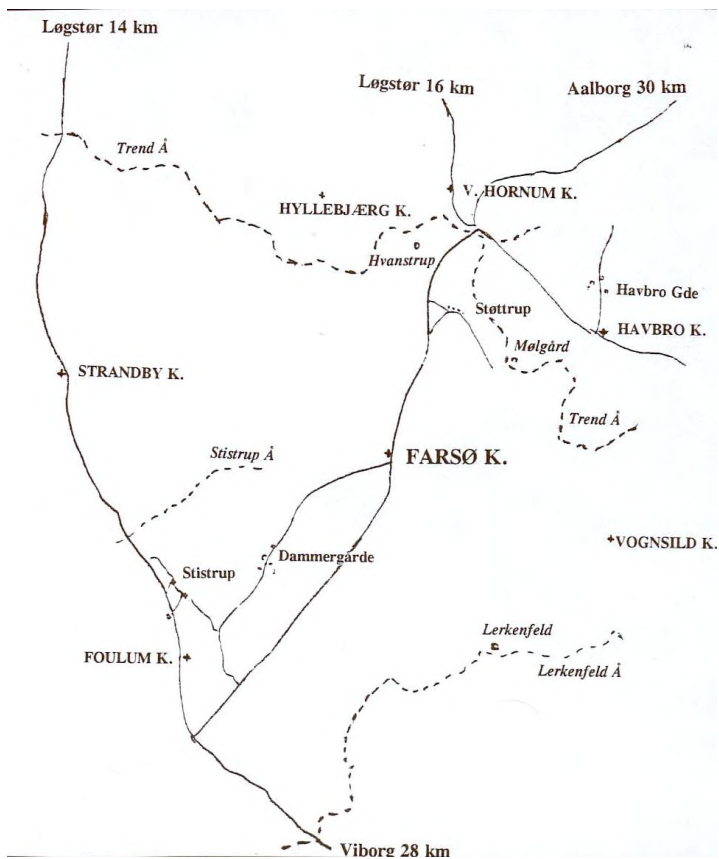
I folketællingerne for 1787 og 1801 fandt jeg, at der boede en Karen Andersdatter og en Niels Pedersen i Klokkestøbergaden i Ålborg. Han var vognmandskarl. Var det mon dem?

I 1787 havde de en søn ved navn Peder, og da jeg fra den ekstraordinære Ålborgtælling fra 1818 havde noteret mig, at der Adelgade nr. 390 boede en Peder Stidsgaard, og nu i Budolfi kirkebog kunne konstatere, at skrædder Peder Nielsen Stidsgaard i 1811 havde et barn til dåben, var jeg ikke i tvivl. Det var Bolettes forældre, der boede i Klokkestøbergaden; men hvor kom Niels Pedersen fra - og hvorfor Stidsgaard?

Han var ikke fra Farsø sogn, men måske fra et af nabosognene?

Ja, netop. Fra nabosognet Foulum.

I Foulum blev der ved kirkeårets begyndelse 1776 taget en ny kirkebog i brug. Under den første indførsel i december 1776 står der:

“D. 30. december trolovet Niels Pedersen og Karen Andersdatter. Som Forlovere for Ægteskabsløfte andetseds og for Slægtsskab i forbuden Led blev antagen Hans Jensen og Christen Mortensen i Foulum Sogn”. Senere. “Den 6. Februar blev ovennævnte Niels Pedersen og Karen Andersdatter ægteviede”.

Han, Niels Pedersen, viste sig at være søn af gårdmand Peder Nielsen Stistrup i Foulum sogn, gift med Bodil Christensdatter fra Dammergårde i Farsø sogn.

Så mon ikke Stidsgård er en af gårdene i Stistrup? Det kan formentlig kun opklares ved et besøg på egnen.

I huset hos familien Bruun?

Som nævnt boede Bolette Stidsgaard ikke hos forældrene i Aalborg ved folketællingen 1787. Hun var ellers kun 10 år på det tidspunkt.

Ved tællingen 1801 var der på en af Havbrogårdene i Havbro sogn en tjenestepige på 24 år ved navn Bodil Nielsdatter. Jeg tror det er hende. Havbrogårdene var på det tidspunkt fæstegårde under hovedgården Mølgård i samme sogn og denne hovedgård ejedes lige omkring år 1800 af en general F.R.C. Bülow, far til den senere overgeneral F.R.H. Bülow og vor tipoldefars gudmor, oberstinde Bruun. Familien Bülow boede en tid på Mølgård og Johan Jacob Bruun og frk. Bülow blev viet i Havbro kirke.

Derfor er min nu min tese,

- at Bodil Nielsdatter senere er kommet i huset hos Bruuns
- at hun der har valgt at kalde sig Bolette Stidsgaard
- og at Brunn har hjulpet Christen Grønnerup ind ved postvæsenet, fordi han var Bolette Stidsgaards kæreste.

Brødrene Jensen - pietisterne fra Støttrup

Tilbage til Støttrup og Karens far: Anders Jensen Bilde. Han synes ikke at være født i Støttrup, men kommer måske fra nabosognet Strandby. Han har ganske givet ikke noget med adelsslægten Bille at gøre - trods navneligheden med Chr. IV's marsk Anders Bille.

Selv om der kun boede 5-6 familier i Støttrup, er der heller ikke noget, der tyder på, at Anders Jensen Bilde - trods patronymiet - er i familie med de tre fra kirkehistorien kendte pietist-brødre fra Støttrup, sønner af bødker Jens Olsen.

Deres historie er kort omtalt i "Danske Slotte og Herregårde", (Kbh. 1966) bd. 11. I afsnittet om hovedgården Hvanstrup i Farsø sogn står der: "Under ejerne af Hvanstrup 1731 - 43 levede der på gårdens gods i Støttrup i Farsø sogn nogle mennesker, hvis navne er varigt knyttet til Danmarks kirkehistorie. Det var brødrene Morten, Niels og Anders Støttrup, sønner af bødkeren Jens Olsen, der var fæster under Hvanstrup. De to første af brødrene var teologiske studenter, den tredje guldsmed. De var blevet dybt grebne af pietismen og forfægtede inderligt og urokkeligt dens tanker, hvor lejlighed gaves. De måtte i den anledning udstå megen forfølgelse og hårdhændet behandling fra både gejstlig og verdslig øvrigheds side og blev til sidst landsforviste".

Historien om de tre brødre skal i øvrigt ikke skildres nærmere her; men jeg har ikke kunnet undlade i et tillæg at kopiere nogle sider af en samtidsskildring: “Uddrag af Kristen Sørensen Testrups Rinds Herreds Krønike”, meddelt af dr. phil. O. Nielsen i “Samlinger til jysk historie og topografi”, 1. Række, nr. 1-2 (Ålborg 1866-67, henholdsvis 1868-69). Det er både en rigtig historie om religiøs fanatisme og en morsom samtidsskildring.

Afslutning

Forhåbentlig er denne beretning ikke den endelige historie om de grønnerupske aner. Jeg håber senere at få tid til at finde flere oplysninger om skipper Jakob Grønnerup, at finde lidt mere om Bolette Stidsgaards aner og endelig at finde evt. efterkommere efter Christen Grønnerups søskende. Derimod vil min teori om, hvorfor Christen Grønnerup blev postfuldmægtig nok aldrig blive bekræftet - det ville være sært, men derfor har det været ganske morsomt at fundere over, hvorfor bondedrengen blev kontormand.

Johan Jacob Grønnerups ansøgninger om styrmandspatent og skippercificat

Min bedstefars morfar Johan Jacob Grønnerup, var skipper. Bedstefar har aldrig fortalt om ham, ej heller tror jeg, at far ved meget til hans liv og bedrifter. Far har kun berettet, at hans bedstemor vist nok som stor pige sejlede med sin far på en tur til St. Petersborg. Mon fars bedstemor ikke har fortalt mere om sin far?

Lige inden jeg i december 1998 foreløbigt afsluttede arbejdet med heftet “De grønnerupske aner”, nåede jeg i Rigsarkivet at finde tip-oldefar Grønnerup i “Sørullen for Jyllands Købstæder 1839”. Som beskrevet i heftet står der i sørullen, at Johan Jacob har søfart som næringsvej og er helbefaren. Senere er det tilføjet, at han blev styrmand i 1839 og fik borgerskab som skibsfører i 1841. Endvidere: “Er mønstret 1839, 1840 og 1841”.

På grundlag af den sidste sætning drog jeg den slutning, at han havde været indkaldt til mønstring ved flåden de nævnte tre år. Det er imidlertid ikke rigtigt; han har formentlig aldrig været indkaldt til flåden. De nævnte mønstringer betyder kun, at han har fremstillet sig for søsessionen de tre år. Det fremgår indirekte af de tre ansøgninger, som jeg skal referere nedenfor.

Da jeg i december 1998 var i Rigsarkivet for at finde sørullen for de jyske købstæder, var der en venlig arkivbetjent, som fandt protokollen for 1839 til mig. Den var nemlig endnu ikke indført i registraturen, der kun gik til år 1829, men alligevel bragte betjenten mig 1839-protokollen. Under vor samtale havde jeg naturligvis fortalt, at jeg søgte en person ved navn Grønnerup.

Da svoger Jørgen Poulsen kort efter nytår havde været i arkivet, fortalte han, at der lå tre pakker - reserveret til mig - med arkivalier fra Søkrigskanceliets Admiralitets og Komissariatskollegium med Johan Jacob Grønnerups ansøgninger om at blive styrmand og skipper. Arkivbetjenten havde uopfordret fundet pakkerne frem og oven i købet lagt små sedler ind i pakkerne dér, hvor ansøgningerne lå. Hvilken service! Derfor er jeg allerede nu i stand til at supplere beretningen fra december.

Der var tre ansøgninger.

- Ansøgning af 22. december 1838 fra Johan Jacob Grønnerup om styrmandspatent. Den var ledsaget af 10 udtalelser/attester om hans sejltid.
- Brev af 12. februar 1839 fra hans far, Christen Grønnerup, der anmoder om ændring af søsessionens afgørelse af 11 februar, idet det fremgår, at sessionen dagen før havde besluttet, at Johan Jacob "skulle møde på nærmere ordre til kongens tjeneste", med andre ord indkaldes til tjeneste i Marinen.
- Ansøgning af april 1841 fra Johan Jacob Grønnerup om skippercertificat.

Det fremgår af den første ansøgning, at Johan Jacob efter bestået navigationseksamen i 1833 og efter 8 års sejltid - 7 år var obligatorisk - og med anløb af de havne, som krævedes, nu søgte om at få udstedt styrmandspatent. Det skulle ske efter fremmøde for en "Søsession". Denne afholdtes den 11. februar 1832, men Johan Jacob fik ikke sit patent, men blev derimod "udskrevet til at møde på nærmere ordre til kongens tjeneste", med andre ord: Han skulle indkaldes til togt med et af flådens skibe.

Brev nr. 2 viser, at sessionens afgørelse fik hans far, lotterikollektør Christen Grønnerup, til omgående at fare i blækkhuset.

Faderens brev til admiralitets- og kommissariatscollegiet er skrevet allerede dagen efter sessionen. Han skriver: "Som Fader vil det høie Collegium gunstigt tilgive, at jeg herved i Underdanighed tillader mig at andrage paa gunstigste Forandring af denne Resolution og Udskrivning"

Resolutionen har han netop beskrevet således: "Den Resolution, som det høie Kollegium afgav på den her først benævnte Ansøgning, er af Søde Indrullerings Officeren, Herr Capitajn Bluhme, forevist min Søn nogle Dage før Sessionens Afholdelse og hvorefter han bleve ved Sessionen i Gaar den 11. udskreven til at møde på nærmere ordre til Kongens Tjeneste."

Faderens motivering er, at der netop nu er styrmandshyre at få, "men skal han udkommanderes paa 3 a 4 Maaneder, saa gaar Sommeren, som er den Tid Søemanden skal søge sit Underhold for Winterens Løb, og det er da uvist om nogen Emploi da gives, som det nu er Tilfældet og som under Sessions Forhandlingerne er anført, at der stod ham en saadan Hyre aaben".

Faderens brev virkede. Styrmandspatentet blev givet 23. marts 1839. I sin fremsendelsespåtegning - også skrevet dagen efter sessionen - på bagsiden

af faderens brev har sessionen forklaret, hvorfor Johan Jacob er blevet udskrevet. Sessionen skriver bl.a., at det var beordret, at der skulle udtages én helbefaren fra Aalborg. Af sådanne mødte der to, men da den anden: “Ved den forinden Lodtrækningen stedfundne legemlige Wisitation, af Kirurgen og Sessionen blev befundet at være, paa Grund af dobbelt Beenbrud og deraf følgende Svækkelse og Indbinding i hans Been og Saar, mindre tjenlig, ansaa Sessionen, hvem det er paalagt at kunne udskrive aldeles sunde og tjenstdygtige Folk, sig uberettiget til at lade ham deltage i Lodtrækningen. Grønnerup blev altsaa udskrevet”.

Men sessionen henstiller, at det overvejes at hæve Grønnerups udskrivning, hvis der i andre købstadsdistrikter findes det krævede antal helbefarne. Og det gjorde der altså.

I den tredje ansøgning - den fra 1841 om skippercetikat - skriver Johan Jacob Grønnerup, at han har sejlet i to år som styrmand med en i Aalborg hjemmehørende skonnertbrig “Clarence” og at han nu har tilbud om at få eget skib at føre.

Af en vedlagt attest fremgår det, at han skal føre en skonnert ved navn “Canning”, tilhørende skibsreder I.M. Cohn i Aalborg.

Alle tre ansøgninger er skrevet med samme håndskrift, og jeg mener ikke, at der kan være tvivl om, at skriften tilhører faderen, Christen Grønnerup, den forhenværende postfuldmægtig.

I fars gemmer findes der et brev fra skipper Grønnerup, fra ca. 1870. Det er skrevet med en forholdsvis spinkel latinsk håndskrift - med pen.

De her omtalte breve fra 1839 - 41 er derimod skrevet med kraftig, gotisk skrift med gåsefjer - ganske som jeg kan forestille mig, at en fuldmægtig i postvæsenet ville skrive.

Ansøgningen om styrmandspatent - den første - er den mest oplysende. Den citeres derfor in extenso og de vedlagte attester m.v. anføres derefter i uddrag.

“Fød her i Aalborg uden at være bunden til nogen anden bestemmelse for Livets inderste Valg, lod jeg mig af egen Drift i 1830, da 15 Aar gammel, indrullere for at søge min Fremtids Existens til Søes.

Efter at jeg da som Ungmand havde et par Aar gjort 2de Togter med et af de største her hjemmehørende Skibe, dels på Østersøen dels på Portugal, foru-

den nogle andre Rejser på Norge, tog jeg i 1833 den 1. juni min Navigationsexamen, som vedlagte Examensbevis udviser.

Efter at have overstaaet denne Examen begav jeg mig i Farter med Skibe hjemmehørende i Kiøbenhavn og gjorde derfra flere lange Togter, dels til Spitsbergen, Island og Østersøen m.fl. - I 1836 i Januar Maaned indgav jeg til det høje Collegium en underdanigst Ansøgning om den Gang at blive meddelt Styrmandspatent, hvilken ansøgning blev indlægget med de Attester, jeg den gang havde fremskaffet, men paa Grund af at jeg den Gang kun havde været indrulleret lidt over 6 Aar, blev samme mig den Gang nægtet.

Derimod blev det mig bevilget at gaae i Udenrigske Koffardifart, og til den Ende forhyrede jeg mig som Understyrmand med den i Lybbeck hjemmehørende Brig Cathrine Elisabeth og gjorde en Reise dermed som saadan i 9 Måneder. I 1837 kom jeg tilbage til Kiøbenhavn og da der dengang ikke var nogen Styrmands Emploi at faae, søgte jeg ikke mit Styrmandspatent, men tog Hyre som Fuldbefaren med briggen Chouque af Kiøbenhavn til Livorno og Messina og Rio Janeiro.

I Marts Maaned d. Å. kom jeg til Hamborg med bemeldte Skib som med dets bestemte Lodsepliede (?), men havde der uheld med Udlosningen af faae mit ene Ben forklemt mellem 2de Kæder, og da Skibet afsejlede forinden jeg kunde blive cured, maatte jeg da blive tilbage, og da jeg var saaledes cured, at jeg igien kunne begive mig i Farten, maatte jeg tage den første den bedste Hyre, og saaledes forhyrede jeg mig som Fuldbefaren med en i Arkangel hjemmehørende Brig og gjorde i Sommerens Løb en Rejse til Arkangel og derfra til Amsterdam og videre til Kronstad og tilbage til Kiøbenhavns Rhed, hvor jeg efter eget Ønske forlod samme.

Den Attest jeg forskaffede mig som Understyrmand med den lybske Brig, for de 9 Måneder jeg var om Bord i samme, blev mig tilligemed nogle andre Papirer og Penge mig frastiaalet under min Sygdom i Hamborg i sidste Sommer og jeg kan nu umulig tilvejebringe noget Beviis herfor.

Desuagtet vil jeg ikke haabe, at det høje Collegium vil nægte mig et Styrmandspatent, da jeg nu til Sessionen har staaet i Rullen i fulde 8 Aar og paa disse har fremført Sandfærdige Grunde, er det jeg hermed underdanigst ansøger det høje Collegium om Bevilling paa, at dette mit Patent maa blive mig meddelt på den nu som for Aaret 1839 afholdende Sæsession mod at bemeldte Gebyr erlægges.

Underdanigst

Johan Jacob Grønnerup

Som nævnt var der vedlagt 10 attester og anbefalinger, nemlig følgende:

1. Attest fra skipper H.C.Hørsholm på Caledonia af Ålborg (165 Commercelæster). I tiden 19/5-15/11 1830, hvor skibet har gjort Rejse til Memel, Oporto og Stübes ” har JYG ”forrettet tjeneste som ”Stajevagter” (?) og opført sig rask og flink og til min fulde Tilfredshed”.
2. Attest fra skipper H.C.Hørsholm på Caledonia af Ålborg (165 Commercelæster). I tiden 9/4 31-7/4 32, hvor skibet har gjort rejse til Memel, Oporto, Lisabon, Portmalion, Oporto, Stubes og derfra med salt til Ålborg, ”forrettet tjeneste som jungmand og opført sig som før i Sejle Tiden og til min fulde Tilfredshed”
3. Attest fra skipper Hans F. Duhe på briggen Louise af Kiøbenhavn (522 Commercelæster). I tiden 25/2-17/9 34, hvor skibet gjorde rejse til Grønland har JYG ”forrettet tjeneste som letmatros og anbefales paa det bedste såvel for sin Duelighed som sin gode Opførsel”.
4. Attest fra skipper Jakob Johs. Herzog på skonnertbriggen Marie Louise af Kiøbenhavn (45 Commercelæster). I tiden 24/9-27/12 34, hvor skibet gjorde rejse til Kalundborg, Riga, Lybeck og Kiøbenhavn, ”har JYG forrettet tjeneste som ungmandtil min fulde Tilfredshed”.
5. Attest fra skipper P. Michelsen på Skonnerten Johannes af Kiøbenhavn (44½ Commercelæster). I tiden 22/4 - 2/10 35, hvor skibet gjorde rejse til Island, ”har JYG forrette tjeneste som letmatros og har i den Tid opført sig ordentlig og troe til fuldkommen Tilfredshed, hvorfor jeg tør anbefale ham til enhver af mine venner”.
6. Attest fra skipper P. Michelsen på Skonnerten Johannes af Kiøbenhavn (44½ Commercelæster). I tiden 7/10 35-13/6 36, hvor skibet gjorde rejse til Odense, Reval, Nyborg og Kiøbenhavn, ”har JYG forrettet tjeneste som matros og i den Tid opført dig som en duelig og troe Sømand, hvorfor jeg lader ham anbefalet”.
7. Erklæring af 28 dec 1838 fra skipper og borger G.U. Matthæi i Københav: ”Efter Forlangende bevidnes herved, at Matros Johan Jacob Grønnerup af Jyske District, Aalborg Kiøbstad, i SøhovedRulle Patent nr. 67, Tal nr. 61 - er udgaet på en Reise den 8. Juli 1836 til Antwerpen og videre med den da på Kiøbenhavns Rehd ved Forbisailing liggende Lybeckker Brig, Chatarine Elisabeth kaldet, og ført af skibsCaptajn Peter Larsen. I den Tid han har faret med benævnte Skib, haver han gjort en Reise til Antwerpen, derfra til Stettin og her tilbage til Kiøbenhavns

Rehd, .. han hos undertegnede blev afklareret fra Skibet den 23ende Februar 1837 som og blev antaget, da han gik ud med samme”

8. “Efter MatrosskaubsProtokollens Udvisende har Matros Johan J. Grønnerup af Aalborg fra 5. April 1837 til 7 May 1838 foretagen Rejse paa Middelhavet og Brasilien med Briggen Chouque ført af Kapt. G. I. Jensen. Dette attesteres herved. Kiøbenhavn 28. dec. 1838. Hans Peter Hansen, Waterskaut”.
9. “At matros J. Grønnerup haver med mig undertegnede førende Briggen Arkangel af Arkangel i 6 Maaneder 16 Dage og er her i Kiøbenhavn den 20. Novbr. fra Skibet ...samt opført sig til min Tilfredshed ..” Kiøbenhavn den 21. Novbr. 1838. H. Kreuziger.
10. Erklæring af 11. Januar 1839 fra E. Krieger, Kiøbenhavn:

“ Supplicanten Johan Jacob Grønnerup staaer anført i Hovedrullen for Aalborg Kiøbsatd under Patent nr. 67, LøbeNr 61, nu 23 Aar gammel, er Heelbefaren, har ingen Togter gjort, mødte ikke sidste Session, da han var i Fart fra Kiøbenhavn den 5. April 1837 til Livorno o.v. med Skipper G.I. Jensen, lod sig frivillig Søeenrollere den 1ste april 1830. Han erholder i nærværende Ansøgning om naadigt at maa meddeles Styrmandspatent.

Med vedlagte Examensseddel er bevist, at han har taget Navigations Examen med Characteren Bequem og med de fremlagte 7 nye Attester er oplyst, at han har faret på Island, Grønland, Østersøen, Portugal, Middelhavet og Brasilien, hvilket også stemmer med Districtets Rulle og efter samme har han endvidere faret fra Aalborg på Norge med Skipper L.B. Cortsen og i 1833 fra Kiøbenhavn til New York med skipper B. Fyen.

Med Ansøgningen følger 2de Attester for at han i Aaret 1836 har faret i 8 Maaneder og i 1838 i 6½ Måned med udenrigske Skibe og paabe-raaber sig i Ansøgningen at fik Tilladelse til at gaa i Udenrigs Fart, hvorom Districtet er uvidende, formentlig er han bleven meddelt Tilladelse dertil på Indrulleringen i Kiøbenhavn.

Da Supplicanten formener at have opfyldt Søeindrulleringens 68§, tillader jeg mig at indstille om han maa meddeles Styrmandspatent, saafremt han ikke ved forestaaende Session bliver udskrevet til den kongelige Søetjeneste.

Kiøbenhavn den 11. januar 1839

Underdanigst Krieger

TILLÆG B til “De grønnerupske aner” (DEC 1999)

Thomas Grynderup - Skolelærer i Bjerre Herred

I december 1998 syntes jeg, at der var samlet stof nok til lave et hefte om “De grønnerupske aner”, hvoraf de første var fars oldefar, Johan Jacob Grønnerup (1815-75), skipper i Aalborg, og skipperens far, Christen Grønnerup, der først var postfuldmægtig, senere kollektør i klasselotteriet - også i Aalborg.

Sidstnævnte Christen Grønnerup (1783-1848) var bondedreng fra Grønnerup i Vrå sogn ved Hjørring. I “De grønnerupske aner” hævdede jeg, at han var den eneste af fem søskende, som havde fundet beskæftigelse udenfor bondestanden. Det har nu vist sig at være forkert - hvert fald delvis. Den 9 år ældre bror, Thomas Grynderup - sådan stavedes hans efternavn - blev nemlig lærer i landsbyen Stourup i Skjolde sogn, Bjerre herred. Det har den seneste granskning i Rigsarkivet afsløret; men det vidste jeg ikke i december 1998.

Dette tillæg indeholder en beskrivelse af mit arbejde med at søge Thomas Grynderup og finde ud af, om han skulle være nogle efterkommere i den gren af slægten fra Grønnerup.

I skifteprotokollen ved faderens død i 1803 står der, at Thomas var “gårdmand i Thyregod ved Vejle”. Af folketællingen for 1801 i Thyregod sogn fremgår det, at Thomas Grynderup var “gårdmand og landsoldat” i dér i sognet. Landsoldat i modsætning til nationalsoldat, for i begyndelsen af 1800-tallet skelnede man mellem de to begreber. Landsoldaterne tilhørte det lokale forsvar, boede hos bønderne og mødte til eksercits om søndagen efter kirketid. Nationalsoldaterne var udskrevet til den bevægelige armé. Således var Christen Grønnerup oprindeligt nationalsoldat og derfor med 3. Jyske Infanteriregiment tjenstgørende i Holsten - senere vist nok på Sjælland. Thomas derimod var landsoldat i Thyregod. Inden det sidste punktum blev sat i “De grønnerupske aner”, havde jeg haft lejlighed at studere Thyregod sogns kirkebog, hvor Thomas Grynderup figurerer flere gange indtil omkring 1810.

I den periode blev han gift med Kierstine Sørensdatter fra gården “Ågård” og sammen fik de 4 børn, hvoraf de to døde inden det fyldte 4. år.

De fire børn var:

- Johanne Marie, f. 1800, d. 1802
- Christian Severin, f. 1803, d. 1806
- Zidsel Marie, f. 1805 (NB: Kaldes senere som regel Cecilie Marie)
- Christian Severin, f. 1807

Fra ca. 1810 nævnes familien ikke længere i Thyregod sogns kirkebog. Den måtte være flyttet.

Der var imidlertid to indførsler i Thyregod kirkebog, som jeg var studset over.

Den ene: Ved Johanne Maries begravelse i 1802 kaldes Thomas Grynderup for seigneur (Sr), en titulering, der stort set kun anvendtes om møllere og skolelærere. Virkede han måske allerede som lærer på det tidspunkt? Ved dåben i 1803 er han dog anført som Gb (=gårdbetyrer).

Den anden: Ved nævnte dåb i 1803 er to frøkener Stallknecht fra Nyker (= Østre Nykirke) præstegård faddere. Familien Grynderup har altså haft forbindelse med sognepræsten i Østre Nykirke - Give sogne, Lorenz Stallknecht, og hans familie.

Har denne forbindelse mon noget med Thomas Grynderups overgang til lærergerningen at gøre?

Det måtte nærmere undersøges i provste- og bispearkiverne, som ligger i Viborg. Et besøg dér viste imidlertid, at der ikke var noget relevant materiale om Nyker og Thyregod i disse arkiver.

Nu en kronologisk gennemgang af Thomas Grynderups videre skæbne. Som gammel underviser i slægtsforskning vil jeg sammen med gennemgangen redegøre for den anvendte fremgangsmåde, der især indebærer udnyttelse af lægdsrullerne.

Problemet var at finde ud af, hvor han var flyttet hen fra Thyregod sogn? Havde flytningen fundet sted bare fem år senere, havde der måske været en mulighed for, at den var ført ind i kirkebogen. Med udsendelse af et reskript i 1812 - i praksis først gennemført i sognene i løbet af 1814-15 - havde kongen nemlig bestemt, at de kirkelige handlinger skulle føres ind i kirkebogen efter fortrykte skemaer samt endvidere at kirkebøgerne i fremtiden skulle indeholde en afgang- og tilgangsliste, dvs. registrering af, hvem der flyttede fra og til sognet. Selv om disse lister erfaringsmæssigt mest omfattede ugifte tjenestefolk, havde der måske været en chance for at finde Tho-

mas Grynderup og hans familie, hvis han først var flyttet i 1814-15. Nu var det imidlertid som nævnt sket omkring 1810.

Men Thomas Grynderup og Kierstine Sørensdatter havde en søn, Christian Severin. Derfor kunne flytningen måske findes i lægdsrullen.

Ved udskrivningsreformen i forbindelse med stavnsbåndets løsning i 1788, hvor myndigheden til at bestemme, hvem der skulle være soldat, var overført fra godsejerne til staten, var der indført en registrering af alle drenge af bondestanden med henblik på soldatertjeneste. I hver sogn (lægd) skulle en lægdsmand - det var som regel sognefogeden - føre bog over alle bonde-drenge i lægdet samt - hvis de flyttede fra lægdet - registrere, hvilket lægd, de flyttede til. Tilsvarende blev de drenge, der flyttede til et lægd, indført i en tilgangsrulle det nye sted.

Indtil 1836 skulle drengene allerede optages i lægdsrullen i løbet af det første leveår; senere først i konfirmationsalderen. Men med en søn på 3-4 år i 1810 var der altså en chance for at Thomas Grynderups og Christian Severins flytning fra Thyregod kunne fremgå af lægdsrullen for Thyregod omkring 1810.

Af hovedrullen for Vejle amt for 1811 fremgik det da også - under lægd nr. 68 (Thyregod sogn) - at de to var flyttet til lægd nr. 58, under nr. K 104.

Lægd 58 var nabosognet Give og i tilgangsrullen for 1813 stod far og søn ganske rigtigt indført som nr. K 104 med opholdssted: Neder Donnerup. Nu skulle det så være muligt at følge deres skæbne i Give sogns kirkebog, f.eks. at finde børnenes konfirmation. Begge forældrene stod fadder til en nabos barn i 1814 - han anført som Grynderup i Rebsgaard, hvad vi vil vende tilbage til - men ellers fandtes familien ikke i kirkebogen for Give.

Altså igen i gang med lægdsrullerne for lægd 58. Det viste sig nu, at far og søn i 1816 var at finde i Vejle amts lægd 111, Torsted sogn ved Horsens. Opholdssted: Ørnstrup. Af tilgangslisten for 1815 i Torsteds sogns kirkebog fremgik det derefter, at følgende var flyttet til sognet:

- Thomas Grynderup, 45 år, Huusmand i Ørnstrup
- Kirstine Sørensdatter, hans hustru, 50 år
- Zidse Marie Grynderup, hans datter, 9 år og
- Christian Severin Grynderup, hans søn, 8 år.

Ej heller i Torsted sogn var det muligt senere at finde børnenes konfirmation, så endnu en gang tilbage til lægdsrullen. I hovedrullen for året 1820 var der under Christian Severins navn anført: Død 1821. Tilbage til Torsted

sogns kirkebog. Ganske rigtigt. Her stod, at Christian Severin Thomassen Grynderup, 13 år, søn af husmand og skolelærer Thomas Grynderup i Ørnstrup og hustru Kierstine Sørensdatter var død den 24. maj 1820. I anmærkningsrubrikken var der tilføjet:

“Dette muntre og håbefulde unge menneske gik d. 24. Maj om eftermiddagen kl. 1 med forældrenes samtykke ud at bade sig, hvortil han var vant i det ved brovægten hos Jørgens Lunds gård værende wandhul, men fandt dér sin død. Efter attest på de af heredsfogeden holdte forhør og synsforretninger under den 26. Maj afgivne resolution blev han med sædvanlig ceremoni begravet i Torsted kirkegård”.

Her var det for første gang i mine undersøgelser nævnt, at Thomas Grynderup var skolelærer. Som nævnt var familien ikke senere nævnt i Torsted sogns kirkebog i forbindelse med kirkelige handlinger. Tilsyneladende var den altså atter flyttet fra Ørnstrup - måske på grund af sorg over den dér mistede dreng. Men nu var det ikke længere muligt at konsultere lægdsrullen for at se, hvor den flyttede hen. En indførsel i kirkebogens afgangsliste førte imidlertid i den rigtige retning. Her stod, at Cecilie Marie Grynderup, 15½ år, opholdende sig hos sine forældre i Ørnstrup, flyttede til Stourup i Schiolde sogn.

Altså nu til Skjold sogns kirkebog for at se, om hun dér var ført i tilgangslisten. Af den fremgik det imidlertid - til stor overraskelse - at Thomas Grynderup, “nu skolelærer i Stourup”, hans kone og datteren Cecilie Marie, alle var flyttet til sognet i 1821.

Senere fremgår det af til- og afgangslisterne, at Cecilie Marie i 1822 har tjent i Aastrup i Raarup sogn og i 1826-27 på Nr. Aldumgård i Stenderup sogn. I folketællingen 1834 boede hun som 29-årig og ugift hos forældrene, måske for at passe moderen, som døde kort tid efter optællingsdagen.

Af kirkebogen fremgår det nemlig, at “Kirstine Sørensdatter, skolelærer Grynderups hustru i Stourup, døde 15. sept. 1834, 70 år gammel”. Her fandt jeg også, at Cecilie Marie allerede døde 21. marts 1839, kun 32 år gammel samt og at “Thomas Grynderup, forhen skolelærer i Stourup” døde 27. feb. 1845, 75½ år gammel.

I Bjerre Herreds Bogen (udgivet af Glud Museum 1963) findes et afsnit om “Skolevæsenet i Skjold” (side 398-406). Her står, at børnetallet i sognet var så stort, at skolen i Skjold ikke kunne rumme alle. “Omkring 1800 oprettes

et skoleholderembede i Brund, medens Stourup og Vester Bisholt får biskoler med fast skoleholder. 1805 var M. Hansen Rersgård skoleholder i Stourup”...”1836 stod Brunde skole nybygget og kunne tage eleverne fra Bisholdt og Stourup. Skoleholderen i Stourup mente sig berettiget til at blive boende i skolen, hvad der foranledigede Skjold sogneforstanderskab til 1842 at “indgå med forespørgsel til Grev Frijs hvem det måtte ønskes at være berettiget til at benytte det af Grevskaftet i sin tid til skole for Stourup bye skjænkede, men nu ej længere til dette brug anvendte hus, hvilket spørgsmål foranlediget ved den afgåede skolelærers påstand at råde for husets afbenyttelse, hvortil Stourup by anseer sig berettiget”. Svaret herpå har man ikke fundet”.

Det var altså Thomas Grynderup, der mente sig berettiget til at blive boende i den nu nedlagte biskole i Stourup. Men om det lykkedes for ham, kan vi ikke se. Selv om han først døde 27 feb 1845, synes han imidlertid ikke at bo i Stourup i folketællingen pr. 1. Feb. 1845.

Ved læsning af Bjerre Herreds Bogen studsede jeg over navnet på forgænger i Stourup Skole: M. Hansen Rersgaard. Den gård i Neder Donnerup i Give sogn, hvor Thomas Grynderup boede i 1814, da forældrene var faddere til naboens barn, hed Rebsgaard. Har gården Rebsgård og lærerens navn Rersgård noget med hindanden at gøre. Det kunne måske undersøges nærmere.

Thomas Grynderup overlevede alle sine børn, og da datteren Cecilie Marie, ikke blev gift og tilsyneladende heller ingen børn fik, må det konstateres, at der Thomas Grynderup ikke efterlod sig efterkommere.

Efterforskning af Thomas Grynderups levned har imidlertid vist, at de to brødre Christen og Thomas havde forbindelse med hinanden. I tilgangslisten for Torsted sogns kirkebog var der under året 1821 indført følgende: “Cecilie Maren Thomasdatter Grønderup, 15 år, opholder sig hos sine forældre i Ørnstrup - fra Aalborg, hvor hun havde i 4 år været hos sin farbroder”. Farbroderen var Christen Grønnerup, skipperens far.

Sten Krarup

Oldemor
Langballes
KRONJYDE
ANER

*Brændevinsbrændere,
Fiskere, Godsforvaltere
Gårdmænd,
Herremænd, Husmænd,
Møllere og Præster.*

1. udgave, December 2000

FORORD

Da jeg år tilbage besluttede at delagtiggøre familien i mine slægtshistoriske studier, valgte jeg at tage udgangspunkt i oldeforældrene.

Begyndte med **oldemor Poulsen, født Albrethsen**. Det resulterede i et hefte: ”ALBRETHSEN – en sjællandsk møllerfamilie” (1991). Oldemor Poulsen først, fordi min mor havde anvendt ganske mange kræfter på at finde hendes aner. Desværre nåede jeg ikke at blive færdig, mens mor endnu kunne have fornøjelse af heftet; men en stor del af grundlaget havde hun skabt ved arkivbesøg.

Dernæst **oldefar Poulsen**. Det blev i 1993 til heftet: ”Den jyske bonde- og prangerslægt Poulsen -Kvelstruplinien”.

Så **oldefar Langballe** i 1995 med 1. foreløbige udgave af ”SLÆGTEN LANGBALLE FRA VINDING SOGN”. Desværre var dette hefte så fuld af formelle fejl, at jeg kun fordelte det til de allernærmeste. 2. foreløbige udgave blev så færdig i år, men stadig med for mange småfejl, så en 3. udgave snart må laves.

I 1997-98 vendte jeg mig mod **oldemor Krarup, født Grønnerup**, hvor jeg gerne ville samle stoffet, mens far endnu levede. Det lykkedes i 1998 at få udarbejdet heftet ”De grønnerupske aner”, fulgt op af to tillæg fra begyndelsen af 1999.

Samtidig med 2. og 3. udgave af Langballe-heftet er jeg gået i gang med **oldemor Langballe, født Møller**. Grunden var, at jeg havde regnet med i sommeren 2000 at skulle besøge Varberg, hvor mor mente, at en af anerne ved navn Gyldenstjerne havde spillet en rolle under den nordiske syvårskrig i 1500-tallet. Jeg tror nok, hun havde det fra H.F. Ewalds roman ”Knud Gyldenstjerne”. De adelige aner har ellers ikke interesseret mig overvældende. Har været mere interesseret i at finde oldemor Langballes ukendte aner; men udsigten til et besøg i Varberg satte altså dette hefte i gang. Besøget blev imidlertid aflyst og de krigshistoriske studier dermed skubbet i baggrunden og de kan godt trække længe ud. Derfor har jeg valgt at fordele resultaterne af de foreløbige studier successivt.

1. KAPITEL

OLDEMOR LANGBALLE BY

Randers i 1800-tallets midte

Under redaktion af Illustreret Tidendes redaktør Martinus Galschiødt blev der i årene 1884-93 udgivet et værk i kæmpeformat med titlen ”Danmark i Skildring og Billeder af danske Forfattere og Kunstnere”. Dette værk havde mor i to statelige røde bind med guldtryk udenpå. Som børn fik vi undertiden lov til at blade i de to bind - som en særlig nåde og efter indgående formaning.

Første bind, der omfatter Jylland og udkom 1887. Her skriver den unge Henrik Pontoppidan i et kapitel ”Kronjyder og Molboer” om det Randers, hvor oldemor Langballe - 12 år ældre end Pontoppidan - voksede op.

”Den, der for en snes år tilbage - en ganske tidlig morgen, mens endnu by og enge lå og drømte bag sommergryets halvt gennemsigtige tågeflor eller under vinterregnens tunge dyner - tilfældigvis kom ned til den store, gamle trævindebro, der med sine høje galger og svære jernkættinger fører fra Randers Brygge over Gudenåen, ville her have set en besynderlig forsamling af støtte, velnærede skikkelser, som i rolig samtale og med hånden værdig på ryggen opmærksomt iagttog skyernes drift og tågernes langsomme forsvinden.

De er komne inde fra de store, vidtløftige, gamle købmandsgårde, der som vildsomme labyrinter af pakhuse, studestalde, tømmergårde og brænderi-bygninger indtager kvartererne nærmest havnen og bryggen, og hvis tunge porte de har slået op med et brag, der ligesom med kanoner har forkyndt dagen. I hvide lærredsfrakker, skjortearmer eller - efter vejrliget - indsvøbte i lange, mørkeblå chenillekapper har de rolig og afmålt fulgt fortovenes smalle fliserækker og jaget lyden op i de stille gader med deres klaprende træsko og smækkende pibelåg. Og nu står de her med for alvor og grundighed at drøfte vindens retning, sædens priser, studenes vægt og det sidste bynyt.

Det er stadens hævdevundne børs, der holdes her på denne plads mellem tørvekåge, pæreskuder, tøndestabler og kulbunker. Disse rolige, satte mænd med de brede, rødmossede ansigter og deres storskyggede kasketter, som sande hjelme falder dem ned over de buskede bryn, - disse solide, halvt

bondeagtige skikkelser med den fedtede, luvslidte dragt og snurrige sprogblanding af landbomål og købstadjysk, er intet mindre end Randers gamle, mægtige købmandslav, kronjydens berømmelige småkonger, eneherkere fra Kattegat til Bjerringbro, fra Mariager til Ebeltoft.

Der er også - foruden træskoene og de vægtige merskumspiber, som de alle har og alle bærer i samme mundvig - et eget fællespræg af årgammel, uantastet myndighed udbredt over forsamlingen. Man føler det: de står her, hvor deres fædre stod, og frygter intet angreb. Strængt og rolig mønstrende glider blikket fra de dampende enge hen over skibsløbet, havnen, kajen - og tilbage til selve deres gamle, ærværdige stad, der slumrende hviler ind mod "Flintebjærgets" skovklædte skråning, men som nu langsomt vågner"... "Arbejdsvognene, der nu kommer skramlende ned imod havnen med deres jærnstænger og tønder, landslagternes kærre, det agende bondelæs, der skridt for skridt skumpler over broens knirkende dække, torvekællingerne på bryggen, begrøgen fra skibsværftet eller fjordfiskernes både, hvis gråhvide sejl skyder sig frem af engtågerne ... intet undgår i denne time deres strænge, årvågne blik.

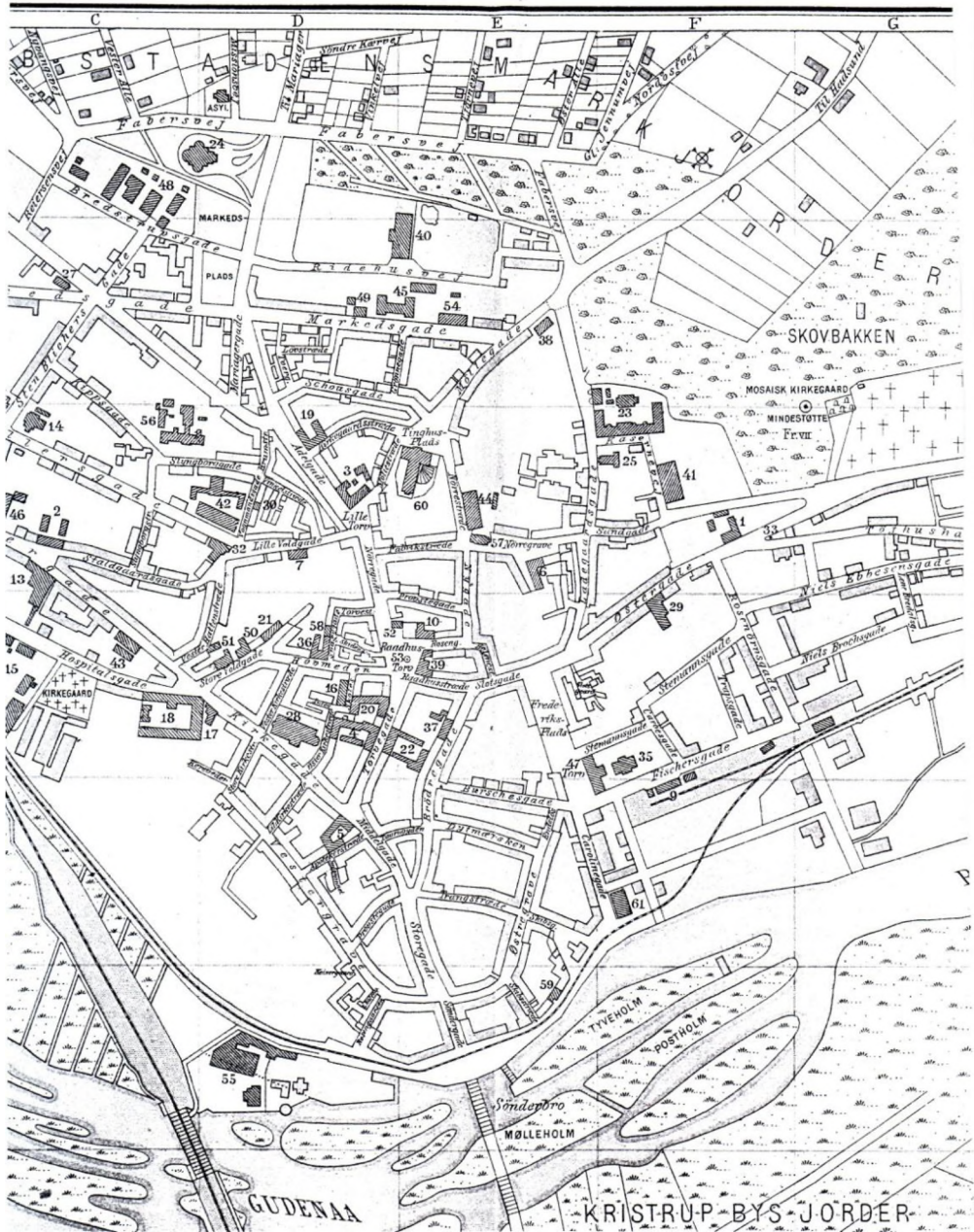
Og først, når de på denne måde har inspiceret deres by og forvisset sig om, at dens opvågnen har været normal, vender de atter rolig og trygt tilbage over bryggen for i sluttet trop og i deres sikre, afmålte tempo at forsvinde ind ad den brede Søndergade.

Her er imidlertid alt kommet på benene. Portene er åbne; hist og her et vindue slået op med flagrende gardiner"...

"Fra de snævre sidegader kommer brænderiernes dampende bæremevogne - store tønder på fire hjul - trukne af to høje, brune skeletter på otte klaprende jærnsko. I porten til en købmandsgård står en tyk gårdskarl og gaber, med hænderne lagte bag om nakken, idet han samtidig holder øje med de struttende, rødkindede piger, der med kurvene på de hvide ærmeskafter færdes til og fra bagerens trappe, mens en forsulten adjunkt på udtrådte sko ilsomt lister hen ad fliserne med en bunke stilebøger under albuen og hænderne skubbende ind i frakkeærmet som i en muffe.

Men i døren til en splinterny butik, hvis store glasruder, prangende skilt og fikse vinduesopstilling tager sig besynderlig fremmedartet ud i disse ellers

RANDERS.

så ærbødige, gammeldags omgivelser, står en ung mand med elegant brode-rede morgensko og flot, nystrøgen nankinsjakke og stanger sine skinnende hvide tænder.

I hans blege ansigt lægger der sig et stille smil mellem de duftende bakken-barter, idet han ser stadens værdige fædre i sluttet trop og under højtidelig træskoklapren komme op igennem gaden. I det øjeblik, troppen går forbi, tager han dog tandstikkeren af munden, og bøjer høflig sit salvede hoved. En enkelt blandt dem løfter nedladende pibespidsen op til hatteskyggen; en anden ser med et hånligt blik ind på hans pyntelige vinduesudstilling, der er blevet byens samtaleemne: en mægtig appelsinpyramide, omsvævet af forgyldte dadler, hvilende på en sokkel af marmoreret stangsæbe. Men de fleste fortsætter ubekymret deres gang op ad gaden, hvorpå de alle lidt efter lidt skilles for hver ad sin kant at fordybe sig i deres studestalde, kornlofter og store offentlige skænkeboder, hvor sjovere og havnedragere allerede sidder tæt om de hvidskurede egeborde med dagens første pæglemaal mellem hænderne.

Men den unge salvede, der smilende ser efter dem, sætter atter tandstikkeren mellem sine hvide hjørnetænder og råber spotvis gennem butikken til sin unge frue, der endnu ligger i sengen med morgenkaffen foran sig på dynen: “Amanda! - nu forduftede træskoklubben” –“

Henrik Pontoppidan slutter denne del af sin skildring således: Det var den gamle og den ny tid, der gik hinanden forbi og mødtes - sådan som gamle og ny tider gerne mødes”.

Træskoklubbens købmænd

En af træskoklubbens købmænd har nok været oldemor Langballes far, brændevinsbrænder og købmand Esben Møller (1815-95). Hans købmandsgård lå netop i Søndergade 3, få stenkast fra havnen. I købmandsgården blev der brændt brændevin og der var kostald på loftet i længerne. Espen Møller havde overtaget købmandsgården efter sin far Mogens Christian Møller (1777-1853).

Også han var brændevinsmand: sådan tituleres han ved Esbens dåb i Sct. Mortens Kirke den 13. maj 1815.

At være brændevinsmand var nok hans held - i hvert fald i begyndelsen. Det var som bekendt et privilegium at brænde brændevin. Man fik kongelig tilladelse hertil og den blev kun givet i købstæderne samt til de kgl. privile-

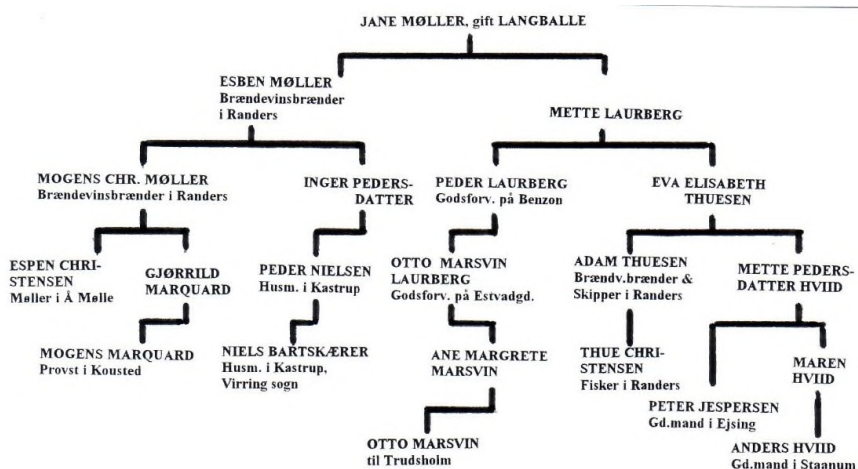
gerede kroer. Fra 1697 var brændevinsbrænding simpelt hen forbudt på landet, så den købmand der samtidig var brændevinsbrænder var sikker på at have kunder både i by og på land. Privilegiet bortfaldt først med næringsloven af 1857. Helt lykkedes det dog vist aldrig myndighederne helt at forhindre brænding på landet.

I det meste af 1800-tallets første halvdel var Oldemor Langballes fædrene slægt således brændevinsbrændere og købmænd i Søndergade, så jeg kunne ikke modstå fristelsen til at indlede historien om de to købmænd i Randers med Pontoppidans malende skildring.

Beretningens gang – et overblik

Oldemor Langballe var døbt Inger Mogensine Christriane Møller, men lød kun navnet Jane Møller – og det vil vi da kalde hende. Hendes bedstefar, (farfar) Mogens Christian Møller, var første generation med bopæl i Randers og der stod ikke skrevet på den lille Christian Mogens Christians dåbsattest, at han skulle ende sine dage i en solid købmandsgård i en købstad. Han kom til verden i Å vandmølle på sydsiden af Mariager Fjord, ca. 4 km. sydvest for den nuværende bro over fjorden ved Hadsund. Han var altså fra Ommer Syssel.

Næste kapitel indleder vi med at fortælle, hvad vi ved om Jane Møller, hvis efternavn naturligvis skyldes hendes oldefars erhverv. Fra hende går vi tre slægtsled tilbage til denne oldefar i Å Mølle og hans kone Gjørrild Marquard, datter af hr. Mogens Marquard i Kousted Præstegård, 10 km. nordvest for Randers. Vi følger så slægterne Møller og Marquard.

Efter kort at være vendt tilbage til hendes bedstefar og far i købmandsgården i Søndergade 3, drager vi syd for Randers Fjord til landsbyen Langkastrup i Viring sogn, hvor vi har fundet hendes bedstemar, Inger Pedersdatter, hidtil af ukendt oprindelse. Hendes forfædre var her husmænd og fiskere, og én, vist nok bartskærer.

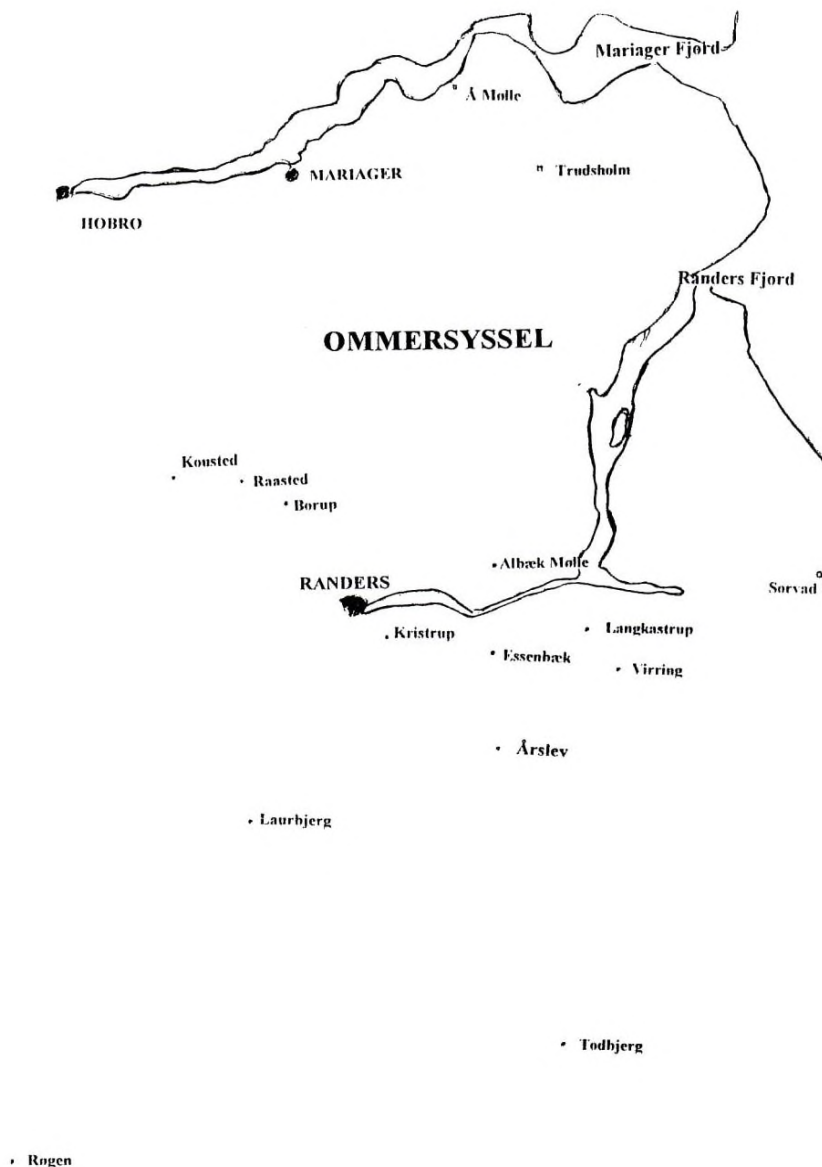
Såvidt Jane Møllers fædrene slægt.

Tredje kapitel har overskriften ”Laurberg-slægten”, som er hendes mødrene familie; hendes mor var født Mette Laurberg. Udover morfaderens mandlige forfædre, vil vi følge de kvindelige aner – til en vis grad. Især i begyndelsen vil vi søge at kaste lys på hendes mormor, der hed Eva Elisabeth Thuesen og var købmandsdatter fra Randers. Efterhånden som arbejdet skred frem, blev jeg – ligesom med bedstemoderen Inger Pedersdatter – mere og mere ærgerlig over, at Eva Elisabeth Thuesens forældre – stort set – ikke var kendt. Det eneste, man vidste, var, at faderen, Adam Thuesen, havde været købmand i Randers, og at moderen hed Mette Pedersdatter Hviid. Deres oprindelse er det imidlertid også lykkedes at finde. At det lykkedes at finde Mette Hviids forældre – og delvis bedsteforældrene – skyldes inspiration fra fhv. ekspeditionssekretær, cand. jur. Børge Hjelm Moltved i Virum. Han, der selv nedstammer fra Adam Thuesen, har udgievt og bearbejdet en stamtavle over Adam Thuesens og Mette Hviids efterkommere, oprindelig tilrettelagt af provst Niels Laurberg og Ove Hjelm. Den stamtavle har jeg lånt til kopiering. Skildringen i 3. kapitel er ikke kronologisk, men ”baglæns”, først børn, så forældre, så bedsteforældre osv.

I det sidste kapitel vender vi os endelig mod adelslægten Marsvin. Mette Laurbergs bedstefars mor, Ane Margrethe Marsvin, tilhørte denne slægt. Også her må vi også konstatere, at hendes far ejede godset Trudsholm knap 25 km. nordøst for Randers, men for Marsinernes vdkommende foretager vi et spring til det første rigtigt kendte medlem af slægten og går derefter kronologisk frem.

Kronjyde-aner

Geografisk er Randers beretningens udgangspunkt og stort set satmmer Jane Møller aner fra Randerseggen, dvs. de er kronjyder. Hertil regner jeg også Ommersyssel, som den fædrene slægt er fra.

Bedstemoderen, Inger Pedersdatter var – som nævnt – fra landsbyen Langkastrup i Virring sogn, syd for Randers Fjord.

Som navnet Laurberg antyder stammer moderens slægt fra Laurbjerg sogn, små 20 km. syd for Randers. Godt nok har Jane Møllers forfædre med

navnet Llaurberg ikke alle boet på Randersegnen – hendes far flyttede således til Benzon gods (nu Sostrup) på Norddjursland, og bedstefaderen boede på Estvadgård ved Skive, men alligevel synes jeg, at betegnelsen kronjyder godt kan forsvares, så meget mere som hendes mormors aner kommer fra Kristrup sogn lige uden for Randers – landsbyen Staantum, fra Ejsing i Årslev sogn, 9 km sydvest for Randers, og fra Todbjerg sogn godt 25 km. sydøst for Randers.

Når vender os mod adelsslægten Marsvin, må vi også konstatere, at Ane Margrethe Marsvins far ejede godset Trudsholm knap 25 km. nordøst for Randers.

2. KAPITEL

FAMILIERNE MØLLER OG MARQUARD

Jane Møller - værtinde for prins Christian (Chr. X)

Oldemor Langballe var født Inger Mogensine Christiane Møller, men lød kun navnet Jane Møller. Det vil vi da kalde hende. Hun blev i født i Randers, voksede op her og blev her gift med randrusianeren Niels Brock Langballe - praktiserende læge i byen - og tilbragte resten af sit liv i denne by. Hun døde 1904.

Egentlig er det forbløffende, så lidt vi ved om hende. Vores mor blev født to efter hendes død, og vores morfar Christian Langballe, Jane Møllers ældste søn, har mærkelig nok ikke fortalt meget om hende. Han var meget glad for sin mor, men var en yderst blufærdig mand, så måske derfor.

Jane Møller og Niels Brock Langballe

Det eneste, mor med stolthed fortalte om sin bedstemor, var, at hun havde været Kong Christian X's Randers-værtinde. Hun og Niels Brock Langballe boede i Storegade 21 og i samme hus havde den unge prins Christian en lejlighed, mens han 1791-92, som premierløjtnant i Livgarden, deltog i

undervisningen ved Rytteriets Befalingsmandsskole på Dragonkasernen i Randers. I den tid kom han en del i oldemor Langballes hjem, fik vist en del af sine måltider hos hende. Hjemmets dagligstue var møbleret med de arvede stole fra hendes mands hjem på Dronningborg, hvoraf en del senere stod i dagligstuen hos vore forældre. Stolene var ret lave, og da prinsen var meget høj, var de alt for små til ham. Pointen i mors fortælling var derfor, at prinsen altid lå på gulvet, når han var hos sin Randers-værtinde.

Da han rejste fra byen, forærede han oldemor et signeret fotografi. af sig selv i garderuniform og med autografen "Christian, P til D" i øverste højre hjørne. Det er nu i min besiddelse.

Med til beretningen hører historien om morfars manglende audiens. Sagen var, at Christian X, der var blevet konge i 1912, havde sendt en hilsen til oldefar Langballes begravelse i 1914. Morfar, som da var overlæge ved Sct. Josephs Hospital, havde ingen reservelæge på det tidspunkt og mente derfor ikke, at han kunne forlade byen for at gå i audiens og takke for majestæten hilsen, således som det sig hør og bør. Han tillod sig allerunderdanigst at takke skriftligt, men det brød majestæten sig vist ikke om, for da morfar en gang nogle år senere mødte kongen i frimurerlogen i København og – idet han præsenterede sig - tillod sig at tilføje: "Jeg tror, Deres Majestæt kender mig fra tiden i Randers", udtalte allerhøjst samme: "Såh, gør jeg det?"

Randers-værtindens søn nød nu ikke længere den kongelige nåde.

Sådan har min far på sine gamle dage fortalt historien. Fætter Christian Würgler Hansen har "forbedret" historien lidt. Ifølge ham skulle morfars senere præsentation for kongen have fundet sted i forbindelse med indvielse af Randers Amtssygehus på fabersvej, hvor morfar var overkirurg – det blev sammenbygget med Sct. Josefs Hospital. De ledende medlemmer ved det nye amtssygehus blev præsenteret for kongen af amtsmanden, som morfar og mormor omgikkes og sam naturligvis vidste, at kongen havde boet hos morfars forældre. "Overlægen behøver jeg vist ikke præsentere", hvortil kongen skulle have bemærket: "Kender ikke den herre"! Hvilken version er mon rigtig?

Jeg har ikke haft stunder til finde referater af sygehusindvielsen med henblik på nærmere efterforskning af Christians version.

Som nævnt ved ellers vi ikke meget andet om Jane Møller. Hun skal have været meget impulsiv og rastløs. Christian fortæller, at hans mor har berettet

om den tid, da vores morfoar og mormor var forlovede. Da spadserede mormor og hendes svigermor sammen i Randers. Dels aflagde visitter, dels sad de under deres ture i byens parker og nød vejret samtidig med hver sit strikketøj.

Når de imidlertid havde siddet et sted i knap fem minuttet og mormor var kommet godt i gang med strikketøjet, så udbrød Jane Møller: ”Vi kan tilforladelig ikke sidde her længere”, rejste sig straks og gik videre – til stor ærgrelse for svigerdatteren.

Der er også en historie om, at hun besøgte sin ældste studerende søn i København og var med ham i Det kongelige Teater. I stykket sad en af skuespillerne skjult for de øvrige på Scenen under et bord, men morfars mor gik sådan op i intrigen, at hun højt råbte op mod scenen: ”Han sidder under bordet”.

I den stamtavle over Adam Thuesen og Mette Hviids efterkommere, som jeg lånte af Børge Hjelm Moltved til kopiering, findes der som tillæg 7 et brev fra Mathias Kjeldsen, ejer af Lerkenfeldt. Han skriver: ”Overlæge Langballe har jeg truffet en enkelt gang i mine unge dage, og ligeledes hans mor Tante Jane (Hun var vist nok ”Tante Jane” for det meste af Randers og skal også være tiltalt således af vor konge, da han lå som prins ved Randers Dragoner”).

Når man betragter billeder både af hende og hendes far, Esben Møller, fremgår det tydeligt, at de yngre Langballers kraftige hageparti stammer fra den Møller-slægt, som vi nu vil følge.

Espen Christensen (c. 1732-1801) og Gjærrild Marquard (1753-86)

Vi ved ikke, hvor Jane Møllers oldefar, Espen Christensen, stammer fra; men vi ved, at han var gift tre gange. Han var som nævnt møller i Å mølle, Vindblæs sogn, Gerlev herred, og dér træffer vi ham første gang i 1769, idet han får en datter ved navn Maren døbt den 15. søndag efter trinitatis, dvs. omkring 1. oktober. Allerede 23. januar 1770 bliver hans kone imidlertid begravet, 41 år gammel. Hendes navn kender vi ikke. Hans økonomiske forhold ved vi heller ikke meget om. Å mølle var en fæstemølle under hovedgården Kragelund i samme sogn. Han havde overtaget fæstet engang i 1760'erne.

I 1771 blev han så gift igen med Gjørrild Mogensdatter Marquard fra Kousted præstegård. Det skete naturligvis i Kousted kirke.

Har hr. Mogens Marquard i Kousted haft en fornemmelse af kommende ulykker, da han viede sin 18-årige datter til den et par og tyve år ældre enkemand? Han skrev i sin omhyggeligt førte kirkebog: "Den 14 juni copuleret Espen Christensen i Å Mølle og min Datter Gjørrild Marcussen. Den Barmhjertige Gud give dem et lykkeligt Ægteskab"?

Fra Gjørrild og hendes far stammer altså det mellemnavn, som flere Langballe'r har haft i de sidste generationer. En latinisering af Marcussen, se ovenfor.

Der fødtes flere børn i ægteskabet. Vi kender kun tre, der blev voksne:

1. Maren, født 1773. Om hun blev voksen vides ikke
2. Den næstældste en datter **Margrethe**, f. 1775. Hun blev gift med en gård mand i Lem. Efterkommerne fik familienavnet Olesen. En oversigt over hendes efterkommere er udarbejdet som M08-3 og M08-5.
3. **Mogens Christian**, f. 1777, Jane Møllers bedstefar og
4. **Christen**, f. 1780. Han blev gårdmand i Helsted, Borup sogn. Også hans efterkommere kan ses i M08-3 og M08-5.
5. Et barn med ukendt navn. I Vindblæs kirkebog står der: "14. søndag efter trinitatis blev møllerens kone i Å mølle introduceret. Barnet døde få dage efter at det var hjemmedøbt.
6. Anne Sophie, f. 1784 i Å mølle, men begravet et år senere i Albæk, Støvring herred.

Familien forlod nemlig Å mølle omkring 1784. Her havde Espen som nævnt været fæster, men Albæk mølle var en selvejermølle. Den ligger ved Randers Fjord, ca. 10 km. øst for byen, på sognegrænsen mellem Albæk og Gimming. Den havde oprindeligt hørt under Dronningborg rytterdistrikt, men da rytterdistriktet blev opløst i 1765, blev møllen solgt til mølleren Peder Christensen. I Albæk kirkebog står der 1781: "Peder Møller i Albæk Mølle, som den 29. Nov. faldt i dammen og omkom, jordet d. 5. dec, g. 55". Jeg formoder derfor, at Espen Christensen har overtaget Albæk Mølle et par år senere og at familien så er flyttet dertil umiddelbart efter.

Mindre end et år efter flytningen døde som nævnt deres yngste barn og få måneder efter døde Gjørrild. Den 3. februar 1786 blev hun begravet: "Sg. Mogens Marcussens datter af Kousted, Esben Christensens kone af Albæk, g. 33," og i folketællingen fra 1787 er der under Albæk Mølle anført: "Espen Christensen, 55 år, husbonde, enkemand efter tvende ægteskaber, nu kun beboer af den solgte gård". Han flyttede til landsbyen Kondrup, der ligger 8 km. Nordvest for Randers. En del af Kondrup hører til Borup sogn og en del til Råsted. I folketællingen fra 1801 er han som "beboer i et byhus" som 70-årig registreret dér sammen med en tjenestepige. Han blev imidlertid gift igen, men hans kone døde lige før folketællingen. I Råsted kirkebog står der år 1800: "Espen Møllers hustru Maren i Kondrup, 60 år, død 22. nov., begravet 30 nov". han døde selv i 1801. Råsted kirkebog: "Husmand Espen Møller i Kondrup, 70 år, død 13. april, begravet 19. april". Det har ikke været muligt at finde Espen Møller tredje bryllup.

I forbindelse med salget af Albæk mølle blev familien midlertidigt spredt for alle vinde, således findes Margrethe Espensdatter i 1787-folketællingen hos sin moster i Hedegård i Råsted sogn, og Mogens Christian hos sin morbror Christen, der var gårdmand i Kondrup.

Af lægdsrullen 1792 fremgår det, at Christen (12 år) er hos faderen i Kondrup, mens Mogens Christian (15 år) har ophold på gården Blegvad, hans mormors fødegård.

Da han bliver konfirmeret 1. søndag efter påske 1794 anføres han i kirkebogen som "tjenende Peder Blegvad".

Albæk Mølle har nok ikke været nogen guldgrube. I rytterdistriktets jordebog fra 1718 hedder det således, at møllen kun har lidt vand og slet søgning. Godt nok er dette skrevet 70 år tidligere, men mon ikke forholdene har været nogenlunde de samme i 1780'erne.

Det vil imidlertid fremgå af den følgende skildring af slægten Marquard, at Espen Christensens kones far, provsten i Kousted, der døde i maj 86, efterlod sig en del penge. Så måske har salget af møllen kombineret med børnenes arv bevirket, at Espen Christensen har kunnet leve de sidste år som rentier i Kondrup.

Vi vil nu vende os mod slægten Marquard. Det vil ske ved uddrag af en artikel fra årbog for Randers Amt 1933 skrevet af P. Bugge Vegger, Vorup. I årbogen har den overskriften "Provst Mogens i Kousted", men vi vil nu anvende slægtsnavnet som overskrift.

Slægten Marquard

“Slægten Marquard stammer fra Holsten. Den første mand, man kender af slægten, er J. Marquard, der var rådmand i Åbenrå ca. 1640. Hans søn, Peder Jørgensen Marquard, var præst i Vorning, Kvorning og Hammershøj. Han var første gang gift med Gjørrild Olufsdatter, der søde 19/5 1719. Efter hans død giftede P.J. Marquard sig med Barbara Torbensdatter, f. 1699, d. 1753, enke efter den rige og lærde pastor Seehus i Tjele og Vinge.

I Vorning blev Mogens Christian Pedersen Marquard født 11/6 1710. Han var søn af første ægteskab. Efter at han blevet student fra Mariager og 5/7 1728 bleven kandidat med 2. Karakter, blev han i året 1733 præst i den lille landsby Kousted, som ligger 8 km. nordvest for Randers. Han var en lærd mand, som skrev flere bøger om religion; mange af disse bøger opbevares på Det kgl. Bibliotek.

Hvordan han var som præst, er vanskeligt at sige. Det eneste, som er bevaret fra den tid, er biskop Hygums visitatsbog; heri skriver biskoppen: “Sognepræst Mogens Marquard talede intet imod sandheden, den han alvorligen elsker, efterforsker og forsvarer. Øvrigt er han en i theologien, medicinen og andre videnskaber velbevandret mand, samt af stor kapacitet til at fatte og lære mere, men dog intet mindre skikket til, end det han nu betjener: Prædikeembedet, thi han var langt mere bequem til at oprejse en forfalden latinsk skole af ruin og sætte den i flor igen, hvortil han af naturen langt mere inclinerer og skulle hver time gerne tage derimod”.

Man ser deraf, at han har været en betydelig mand på sit område, men som prædikant har han næppe haft store evner til at fænge sine tilhørere derude i den lille landsby. Til Kousted præsteembede hører annekssognet Råsted, hvortil der er 3 km.

Hertil gik provsten for det meste, når han havde kirkelige handlinger at forrette i sognet. Man fortæller følgende: “Da provsten en vinterdag prædikede i Råsted Kirke, måtte gudstjenesten afbrydes, medens kirkegængerne gik ud for at drive nogle ulve bort, som havde angrebet nogle heste, som gik på marken uden for kirken”.

I året 1781 blev Mogens Chr. P. Marquard udnævnt til provst, og han virkede som sådan til sin død i 1786.

Den 3. april 1785 skrev provsten i kirkebogen: “Var så stærk snefog, at næppe nogen kunne færdes mellem de to byer, hvorfor ej heller nogen af ungdommen kom til overhøring i Råsted kirke. Vinteren har nu varet uden afbrydelse siden 3/12 1784”.

Han blev første gang gift med Maren Andersdatter, f. 28/6 1718, d. 10/7 1749 i Kousted præstegård. Hun var datter af Anders Jespersen, provst for Rougsø Herred og sognepræst for Ørsted og Estruplund. Anden gang var han gift med Maren Nielsdatter fra Blegvad i Råsted sogn, f. 21/12 1734, død på Hedegård 11/2 1813. Den dag, de blev gift skrev provsten i kirkebogen: “1752 den 27/10 blev jeg Mogens Christian Marquard og Maren Nielsdatter Blegvad efter kgl. tilladelse copuleret i Blegvad. Den treenige, almægtige og barmhjertige Gud i Himlen vende sin barmhjertighed til os for Jesu Christi skyld, til sit allerhelligste navns ære, sin menigheds opbyggelse og vores sjæls salighed, amen”.

Provsten var meget flittig. Foruden at han passede sit embede, skrev sine bøger og drev gården, fik han også tid til andet arbejde; således gravede han selv brønden, som til for få år siden fandtes ved præstegården.

Provsten var meget rig, dog må man vel gå ud fra, at en del af denne rigdom stammer fra hans far, præsten i Vorning, ligesom det vel kan antages, at Rougsø-provstens datter bragte velstand til huse, da hun flyttede ind i præstegården i Kousted. Endnu findes der i slægten en gammel sølvkande, hvorpå der er indgraveret årstallet 1674. Denne sølvkande har tilhørt Rougsø-provsten Anders Jespersen og gik fra ham i arv til provsten i Kousted. I dødsboet efter provsten finder vi denne sølvkande registreret, den vejede 85 lod og vurderedes til 42 Rdl. Og 3 Mark. Provsten ejede meget jordegods særlig i Vorning og Hammershøj, foruden at han i Kousted og omegn havde obligationer stående i mange gårde. Desuden havde en betydelig del sølvtøj, hvoraf det meste blev bortsolgt ved auktionen, som blev holdt efter hans død.

Foruden tiendeindtægterne havde han præstegården at drive. I 1786 var der til gårdens brug 11 heste, 8 køer, 1 tyr, 5 kvier, 16 får og 2 væddere, men kun 2 svin - ingen stor besætning efter nutidens forhold på en gård på 16 tdr. hartkorn. Tillige oplyses det, at der avles 14 læs hø, og at der i marken kan såes 12 tdr. byg og 30 tdr. havre foruden vintersæden.

At der var rede penge til huse, viser skifteforretningen også. I et jernbundet skrin var der 800 Rdl. I slutningen af skifteforretningen hedder det:

“Provstinden blev tilspurgt, om hun havde mere i nogen måde børnene til indtægt at beregne, hvorpå hun fremtog 10 små poser med klingende mønt udi, dels guld-, dels sølv- penge, hvilke efter enkens opgivelser beløb sig til 3500 Rdl”. Den samlede formue i boet var 18,000 Rdl. Provsten gav en halv gård til en dansk skole i Kousted og skænkede kvægtienden af 13 sogne til hospitalet i Randers.

I første ægteskab havde provsten en søn, Peder Marquard, der var hjælpepræst hos faderen. Han var en begavet mand, der skrev et par bøger, men døde samme år som faderen 1786, og datteren Elisabeth Marie, der blev gift med Lars Blichert i Tvede.

I andet ægteskab var der 10 børn”

“Fra børnene i andet ægteskab stammer mange af egnens slægter”.

Så vidt P. Bugge Vegger. I Wibergs præstehistorie står desuden: “Udlagt 1744 af en tjenstepige; blev frikendt 7/1 45, men måtte dog betale 100 Rdl. til fattige præsteenker”.

Året 1786 må have været et frygteligt år for familien Marquard. Først døde - som nævnt - Gjørrild Mogensdatter Markvard, 33 år gammel, og nogle af hendes børn fik ophold hos hendes søskende. Så døde sønnen Peder, der var provstens hjælpepræst og “succederet præst i Kousted”. Kort efter døde den gamle provst selv. Ny præst i Kousted blev i stedet en søstersøn af hr. Mogens ved navn Hans Chr. Faber. Han var gift ved ansættelsen, så provstinden, Maren Nielsdatter, skulle senest forlade præstegården ved nådesårets udløb, dvs. i løbet af 1887. Hvor hun flyttede hen vides ikke, men ved sin død i 1813 boede hun hos datteren Barbara i Hedegården i Råsted.

Mogens Chr. Møller (1777-1853) og Inger Pedersdatter (1773-1847)

Mogens Chr. Møller

Inger Pedersdatter

Efter Mogens Chr. Møllers konfirmation 1794 i Råsted kirke ved vi i ikke mere om ham, før vi i kan se i kirkebogen for Sct. Mortens i Randers, at han 24. maj 1808 forloves med pigen **Inger Pedersdatter**.

Hun er født i Langkastrup, Virring sogn, Sønderhald Herred, datter af husmand Niels Pedersen. Hun har 5 ældre søskende og én yngre søster [oversigt M10]. De er alle født i Langkastrup, men ved folketællingen 1787 var familien borte.

Essenbæk Kloster, der lå tæt ved Randers Fjord, var på det tidspunkt forpagtergård under stamhuset Hevringholm.

”Clostret 4. familie”:

Peder Nielsen	56	1.ægteskab	Inderste lever af fisker
Maren Rasmusdatter	46	do	
Christian Pedersen	6		barn

Ved folketællingen 1801 boede Ingers forældre stadig dér, nu passet af Ingers to år ældre søster, Sidsel.

Kirkebogen mangler for årene lige efter 1800, så det har ikke været muligt at konstatere, hvor gamle forældrene blev.

Det har heller ikke været muligt at finde Peder Nielsens fødsel. Antagelig er det ham, der blev confirmeret i 1751 under navnet Niels Bartschærs søn Peder af Castrup.

Oldemor Langballes tip-oldefar synes således at have virket som landsbyens bartskeer. ”Det var henimod midten af 1700-tallet betegnelsen for barberer, der tillige fungerede som sårleger, idet de var autoriserede i sårbehandling, behandling af knoglebrud, åreladning, tandudtrækning og andre kirurgisk indgreb” (Håndbog for danske lokalhistorikere).

Også Ingers far har muligvis æret bartskeer i Langkastrup. Et sted anføres det, at en landstryger netop var død i Peder Nielsens hus. Det tyder på, at man også søgte ham som landsbyens ”læge”.

Hverken Inger Pedersdatters bedstefar, Niels, eller morfar, Rasmus Søbye, - har det indril videre ikke været muligt at finde oplysninger om.

Tillad mig et **lille sidespring** for at berette om arbejdet med finde ud af, hvor Inger Pedersdatter kom fra.

Det har altid nemlig altid heddet sig, at Inger Pedersdatter stammede fra landsbyen Kastrup i Vorning sogn. I folketællingen fra 1845 - som bekendt den første, hvor der anføres fødested – er det næsten umuligt at læse navnet på det sogn, hvor hun er født. Måske kunne der stå Vorning. Der er imidlertid ikke nogen landsby i Vorning sogn, der hedder Kastrup; men det er der i Lihme sogn, men dér ligger Kastrup så mærkelig indeklemmt ved grænsen til Hørning – og tæt ved Hørning kirke - så måske skulle der stå Hørning, ved forveksling i folketællingen af sognene Lihme og Hørning.

Jeg tog derfor fat på Lihme kirkebog og troede også, at jeg havde fået løst gåden. Her var der nemlig en Inger Pedersdatter, født 1773, ganske vist ikke Kastrup, men i Lihme. Dog, pludselig læste jeg i Lihme kirkebog, at en pige fra Lihme blev gift med en mand fra **Kastrup i Virring sogn**. Den flække havde jeg aldrig hørt om før; men der var altså en ny mulighed. Stednavnet i folketællingen kunne jo udmærket læses som Virring og en nærmere efterforskning viste nu, at der i Virring sogn gennem flere århundreder havde været en landsby, der hed Kastrup, hvad den da også blev kaldt sidst i 1700-tallet. Fra begyndelsen af 1800-tallet har den heddet **Langkastrup** - hvad der stadig står på alle kort – derfor kendte jeg den ikke.

Sognavnet i 1845-tællingen var således hverken Hørning eller Vorning; men Virring sogn ca. 10 km øst for Randers.

Derfor i gang med Virring kirkebog og dér dukkede så den rigtige Inger Pedersdatter op. Hvornår hun er kommet til Randers vides ikke, men i 1801-folketællingen er der en Inger Pederdatter på 28 år, der er i huset hos købmand Rasmus Lund på Torvet i Randers. Mon ikke det er hende.

Hun var 4½ år ældre end Mogens Chr. Møller. Hun var 35, han 30, da de blev gift i 1808; alligevel nåede de at få tre børn, alle drenge. Kun to blev dog voksne. Esben, født 1811, døde kun 2 år gammel. Jane Møllers far, der var yngst, blev født 1815. Den næstældste hed Peder Christian.

Peder Christian Møller - Blichers læge

Peter Christian Møller, født 1812, blev læge. Han nåede 1886 – kort før sin død – at fejre 50 års jubilæum som praktiserende læge i sin fødeby. Samme år blev han udnævnt til justitsråd og i 1869 var han blevet ridder af Dannebrog.

Han var bl.a. læge for Steen Steensen Blicher. I L. Mylius Erichsen: ”Den jyske Hede” (Kbh. 1903) har forfatteren et kapitel om ”Steen Blicher og

heden”. Han skriver her: ”Af Steen Blichers slægt i første generation er der kun en enkelt levende: Sønne Francisco, der fødtes i Thorning 1823 og blev lærer ... En efterårsdag traf jeg i Søvind ved Horsens pensioneret lærer Francisco Blicher. Det var ganske påfaldende, hvordan den gamle mand mindede om faderen ... Det som den gamle lærer fortalte, vil jeg gengive med hans egen ord, sådan dom de faldt. ... ”Om sine digtninger sagde far, at de kom hurtigere, end han kunne skrive, og han skrev dog uhyre hurtigt. Han sled vist nok ikke meget med at digte. På jagten, mest i Spentrup og i Gassum, hvor han havde fri jagt, gik han og tænkte det hele sammen og skrev det ned, når han kom hjem. Naturkoncerten ”Trækfuglene” skrev far i sengen (1838). Han var syg, forfærdelig syg. Jeg synes, det er noget af det smukkeste, far har skrevet. Husker De begyndelsesverset:

Sig nærmer tiden da jeg må væk!
Jeg hører vinterens stemme;
Thi også jeg er her på træk
Og haver andetsteds hjemme”

Far troede bestemt, at det var døden. Han var så dårlig, at mor havde ladet ham flytte op i gæstekammeret, for at dér kunne have fuldkommen ro. Dér lå han, og to doktorer havde opgivet ham. Min næstældste helbroder, Jens Frederik, ham der havde studeret til præst, men opgivet læsningen og nu var kromand, møller og købmand i Karup, han var kommet hjem, og så sagde han til far: ”Må jeg ikke nok hente dr. Møller fra Randers?” ”Jo”, svarede far ganske svagt, han kunne næppe tale, og det næsten ikke til at føle, at pulsen slog.

Dr. Møller blev altså hentet. Da han havde undersøgt far, sagde han til os: ”Deres far kan ikke leve, hvis jeg ikke inden to timer kan skaffe ham et vist lægemiddel. Kør, alt hvad remmer og tøj kan holde, ind til Randers, tag nye heste, hvis disse styrter, og hent det som jeg her har skrevet op”. Jens Frederik kørte.. Inden to timer var han tilbage med en flaske med dråber. Den fik fader af: Først én gang, og da kunne knap tale, så en gang til – og da hjalp de bedre. Til sidst kom han sig. ... Far holdt siden meget af dr. Møller og brugte ham som huslæge og kaldte ham aldrig andet end ”mirakeldoktoren”.

Peter Chr. Møller blev gift med Elise Amalie Secher fra Århus.

Peter Chr. Møller boede skråt overfor faderens købmansgård, som senere blev overtaget af Esben. Men de to brødre omgikkes ikke hinanden og var efter sigende ikke på talefod, vist nok fordi Peter Chr. Ikke var tilfreds med, at deres far hade bestemt, at hans lægeuddannelse skulle gå lige op med

købmandsgården, som udelt tilfaldt Esben, der hele sin ungdom havde lagt sit arbejde i forretningen.

Elisa Amalie Secher og Peter Chr. Møller, kopieret efter ”Medd. Om slægten Secher”, Kbh. 1979

Esben Møller (1815–95) og Mette Laurberg (1820–95)

Esbens uddannelse til at overtage brænderi og købmandsgård kender jeg ikke, men han overtog virksomheden engang i 1840-erne. Han blev 1843 gift med Mette Layrberg, født i Randers juleaften 1820. Om deres liv og virke ved jeg heller ikke meget; foruden købmandsgården i Søndergade havde de også et hus i Strømmem, en forstad til Randers, syd for Gudenåen/Randers Fjord.

Mette Laurberg

Esben Møller

Købmandsgården, Søndergade 3. I det midterste vindue i stueetagen ses købmandsparret. I de øvrige vinduer er det formentlig de to døtre samt en tredje ung dame. At dømme efter alder er billedet fra slutningen af 1860'erne.

De fik ikke mindre end 10 børn, men kun tre blev voksne. Tre døde, da de var henholdsvis ½ år, 15 måneder og 2 år, tre døde lige efter fødslen og et var dødfødt.

Oldemor Langballe var, født 1845, var nr. 2 af de 10. Hun døde som nævnt i 1904 og nåede således ikke engang at blive 60 år.

Nr. 2 hed Emma Elisabeth, født 1852. Hun blev gift med manufakturhandler i Aarhus Niels Ancher Carl Secher. De fik tre børn: Dagmar, Einar og Carl Emil.

Huset i Strømmen – Er det mon Mette Laurberg og Esben Møller, der som ældre står i lågen?

Einar Secher blev direktør for El-selskabet ASEA, hvor min mir var på kontor i midten af 1920'erne efter at have gennemgået Niels Brocks Handels-skole. Einar Secher og hans svenske kone, Catharina Elisabeth (Lisa) kom i vort hjem i København, og da de skulle flytte ud af deres store lejlighed i Bredgade og ikke kunne have alle deres bøger med sig, fik jeg lov til af de overskydende bøger at udtage, hvad jeg kunne tænke mig. Mange af dem har jeg endnu, bl. a. en førsteudgave af Chr. Wilsters oversættelse af Odysseen og et værk i fem bind om første verdenskrig, som blev udgivet efterhånden som denne udviklede sig.

Nr. 3, der blev voksen, hed Peter Marquard Møller, født 1854; i mord barndom: "Onkel Peter". Han skulle overtage købmandsgåden, men om det skete ved jeg ikke. I hvert fald blev den afhændet i 1892 og han blev ansat i Randers Kreditbank. Senere blev han kasserer i Randers Folkebank. Han ægtede i 1885 Inger Marie Stjær fra Aarhus. De fik ingen børn, men en ung

pige ved navn Henny Brandt boede i lange perioder som datter i huset. Hun blev gift med en officer, Frits von Haven, som hun fik et par børn med. De blev skilt, men Henny von Haven var hele livet nært knyttet til onkel Peters familie. Hun kom meget hos morfar og mormor i Randers og hos vore forældre i København. Lis og jeg besøgte hende i en pensionistbolig i Brønshøj, kort før hun døde. Ved den lejlighed forærede hun mig et snapseglass af krystal i et fikst lille rejsefuttural. Det skulle jeg have, fordi det havde tilhørt onkel Peter, og ham var der ingen af hendes børn, der kendte. Onkel Peter døde i 1928.

Hvorfor Henny von Haven blev onkel Peters plejedatter, ved jeg ikke. Hendes forældre rejste efter sigende til Amerika og tog hende med; hun trivedes ikke dér. Derfor kom hun tilbage til Danmark, men hvorfor det blev til hjemmet i Randers, har jeg ikke fundet ud af.

Mette Laurbergs far, Peter Laurberg, var exam. jurr. og godsforvalter på Benzons (Sostrup) i Gjerrild sogn på Norddjursland, men boede på Voldbygård i Voldby, nabosogn til Hammelev, hvor far var præst 1932-45. I min barndom fortalte mor gerne, at hendes bedstefars morfar havde boet dér i nabosognet. Denne tip-tipoldefar vil vi vende os mod i næste kapitel.

3. KAPITEL

LAURBERG-SLÆGTEN

Provst Laurbergs stamtavle

Navnet Laurberg hidrører fra landsbyen Laurbjerg (Galten herred, Randers amt). Den ligger godt 15 km sydvest for Randers og 4 km syd for Langå på bane-strækningen Langå – Århus. Slægtens stamfader, Lauritz Andersen var præst i Laurbjerg 1647-78.

Der foreligger et omfattende materiale om Laurberg-slægten, oprindeligt samlet af Niels Schou Laurberg, sognepræst først i Laastrup nord for Skals, senere i Kirke Stillinge ved Slagelse; begge steder blev han senere provst. Han var fætter til Jane Møllers mor, **Mette Laurberg**. Hans arbejder var skrevet i hånden. En første maskinskrevet udgave blev ved hans dattersøn Jacob Hasselbalch, (senere kaptajn i hæren, f. 1905) udsendt i 1927 i begrænset antal, og i 1960 blev en ajourført udgave udarbejdet af hans svigersøn, Herman Christian Lausen, f. 1886. Sidstnævnte 1960-udgave har jeg haft lejlighed til at låne til kopiering af pens. lærer i Hedehusene Inger Wermuth Jensen, der ligesom mig er efterkommer af kaptajn og borgmester i Korsør Palæmon Laurberg (ca. 1684-1741).

Indholdet i dette kapitel er – bortset fra de to følgende afsnit om familierne Thuesen og Hviid – udelukkende baseret på provst Laurbergs arbejde.

Familien Thuesen

Jane Møllers mormor hed **Eva Elisabeth Thuesen**, født i revolutionsåret 1789 i købstaden Randers. Her var hendes far, Adam Thuesen, ”købmand, skibsreder og brænderiejer”. Sådan står der i Niels Laurbergs ”Stamtavle over Adam Thuesens efterkommere”, sidst udgivet af Børge Hjelm Moltved Folketællingerne i 1787 og 1801 viser, at der i Thuesen-stamtavlen bestemt ikke er tillagt Adam Thuesen for få titler ved som nævnt at titulere ham ”købmand, skibsreder og brænderiejer”. I begge folketællinger er han anført Som skipper. I 1787 bor han (31 år) og hans kone, Mette Pedersdatter (27), på Dronningborg Slotsplads i Randers (NB: vest for Frederikspladsen, dér hvor rutebilstationen var i min barndom). Foruden parrets ældste datter Maren – boede ”konens broder”, Niels Pedersen, på 7 år hos dem; i øvrigt sammen med en styrmand på 26 og to skibsdrenge på 18 og 15 år. I Rigsarkivet (Kommercekollegiet: Tabeller over skibsfarten og hjemmehørende fartøjer i de danske provinser, 1789 – 90) viser et opslag i ’Tabell over de i Randers Tolddistrict hjemmehørende Skibe ved Aarets Udgang 1789’, at Adam Thuesen var skipper på en brig ved navn ’Den flyvende Ørn’, som med en drægtighed på 14 læster var ”ombyggt” i Randers i 1782. Skibets mandskab ud-

gjorde: ”Skipper og styrmænd” – 1, ”Underbetjente og gemeene” – 2, ”Drenge ”-1”, summa 4. Rederens navn: Hans Chr. Hansen.

Eva Elisabeth Thuesen

Af Øresundstoldens regnskaber (Rigsarkivet) fremgår det, at ”Den flyvende Ørn” med Adam Thuesen som fører har sejlet med korn og planker på Østersøen. Både i juli 1788 og i juli 1789 har han betalt told ved passage af Helsingør.

Adam Thuesens far hed Thue Christensen. Findes 1787 som fisker i Randers (Østre Grave) 57 år gammel, gift med Ane Adamsdatter på 58. Skipper Adam Thuesen er altså kaldt efter sin morfar. Thue Christensen, den senere Randers-fisker, blev konfirmeret i Kristrup i 1747. Faderen hed Christen Thuesen.

Første søndag efter påske 1730 fik denne i Kristrup en søn døbt Søren og juledag 1732 en anden søn Christen, så mon ikke Thue er født 1729; foreløbig har jeg ikke fundet hans fødsel og dåb.

Navnene går igen, for i 1787 hedder Thue Christensens tre hjemmeværende børn i Østre Grave: Søren (27), Christen (24) og Erik (19). De er altså yngre brødre til Adam Thuesen.

Skipper Adam Thuesens mor, Ane Adamsdatter, synes også at stamme fra Kristrup. Her døbes i 1761 en søn af Jørgen Adamsen; han bliver også kaldt Adam og bæres af ”Thue Christensens hustru, barnets faster”.

Familien Hviid

Navnet Hviid stammer fra Eva Elisabet Thuesens mor, **Mette Pedersdatter Hviid**. Hendes mor hed Maren Andersdatter Hviid og kom fra landsbyen Staantum i Kristrup sogn. Der var morfaderen, Anders Hviid, (vist nok

gårdmand, men det har ikke været muligt at finde hans fødsel og død, fordi kirkebogen mangler for begge perioder. Mormoderen hed Anne Kielsdatter, eller Christensdatter, og kom fra Vilstrup – også i Krstrup sogn.

Slægtsnavnet Hviid (eller Hvid) er vidt udbredt i sognene omkring Randers. I flg. Trap lå der i Sdr. Borup i Haslum (Haslund) sogn en større sædegård, der 1428 ejedes af Nis Hvid og 1456 af Per Hvid, og navnet Hvid findes både i Borup sogn og i flere af landsbyerne i Krstrup sogn.

I dette sogn har præsterne – i modsætning til sædvane i 1700-tallet, hvor alle kirkelige handlinger, uanset handlingens art, som regel blev indført kronologisk – netop indført dåb for sig, begravelse for sig osv. – sådan som man gør den dag i dag, men ikke nok hermed – de er også indført landsby for landsby. På ganske få sider kan man derfor få et hurtigt overblik over, hvad der dengang skete i de enkelte familier. Staanum, som Mette Pedersdatters mor kom fra, var en meget lille landsby. Derfor var det let at konstatere, at af Mettes forældres 8 børn, var der kun 3, der blev voksne: Maren, Mette og Kjeld.

Mette Hviid

15 år

I den forbindelse **endnu et sidespring**: Under min søgning efter Mette Pedersdatter Hviids fødsel og dåb mødte jeg i landsbyen Paderup i Krstrup sogn en familie Hvid, som jeg ikke kan lade være med at nævne, fordi den er eksempel på den rolle, tuberkulosen dengang spillede. Jeg hæftede mig ved familien af to grunde.

For det første, fordi alle familiemedlemmerne stod på samme side i kirkebogen. Her kunne man pludselig se, at der i Peter Hvids familie i Paderup i årene 1773-76 døde 5 mindrearige børn.

For det andet, fordi jeg troede, at hér havde jeg endelig fundet Mette Pedersdatter Hviids far – det var før jeg opdagede, at navnet kom fra moderens side.

Denne Peter Hvid døde imidlertid selv i 1775, 31 år gammel, og kunne derfor hverken være far til Mette, der var 16-17 år i 1775, eller til den lillebror Niels, der 7 år gammel i 1787 boede hos Mette Pedersdatter og Adam Thuesen.

Mette Hviids far hed altså slet ikke Hviid, men **Peter Jespersen**. Han var først fæstebonde i landsbyen Ejstrup i Årslev sogn, Sønderhald herred, senere selvejergårdmand i Linnå i Todbjerg sogn. Han ægtede i 1754 i Kristrup Kirke Maren Andersdatter Hviid, og at de to fandt hinanden er såmænd ikke så sært. Mellem Ejstrup og Staantum er der kun ca. 4 km.

Peter Jespersen døde 65 år gammel i 1790, men kirkebogen i Årslev sogn mangler for tiden omkring 1725, så hans fødsel kan ikke findes; faderen hed Jesper Andersen og boede også i Ejstrup. Han døde 57 år gammel i 1747. Moderens navn kender vi ikke; men i 1771 ”døde Peter Jespersens mor, 74 år gammel”.

Peter Jespersen var altså ca. 22 år, da faderen døde, og han har sikkert drevet fæstegården for moderen, indtil han i 1754 giftede sig i Kristrup Kirke og formentlig selv overtog fæstegården i Ejstrup. Godsarkivet for hovedgården Tustrup findes imidlertid ikke på landsarkivet i Viborg, så denne antagelse lader sig hver be- eller afkræfte. [Peter Jespersens og Maren Andersdatter Hviids børn ses i oversigt M60].

I Børge Hjelm Moltveds udgave af Niels Laurbergs ”Stamtavle over Adam Thuesens efterkommere”, står der om **Mette Pedersdatter Hviid**, at hun stammede fra gården Sorvad, der ligger på Norddjursland, 6 km øst for Allingåbro i Gjesing sogn, Sønderhald herred. Dette beroede på et gæt, fordi forloverne ved Peter Laurbergs og Eva Elisabeth Thuesens bryllup i 1815 var: ”Købmand Adam Thuesen og proprietær Anders Hviid, Sorvad” (Randers kirkebog).

Denne forlover var imidlertid broder til Mette Pedersdatter Hviid. Hans fulde navn var Anders Pedersen Hviid og i 1801-folketællingen findes han 38 år gammel i landsbyen Brendstrup (Tilst sogn, Hasle herred) i en gård, der ligger lige vest for det nuværende Skejby Sygehus. Om ham og hans kone,

Margrethe Andersdatter, står der ”selvejerbondegård, beboere samt quæghandler”. At der er tale om Mette Pedersdatter Hviids bror fremgår af, at en af beboerne i gården er: ”Maren Adamsdatter, 13 år, husbondens søsterdatter”.

En anden beboer er: ”Thomas Jespersen, 11, husbondens brodersøn”. Altså havde Mette og Anders en broder Jesper Pedersen.

Til ovenstående skal det retfærdigvis bemærkes, at det var Børge Hjelm Moltveds papirer, der førte mig på det rette spor med hensyn til Mette Hviids forældre, da jeg fik hans samlede arbejder til kopiering.

I Nygaards sedler i Rigsarkivet står der: Anders Hviid af Marselisborg: 1796 købte han en selvejergård i Brendstrup af Anders Jensen, se denne”.

Anders Hviid flyttede først til Sorvad året efter 1801-folketællingen, først som forpagter. I 1804 købte han gården.

Lillebroderen Niels Pedersen Hviid, der som syvårig boede i Randers i 1787 hos Adam Thuesen og Mette Hviid, blev i øvrigt i 1805 på Sorvad viet til sin store bror Anders Hviids kones søster.

Peter Laurberg – godsforvalter på Benzon i få år

Vi vender nu tilbage til Mette Laurbergs forældre. Mens hendes mor, som netop meddelt, var kronjyde fra Randers købstad, stammede hendes far, Peter Laurberg (1783-1838) fra Salling-egnen, født på gården Nørkjær i Rønbjerg sogn. Den var alvsgård for godset Estvadgård, hvor hans far var godsforvalter. Som vi senere skal erfare, var Peter Laurberg født i faderens fjerde ægteskab, da denne var 55 gammel, og ved faderens død var Peter kun 11 år gammel.

Peter blev dansk jurist og var amtsfuldmægtig i Randers, da han 1815 ægtede Eva Elisabeth Thuesen. Selv om hun allerede døde 30. april 1822, kun 33 år gammel, nåede de at få 4 børn. Mette Laurberg, født juleaften 1820, var således knap 1½ år ved moderens død. Hun kan ikke have haft nogen erindring om sin mor.

Peter Laurberg giftede sig aldrig igen, men efter at det næstældste barn, datteren Gertrud, var død 13 år gammel i Randers i 1830, blev han godsforvalter, først på Gammel Estrup, senere på Benzon gods (nu Sostrup) på Norddjursland – som nævnt med bopæl på Voldbygård. Han blev kun 55 år, så hans tid på Benzon var ikke langvarig.

Foruden de to piger Gertrud og Mette var der to drenge. Den ældste Otto Marsvin Laurberg (1815-64) blev præst i Vejlbj ved Århus, og den tredje-ældste, der hed Peter Adam Severin Laurberg, blev godsforvalter på Hessel lige syd for Grenaa med bopæl på Enslevgård i Enslev, fars gamle anneks-sogn 1932-45. Senere blev han selv ejer af Enslevgård, men var i den sidste del af sit liv prokurator i Grenå og boede i denne by.

Ophavsmanden til Laurberg-stamtavlen, provst Niels Schou Laurberg, var søn Peter Adam Severin og var født på Enslevgård. Han blev imidlertid adopteret af faderens ældre bror, præsten i Vejlbj, og hans kone, som ikke selv havde børn.

Niels Schou Laurberg var gift med Kirstine Kjeldsen fra Lerkenfeldt. Derfor ferierede hans kusines søn, vores morfar Christian Langballe, som barn på herregården Kongstedlund ved Lille Vildmose i Østthimmerland. Kongstedlunds ejer, Ole Kjeldsen, var Kirstine Kjeldsens farbroder.

Otto Marsvin Laurberg – godsforvalter på Estvadgård i over 40 år

Som tidligere nævnt var Mette Laurbergs far født i sin fars fjerde ægteskab. Hendes bedstefar (farfar) hed – ligesom hendes ældste bror – **Otto Marsvin Laurberg** (1728-94) og var godsforvalter på Estvadgård. Hendes bedstemor hed **Gjertrud Petersdatter Krogh** (1755-1820). Hun blev enke allerede, da Mettes far var 11 år, selv om han var det ældste barn i dette 4. ægteskab.

Med sin første kone; Agnete Cathrine Harch, fik Otto Marsvin Laurberg ét barn. Også med kone nr. 2, Mette Cathrine Kirketerp, fik han ét barn. Som kone nr. 3 fik han en yngre søster til nr. 2. Hun var altså født Mette Kirkerterp, men hed ved brylluppet Mette Overvad, fordi hun var enke efter en Ålborg-købmand af dette navn. Med hende fik Otte Marsvin Laurberg 4 børn, og endelig 3 børn med Gertrud Pedersdatter Krogh.

I alt 9 børn.

Han var født 1728 på Klitgård i Nørholm sogn ved Nibe. Den havde hans far, Palæmon Laurberg, fæstet på det tidspunkt. Selv flyttede han ind på gården Nørkjær i Rønbjerg sogn 1. maj 1753, samtidig med at han tiltrådte stillingen som godsforvalter på Estvadgård, idet Nørkjær var avlsgård til dette gods. Her var 'Stiftelsen på Estvadgård Kloster' netop blevet oprettet ved testamente af den sidste ejers enke. I stiftelsen skulle 6 adelige enkefruer og 6 jomfruer nyde frit ophold og en årlig pension på 40-50 rigsdaler. Til-lige skulle en gård, som enken havde haft i Viborg, indrettes som fribolig for 7 enker. I værket 'Danske Slotte og Herregårde' (bind 12 – Estvadgård)

står der: ”Da indtægterne fra godset i disse år var forholdsvis ringe, havde stiftelsen vanskelig ved at klare de økonomiske forpligtelser overfor klosterdamerne...Der var adskillige begyndervanskeligheder med klosterets administration, og først i 1753 synes stiftelsen at fungere nogenlunde normalt... Klosteret blev styret af en priorinde og en direktør (efor)...Stiftelsen fungerede aldrig helt tilfredsstillende, og i 1802 besluttedes det at stille gården og godset til auktion...I 1804 bestemtes det, at fundatsen skulle ændres, godset sælges og damerne flyttes fra Estvadgård. Den lagdes ind under Ribe Stiftsøvrighed med amtmanden og biskoppen som direktører. Stiftelsen består stadig med denne styrelse” (skrevet 1966).

Det synes bemærkelsesværdigt, at stiftelsen først fra 1753 ’synes at fungere nogenlunde normalt’. Det var det år, Otto Marsvin Laurberg blev godsforvalter. Desværre ved vi ikke noget egentligt om hans virksomhed som sådan, men eftersom han virkede i stillingen lige til sin død i 1794, dvs. i over 40 år, kan det vel ikke været så ringe endda.

Hans fjerde kone, Gertrud Pedersdatter Krogh, var som tidligere antydnet født i Estvad sogn som datter af mølleren i Flyndersø Mølle **Peder Krogh** (1712-75) og **Margrethe Jensdatter Lund** (1719-1801). Flyndersø Mølle og møllegården hørte under Estvadgård.

Palæmon Laurberg – kaptajn, regimentsskriver og borgmester

Palæmon Laurberg (c. 1684-1741) og **Ane Margrethe Marsvin** (d.1734) blev i 1727 viet i kapellet på godset St. Restrup. Af dette gods havde han nemlig fæstet sit domicil, Klitgård i Nørholm sogn, beliggende mellem Aalborg og Nibe. St. Restrup, der ligger i nabosognet Sønderholm, havde indtil 1657 været ejet af Ane Margrethe Marsvins bedstefar, Jørgen Marsvin til Avnsbjerg. Ægteskabet med Ane Margrethe Marsvin var Palæmon Laurbergs andet, og selv om Ane Margrethe døde allerede 1734, så nåede parret at få 5 børn, hvoraf nys omtalte Otto Marsvin Laurberg på Estvadgård var det ældste; derfor selvfølgelig opkaldt efter sin morfar, Otto Marsvin til Trudsholm. Marsvin-slægten vil vi som nævnt vende tilbage til i næste kapitel.

Selv om Palæmon Marsvin altså var fæster af Klitgård under St. Restrup, var han ikke landmand, men officer, ligesom ejeren af St. Restrup, Christian Frederik v. Levetzow, der som oberst og chef for Jysk Kyrasser Regiment deltog i den store nordiske krig og senere som karakteriseret general

byggede et af Amalienborg-palæerne og hvis kone bar flere af Palæmon Laurbergs børn til dåb i Nørholm kirke.

Palæmon Laurberg ved vi en hel del om. Han blev født i Røgen mellem Silkeborg og Hammel c. 1684. Her var faderen præst. Han studerede først sammen med sin ældre bror, Lauritz, der senere blev præst og provst i Sønderholm-Frejlev og var den, der viede Palæmon og Ane Margrethe Marsvin i St. Restrup slotskapel.

I 1709 blev Palæmon underofficer i livkompagniet af Jyske Dragoner og samme år fændrik. I 1710 blev regimentet gjort til kyrasser-regiment under navnet 'Jyske Nationale Rytterregiment' og samme år blev Palæmon løjtnant. Han deltog i den store nordiske krig (1709-20). Om han nåede at være med i det felttog i Skåne, der endte med svenskernes sejr i slaget ved Helsingborg 10. marts 1710 og den danske hærs hovedkvarter evakuering til Sjælland uden heste og tross, ved vi ikke. Men i det næste års felttog, hvor Frederik IV vendte sig mod de svenske besiddelser i Nordtyskland, Rügen og Pommern, ved vi, at han deltog.

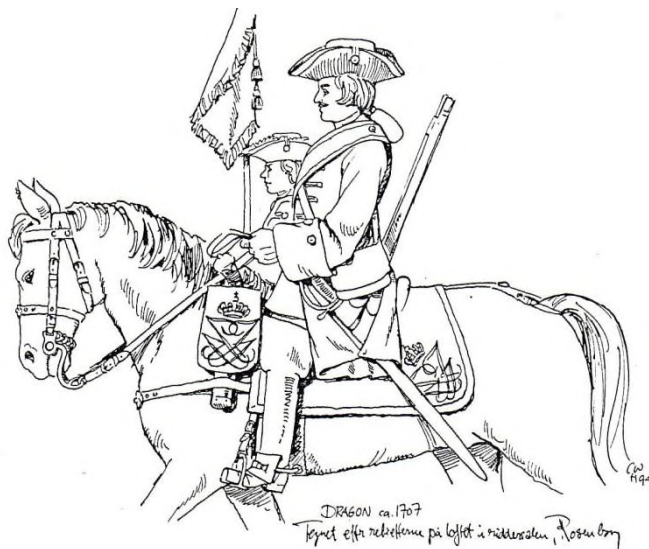

Palæmon Laurberg blev i 1709 fændrik ved general Fuursmans Jyske Dragonregiment. Har han været den, der førte denne standart afbildet i Arne Stevns: *Vor hær i krig og fred* (Kbh. 1943)?

Forfatteren Carl Klitgaard, der har fået udgivet mange nordjyske, lokalhistoriske beretninger, har i 'Personalhistorisk Tidsskrift' (1937) skrevet om Palæmon Laurbergs første kone, Maria Dorothea Falsted, datter af en privilegeret borger i Ringsted: "Gift 1711, tredje påskedag, i Ringsted med Palæ-

mon Laurberg, da løjtnant ved generalmajor Fuursmans dragonregiment, hvem hun dagen efter brylluppet fulgte i krigen, og hvis liv hun – næst Gud – reddede, da han i slaget ved Wismar var blevet hårdt såret. Ægteparret havde 7 børn, hvoraf 2 sønner og 2 døtre overlevede moderen”.

Hun døde 19. september 1725 og blev ’hensat’ i Sønderholm Kirke. Prædikenen ved hendes begravelse er bevaret. Den er formentlig holdt af Palæmons ældre bror, Lauritz. Her står der: ”Hun var en kierlig hustru, deraf hun strax gaf en prøve på hendis første brøllups dag, thi som hun hafde én skæbne som Rebecha, at hendis Ia til ham, kunde ej skee uden med vale (farvel) til hendis forældre, heldst da samme dag paakommende March-ordre lagde det spørgsmål til de ordinaire: Vilt du fare med manden, saa resolverede hun

Dragon fra ca. 1707. Tegning af Chr. Würgler Hansen efter reliefferne i loftet i riddersalen på Rosenborg Slot

villig, hellere lide ont med sin mand, for at see ham til gode, end at profitere af ald dend magelighed og kierlighed som hende blev tilbuden i hendis forældris huus; continuerede siden at følge ham i venne og fiende land den hele krigstid igennem, som volte hende mangan én ond time ved besværlige

vinter compagnier, og forefaldende farlige marcher tit i hendis højeste svangerskab. Imidlertid hialp hendis forsiunlighed til at fournere hans bord og ulignelige omhue til at houlagere hans travaille, hvilket nest Gud, conserverede hun ham livet i den remarquable action ved Wismar, thi da hand ilde blessarit og blodforløben blef bragt tilbage i højeste afmagt, da var det hans lykke, at hun ej med andre officer-fruer hafde retired sig i sikkerhed, men af dend sædvanlige tanoresse animeret, midt i fiendens aasiun var blevet holden, for at afvarte kundskab om sin mands skiæbne til livet eller til døden, derved ham blef procureret betimelig opvartning af feldskiæreren, og særdeles det, som samme dags frost fornemmelig udfordrede, nemlig én varm sengs iiligste tilberedelse, hvorved onde accidentser blef præcavent, som ellers udblæser mangan braf soldat livet for tiden”.

Efter at være helbredt af sine sår ved Wismar var Palæmon i 1713 blevet regimentets kvartermester (regimentsintendant), men da krigen var slut og hæren kom på fredsstyrke, blev han i 1721 afskediget for atter i 1722 at blive ansat som kaptajn og kompagnichef i Aalborgske Nationale Infanteriregiment; nogenlunde samtidig var det, han fæstede Klitgård af sin tidligere regimentschef og kampfælle fra Wismar. I 1731 blev han forsat til Drabantgarden. Året efter søgte han stillingen som regimentsskriver ved det koldingske rytterdistrikt, som han i sin ansøgning anførte at kende særdeles godt. Han fik ikke stillingen, men blev i stedet 5. maj samme år ansat i den tilsvarende stilling ved det antvorskovske rytterdistrikt. Rytterdistrikternes regimentsskrivere var rent administrative poster, hvis indhold svarede til at være amts- og godsforvalter. Regimentsskriveren administrerede distriktets økonomi, herunder fæstegårdene, incl. dødsboerne (skiftesagerne). Det er således navnlig fra udstedelsen af fæstebreve og skiftesagsbehandlingen, vi i dag kender deres navne.

Som regimentsskriver boede han på Pebringegård, ca. 5 km. syd for Slagelse (Gerlev sogn). Gården hørte til rytterdistriktet, men kom på private hænder ved ophævelsen af rytterdistrikterne. Den blev nedlagt, men på dens sted blev gården Falkenstein bygget af sten fra det nedrevne Antvorskov Slot lige uden for Slagelse

I 1736 tog han afsked fra rytterdistriktet, men beskikkedes 9. sept. 1840 til borgmester i 'vor Stabelstad Corsør'¹. Han døde imidlertid allerede knap et år senere, 8. august 1741.

Efter Ane Margrethe Marsvins død i 1734 giftede Palæmon Laurberg sig igen med Margrethe Marie Wind. De fik 3 børn, så i alt fik han i de tre ægteskaber $7 + 5 + 3 = 15$ børn. Heraf var Otto Marsvin Laurberg altså det ældste barn af andet ægteskab.

Som nævnt har Inger Wermuth Jensen foretaget en udskrift fra Korsør skifteprotokol af skiftet efter Palæmon Laurberg, i alt 10 foliosider svarende til 37 maskinskrevne A4-sider.

Det fremgår her, at Palæmon Laurberg havde en elendig økonomi. Han levede groft sagt fra panteobligation til panteobligation. Boet blev først afsluttet 21. okt. 1744, altså godt tre år efter hans død.

Præmisserne for kendelsen var:

Boets indgiæld	47 Rd	4 Sk	
Den bortskyldige og i skifteretten anmeldte giæld	2557 -	3 Mk	15 -

Skifteforretningen varede så længe, fordi der var tvivl om, hvem der havde ret til opkræve Nibe konge-korn-tiende. Denne ret havde Palæmon Laurbergs svigerfar, Otto Marsvin, overdraget til sin søn Peder, som arvede Trudsholm. Denne havde atter overdraget den til sin svoger Palæmon, som imidlertid i sin økonomiske kvide havde pantsat den til en borgmester i Aalborg. Udredningen af denne sag varede altså tre år og endte med at tienden – der vurderedes til 400 rigsdaler årligt - overgik til Aalborgborgmesteren.

Skifterettens dom lød således:

"Eftersom stervboens masse og formue ved autionen den 28de novbr. 1741 er solt og bragt i penge den sum 47 Rd 12 Sk, ikke nær kand udrede begravelsens og skiftets med anden efter loven forlods prioriterede udgifter, og enke fru en på egne og børnenes vegne under dato 23de juni 1742 haver declareret arv og gields fragaaelse formedelst stervboets slette tilstand, hvilket på sine vedhørigte steder lovligt er publiceret, så vil velbem.te hr Cancellie Raad (borgmesteren i Aalborg) efterdags eye, nyde og bruge med

¹ Stabelstad betegner i Danmark byer, der enten har priv. på en enkelt vare, på handel med bestemte udlænde eller udlandet i almindelighed (Håndbog for danske lokalhistorikere)

selv samme ret og raadighed som afgangne borgemester Laurberg den eyede og havt haver. Til de øvrige ommældede creditorer vidste skifteretten ey noget udlæg eller reservation at gjøre for deres fordringer. Og er dette skifte herved således sluttet og til ende bragt”.

Palæmon Laurbergs aner – præster mellem Silkeborg og Randers samt borgmestre i Hobro og Aalborg.

Palæmon Laurbergs far, **Søren Lauritzen**, var sognepræst i Røgen-Sporup (Gjern herred) mellem Silkeborg og Hammel 1679-91, hans bedstefar, **Lauritz Andersen**, sognepræst i Laurbjerg-Lerbjerg (Galthen herred) mellem Hammel og Randers 1647-78, fra 1671 provst i Galthen herred og hans morfars **Palle (Palæmon) Pedersen Wendel** sognepræst i Linaa-Dallerup (Gjern herred) mellem Silkeborg og Hammel 1623-62, fra 1660 provst i Gjern herred.

Mens vi ikke ved meget om Palæmons far og bedstefar, har vi en større viden om morfaderen. Om faderen, Søren Lauritzen, står der hos Wiberg, at han var en stor poet, andet vides stort set ikke. Hverken faderen eller bedstefaderen menes at have anvendt familienavnet Laurberg; det kommer først ind med Palæmon og hans broder Lauritz, præsten i Sønderholm, som viede Palæmon og Ane Margrethe Marsvin.

Palæmons bedstemor (farmor) hed Maren Lauritzdatter og var borgmesterdatter fra Hobro. Faderen hed Lauritz Nielsen. Moderen, Anna Justdatter, kom fra Aalborg, hvor faderen, Just Nielsen, var købmand og rådmand. Under kejserkrigen 1625-29 – Christian IV’s forsøg på at intervenere i trediveårskrigen på protestantisk side – besatte en af katolikkernes hærførere, Wallenstein, som bekendt Jylland – herunder Aalborg, med ca. 20 – 30000 mand. Byens magistrat flygtede – undtagen Just Nielsen, som derfor blev borgmester under besættelsen, men derefter mistede det meste af sin formue og måtte sælge sit hus, der lå på hjørnet af Vesterå og Bispensgade - afbilledet i Aalborgs Historie 2, side 189. Han opsgav sit borgerskab som købmand og blev bonde i Øster Uttrup.

Palæmons mor hed **Beate Palæmons datter Zoega**, selv om morfaderen altså hed Wendel. Beates mor hed **Margrethe Mathiasdatter Zoega**, men hvorfor hun har fået moderens familienavn og ikke faderens, ved vi ikke. Vi vil vende tilbage til Zoega-familien i næste afsnit.

Som nævnt ved vi lidt mere om morfaderen end om Palæmons fædrene slægt.

Grunden er, at Palle Pedersen Wendel menes at være stamfader til tobaksfamilien Obel i Aalborg, og at der i 1976 blev udgivet en bog: 'Slægten Obel – med særlig tilknytning til Aalborg' (Aalborg 1976), skrevet af J. Jespersen Jensen. Forfatteren skriver her: "I 1623 blev der til embedet i Linaa-Dallerup kaldet en præst ved navn Palle Pedersen Wendel, og med den viden, der for tiden står til rådighed, må han anses for stamfader til bl.a. Obel-slægten i Nordjylland.

Da Palle Pedersen Wendel i 1618 blev immatrikuleret ved Københavns Universitet, lod han sig ifølge universitetsmatriklen indskrive som Palæmon Petri Wiburg Revkiergaard. Forudsat sædvanlig studenteralder må han være født omkring 1598, og hans fødested må formodes at være Rævkærgård, Vedsted sogn i Vendsyssel.

Ifølge Aaby kirkes regnskaber boede på Rævkærgård i årene 1582-92 Peder Jørgensen, som i samme tidsrum sammen med Søren Pallesen var værge for Aaby kirke. Før 1599 havde Peder Pallesen været værge for samme kirke. Han flyttede senere til Aalborg...Det sparsomme kildemateriale fra denne tidsperiode maner til forsigtighed med brugen af kendsgerninger, men der kan næppe være tvil om, at Palle Pedersen Wendel er søn af nævnte Peder Pallesen.

I akademiske kredse blev navnene ofte på den tid latiniseret. I dette tilfælde blev Palle til Palæmon, og da han hørte hjemme i Vendsyssel, var det nærliggende at bruge tilnavnet Wendel". Jespersen Jensen skriver videre:

"Linaa-Dallerup præstekald hørte ikke i økonomisk henseende til de bedste, og det var derfor nødvendigt for præsten at se sig om efter andre indtægter. Palle Pedersen Wendel har sikker haft en god indtægt og bl.a. en ålegård i Sminge. 1625, to år efter at han var kaldet til Linaa, fik han ret til denne ålefangst imod, at "der årligen svares og leveres fem tønder vel forvaret saltet ål".

1634 gaves der kongelig konfirmation på ålegården i Sminge for Palle Pedersen og hans hustru Ane Pedersdatter i deres livstid. Dertil fik han i tilgift "en liden ørretgaard derhos liggende, som haver været brugt til slottet". Brevet er udstedt på Skanderborg af Christian IV.

Det må have været en ikke uvæsentlig indtægt, Palle Wendel har haft af ålegården, eftersom han i 1652, da han var blevet gift anden gang, ansøgte

kongen om, at den rettighed, der var tillagt den afdøde, måtte overføres på hans anden hustru, Margrethe Mathiasdatter, hvilket bevilgedes.....”

I Palle Pedersen Wendels embedstid indtraf ikke mindre end tre fjendtlige indfald af de kejserlige 1625-27 og af svenskerne 1643-45 og 1658-60.

Ilfge Gjern herreds tingbog måtte han 1658 bringe kone og børn i sikkerhed ved at lade dem tage ophold i København. Det kostede ham den efter datidens forhold anseelige sum 200 daler, som han lånte af sin svoger i København, den velhavende Kasper Rolluf, der var gift med en søster til Palle Wendels anden hustru, Margrethe Mathiasdatter Zoega.

Palle Pedersen Wendel var gift 1.gang med Anne Hansdatter..... Hun døde ca. 1650. I ægteskabet var der 7 børn”.

Gift 2.gang ca. 1651 med ovennævnte Margrethe Mathiasdatter Zoega. De fik 4 børn, se oversigt M 192.

Margrethe Mathiasdatter Zoega giftede sig med efterfølgeren i embedet. Hun døde 1688

Zoega

Mathias Zoega – Margrethes far – var kantor, først i Flensborg, senere i Slesvig. Moderen hed **Margrethe Wried**.

I 1881 udgav historikeren A.D. Jørgensen et mindeskrift om arkæologen og numismatikeren Georg Zoega (1755-1809). Han skriver heri: ”Slægten Zoega var, som navnet viser, indvandret fra Italien; den synes at have taget navn efter en af Venezia-lagunerne: Giudecca, i folkemunde Zuecca; det nederste felt i dens våben genfandt georg i Italien som den ældste form for Mediciernes skjoldmærke.

Mathias Zoega, siges der, ejede i den sidste halvdel af det 16. århundrede et adeligt gods ved Verona, men var så uheldig at skyde en anden adelsmand i en tvekamp; han rømmede til Tyskland, blev sprogmaster ved det brandenburgske hof, senere hovmester i Mecklenburg, og ntog den lutherske tro. Dette gjorde det umuligt for ham at modtage den af paven tilbudte amnesti, hans gods blev inddraget og hans billede brændt offentligt i Rom.

Af hans børn blev Mathias kantor, først i Flensborg, derpå i Slesvig; dennes søn Povl blev under krigen med Karl Gustav præst i Vilstrup og fra ham nedstammede den sønderjyske gren af slægten, medens en anden kom til Island. Povl, hans søn Mathias og sønnesøn Jørgen var i hen ved 100 år præster i Vilstrup, den ene efter den anden, medens nabosognene forsynedes med deres sønner og døtre. Af Jørgens sønner blev Vilhad præst i Daler og Møgeltønder; Georg (Jørgen) blev hovmester hos gehejmeråd von der Lühe

i København og senere kasserer i General-post-amtet; Mathias blev degn i fødesognet; Povl Johan møller i Lindskov ved Møgeltønder. Af døtrene ægtede den ene faderens efterfølger i Vilstrup, Mathias Dyrhof, en anden sin faders søskendebarn, præsten Povl Kristian Zoega i Ravsted, en tredje købmanden Jens Nissen i Haderslev”.

Den kendte Georg Zoega, som A.D. Jørgensen skrev mindeskrift om, var søn af præsten i Daler og Møgeltønder, Vilhad Zoega.

Margrethe Wried menes at være datter af skrædder **Paul Wried** i Kiel.

4. KAPITEL

DE MARSVINSKE ANER

Ane Margrethe Marsvin er den første af 'de marsvinske aner'. Hun var oldemor til Mette Laurberg, oldemor Langballes mor. Blev i 1727 gift med kaptajn Palæmon Laurberg, men døde allerede 1734. Parret fik 5 børn; i øvrigt ved vi ikke noget om hende, ud over at hun var datter af herremanden Otto (eller Otte) Marsvin til Trudsholm gods i Gerlev herred, Ommersyssel.

Historien om vore aner af slægten Marsvin vil blive gennemgået nogenlunde i retvendt kronologisk orden med udgangspunkt i den første af slægten, som vi ved en lille smule om: **Borgmester i Odense Peder Marsvin**, som døde i 1470'erne (inden 1477). Efter at kort at have præsenteret ham kastes et kort blik på hans aner og derefter følges den del af hans efterslægt, som ender med Ane Margrethe fra Trudsholm.

Indholdet i dette kapitel er udelukkende baseret på foreliggende litteratur, først og fremmest den første udgave af Dansk Biografisk Leksikon – første og anden udgave, populært kaldet Bricka, henholdsvis Engelstoft og Dahl – dernæst på beskrivelserne i 'Dansk Slotte og Herregårde' (1966) af de gårde, som slægten har ejet.

Det mest kendte medlem af slægten har nok været **Ellen Marsvin**, Christian IV's svigermor. Hendes datter Kirsten Munk blev gift med kongen og blev moder Leonora Christine, gift med Corfitz Ulfeldt, og Christiane, gift med Hannibal Sehested. Lad os derfor straks fastslå, at Ellen Marsvin var søster til Ane Margrethes oldefar, Peder Marsvin (1578-1614) til Hollufgård og Aunsbjerg.

Peder Marsvin – borgmester i Odense

Peder Marsvin kaldtes endnu i 1460 for Peder Randel – efter sin fars fornavn. Han havde i sin ungdom (1426) studeret i Rostock og taget magistergraden. I 1447 var han tolder i Aalborg, men blev siden først 2. og fra 1459 1. borgmester i sin hjemstavn, Odense. Han var gift med Margrethe Jørgensdatter Bryske (Thiset i Bricka).

Peder Marsvin ejede i 1470'erne hovedgården Lindved syd for Odense (Stenløse sogn). I Trap anføres det, at han "synes at have arvet den efter sine forældre, men aldrig selv skrev sig til gården". Han døde – som nævnt -før 1477.

I den anetavle i glas og ramme, som far lavede til min konfirmation i 1948, har han anført nedenstående anerække for borgmester Peder Marsvin:

Peder Marsvin – gift med Margrethe Jørgensdatter Bryske

I

Randel Marsvin gift med Kirstine

I

Peder Marsvin, nævnt 1370

I

Johannes Esbernsen Marsvin – nævnes 1325 & 1352

I

Esbern Marsvin – levede 1329

I

Johannes Marsvin – gift med Cecilie Tulesdatter

I

Benedict Jonsen

Fars oplysninger er ikke kontrolleret, men i Biografisk Leksikons anden udgave (Engelstoft og Dahl) skriver Albert Fabritius: ”Oprindelig en odenseansk patricierslægt, hvis våben var med et sølv-marsvin belagt med rød skråbjælke i sølv. Slægten føres tilbage til Benedict Jonsen, men lader sig dog først 1310 dokumentarisk påvise med hans formentlige søn, Johs. Marsvin...”

Borgmester Peder Marsvin og en datter er skildret af H.F. Ewald i romanen ’Knud Gyldenstjerne’ fra 1870’erne.

Jørgen Marsvin til Lindved – rigskansler (d. 1524)

”Han arvede som eneste barn faderens hovedgård Lindved og oprettede desuden af sammenkøbt bøndergods hovedgården Hollufgård. Alt i en ung alder må han have en ret fremtrædende plads i den fynske adel; han besegler således 1787 hyldingen i Lund, og allerede 2 år efter og mindst til 1494 sad han som høvedsmand på Nyborg Slot. I 1493 eller 94 overtog han embedet som rigskansler, hvilket han beklædte til 1521 eller måske lige til sin død i 1524. Om han har været denne betroede stilling voksen, turde være tvivlsomt. Han synes i alt fald ligesom flere af sine forgængere og som sin eftermand ikke at have kunnet modstå den nærliggende fristelse at udnytte stillingen til egen fordel. I en trætte, han havde med Dalum Kloster, beskyldes han for under rigens indsegl at have udfærdiget urigtige ride- og lovdags-

breve¹, ja, endog at have udstedt breve i landsdommerens navn uden dennes samtykke. Ligeledes stod han på dårlig fod med biskoppen i Odense, den rigtignok meget stridbare Jens Andersen Beldenak. 1501 var han lensmand på Hagenskov. Jørgen Marsvins navn forekommer sidste gang 1523, da han med flere fynske adelsmænd på ny tilsvor Kong Christian II troskab. Året efter døde han. Hans ægteskab med enken efter Henning Valkendorf til Glorup, **Anne Andersdatter Passov** til Findstrup (nu Holstenshus ved Fåborg), har sikkert bidraget meget til at hæve ham og hans efterslægt op blandt højadelen” (Thiset i ’Bricka’).

Peder Marsvin til Lindved og Hollufgård (d. 1528)

Da Jørgen Marsvin døde 1524 gik begge hans hovedgårde over til sønnen Peder Marsvin. Dennes ægteskab med **Helle Tagesdatter** af den skånske slægt Hollunger (død 1556) bragte ham desuden Dybæk i Skåne. Peder Marsvin døde allerede 1528 og ægteparrets eneste søn Jørgen arvede både Hollufgård og Dybæk. Lindved gik derimod over til Bille-slægten, idet en datter, Karen, blev gift med Erik Bille. (Slotte og Herregårde, bind 7).

Jørgen Marsvin til Dybæk og Hollufgård – rigsråd (d. 1581)

I sin ungdom gjorde Jørgen Marsvin gennem en lang årrække tjeneste som hofsinde.² 1548 var hen med i det store følge, der ledsagede prinsesse Anna³ på hendes brudfærd til Sachsen. 1551 hørte han til Chr. II’s opvartende junkere på Kalundborg Slot. 1554 fulgte han dronningen til et tysk fyrstebryllup. 1556 var han skænk. Han kaldtes hofsinde lige til 1560, da han forlenedes med Tranekær. I syvårskrigen deltog han som ritmester for den jyske fane (= kompagni ved rytteriet), en stilling han må have røgtet til kongens tilfredshed; ellers var han næppe blevet forfremmet som lensmand til

¹ Lavdag, en i overensstemmelse med loven (i reglen af tinget) fastsat dag, på hvilken en person skal foretage en vis handling, f.eks. betale sin gæld. Udtrykket forekommer endnu i Danske Lov (Håndbog for danske lokalhistorikere) Lavdagsbreve. I tiden før Danske Lov foregik udlæg i reglen på den måde, at domshaveren henvendte sig til Rigens Kansler og hos ham erhvervede 3 breve, der påbød domfældte at rette for sig med henholdsvis 15, 10 og 5 dages frist, samt det påkaldte straksbrev, der gentog påbudet, men uden at afstætte nogen frist. Disse fire breve betegnedes som lavdealsbreve, og hvis domfældte undlod at efterkomme dem, efterfulgtes de af det såkaldte ride- og indførselsbrev, der gav adgang til af domfældtes gods at udtage, hvad der var fornødent til dækning af kravet (Håndbog for danske lokalhistorikere)

² Hofsinde: En adelig, der gjorde tjeneste ved hoffet uden at beklæde noget bestemt embede. Hofjentenen var især i før 1660 et normalt led i unge adelmænds uddannelse. (Håndbog for danske lokalhistorikere)

³ Anna: Datter af Christian III. Blev gift med hertug, senere kurfyrst August af Sachsen.

det strategisk vigtige Helsingborg Slot, som han 1567 ombyttede med Landskrona og Lundegård (til 1576). Samme år overtog han kommandoen over den skånske fane, og i begyndelsen af 1568 fik han en større opgave betroet, idet han som feltøverste for to faner ryttere og fire fæniker knægte (infanterikompagnier à ca. 400 mand) skulle søge at undsætte Daniel Rantzau på dennes berømte vinterfelttog. Han rykkede også ind i Småland og nåede frem til Värnamo, hvorfra dog overlegne fjendtlige stridskræfter tvang ham tilbage over grænsen. Efter freden i Stettin optoges han – senest 1672 i rigsrådet; samme år var han medlem af en kommission, der sendtes til Bornholm for at ordne øens retspleje og afhjælpe indbyggernes klager. 1576 blev han stiftslemsmand på Fyn. I det hele var Jørgen Marsvin, der i felten havde vist sig som en brugbar officer, dog mindre anvendelig i fredens gerning. Bønderne under Odensegård klagede højlydt over hans nærighed med kost og husrum, når de skulle køre eller arbejde for ham; dette forhold pådrog ham 1578 en skarp kongelig irettesættelse og har måske medvirket til hans umiddelbart påfølgende forflyttelse til Sølvesborg, hvor hans virkefelt blev snævrere. Heller ikke her var det nogen fordel at være i familie med ham; hans slægt anklagede ham under en flerårig proces for at have misbrugt sin stilling som værge for fasteren Anne Marsvin. Ikke mindst har han gjort sig uheldig bekendt som en af hovedmændene for de smålige anstrengelser, som hans hustrus mødrene slægt 1573-75 udfoldede for at få omstødt stiftelsen af Herlufsholm; her fulgte heldet ham dog ikke. Den rigdom, han ellers ved sine mindre fine midler forstod at samle sig, anvendte han bl.a. til opførelsen af en ny hovedbygning på Hollufgård. Sit egentlige hjem havde han dog på Dybæk i Skåne, som han havde arvet efter sin mor. Han var gift 25. maj 1565 med **Karen Gyldenstjerne**, f. tidligst 1542, død 10. okt. 1589 i København, datter af Mogens Gyldenstjerne (d. 1551) og Helvig Mogensdatter Gjøre (d. 1597), gift 2. gang med Mogens Gjøre (d. senest 1608). Maleri 1576 på Frederiksborg. (Henry Bruun i Engelstoft og Dahl).

Peder Marsvin til Hollufgård og Aunsbjerg (1578-1614)

Peder Marsvin var omkring 3 år, da faderen døde og ca. 10 år ved moderens død. Efter forældrene arvede han Hollufgård og 1595 fik han også Aunsbjerg, antagelig ved arv efter Christoffer Gjøre, der var broder til Birgitte Gjøre, Herlufholms stifter. Peder Marsvin blev gift med **Mette Axelsdatter Brahe**, deltog i kalmarkrigen, men døde allerede 1614 i Flensborg, et halvt

år efter at hans sidste barn var født på Aunsbjerg. Hans børn rejste et pragtfuldt epitafium over ham i Fraugde Kirke. Da hans enke 8 efter fulgte ham i graven, var hendes eneste overlevende søn, Jørgen Marsvin, der arvede Aunsbjerg endnu kun et barn. Hollufgård overgik til en datter, Karen, og dermed til hendes mænd. Hun var gift to gange. Peder Marsvin var som allerede omtalt broder til Chr. IV's svigermor Ellen Marsvin. (Slotte og herregårde, bind 7 og 13)

Jørgen Marsvin til Aunsbjerg (1609-71)

Jørgen Marsvin var kun 9 år, da han arvede Aunsbjerg. Han oplevede en række krige, der forarmede landet og mindst var medvirkende til, at han selv til sidste i armod måtte æde nådsens brød på Abildgård, en mils vej sydøst for Nibe, som kongen tillige med noget andet gods havde overdraget ham til hans ophold. Ved Aunsbjerg forevigelede han sit navn ved 1654 at oprette den lille hovedgård Marsvinslund hinsides skoven og i Sjørslev og Vium kirker findes minder om ham og hans hustru **Anne Helvig Gyldenstjerne**. Jørgen Marsvin døde 1671 og hans hustru en snes år senere på Ålegård i Øster Han herred, som hun havde købt efter mandens død, men forinden havde de for længst mistet alle deres herregårde; Aunsbjerg og Marsvinslund blev 1655 solgt med hen ved 200 tdr. htk. af kronens pantegods til rigsmarsken Anders Bille. (Slotte og herregårde, bind 13).

Jørgen Marsvin ejede St. Restrup ved Nibe (Sønderholm sogn, Hornum Herred) i en periode. 'Vist nok fra 1647 var han eneejer. Pengene til at udløse medejerne havde han lånt af sin svoger, Niels Parsberg til Lynderup. I 1656 gjorde denne indførsel i gården for 8680 rdl. Men da han ville overtage den, meddelte Jørgen Marsvin ham, at den røde hane skulle gale over hans gård, og at han skulle få blypiller i kroppen, hvis han gjorde alvor af sit forehavende. Først 6 år senere lykkedes det Parsberg at få gælden indfriet. Det er Jørgen Marsvin, der berettes om i "E Binstow" som den herremand, der nedriver bøndergårdene og brutalt jager beboerne væk. I "De tre Helligaftener" omtales han som ejer af Aunsbjerg. Han kunne siddende til hest løfte sig selv og hesten fra jorden ved at gribe fat i en jernring, der var anbragt i porten. Marsvin var i flere henseender en mand af stor format; det gjaldt også hans evner som bondeplager. Da Niels Parsberg omsider 1662 overtog Restrup, var gård og gods meget forfaldent' (Slotte og herregårde, bind 11)

Otte Marsvin til Trudsholm (1655-1725)

Otte Marsvin overtog to mindre hovedgårde, Ålegård (Skræm sogn, Øster-Han herred, Hjørring amt) og Abildgård 8 km. sydøst for Nibe (Øster-Hornum sogn, Hornum herred, Aalborg amt) efter sin mor, men købte i 1693 Trudsholm af den forrige ejers enke Sophie Krabbe, som han giftede sig med. Ålegård solgte han med tiender i 1699 og Abildgård var ved hans død 1725 reduceret til en bondegård under Lundbæk, 2 km sydvest for Nibe. Efter Sophie Krabbes død ægtede han **Helene Marie Hovenbek** til Palsgård. Ved hans død blev Trudsholm udlagt til hende, men hun døde kort (1726). Gården kom da til sønnen Peder Marsvin, broder til Ane Margrethe, som året efter gift med Palæmon Laurberg. (Slotte og herregårde, bind 11 og Trap).

Anvendt Litteratur

Gængse opslagsværker, såsom Traps Danmark, Danske Slotte og Herregårde, udgivet af Hassings Forlag 1964-66, Dansk Biografisk leksikon, 1. udgave, (Bricka) og 2. udgave (Engelstoft og Dahl) samt Wiberg Præstehistorie, er ikke anført. De i forordet nævnte stamtavler er ej heller nævnt.

Mylius Erichsen	Den jyske Hede	Kbh. 1903
Martinus Galschiødt	Danmark i skildringer og Billeder af danske forfattere og kunstnere	Kbh. 1884-93
Henning Hall	Ryttere, Rak og Randersborgere (Randers amts hist. Samfund)	
I. Jeppesen	Slægten Obel – med tilknytning til Aalborg	Aalborg 1976
Lars Frede Jensen og Gert Poulsen	Aalborgs Historie 2 – krise og højkonjunktur 1534-1680	Aalborg kom.
Niels Erik Jensen og Jørgen Ganshorn	Randers Bindingsværk (Randers amts hist. Samfund 1987)	
Jens Johansen	Danmarks Deltagelse i den store nordiske krig	Kbh. 1935
A.D. Jørgensen	Georg – Zoega – et Mindeskript	Kbh. 1881
C. Klitgaard	Aalborg købmænd gn. 500 år	Aalborg 1931
Axel Ry	Historiske besøg i Randers (Turistforen. For Randers og omegn)	Randers 1980
Arne Stevns	Vor hær i krig og fred	Kbh. 1943

A.Sørensen	Det dronningborgske rytterdistrikt Årbog for Randers Amt 1946	
C. Tauber	Émbeds- og bestillingsmænd i Aalborg i fortid og nutid	Aalb. 1879-80
Vegger, C. Bugge	Provst Mogens i Kousted	Årbog for Ran- ders Amt 1933
K. Værsfeldt	Historien om de tre torper – Blade af Hvorup sogns historie	Aalborg 1968
	Stamtavle over familierne Faurschou og Steenild	Aarhus 1907

Hvem var forældre til Christian Krarup, Dejbjerglund?

Syv gange har Krarup-slægtens stamtavle har været ført ajour. Sidste udgivelse var i 1995. I alle syv udgaver har *Christian Krarup til Dejbjerglund* og *Constance Bygum* været anført som stamforældre. Han levede 1699–1769; hun 1707–1766.

Constance var datter af en landmand, der ejede Viumgård i Sønder Vium, sydvest for Tarm, og hendes moder var præstedatter fra Hemmet – Sønder Vium. Om Christian Krarup vides det blot

- at han voksede op på Vindum Overgård ved Viborg, hos Christen Lauridsen (eller Larsen) Krarup, der døde 1711,
- at han blev student i 1717 og derefter var forpagter på gården Søvig ved Oksbøl samt
- at han købte Dejbjerglund i 1724.

Der er imidlertid ingen, der ved, hvem der var hans forældre. Men problemet studeres stadig.

I løbet af de sidste 4-5 år har der således været offentliggjort to artikler med grundige undersøgelser af, hvem de var – dog uden at spørgsmålet er løst.

I 2007 skrev Lise Lund, Odense, f. 1921, en artikel i *Personalthistorisk Tidsskrift*⁴ med overskriften ”Var Hans Thomesen og Inger Hansdatter forældre til Christian Krarup?” At dette skulle være tilfældet, har i mange generationer været Krarup-stamtavlens tese, men Lise Lund konkluderede, at det ikke har været muligt.

Og i 2011 kom der en artikel af Ole Bech Knudsen, Aarhus, i bladet ”Slægten”⁵. Titlen var: ”Krarup-slægtens rige arveonkel, Christen Lauridsen Krarup (ca. 1628-1711) til Vindum Overgård”, altså om den mand, som Christian Krarup voksede op hos.

Bech Knudsen

Sidstnævnte artikel først, idet Bech Knudsen kortfattet ridser problemstillingen op: ”Krarup-slægten har været behandlet i utallige publikationer og ar-

⁴ *Personalthistorisk Tidsskrift*, 2007:1, side 89 - 104

⁵ *Slægten*, Forum for slægtshistorie, nr. 43, januar 2011, side 53 - 60

tikler gennem de sidste 150 år. Som stamfader har man taget udgangspunkt i Christian Krarup til Dejbjerglund i Vestjylland. Hidtil har forskerne anset hans forældre for at være Hans Thomesen (fejlagtigt tillagt navnet Lange) (død 1699) og hustru Inger Hansdatter Krarup (død 1730) til Vormarksgård på Fyn.

Men i Personalhistorisk Tidsskrift 2007 stillede Lise Lund det udfordrende spørgsmål ”Var Hans Thomesen og Inger Hansdatter Krarup forældre til Christian Krarup?” Og hun nåede frem til svaret nej! Lise Lund kunne påvise gennem grundige arkivundersøgelser, at ægteparret ikke havde en efterlevende søn ved navn Christian. Hermed faldt de foregående 150 års opfattelse til jorden. Efter flere gennemlæsninger af Lise Lunds artikel følte jeg mig stærkt fristet til at gennemføre en fornyet undersøgelse af stamfaderens opvindelse. Men lad mig dog allerede nu fastslå, at det indtil videre ikke er lykkedes at påvise forældrene til Christian Krarup til Dejbjerglund”.

Lise Lund

Lise Lund havde opsporet en hidtil ukendt formynderiprotokol for Svendborg Amt med en skifteforretning efter Inger Hansdatters død i 1730. Det var primært en analyse af de her nævnte personer, der dokumenterede, at Christian Krarup til Dejbjerglund ikke kunne være søn af Hans Thomesen og Inger Hansdatter. Lise Lund skriver (s. 95, l. 11) ”I stamtavlen 1847 anfører udgiveren J.B. Krarup, at Christian Krarup kunne være søn af Christian Lauritzen Krarup. Denne siger imidlertid selv 1687, at han er barnløs og derfor vil oprette testamente”

Den næstældste søn fra Dejbjerglund hed Niels Bygum Krarup, død 1799 som provst i Vejrum, Han har fortalt, at hans far arvede 8000 rigsdaler efter Christian Lauritzen Krarup, men ellers har man kun, skriver Lise Lund videre (s.95, fn) ”testamentets ordlyd at holde sig til. Hovedarvingerne er hans broder Hans Larsen Krarups to døtre Kirsten Hansdatter Krarup, gift med Mads Andersen Listo til Skaungård, og Steward Hansdatter Krarup, salig Søren Poulsens (Moth) på Vindum Overgård, hvortil hun var flyttet med sine to børn efter sin mands død i 1701 (s.95 fn)”.

”De to andre niecer (se nedenfor) Inger Hansdatter Krarup på Vormarksgård og Ellen Hansdatter i Ølgod er ikke omtalt i testamenet”.

En ret omfattende beretning om de ældre generationer er givet af J.C. Hansen⁶. Her omtales både Hans Larsen Krarup, Christian Lauritzen Krarups broder - som denne skulle have købt en gård til i hjemsoget Tistrup ved Varde - og Hans Larsen Krarups fire døtre, som var:

- (1) Steward - gift første gang med Søren Poulsen Moth (død 1701), anden gang med Niels Wendelboe til Grauballegård,
- (2) Kirsten – gift med Mads Anderen Listo til Skaungård i Vindum sogn, Middelsom Hrd.
- (3) Inger – gift første gang med Hans Thomesen (død 1699), 2. gang med Hans Chr. Anker.
- (4) Ellen – gift med Chr. Mortensen i Ølgod (død 1727)

Fra skiftet efter Stewards første mand, Søren Poulsen Moth, citerer Lise Lund bl.a.: ”Saasom jeg Christen Lauritzen Krarup til Vindum Overgaard er rette værge for min broderdatter Styvart Hansdatter, sal. Søren Poulsens, og hans tvende børn Christian Sørensen og Christiana Styvart Sørensdatter, agter jeg at tage bemeldte tvende børn og deres moder såvel som deres arv til mig. Odense 7. juni 1701⁷. Styvart Hansdatter styrede hus for sin onkel, indtil han døde” (s. 96, fn).

Nævnte Christiana Sørensdatter kaldte - fortsætter Lise Lund uden kildehenvisning – sønnerne på Debjerglund (Christen, Niels Bygum og Jens Henrik) fætre. Det giver imidlertid ikke et fingerpeg om, hvem der forældre til Christian Krarup, Debjerglund.

Navnet Styvart

Det udanske navn Styvart (Steward eller Stivard) har altid voldt familiens slægtshistorikere hovedbrud. Det problem har Bech Knudsen imidlertid løst. Han skriver (s. 53):

”Ved et heldigt fund opdagede jeg, at Christen Larsen/Lauridsen Krarup havde et lille privatarkiv i Rigsarkivets samlinger af private personarkiver. ... Det viste sig at være en skiftekommissionsakt indeholdende det afsluttende skifte efter kongelig sukkerbager John/Johan Watson (død 1670) og hustru Steward Ward (død 1672/73). ...

⁶ Jens Christian Hansen (1862 – 1944), cand.mag., skolebestyrer ved Sindal private Realskole indtil 1912. Derefter slægts- og personalhistoriker i Viborg. [Meddelelser om Familien Krarup, s. 102].

⁷ Odense skøde- og panteprotokol, side 107, Landsarkivet for Fyn.

Det fremgår af skiftet, at Christen Lauridsen Krarup kort efter John Watsons død var blevet gift med enken Steward Ward og dermed var blevet stedfader til en meget talrig børneflokk. Skiftet var meget omfattende og kompliceret pga. en lang række uafklarede tilgodehavender, Men inden man kunne nå at inddrive alle gældsposterne, døde Steward Ward ved nytårstid 1673, og en ny skiftebehandling blev sat i værk”. En ny og kompliceret skifteforretning gik i gang og der måtte en højesteretsdom til, inden alt var faldet på plads og Steward Wards børn blevet voksne. Bech Knudsen beskriver alle vanskelighederne og identificerer børnene.

Arvebeløb

Bech Knudsen *afslutter med en længere gennemgang, som ikke skal gengives her.*

Afsluttende overvejelser

Tilbage til Lise Lund. Noget af det, der gjorde hende betænkelig ved familietraditionen om Christian Krarups oprindelse var hans børns fornavne. De var: Maren, Christen, Niels Bygum, Marie Cathrine, Anne Kirstine, Jens Henrik og Thure (to gange). ”I dette kuld findes hverken Hans, Inger eller Thomas, som burde være forekommet som opkald” – hvis Christians forældre hav været Inger Hansdatter og Hans Thomesen.

I 2007 sendte jeg Lise Lund en tak for en fremragende artikel og gav samtidig udtryk for de overvejelser, jeg havde gjort i forbindelse med en beretning jeg havde skrevet om Dejbjergfamiliens kirkelige tilhørsforhold. Jeg skrev da:

”Kan ærgre mig over ikke selv at have studset over børnenavnene fra Dejbjerglund. Det synes meget sandsynligt, at den ældste er opkaldt efter Christian Krarups far. Navnene Maren, Jens Henrik = en halvbroder til Constance Bygum – og Thure hidrører tydeligvis fra Constances familie, og det må vel formodes – efter skik og brug – at den næstfødte datter skulle kaldes op efter farmoderen, når man ikke – hvad der jo også var sædvane genanvendte Maren.

Først troede jeg, at Christian Krarup skulle søges via svigerfaderen Niels Jensen Bygum (NBJ). Derfor har jeg brugt en times tid på Rigsarkivet forleden til at gennemgå Nygaards sedler. Det afslørede et par ting. Constances mor (præstedatteren Maren Thuresdatter fra Hemmet – Sdr. Vium) var ikke NBJ’s første kone. Han fik den 30/10 1703 kgl. konfirmation, jf. jyske

register 23.511, på et mellem ham og hans kone Kirsten Lauritsdatter (KL) af 28/8 oprettet testamente. Ingen børn. Samme KL var 23/8 1698 – efter 24 års ægteskab – gift med Jens Mouritsen i Tarm, Egvad sogn. Ægteparret fik 23/8 1698 kgl. konfirmation på, at længstlevende måtte sidde i uskiftet bo mod at afdødes arvinger skulle have 50 rigsdaler.

Jens Mouritsen var borger i Varde, og i 1687 var Juellingsholm i Sdr. Omme sogn forpagtet til ham. Derfra er han formentlig flyttet til Tarm. Kirkebogen fra Sdr. Omme eksisterer, og der synes jeg – på nettet - at have kunnet konstatere, at forpagtningen overgik til en Johs. Jørgensen, der 1694 på stedet blev viet til Maren Lauritsdatter.

Jeg søgte den vej i håb om at kunne finde en Christen Lauritsen – evt. en bror til Christian og Hans Larsen Krarup – som far til CK. Så ville betegnelsen ”fætter til Christian Poulsen Moth jo passe”. Men Maren Lauritsdatter synes at være datter af magister Laurits Jørgensen Fog, præst ved Sct. Catharina 1692 – 1747.

Ved dåb i 1698 af sønnen Jørgen (Johannesen) er der en Christen Christensen fra Skodbøl i Aadum sogn som er fadder. Ham vil jeg prøve at efterforske.

Er nemlig forholdsvis overbevist om, at CK, Debjerglund, skal findes i Sydvest-Jylland, og jeg er altså enig i, at man skal søge en Christen (Christian) Chistensen.

Christian og Hans Larsen Krarup havde en søster – navnet ukendt – som var gift med Christen Pedersen i Krarup. I ”Meddelelser, p. 102, sp. 2 skriver Jens Lind, at dette ægtepar havde en datter, Mette, der blev gift med Mads Olesen, og at Christian Larsen Krarup forærede dem gården Hesselho i Tistrup sogn. Mette måtte som enke gå fra gården. Kan ægteparret foruden Mette have haft en søn, der som det ville være naturligt hed Christen, og kunne CK evt. være søn af denne evt. Christen.

Det er foreløbigt en teori, jeg vil efterprøve på en eller anden måde.

Denne evt. Christens kone må i så fald nok have heddet Marie Cathrine, jf. datteren fra Debjerglund, f. 1729.

Denne evt. Christen og hans kone må i så fald være døde omkring år 1700. Tror således ikke, at CK's oprindelse skal søges på Fyn.”

Korrelation mellem personerne i ”slægtshistoriske studier”, i ”slægts-historiske beretninger” og i ”Slægts- og militærhistoriske arbejder”.

I ”Albrethsen – en sjællansk møllerfamilie”

- Kirsten Rasmusdatter (Hans Albrethsens mormor) i ”Enke uden at havde været gift” (Ikke uden fars hjælp)
- Hans Folmersen (Hans Albrethsens svigerfar) i ”En stædig møller” (Ikke uden fars hjælp)
- Ole Andersen (Hans Albrethsens svigerdatters far) i ”Dræbt af engelskmanden” (Ikke uden fars hjælp)
- Ingeborg Carstensdatter (Hans Albrethsens farmor) i Ingeborg Jordemoder (Ikke uden fars hjælp)

I ”Den jyske bonde- og prangerslægt Poulsen – Kvelstruplinien”

- Niels Poulsen og Dorthe Dinesdatter i ”Rolse kirkegård – en gravsten fortæller” (Ikke uden fars hjælp)
- Dines Christensen (Niels Poulsens svigerfar) i ”Fik du hesten” (Ikke uden fars hjælp)
- Niels Rasmussen Ørting i (Niels Poulsens svigerdatters far) i ”Undermåler – blev købmand i Ebeltøft” (For storslået indsats)
- Rasmus Jensen (Niels Poulsens svigerdatters farfar) i ”Aftægt – selvpensionering af selvejere” (For storslået indsats)
- Elsebe Krabbe (tip 6-oldemor til Niels Poulsens svigerdatter) i ”Gift med Danmarks vovehals” (For storslået indsats)
- Wenzel Rothkirch (tip-5 oldefar til Niels Poulsens svigerdatter) i ”Frelste Christian IV fra krigsfangenskab (For storslået indsats)

I ”Slægten Langballe fra Vinding sogn”

- Anne Marie Nielsdatter (Niels Langballes mor) i ”Glemte at hæve sin pension” (For storslået indsats)

I ”De grønnerupske aner”

- Johan Jacob Grønnerup ”Ikke uden fars hjælp” (Ikke uden fars hjælp)

I ”Oldemor Langballes kronjydeaner”

- Palæmon Laurberg (Jane Møllers oldefar) i ”Såret på kamppladsen – reddet af sin kone” i (Ikke uden fars hjælp)

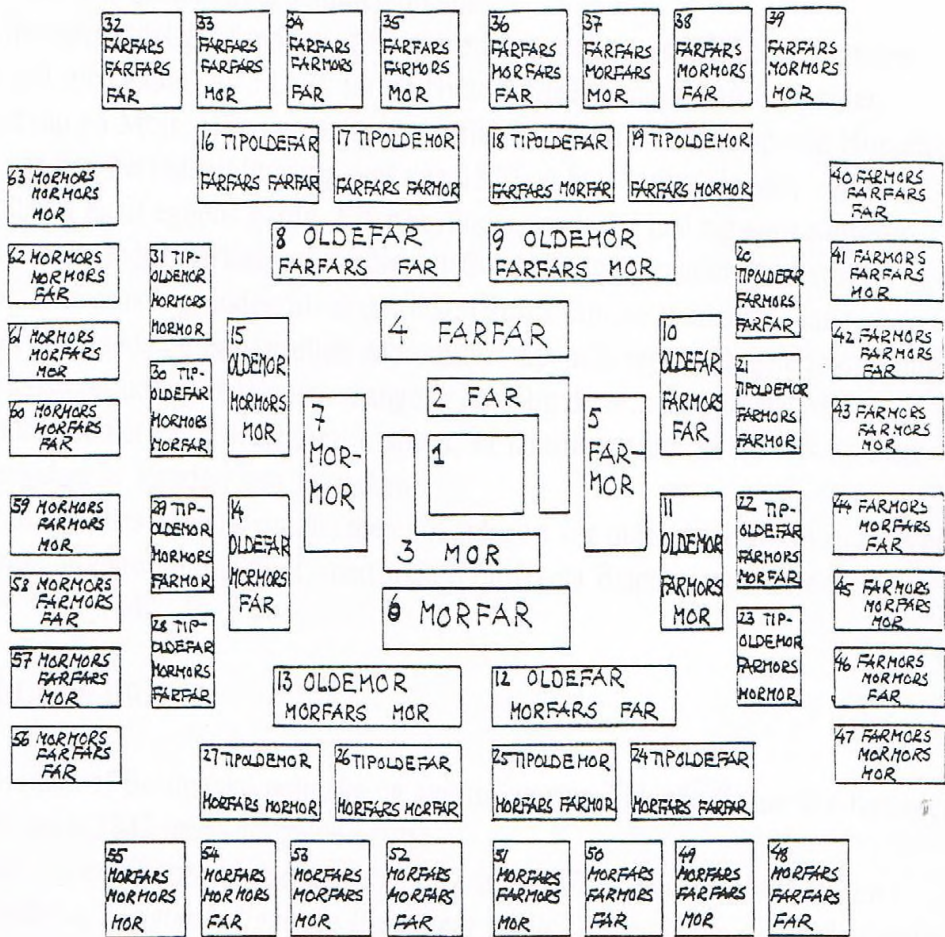
- Mogens Christian Marquard (Jane Møllers tipoldefar) I “To senge til Randers Hospital” (Ikke uden fars hjælp)
- Hans Jørgen Majoner (Jane Møllers tip-2 oldefar) i ”Højt at flyve” (For storslået indsats)
- Gertrud Pedersdatter Krogh (Jane Møllers farmor) i ”En kone med ben i næsen” (For storslået indsats)
- Espen Christensen (Jane Møllers oldefar) i “Siden faderen er upålidelig” (For storslået indsats).

I ”Slægts- og militærhistoriske arbejder” (2019)

- ”Måler og vejer”: Johan Hansen - far til Niels Brock Langballes morfars far.
- ”Kvindelig købmand i 1700-tallet”: Fredericke Brock - Niels Brock Langballes morfars mor..
- ”Ane Margrthe Dons’ ukendte ane”: Ane Margrethe Dons - Niels Brock Langballes mormor.

Annex A til ”fem oldeforældres aner”

Eksempel på opstilling af anetavle

Sten Krarup, født 1933 i Randers, søn af sognepræst Vilhelm Krarup (1904–99) og Bodil Marie Langballe (1906-97). Officer i Flyvevåbnet og Hæren 1957-85, afsked som major. Beredskabskonsulent 1986-2003. Lærer i slægtsforskning og slægtshistorie 1992-2003.

Med "Fem oldeforældres aner" publiceres fem gamle slægtsstudier over forfatterens mors bedsteforældre og hans fars farmor. Studierne har tidligere kun foreligget i fotokopi.

Endvidere indeholder bogen en kommentar til publicerede tidsskriftstudier om Krarup-slægtens stamfaders herkomst. Om enkelte forfædre fra Krarup- og Langballeslægten og om hans fars morforældres slægter fra Sachsen (Caspari og von Zezschwits) har Sten Krarup fortalt i "slægtshistoriske beretninger" (2003 og 2005) og i "Slægts- og militærhistoriske arbejder" (2019). Bogen afsluttes med en oversigt over korrelationerne mellem personerne i bogen og i de nævnte beretninger og arbejder.

Ekspedition: Slægtshistorisk Forlag, Slotsgyden 14, 3670 Veksø

E-post: skrarp@post10.tele.dk

ISBN: 978-87-997820-2-4